ISTORIA GENERALA

A

ROMÂNILORU

DIN

AMÊNDOUĂ DACIILE

DE

IOAN N. SOIMESCU

VOLUMULŬ AL TREILEA

CASA ŞCOALELOR
BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ
No. 154.III

CASA ŞCOALELOR
BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ

BUCURESCI

24, TIPOGRAFIA MODERNA GREGORIE LUIS, STRADA ACADEMIEI, 24.

1889

ISTORIA GENERALĂ

A

ROMÂNILORŬ DIN AMÊNDOUĔ DACIILE

CASA ŞCOALELOR
BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ

ADMINISTRAȚIA CASEI ȘCOALELOR

BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ

Carte ~~cumpărată~~ donată de la M. Pollacek, anticar

cu oferta reg. la No. .....

din 23 II 1910

ISTORIA GENERALA

A

ROMÂNILORU

DIN

AMÊNDOUĔ DACIILE

DE

IOAN N. SOIMESCU

VOLUMULŬ AL TREILEA

CASA ŞCOALELO
BIBLIOTECA PEDAG
№

CASA ŞCOALELO
BIBLIOTECA PEDAGOGI

BUCURESCI

24, TIPOGRAFIA MODERNA GREGORIE LUIS, STRADA ACADEMIEI, 24.

1889

1955

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA 7777

7777 D

RC 196/04

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
Cota 7777 Dublet
Inventar 141174

B.C.U. Bucuresti
C141174

Tablă de materii coprinse în acestŭ volumŭ.

PERIÓDA IV.

De la Radu X, Şerban Basarab şi până la Fanarioţĭ. 1601-1716.

Pagina

Capitolulŭ I—Radu X, Şerban Basarab 1601-1611. Boerii, adunaţĭ în lagărŭ la Stoeneştĭ, alegŭ Domnŭ pe Şerban Bassarab. Simeon Movilă intră cu armie în România. Şerban bate şi goneşte pe Simeon Movilă până la hotarele Moldoveĭ. Şerban intră cu óstea în Transilvania în contra luĭ Moise Secuiulŭ. Şerban reintră în ţéră şi înfrânge insurecţiunea ce voia să-lŭ restórne. Şerban închee pace cu Bocica. Marea bătălie dupe apa Teléjenu dintre Şerban şi Simeon Movilă. Victorie strălucită a luĭ Şerban. Şerban vine cu óste în ţéră de-şĭ redobândeşte tronulŭ. Bătălia dintre Şerban şi Gabrielŭ Batori. Batori este învinsŭ de Şerbanŭ. Radu fiulŭ luĭ Mihnea apucă tronulŭ luĭ Şerban. Serban trece în Moldova . 1

Capitolulŭ II.—Radu XI, fiulŭ luĭ Mihnea Turcitu. 1611—1616.

Radu ocupă cu fanarioţĭ tóte funcţiunile Statuluĭ. Boerii conspiră în contra luĭ Radu şi a

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA

fanarioţilorŭ. Radu prinde şi pedepseşte cu mórte pe insurgenţĭ. Radu în unire cu Stefan Tomşa şi cu Hanulŭ Tătarilorŭ se ducŭ în Transilvania să pue în scaunŭ pe Gabrielŭ Batori. Radu scosŭ din domnie. 50

Capitolulŭ III.—Alexandru IV Elie, 1616-1618. Boerii conspiră pentru uciderea grecilorŭ. Alexandru ucide pe Cristea Vornicu. Lupu paharnicu intră în ţéră cu óste numerósă din Ardélŭ. Alexandru fuge din ţéră. Românii îşi resbună în contra Grecilorŭ. Lupu Paharnicu se proclamă domnŭ. Pórta trimite domnŭ pe Gabrielŭ Movilă 56

Capitolulŭ IV.—Gabrielŭ Movilă 1618-1619 . . 62

Capitolulŭ V.—Radu XI, fiulŭ luĭ Mihnea turcitu, a doa domnie. 1619-1623 63

Capitolulŭ VI.—Alexandru V (coconulŭ) fiulŭ luĭ Radu XI. 1623-1628 65

Capitolulŭ VII.—Alexandru IV Elie, a doa domnie 1628-1630. 66

Capitolulŭ VIII.—Leon I, fiulŭ luĭ Stefan Tomşea, Domnulŭ Moldoveĭ. 1630-1633.

Leon împlineşte de la boerĭ impositele ce nu póte lua de la sătenĭ. Mateĭ Bassarab fuge în Ardélŭ. Boerii pribegĭ intră în ţéra cu óste ardelénă. Bătălia de la satulŭ Prisiceniĭ. Abaza-Paşa îmbracă pe Mateĭ cu caftanŭ. 67

Capitolulŭ IX.—Mateĭ Bassarab. 1633-1654.

Mateĭ Bassarab începe luptele pentru întărirea domnieĭ. Bătălia decisivă dintre Radu XII şi Mateĭ Bassarab. Mateĭ este recunoscut şi întăritŭ din nuoŭ domnŭ al ţĕriĭ. Luptele dintre Mateĭ Bassarab şi Vasile Lupu. Bătălia de la satulŭ Nenişorŭ. Ghinea grecu şi Radu Vărzaru miniştriĭ luĭ Mateĭ Bassarab. Gheorghe Racoţi

şi Mateiŭ Basarab năvălescŭ cu armele în Moldova. Mateĭ şi Racoţi vorŭ să pue domnŭ in loculŭ luĭ Vasile Lupu pe Stefan Gheorghiţă. Bătălia de la Potricanĭ. Vasile Lupu intră cu óste în Moldova. Bătălia de la Finta. Oştile luĭ Mateĭ se revoltă în contră-ĭ. Ghinea grecu şi Radu Vărzaru sunt ucişĭ de oştile revoltate . 74

Capitolulŭ X.—Constantin I Bassarab 1654-1658.

Pórta recunóşte pe Constantin Bassarab ca Domnŭ alesŭ de ţéră. Constantin Bassarab proiectésă desfiinţarea Seimenilorŭ. Rĕscóla Seimenilorŭ. Bătălia de la apa Teléjenŭ. Învingerea şi distrugerea Seimenilorŭ. Constantin reintră în ţéră. Sultanulŭ trimite óste contra luĭ Constantin. Constantin fuge în Transilvania 86

Capitolulŭ XI.—Mihnea VI Radu, a domnitŭ unŭ anŭ şi şépte lunĭ, de la Martie 1658—Octombre 1659.

Mihnea insoţeşte pe Vizirulŭ în Transilvania cu 12000 ostaşĭ. Mihnea propune boerilorŭ să-şĭ întórcă armele în contra Turcilorŭ. Boeriĭ se opunŭ şi fugŭ din tabără. Urgia luĭ Mihnea asupra boerilorŭ 105

Capitolulŭ XII.—Gheorghe Ghica. 1659-1660. Septembre.

Gheorghe Ghica impusŭ Domnŭ de la Pórtă. Gheorghe Ghica este scosŭ din domnie pentru neplata tributuluĭ. Vizirulŭ Cupruli hotărăşte să transforme Muntenia în paşalicŭ. Postelniculŭ Constantin Cantacuzino induplecă pe marele vizirŭ să respecte existenţa politică a ţĕriĭ. Grigore Ghica este numitŭ domnŭ 111

Capitolulŭ XIII.—Grigore Ghica 1660 1664.

Starea de sărăcie a ţĕriĭ la venirea luĭ Grigore Ghica pe tronŭ. Intrigile urzite de Stroe Leur-

dénu şi vistieru Dumitraşcu pentru perderea familieĭ luĭ Cantacuzino. Postelniculŭ Cantacozino este dusŭ şi ucisŭ la Snagovŭ. Grigore Ghica fuge cu familia în Transilvania. 115

Capitolulŭ XIV.—Radu XIII, fiulŭ luĭ Leon-vodă 1665-1669.

Radu XIII cumpĕră domnia de la Turcĭ. Radu dă ţéra pe mâna grecilorŭ de o jefuescŭ. Boeriĭ se plângŭ la Pórtă. Radu mazîlitŭ. 120

Capitolulŭ XV. Antonie-Vodă 1669-1672.

Antonie-vodă umple de speranţă inimile boerilor. Stroe Leurdénu condemnatŭ la mórte pentru asasinarea Postelniculuĭ Cantacozino. Antonie-vodă mazîlitŭ 124

Capitolulŭ XVI.—Grigore Ghica, a doa domnie 1672-1674.

Grigore Ghica începe persecuţiunile maĭ 'nainte d'a intra în ţéră. Grigore Ghica, pedepseşte pe boerĭ. Intrigile luĭ Grigore Ghica restórnă pe Duca din scaunulŭ Moldoveĭ. Cruzimile esercitate de Grigore Ghica asupra fraţilorŭ Cantacozino. Bătălia dintre Poloni şi Turcĭ. Ostea moldovénă şi română trece sub stindardele luĭ Sobieschi. Grigore Ghica înlocuitŭ cu Duca-Vodă . . . 128

Capitolulŭ XVII.—Duca-Vodă. 1673-1678.

Duca Vodă trimite solŭ la principele Transilvanieĭ să-ĭ céră pe boeriĭ pribegĭ. Duca aruncă în temniţă pe Cantacozineştĭ. Duca-Vodă plécă cu óstea în Ucrania. Bătălia de la cetatea Cecrin. Cantacoziniĭ complotésă în contra luĭ Duca-Vodă pentru a-lŭ resturna. Duca vodă nu póte să împace spiritele. Şerban Cantacozino este numitŭ Domnŭ al Munteniei. Duca Domnŭ în Moldova. 136

Capitolulŭ XVIII.—Şerban II Cantacozino 1679-1688 Octombre 29.

Şerban II Cantacozino proiectéză să dea Românieĭ independinţa de sub Mihaiŭ Vitézu. Mahometŭ IV asediază Viena. Domniĭ românĭ iaŭ parte la acestŭ resbelŭ. Domnii românĭ favorisézā pe asediaţĭ. Sobieschi scapă Viena. Armia otomană învinsă. Şerban se întórce în ţéră. Şerban Cantacozino vrea să gonéscă pe Turcĭ din Europa. Şerban contractéză alianţe cu Leopold al Austrieĭ şi cu Ţariĭ Rusieĭ. Şerban îşĭ formézā o armie bine echipată. Serban móre în ajunulŭ esecutăriĭ proiectelorŭ sale. 145

Cap. XIX.—Constantin II Bassarab Brâncovénu 1688—1714.

Întreita luptă pentru dobândirea tronuluĭ. Mitropolitulŭ convócă adunarea generală a ţériĭ. Brâncovénn merge cu óstea ca să dea ajutorŭ Turcilorŭ în contra nemţilorŭ la Ruşava. Generalulŭ Haizler vine cu oştile imperiale în Bucureştĭ. Brâncovénu îşĭ aşéḑă tabăra la Plătăreştĭ. Brâncovénu goneşte pe nemţĭ din ţéră cu ajutorulŭ tătarilorŭ. Nemţiĭ sunt învinşĭ şi alungaţĭ din Ardélŭ de armia turco-tătară-română. Techeli încoronatŭ principe al Transilvanieĭ. Duşmănia dintre Constantin Brâncovénu şi Constantin Cantemir. Cantemir domnulŭ Moldoveĭ. Suferinţele Munteniei în timpulŭ resbeluluĭ turco-nemţescŭ. Bătălia de la Zenta. Pacea de la Carloviţ. Brâncovénu dejócă intrigile boerilorŭ la Constantinopolŭ. Brâncovénu la Adrianopolŭ. Brâncovénu înlătură urgia ce intrigile Cantacozineştilorŭ atrăsese în contra sa. Brâncovénu îşĭ îndreptéză privirile către Rusia. Conduita echivocă a Brâncovénuluĭ către Pe-

tru celŭ mare şi către Pórtă. Petru şi tótă óstea sa sunt încongiuraţĭ de turcĭ la Prutŭ. Ecaterina înduplecă pe marele vizir să facă pace cu Rusia. Doleanţa Cantacozineştilorŭ la Pórtă în contra luĭ Brâncovénu. Capugi-Mustafa aga cu fermanŭ în Bucureştĭ. Mustafa declară pe Brâncovénu mazâlŭ. Ştefan III Cantacozino se numeşte domnŭ. Brâncovénu cu tótă familia duşĭ la Constantinopole. Brâncovénu şi fiiĭ sĕĭ supuşĭ la tortură. Brâncovénu şi fiiĭ sĕĭ condemnaţĭ la mórte. Decapitarea familieĭ luĭ Brâncovénu 158

Capitolulŭ XX.—Ştefan III Cantacozino. 1714—1716.

Ingratitudinea luĭ Ştefan III Cantacozino către Brâncovénu. Ştefan desfiinţéză văcăritu şi contribuţiile d'asupra cleruluĭ. Ştefan III dusŭ la Constantinopole cu tatălŭ sĕŭ. Ştefan şi tatălŭ seŭ decapitaţĭ, dupe patru lunĭ de carcere. 188

PERIÓDA V

De la venirea Fanarioţilorŭ până la revoluţiunea luĭ Tudor Vladimirescu. 1716—1821.

Capitolulŭ I. — Nicolae Mavrocordat, a domnitŭ ḑece lunĭ în anulŭ 1716.

Începutulŭ eriĭ domnilorŭ fanarioţĭ şi causele cari i-aŭ adusŭ pe tronŭ. Nicolae Mavrocordat persecută familia Cantacozineştilorŭ. Resbelulŭ dintre nemţĭ şi turcĭ. Bătălia de la Petrovaradin. Boeriĭ voesc să se dea sub protecţiunea nemţilorŭ. Nemţiĭ intră în Oltenia. Oltenia se închină împĕratuluĭ nemţesc. Mitropolitulŭ Antim adună pe boerĭ la mitropolie şi decidŭ să închine ţéra la nemţĭ. Mavrocordat cu tótă familia este surprinsŭ şi ridicat din palatŭ de óstea nemţéscă. 192

Pagina

Capitolulŭ II.— Ión Mavrocordatŭ 1717—1719.
Sultanulŭ numeşte domnŭ pe Ión Mavrocordat şi-lŭ trimite în ţéră cu armie turcéscă. Ión Mavrocordat cu ajutorulŭ turcilorŭ, liberéḑă din mânele tătarilorŭ 17,000 de creştinĭ. Ión Mavrocordat este trimisŭ de Pórtă ca solŭ ca să închee pace cu nemţiĭ. Turciĭ daŭ nemţilorŭ Banatulŭ Craioveĭ . . . . . , ... 202

Capitolulŭ III. — Nicolae Mavrocordat a doa domnie 1719 – 1730.
Nicolae Mavrocordat dă proclamaţiĭ în ţéră. Carol VI numeşte Ban al Craioveĭ pe Gheorghe Cantacozino, dupe cererea boerilorŭ. Mavrocordat pune imposite nuoĭ pe ţéră; elŭ desfiinţéză maĭ cu totulŭ óstea naţională. Mavrocordat persecută limba naţională 207

Capitolulŭ IV. — Constantin Mavrocordat ântêia domnie şi Mihail Racoviţă Gehan, de la 17 Octombre 1730 până la Noembre 1731 . . . 211

Capitolulŭ V. — Constantin Mavrocordat a doua domnie 1731 Noembre 1733. 212

Capitolulŭ VI — Grigore Ghica 1733—1735 . . 213

Capitolulŭ VII.—Constantin Mavrocordat, a treia domnie 1735—1744.
Constantin Mavrocordat cumpĕră domnia. Reforma luĭ Mavrocordat. Turcia declară resbelŭ Rusieĭ (1736). Turcia ese victoriósă din resbelŭ. Austria restitue Oltenia (1739) care se reîncorporéză cu România-mare. O adunare generală votéză reforma luĭ Mavrocordat 214

Capitolulŭ VIII. — Mihail Racoviţă a doa domnie 1741—1744 223

Capitolulŭ IX. — Constantin Mavrocordat a patra domnie 1744—1747. 224

Capitolulŭ X. — Grigore Ghica, a doa domnie 1748—1752 226
Capitolulŭ XI. — Mateĭ Ghica, a domnit cptŭ lunĭ 1752—1753.. 227
Capitolulŭ XII. — Constantin Gehan Racoviţă, 1753—1756 229
Capitolulŭ XIII. — Constantin Mavrocordat a cincea domnie 1756—1758 231
Capitolulŭ XIV.—Scarlat Ghica, 1758—1762 . 233
Capitolulŭ XV.—Constantin Mavrocordat a şésea domnie 1761—1763. 234
Capitolulŭ XVI. — Constantin Gehan Racoviţă a doa domnie 1763—1764 236
Capitolulŭ XVII.—Ştefan Racoviţă 1764—1865. 237
Capitolulŭ XIII. — Scarlat Ghica a doa domnie 1765—1766 238
Capitolulŭ XIX.—Alexandru Ghica 1766—1768 240
Capitolulŭ XX. —Grigore Ghica, 1768—1770. . 243
Capitolulŭ XXI. — Manole-vodă Roseti 1770, a domnitŭ patru lunĭ 245
Capitolulŭ XXII.— Ocupaţiunea ruséscă 1770—1774.

Ruşiĭ instituescŭ câte unŭ divanŭ în România mare şi în Oltenia, ca să administreze ţéra provisoriŭ. Congresulŭ se adună la Goleştĭ ca să trateze de pace între turcĭ şi ruşĭ. Pacea de la Cainargi şi art. 16 relativŭ la Principate. . 246
Capitolulŭ XXIII.—Alexandru Ipsilanti 1774—1781. 250
Capitolulŭ XXIV.—Nicolae Caragea 1782—1783 255
Capitolulŭ XXV.—Mihaiu Şuţu, 1783—1786 . 256
Capitolulŭ XXVI.— Nicolae Mavrogheni 1786—1790 Ianuarie.

Caracterulŭ escentricŭ şi faptele stravagante ale luĭ Mavroghene. Jafurile şi cruḑimele luĭ

Mavroghene asupra boerilorŭ. Resbelulŭ dintre Rusia, Anglia şi Turcia. Mavrogheni îşĭ aşéḑă lagărulŭ în Bulgaria. Austriaciĭ în Bucureştĭ. Mavrogheni cu óstea în Muntenia. Austriaciĭ îlŭ respingŭ cu armele. Mavrogheni decapitatŭ. Pacea de la Şiştovŭ şi pacea de la Iaşĭ. . . 260

Capitolulŭ XXVII. — Mihaiŭ-vodă Şuţu a doa domnie 1791—1793. 268

Capitolulŭ XXVIII.—Alexandru Murusi 1793—1796. 269

Capitolulŭ XXIX. — Alexandru Ipsilanti a doa domnie 1796—1797. 270

Capitolul XXX.—Constantin Hangearliu 1797—1799.

Hangearliu înfiinţéză văcăritu. Pasvantoglu înfrânge oştile musulmane care asediaseră Vidinulŭ. Pasvantoglu numitŭ paşe cu treĭ tuiurĭ şi domnŭ al Vidinuluĭ. Înlocuirea şi uciderea luĭ Hangearliu. 272

Capitolulŭ XXXI.—Alexandru-vodă Murusi, a doa domnie 1799—1801.

Pasvantoglu îşĭ reîncepe devastările. Cara Mustafa cu 1000 de Pasvanţĭ merge asupra Craioveĭ. Lupta cu Pasvanţiĭ la apa Jiuluĭ. Pasvanţiĭ devastéză şi ardŭ Craiova. Murusi alérgă cu armia sa de arnăuţĭ în contra Pasvanţilorŭ. Bătălia de la Craiova cu Pasvanţi. Constantin Murusi abdică de la tronulŭ Munteniei.

Capitolulŭ XXXII. — Mihaiu-vodă Şuţu a treia domnie 1801, Octombre 1802.

Mihaiŭ Şuţu trece Dunărea şi bate pe Pasvanţĭ. Cârjaliĭ devastă ţéra. Cruḑimile şi jafurile Cârjaliilorŭ. Populaţiunea capitaleĭ Bucureştĭ emigrésă la Braşovŭ. Mihaiŭ Şuţu fuge în Transilvania. Domnia vagabonḑilorŭ in Bucu-

reştĭ. Ibraim-paşa Boşnécu restabilescŭ ordinea în Bucureştĭ. Paşa de la Nicopolĭ şi Aianulŭ Rusciuculuĭ restabilescŭ ordinea în Bucureştĭ. Pasvanţiĭ învinşĭ şi goniţĭ peste Dunăre.

Capitolulŭ XXXIII.—Alexandru-vodă Şuţu domneşte treĭ lunĭ în 1802.

Alexandru Şuţu guvernéză Muntenia provisoriŭ. Mitropolitulŭ, Episcopiĭ şi boeriĭ aflaţĭ în emigraţie la Sibiŭ, cerŭ prin suplică la Pórtă să le trimiţă Domnŭ pe Constantin-vodă Ipsilanti 251

Capitolulŭ XXXIV.—Constantin-Vodă Ipsilanti 1802-1807.

Boeriĭ pribegĭ se întorcŭ în ţéră. Pasvantoglu cere banĭ de la Ipsilanti. Pasvanţiĭ şi Turciĭ intră în România. Populaţiunea emigrésă. Ipsilanti formésă o óste de apărare. Pasvanţiĭ se întorcŭ peste Dunăre. Ipsilanti fuge cu tótă familia în Transilvania apoĭ se duce la Petersburg. Sebastiani denunţă la Pórtă pe Ipsilanti ca Rusofilŭ. Alexandru Suţu rechematŭ de Pórtă dupe 11 ḑile de domnie. Muscaliĭ intră cu armele în Moldova. Pórta rechémă pe Constantin Ipsilanti pe tronulŭ Muntenieĭ. Ipsilanti domnŭ şi peste Moldova. O óste otomană intră pe neaşteptate în Bucureştĭ. Muscaliĭ la Colentina. Turciĭ din Bucureştĭ ucişĭ şi alungaţĭ peste Dunăre. Oştile ruseştĭ ocupă Principatele. Manifestulŭ împăratuluĭ Alexandru către Românĭ 293

Capitolulŭ XXXV.—Ocupaţlunea ruséscă. Constantin Ipsilanti domnŭ al Muntenieĭ şi al Moldoveĭ, sub ocupaţiunea ruséscă. Resbelulŭ rusoturcŭ.

Ţĕrile române se guvernésă prin divanurĭ, presidate de unŭ generalŭ rusŭ. Tractatulŭ de la Til-

situ. Napoleon I trădésă pe Turcia. Armistiţiulŭ de la Slobozia între Rusia şi Turcia. Ruşiĭ reîncepŭ ostilităţile. Luptele generaluluĭ Pangration peste Dunăre. Ruşiĭ asediasă Şumla. Perderile ruşilorŭ la asediarea Rusciuculuĭ. Victoria Ruşilorŭ asupra Turcilor la Tabăra de lângă Rusciucŭ. Ruşiĭ începŭ a se retrage din Muntenia. Victorie strălucită repurtată de Cutuzov asupra Turcilorŭ lângă Rusciucŭ. Ceapanoglu se predă luĭ Cutozof cu 30.000 turcĭ. Rusia rĕpeşte Bassarabia. Panaiotŭ şi Dimitrie Muruzi trădésă Pórta otomană. Sultanulŭ ratifică pacea de la Bucureştĭ încheiată cu Ruşiĭ. Suferinţele Românilorŭ în timpulŭ resbeluluĭ Ruso-turcŭ . . . 306

Capitolulŭ XXXVI.—Ión Caragea 1812—1818. Evenimentele desastróse în timpulŭ domnieĭ luĭ Caragea. Redactarea şi publicarea coduluĭ Caragea. Fuga luĭ Caragea 319

Capitolulŭ XXXVII. — Alexandru Şuţu 1819—1820.

Boeriĭ cerŭ la Pórtă să le acórde dreptulŭ de a-şĭ alege Domnŭ pămênténŭ. Pórta trimite Domnŭ în Muntenia pe Alexandru Şuţu. Eteriştii din Muntenia voescŭ să ridice stindardulŭ liberăriĭ Grecieĭ. Mórtea luĭ Alexandru Şuţu . 322

PERIÓDA VI.

De la revoluţiunea luĭ Tudor Vladimirescu până la intórcerea Domnilorŭ pămênténĭ 1821—1822.

Capitolulŭ I.—Prima fasă a revoluţiuneĭ luĭ Tudor Vladimirescu.

maţia luĭ Ipsilanti către poporulŭ Modoveĭ Debutulŭ luĭ Ipsilanti în revoluţiune. Sfinţirea stégurilorŭ. Eteriştiĭ jură credinţă luĭ Ipsilanti . 369

§ IV

Ipsilanti porneşte la Bucureştĭ. Nuvele descuragetóre. Ipsilanti la Focşanĭ Batalionulŭ sacru. Proclamaţia luĭ Ipsilanti către românii din Muntenia. Ipsilanti la Colentina 372

§ V

Scrisórea luĭ Ipsilanti către împĕratulŭ Rusieĭ la Laibah. Ipsilanti desaprobatŭ de împĕratulŭ Alexandru. Tudor îşĭ dă pe faţă politica sa naţională în mişcarea de la 1821. 374

§ VI

Boeriĭ fugŭ în Transilvania Consoliĭ Rusieĭ şi Austrieĭ plécă din Bucureştĭ. Caimacamiĭ luĭ Calimah se retragŭ la Rusciucŭ. Aspectulŭ capitaleĭ dupe fuga boerilorŭ, a consolilorŭ şi a caimacamilorŭ. Ilarion intervine la Tudor ca să cruţe viaţa boerilorŭ. Tudor soseşte cu óstea la Bolintinulŭ-din-vale. Proclamaţia luĭ Tudor către locuitoriĭ capitaleĭ 385

§ VII

Tudor în tabăra de la Cotroceni. Intrarea luĭ Tudor în Bucureştĭ. Boeriĭ cu Mitropolitulŭ vinŭ să facă actŭ de supunere luĭ Tudor. Turciĭ ameninţă să intre în ţéră. 393

§ VIII

Tudor recunóşte guvernulŭ provisoriŭ lăsat de

Vodă-Şuţu şi guvernă ţéra în unire cu dênsulŭ. Petiţia locuitorilorŭ către împĕratulŭ Rusieĭ. Cartea de adeverire dată luĭ Tudor de boeriĭ ţĕriĭ. Petiţia boeriiorŭ către Pórtă, prin care justifică revoluţiunea luĭ Tudor 396

§ IX

Ipsilanti în lagărŭ la Colentina. Greciĭ din Bucureştĭ ridică stindardulŭ libertătiĭ. Tudor are cu Ipsilanti o lungă şi animată esplicare. . . 407

§ X

Ipsilanti renunţă de a maĭ trece Dunărea. Tudor îşĭ separă acţiunea de a lui Ipsilanti şi Sava. Mitropolitulŭ şi boeriĭ închişĭ la Belvedere Paşa de la Silistra se informéză despre starea spiritelorŭ în ţéră. Ipsilanti prinde o parte din corespondenţa luĭ Tudor cu turciĭ . . . 412

§ XI

Ipsilanti se amestecă în administraţia ţĕriĭ. Menţinerea ordineĭ în capitală. Activitătea din tabăra de la Cotroceni Sava voeşte să libereze pe boeriĭ închişĭ la Belvedere 417

§ XII

Linia de conduită a luĭ Tudor în revoluţia de la 1821. Asprimea luĭ Tudor pentru a impune disciplina. Tudor perde simpatia multora din ostaşiĭ sĕĭ. 420

§ XIII

Turciĭ intră în ţéră. Tudor se decide a stră-

muta lupta cu turciĭ peste Oltŭ. Sava se întăreşte la Mărcuţa şi Plumbuita. Protestările boerilor de la Belvedere. Boeriĭ de la Belvedere puşĭ în libertate 423

Capitolulŭ III. — A treia fasă a revoluţiuneĭ luĭ Tudor Vladimirescu.

§ I

Tudor ridică tabără de la Cotroceni. Intrigile şi machinaţiile luĭ Udrischi. Boeriĭ esŭ înaintea luĭ Chehaia-Beĭ. Simtome de rebeliune în armata luĭ Tudor 427

§ II

Tudor cu óstea la Goleştĭ. Prodan şi Macedonski conspiră în contra luĭ Tudor . . , . 431

§ III

Tudor acusatŭ că conspiră cu Turciĭ în contra creştinilorŭ. Tudor arestatŭ la Goleştĭ. Tudor dusŭ înaintea luĭ Ipsilanti 435

§ IV

Tudor la Têrgoveşte. Asasinarea luĭ Tudor. 438

Capitolulŭ IV.— Ipsilanti, Turciĭ şi nimicirea Eterieĭ.

§ I

Situaţiunea luĭ Ipsilanti în Eteria de la 1821. Ipsilanti cu óstea la Têrgoveşte. Atrocităţile Eteriştilorŭ luĭ Ipsilanti. Anarhia în óstea Eteriştilorŭ. Sava la Têrgovişte. 441

Pagina

§ II

Chehaia-beĭ aşéḑă lagărulŭ la Colentina. Primele lupte ale Eteriştilorŭ cu turciĭ. Eteriştiĭ părăsescŭ Têrgovişteа. Sava şi căpitaniĭ sĕĭ se închină turcilorŭ. Luptele luĭ Solomon cu turciĭ la satulŭ Clenam, la Cireşŭ şi la Zăvidenĭ. Dupe uciderea luĭ Tudor mare parte din Panduri se întorcŭ la casele lorŭ. Solomon trece în Transilvania 445

§ III

Ipsilanti trece cu óstea peste Oltŭ la Râmnecŭ. Bătălia de la Drăgăşanĭ. Mavroforiĭ. Alexandru Ipsilanti fuge în Transilvania . . . 451

§ IV

Căminaru Sava

Sava dă góně Eteriştilorŭ în unire cu turciĭ. Sava, Ghencea şi Mihale asasinaţĭ de Chehaia-beĭ. Terórea în Bucureştĭ. Lupta eroică a luĭ Anastasie himariotu. Pórta recunóşte Românilorŭ dreptulŭ de a-şĭ alege pe Domnŭ. Banulŭ Grigore Ghica numitŭ Domnŭ alŭ Munteniei.

CASA ŞCOALELOR
BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ

ISTORIA GENERALA
A
ROMÂNILORŬ DIN AMÊNDOUĂ DACIILE

PERIÓDA IV

De la Radu X, Şerban Bassarab şi până la Fanarioţĭ 1601—1716

CAPIT. I

Radu X, Şerban Bassarab, 1601—1611

Boerii, adunaţi în lagărŭ la Stoeneştĭ, alegŭ Domnŭ pe Şerban Bassarab. Simeon Movilă intră cu armie în România. Şerban bate şi goneşte pe Simeon Movilă până la hotarele Moldovei. Şerban intră cu óstea în Transilvania în contra luĭ Moise Secuiulŭ. Şerban reintră în ţéră şi înfrânge insurecţiunea ce voia să-lŭ restórne. Şerban închee pace cu Bocica. Marea bătălie dupe apa Teléjenu dintre Şerban şi Simeon Movilă. Victorie strĕlucită a luĭ Şerban. Şerban vine cu óstea în ţéră de-şĭ redobândeşte tronulŭ. Bătălia dintre Şerban şi Gabriel Batori. Batori este învinsŭ de Şerban. Radu, fiulŭ luĭ Mihnea, apucă tronulŭ luĭ Şerban. Şerban trece în Moldova.

Cu mórtea luĭ Mihaiŭ Bravulŭ se închise pentru Românĭ acea eră măréţa şi gloriósă, ce elŭ inaugurase cu atâta cutezanţă prin vitejia braţuluĭ sĕŭ, acea eră care tindea să reînfiinţese vechea Dacie Traiană şi să facă dintr'ênsa unŭ

puternicŭ statŭ Românŭ, care să ţie unŭ locŭ importantŭ în ecuilibru Europénŭ. Cu mórtea mareluĭ eroŭ s'a stinsŭ pentru Românĭ, pentru multŭ timpŭ âncă, orĭ-ce speranţă de glorie şi de mărire.

Dupe mórtea luĭ Mihaiŭ, abia s'aŭ maĭ ivitŭ din când în când, ca o slabă licărire a glorieĭ trecute, câte unŭ Domnŭ patriotŭ şi devotatŭ, care să maĭ lupte pentru apărarea drepturilorŭ Ţĕriĭ. Dar aceştĭ Domnĭ, palide umbre ale luĭ Mihaiŭ, abia putură să maĭ întârdie puţinŭ, pe priporulŭ fatalŭ pe care apucase, căderea cu desăvêrşire a Ţĕriĭ.

Românii vĕdură dărâmându-se una câte una tóte petrele angulare ale mareluĭ edificiŭ ce Mihaiŭ crease prin puterea geniuluĭ şi prin energia braţuluĭ sĕŭ: Transilvania trecu în mânele asasinuluĭ Basta, Moldova în acelea ale luĭ Ieremia Movilă, cetăţile Brăila, Giurgiu şi Turnu, deschise pentru multŭ timpŭ păgânilorŭ porţile lorŭ. În fine, mórtea luĭ Mihaiŭ fiind semnalulŭ decăderiĭ, Românii eraŭ condemnaţĭ a trece, în cursŭ de maĭ multŭ de doĭ secolĭ, prin tóte vicisitudinile ce geniulŭ rĕuluĭ a pututŭ inventa, totŭ aşteptândŭ să sune şi pentru dênşiĭ ora reînvieriĭ, care trebuia să-ĭ recheme la viaţă.

În urma încercăriĭ celiĭ deşarte a boerilorŭ şi a ostaşilorŭ luĭ Mihaiŭ de a rĕsbuna mórtea domnuluĭ lorŭ, eĭ strĕbatŭ Carpaţii, goniţĭ dupe urmă de trupele asasinuluĭ Basta, şi forméză unŭ la-

gărŭ la satulŭ Stoeneştiĭ, aprópe de Argeşŭ. Aci, maĭ sosiră şi alţĭ boerĭ, pe carĭ evenimentele îĭ risipise pretutindenĭ, precum şi o mulţime de soldaţĭ din armia luĭ Mihaiŭ, carĭ rĕtăcise în voia întêmplăriĭ, în urma morţiĭ celiĭ ne aşteptate a domnuluĭ lorŭ.

Dar care fu bucuria tutulorŭ când, într'astŭ locŭ de întêlnire, se vĕdură sosindŭ încoronaţĭ cu lauriĭ victorieĭ, fraţiĭ Buzeştĭ în fruntea uneĭ armiĭ române, care înfrânsese puterea Moldoveĭ şi alungase peste hotarele ţĕriĭ pe Simeon Movilă.

Bucuria ânsă ce victoria fraţilorŭ Buzeştĭ rĕspândise unŭ momentŭ în inima boerilorŭ şi a ósteĭ din lagărulŭ de la Stăneştĭ, se prefăcu îndată într'o profundă întristare, când fraţiĭ Buzeştĭ şi óstea lorŭ aflară despre tragica mórte a vitézuluĭ lorŭ Domnŭ. Lamentările şi imprecaţiunile atâtorŭ miĭ de suflete viteze, carĭ plângeaŭ cu amarŭ mórtea mareluĭ lorŭ căpitanŭ, făceaŭ să rĕsune délurile şi văile din'prejurŭ.

Dupe ce se lăsă destulŭ timpŭ dureriĭ de a stórce lacrămĭ din inimile tuturorŭ acelorŭ ce amase atâtŭ de multŭ pe nemuritorulŭ eroŭ alŭ Românilorŭ, boeriĭ ceĭ înţelepţĭ şi esperimentaţĭ îşĭ întórseră privirile asupra Ţĕriĭ şi începură a cugeta la ceea ce era maĭ bine de făcutŭ în circumstanţele de faţă.

Întréga domnie a luĭ Mihaiŭ fusese unŭ şirŭ de fapte eroice şi măreţe, carĭ ridicase prestigiulŭ Ţĕriĭ atâtŭ de susŭ şi îĭ atrăsese admirarea lu-

miĭ întregĭ. Vitejia ósteĭ române, ridicându-se la înnălţimea marelorŭ proiecte ce elŭ concepuse, îlŭ pusese în stare de a şi le realisa. Dar fatalitatea nu voise să dea luĭ Mihaiŭ timpulŭ necesarŭ pentru a-şĭ cimenta gigantica sa operă. Ea se sfărâmă îndată dupe mórtea luĭ, şi nimenĭ nu se afla care să ridice de la pămêntŭ greaoa spadă pe care Mihaiŭ o purtase cu atâta vitejie. Pe de altă parte ţéra, în urma nenumĕratelorŭ resboaie sângeróse ce purtase sub Domnia luĭ Mihaiŭ, era cu totulŭ sleită în forţele sale. Prin urmare, opiniunea predominantă a boerilorŭ fu ca ţéra să intre de îndată pe o cale pacĭnică şi liniştită.

Dar circumstanţele politice ce încongiuraŭ Ţéra în acelŭ timpŭ eraŭ fórte critice. Sultanulŭ nu putea să uite că Românii, sub domnia luĭ Mihaiŭ, se declarase independinţĭ de Pórta Otomană; că într'o serie de resboaie cutezătóre, eĭ sfărâmase atâtea armiĭ musulmane; că arsese şi prădase atâtea cetăţĭ; că, în fine, eĭ umilise gloria trufaşeĭ Semilune. Tóte aceste rele ce turciĭ îndurase din partea Românilorŭ, era naturalŭ să-ĭ ridice acum cu rĕsbunare asupra lorŭ.

De altă parte Austria, care trăsese totŭ-de-una marĭ folóse din resboaiele ce Românii purtase în contra Turcilorŭ şi a Ungurilorŭ, ţinea fórte multŭ să-şĭ întindă influenţa asupra Ţĕriĭ-Româneştĭ. Polonia care, prin intrigile şi armele eĭ, causase luĭ Mihaiŭ atâtea rele şi neajunsurĭ, credea acum momentulŭ favorabilŭ ca să îndemne

şi să ajute pe Moldova spre a cuceri Ţéra-Românéscă, sperândŭ maĭ în urmă ca ea să pue mâna pe amêndoĕ aceste ţĕrĭ.

In astŭ-felŭ de situaţiune dificilă, ţéra avea nevoe de unŭ Domnŭ care să ştie să atragă din nuoŭ favórea Porţiĭ, spre a o priimi iarăşĭ sub suzeranitatea eĭ, respectându-ĭ ca şi în trecutŭ tóte drepturile suverane; unŭ domnŭ care să ştie a inlătura tendinţele Austrieĭ şi ale Polonieĭ.

Majoritatea boerilorŭ pune ochiĭ pe unŭ bărbatŭ cunoscutŭ pentru sentimentele sale cele patriotice, vestitŭ pentru vitejia luĭ în resboaie şi pentru esperienţa sa. Acestŭ bărbatŭ era Şerban [1]) care se trăgea din vechia familie a Bassarabilorŭ, care deduse atâţea domnĭ vestiţĭ pe tronulŭ Ţĕriĭ. Tóte cele l'alte partide se uniră cu majoritatea boerilorŭ şi Şerban fu alesŭ în unanimitate ca domnŭ al Ţĕriĭ sub numele de Radu X Şerban Bassarab.

Devisa luĭ Radu X Şerban Bassarab, suindu-se pe tronulŭ ţĕriĭ, era aceea ce i se impusese de ţéra întrégă. *Pacea şi liniştea.* Pentru a ajunge la acestŭ scopŭ, Şerban cugetă maĭ 'nainte de

---

1) Unii din istoriciĭ noştri, luându-se dupe Engel şi Anonimulŭ aŭ scrisŭ că Şerbanŭ era şi ginere alŭ luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ, avêndŭ de soţie pe fiica sa Ancuţa. Dar acésta este o eróre grosolană, căcĭ Mihaiŭ n'a avutŭ altă fată de câtŭ pe Florica. Se póte maĭ lesne crede ceea ce spunŭ Karra şi Dimitrie Cantemir că Ancuţa a fostŭ fata luĭ Şerban şi s'a măritatŭ cu Petraşcu fiulŭ luĭ Mihaiŭ bravulŭ.

tóte a dobândi amicia tutulorŭ vecinilorŭ sĕĭ. Spre a atinge acestŭ scopŭ, elŭ trimite solĭ la Pórtă să spue Sultanuluĭ din partea Ţĕriĭ şi a domnuluĭ eĭ că România voeşte a se pune ca maĭ înainte sub suzeranitatea puterniculuĭ Padişahŭ, plătindŭ ca maĭ 'nainte tributulŭ obicĭnuitŭ şi conservândŭ tóte drepturile suverane ale ţĕriĭ.

Ajungêndŭ la Pórtă şi presentându-se înaintea Sultanuluĭ cu multe darurĭ preţióse ce-ĭ duceaŭ din partea Domnuluĭ lorŭ, soliĭ luĭ Şerban spuseră Sultanuluĭ solia lorŭ. Eĭ îlŭ rugară să uite duşmănia cea de maĭ 'nainte asupra ţeriĭ, căcĭ daca Mihaiŭ s'a sculatŭ cu armele asupra turcilorŭ, a fostŭ nevoitŭ să o facă pentru ca să scape de jafurile şi tiraniile creditorilorŭ adunaţĭ şi rămaşĭ în ţéră de la diferiţiĭ Domnĭ de maĭ 'nainte. Eĭ cerură Sultanuluĭ să recunóscă alegerea de domnŭ făcută de ţéra întrégă în persóna luĭ Şerban Bassarab şi să priiméscă supunerea luĭ şi a ţeriĭ cu condiţiunile din vechime.

Sultanulŭ, de şi priimi bine pe soliĭ luĭ Şerban şi-ĭ ascultă cu multă bună voinţă, nu le dete îndată unŭ respunsŭ hotărâtŭ, ci lăsă lucrurile în suspensiune.

Şerban pusŭ pe tronulŭ ţĕriĭ prin voinţa naţională îşĭ întórse privirea asupra stăriĭ din lăuntru a statuluĭ sĕŭ. În urma atâtorŭ furtunĭ carĭ trecuse peste România, ţéra se afla într'o stare demnă de plânsŭ. Ea era aprópe despopulată, visteria gólă, administraţiunea ţĕriĭ cu totulŭ

desorganisată, armia risipită. Şerban, cu unŭ caracterŭ blândŭ şi compătimitorŭ, cu o inimă bună şi părintéscă, începe a lua tóte mĕsurile putincióse pentru a vindeca ranele cele adêncĭ ale ţĕriĭ sale.

Deja, populaţiunea care pribegea prin munţĭ şi prin ţĕrile vecine, începe a se duce pe la căminurile lorŭ, a-şĭ reconstrui casele, şi a îngriji de ogórele cele părăsite, care aduseră abondenţa şi avuţia în ţéră. Comerciantulŭ şi industriaşulŭ, boierulŭ chiarŭ, descingêndŭ sabia, şi atĕrnându-şĭ armele în cuiŭ, începŭ a-şĭ căuta de ocupaţiunile lorŭ obicinuite. Ţéra părea în fine că inaugurase o eră nuoă de pace, de linişte şi de înavuţire şi începuse a crede în fericire.

Dar geniulŭ celŭ rĕŭ, duşmanŭ neîmpăcatŭ al fericireĭ némuluĭ românŭ, vine din nuoŭ să turbure pacea şi fericirea de care începuse a se bucura nefericiţiĭ locuitorĭ aĭ Muntenieĭ. Polonia, care ţintea necontenitŭ să pue mâna atâtŭ pe Ţéra-Românéscă câtŭ şi pe Moldova, aţâţă din nuoŭ pe Ierimia Movilă ca să se scóle cu armele în contra Muntenieĭ, făcêndu-lŭ să crédă că de astă dată îĭ va fi lesne să o cucerésca.

Ierimia porneşte îndată asupra Ţĕriĭ-Româneştĭ pe fratele sĕŭ Simeon Movilă cu o armie numerósă. Elŭ intră şi înaintéză cu atâta repedĭciune, în câtŭ ajunge fără nicĭ o împotrivire la porţile capitaleĭ. Şerban care priimi ştiinţă despre intrarea duşmanuluĭ în Ţéră de o dată cu sosirea luĭ,

nu fu în stare a-ĭ opune nicĭ o resistenţă. Elŭ abia putu să scape cu fuga d'inaintea inemiculuĭ sĕŭ.

Trecêndŭ prin Transilvania, Şerban se duce în Ungaria la Basta care comanda trupele imperiale. Aci elŭ spune luĭ Basta nefericirea ce-lŭ lovise fără de veste şi-lŭ rugă să-ĭ dea ajutorŭ ca să se restabilésca pe tronŭ. Elŭ promitea că va rĕmânea fórte recunoscătorŭ împĕratuluĭ pentru acéstă bine-facere. Basta compătimindŭ de nenorocirea luĭ Şerban, îĭ promise că îĭ va da totŭ ajutorulŭ pentru a-şĭ redobândi tronulŭ perdutŭ, îndată ce se va presinta momentulŭ favorabilŭ. Acestŭ momentŭ fericitŭ pentru Şerban nu întârţie multŭ de a sosi.

Dupe ultima plecare a luĭ Sigismund Batori din Transilvania, Basta priimise ordinŭ de la împĕratulŭ să intre cu armia imperială în Ardélŭ, ca să bată pe Moise Secuiulŭ, care îşĭ luase titlu de principe şi se pusese sub protecţiunea Porţiĭ Otomane. Dupe ce învinse pe duşmaniĭ împĕratuluĭ (2 Iulie 1602), Basta îşĭ aduse aminte de promisiunea ce dedese luĭ Şerban. Elŭ puse la disposiţiunea luĭ o armată de 12,000 haiducĭ cu care a intratŭ în ţéră.

Indată ce Şerban intră cu óstea ce-ĭ dăduse Basta, toţĭ boeriĭ patrioţĭ se adunară împrejurulŭ luĭ, aducêndu-ĭ şi ajutóre armate din ţéră. Astŭfelŭ, în fruntea uneĭ armiĭ destulŭ de numeróse, Şerban înaintésă spre capitala ţĕriĭ asupra luĭ

Simeon Movilă. In urma uneĭ loviri furióse din partea armieĭ luĭ Şerban, óstea luĭ Movilă, ne putândŭ resista iuţeliĭ focurilorŭ, a luat'o la fugă spre Moldova, gonită dupe urmă până la hotare. Astŭ-felŭ Muntenia, scăpândŭ din nuoŭ de duşmaniĭ eĭ, reintră în pacea şi liniştea de care avea nevoe.

Prima grije a luĭ Şerban, dupe redobândirea tronuluĭ şi restabilirea păciĭ, a fostŭ ca să-şĭ esprime recunoştinţa către împăratulŭ Rudolf pentru ajutórele ce-ĭ dedese. In acestŭ scopŭ, elŭ trimite pe Cluceru Radu şi pe Aga Luca carĭ sosescŭ la Praga la 21 Decembre 1602. Eĭ duceaŭ împăratuluĭ din partea luĭ Şerban multe darurĭ preţióse.

Esprimândŭ simţimintele de recunoştinţă cu care eraŭ însărcinaţĭ către împăratulŭ, eĭ îlŭ rugară din partea Domnuluĭ lorŭ ca să-lŭ priiméscă sub protecţiunea sa în condiţiunile tractatuluĭ ce Mihaiŭ încheiase maĭ 'nainte cu împĕratulŭ. Monarhulŭ germanŭ, încântatŭ de propunerile ce i se făceaŭ, le priimeşte cu multă bună-voinţă. Dupe aceea, trimiţêndŭ darurĭ luĭ Şerban şi dăruindŭ şi pe soliĭ sĕĭ, împăratulŭ le permite a se întórce în ţĕră cu rĕspunsulŭ sĕŭ.

Când Şerban gândea că s'a asiguratŭ de o pace durabilă care să-ĭ dea pasŭ a se ocupa de îmbunătăţirea ţĕriĭ séle, alte evenimente neaşteptate vinŭ să-ĭ turbure liniştea şi să-lŭ tragă pe arena cea sgomotósă a armelorŭ.

In urma revoluţiunilorŭ ce sguduise Transilvania, ea se divisase în doă marĭ partide, una turcéscă, şi alta a împăratuluĭ. Acéstă divisiune fu causa a multorŭ nefericirĭ, atâtŭ pentru ţéra aceea câtŭ şi pentru Românĭ.

Dupe ultima abdicare a luĭ Sigismund Batori la tronulŭ Transilvanieĭ, în favórea împăratuluĭ Rudolf II, ambiţiosulŭ sĕŭ generalŭ Moise Secuiulŭ, susţinutŭ de partida turcéscă, se proclamase Domnŭ al Transilvanieĭ. Înfrântŭ de generalulŭ Basta şi gonitŭ cu armele din Transilvania, elŭ fuge la turcĭ în Ungaria. Aci elŭ dobândeşte ajutóre armate de la turcĭ. Pe lângă aceste ajutóre se maĭ adaogă şi acelea ce elŭ maĭ dobândise de la hanulŭ tătărescŭ. In fruntea uneĭ armiĭ considerabile, Moise Secuiulŭ pe la începutulŭ primăveriĭ anuluĭ 1603 intră în Transilvania, pe care voeşte să o smulgă din mânele împăratuluĭ Rudolf.

In cele de 'ntêiŭ întêlnirĭ cu Basta, Moise Secuiulŭ înfrânge oştile imperiale şi le sileşte să se retragă de 'naintea sa. Basta, strîmtoratŭ de Moise Secuiulŭ trimite îndată solĭ la Şerban să-lŭ róge să-ĭ vie în ajutorŭ ca să scape Transilvania din mânele luĭ Moise Secuiulŭ.

Şerban, aducêndu-şĭ aminte de recunoştinţa ce datora împăratuluĭ şi de promisiunea ce-ĭ dedese se grăbi a aduna o óste de 1500 pedestri şi călăreţĭ pe care puind'o sub comanda generaluluĭ Lupu, o trimise luĭ Basta în Transilvania. Cu-

rêndŭ dupe aceea elŭ maĭ trimite luĭ Basta âncă o trupă de 200 oşteni sub comanda căpitanuluĭ Dumitru.

Moise Secuiulŭ, aflândŭ despre cele ce se petreceaŭ între Basta şi Şerban, trimite o trupă de 3600 turcĭ şi tătarĭ sub comanda luĭ Gheorghe Maco ca să întêmpine pe românĭ în cale şi să-ĭ oprésca de a se împreuna cu oştile luĭ Basta. Óstea luĭ Moise Secuiulŭ ese înaintea românilorŭ în ţinutulŭ Bistriţa. Generalulŭ Lupu cum prinde de veste despre sosirea duşmanuluĭ se aşédă într'o posiţiune favorabilă, unde se întăreşte pe câtŭ îĭ e cu putinţă.

Generaliĭ luĭ Moise Secuiulŭ, daŭ năvală cu furie asupra Românilorŭ şi începŭ o luptă sângerósă. Românii se luptară cu mare vitejie; dar numĕrulŭ celŭ mare al duşmanilorŭ învinse până în fine óstea cea puţinŭ numerósă a românilorŭ. O mare parte din óstea română căduse pe câmpulŭ de bătae. Din ceĭ ce putură scăpa cu fuga, uniĭ se duseră în tabăra luĭ Basta, alţiĭ se întórseră în ţérâ. Aceiaşĭ sórtă avu şi trupa luĭ căpitanŭ Dumitru. Intêmpinată la Sighişóra de trupele numeróse ale luĭ Moise Secuiulŭ, ea este spartă şi risipită.

In urma învingeriĭ trupelorŭ române, Moise Secuiulŭ atacă cetăţile în care se aflaŭ garnisóne nemţeştĭ şi le supune una câte una. Elŭ spera cu modulŭ acesta a coprinde tótă Transilvania. Despre Basta elŭ nu avea nicĭ o temere; dar

avea mare grije de Şerban ca să nu vie cu oştĭ maĭ numeróse spre a resbuna învingerea trupelorŭ ce trimisese luĭ Basta.

Spre a creea dificulţăţĭ luĭ Şerban ca să-lŭ împedice de a veni cu nouĭ trupe în Transilvania, Moise Secuiulŭ trimise solĭ la Ierimia Movilă prin care îlŭ ruga să-ĭ fie de ajutorŭ pentru coprinderea Transilvanieĭ. Elŭ nu-ĭ cerea altŭ-ceva de câtŭ să ameninţe pe Şerban cu năvălirea sa în Ţéra-Românéscă, spre a-lŭ opri astŭ-felŭ de a veni în ajutorulŭ luĭ Basta. Ieremia dete promisiunea sa luĭ Moise Secuiulŭ sperândŭ chiarŭ că póte va afla unŭ momentŭ favorabilŭ de a învinge pe Şerban şi a restabili pe fratele sĕŭ Simeonŭ pe tronulŭ Românieĭ.

Intre acestea, Moise Secuiulŭ, înaintândŭ necontenitŭ, a ajunsŭ la cetatea Sighişóra, pe care o asediază cu multă óste, silind'o să se predea. Sighişoreniĭ şi Basta eraŭ în mare disperare, temêndu-se că nu vorŭ putea resista multŭ forţelorŭ luĭ Moise Secuiulŭ. In urma unuĭ consiliŭ, eĭ trimitŭ la Şerban pe Stanislaŭ Kraker, care se duse ca din partea împăratuluĭ, să-ĭ céră unŭ ajutorŭ grabnicŭ şi eficace.

Kraker, ajungêndŭ la Tîrgoveşte este îndată priimitŭ în audienţă de Şerban. Elŭ iĭ espune situaţiunea critică a Transilvanieĭ cu multă elocinţă şi îlŭ rógă să-ĭ vie în ajutorŭ. Elŭ aduce aminte luĭ Şerban de bine-facerile ce priimise maĭ 'nainte de la împĕratulŭ şi de promisiunile ce-ĭ

dedese şi-ĭ spune că acum este momentulŭ de a-şĭ arăta recunoştinţa, venindŭ în persónă cu armia sa în Transilvania.

Şerban avea tótă buna-voinţă de a veni în ajutorulŭ luĭ Basta, dar posiţiunea sa âncă era fórte critică. O mulţime de împrejurărĭ grave îlŭ oprĕŭ de a împlini cererea împĕratuluĭ. Moise Secuiulŭ era protegiatulŭ turcilorŭ carĭ îĭ dedeaŭ totŭ ajutorulŭ în întreprinderea sa. Daca Şerban se ducea cu armele în contra luĭ Moise Secuiulŭ, rupea orĭ-ce alianţă cu Pórta şi îşĭ atrăgea asupră tótă urgia Sultanuluĭ. De altă parte Ieremia Movilă care îĭ observa tóte mişcările, ar fi năvălitŭ cu armele în ţéră, îndată ce l'ar fi vĕdutŭ trecutŭ peste hotare.

In lăuntru avea mare lipsă de banĭ în câtŭ nu putea nicĭ să adune óste, nicĭ să o plătéscă. Pe împăratulŭ Rudolfŭ iar nu putea pune mare temeiŭ, căcĭ elŭ promitea totŭ-de-una lucrurĭ marĭ, dar nu făcea nicĭ o dată nimicŭ. În astŭ-felŭ de stare a lucrurilorŭ Şerban, luândŭ şi avisulŭ boerilorŭ sĕĭ, hotăraşte a păstra cea maĭ strictă neutralitate. Chemândŭ dar pe Kraker înaintea sa, îĭ declară că din causa circumstanţelorŭ celorŭ grele ale timpuluĭ nu póte să împlinéscă cererea împăratuluĭ.

Kraker era omŭ care nu se descoragea în întreprinderile sale. Vĕdêndŭ că Şerban refusă de a-ĭ da ajutorulŭ ce venise să-ĭ céră, cercă să ademenéscă pe uniĭ din generaliĭ sĕĭ, carĭ făceaŭ

o profesiune din starea lorŭ de militarŭ, ca să mérgă cu oştile lorŭ în ajutorulŭ luĭ Basta, chiar fără ştirea şi voia luĭ Şerban. Aceia la care elŭ se adresă de preferinţă era Gheorghe Sêrbu şi Deli Marcu, ostaşĭ carĭ se distinsese prin vitejia lorŭ sub stindardulŭ gloriosuluĭ Mihaiŭ.

Elŭ maĭ întêiŭ isbuteşte a atrage în ideile sale pe Deli Marcu. Când se adresă însă la Gheorghe Sêrbu, acesta, ca unŭ ostaşŭ îmbĕtrânitŭ în arme, îĭ spuse că elŭ este gata a merge să se bată în contra luĭ Moise Secuiulŭ, dar pentru acésta îĭ trebue şi învoirea domnuluĭ sĕŭ. Elŭ se însărcină să o céră însuşĭ şi să o dobândéscă.

Şerban, vĕdêndŭ dorinţa cea arḑĕtóre a luĭ Gheorghe Sêrbu şi Deli Marcu de a merge în Transilvania; vĕḑêndŭ totŭ-de o dată şi marea aplecare a ostaşilorŭ de a merge la bătae, căcĭ eĭ eraŭ deprinşĭ din timpulŭ luĭ Mihaiŭ cu viaţa rĕsboinică; temêndu-se de altă parte ca refusulŭ sĕŭ să nu aducă vre o rĕscólă în óste, consimţi ca tótă armia ce se afla sub arme să mérgă în Transilvania.

Cu chipulŭ acesta Şerban maĭ atingea şi alte doă scopurĭ. Pe de o parte elŭ se arăta credinciosŭ şi recunoscătorŭ împĕratuluĭ Rudolf; iar pe de alta uşura şi visteria ţĕriĭ de o cheltuială inutilă în timpŭ de pace, aceea de a plăti o óste ce sta în neactivitate.

Maĭ înainte de plecarea ósteĭ în Transilvania, Şerban chiamă înaintea sa pe Gheorghe Sêrbu,

căruia încredinţéză comanda supremă a aceleĭ armiĭ. Sub dênsulŭ veneaŭ generaliĭ Deli Marcu, Mârzea celŭ mare şi Mârzea celŭ micŭ, Aloisie Radibrati, italianulŭ Ricomernati, Kraker şi alţiĭ. Şerban dândŭ instrucţiunile sale luĭ Gheorghe Sêrbu, iĭ ordonă ca, dupe ce va intra în Transilvania, sa evite pe câtŭ se va putea de a se lovi cu trupele duşmane. Cuvêntulŭ luĭ Şerban era ca să aştepte şi sosirea luĭ cu alte trupe, ca cu forţe unite să atace cu succesŭ pe duşmanŭ.

Fama plecăriĭ oştilorŭ române de la Tîrgoveşce a ajunsŭ la cunoştinţa luĭ Moise Secuiulŭ maĭ înainte de sosirea lorŭ la fruntariele Transivanieĭ. Acéstă nuvelă l'a întristatŭ fórte multŭ, căcĭ o presimţire négră îlŭ făcea să vadă cum iĭ scapă Transilvania din mână şi cum se risipescŭ ca fumulŭ tóte ambiţiósele sale proiecte. În neliniştea în care se afla, elŭ chémă îndată pe Becta-Paşa şi-ĭ desvăleşte tóte temerile sale.

În urma consfătuireĭ lorŭ, eĭ deciseră să trimită unŭ solŭ la Şerban ca să-ĭ propue o pace avantagiósă. Prelungindŭ câtŭ de multŭ tratările de pace, eĭ îşĭ propuneaŭ să câştige timpŭ, de care să profite pentru causa lorŭ. Eĭ şi porniră îndată la Şerban pe Ladislaŭ Zalanti ca să-ĭ propue pace, amicie şi unire. Eĭ iĭ maĭ promiteaŭ că vorŭ midloci ca să-lŭ împace şi cu Sultanulŭ, de la favórea căruia putea să tragă maĭ multe

avantage de câtŭ de la unirea cu împĕratulŭ Rudolf.

Şerban nu credea multŭ în sinceritatea propunerilorŭ luĭ Moise Secuiulŭ. Cu tóte astea ca să câştige timpulŭ de care avea nevoe pentru a se pregăti de óste, elŭ deschise o corespondinţă cu Moise Secuiulŭ care se prelungi fórte multŭ timpŭ. Prin tratările de pace ce Şerban deschisese cu Moise Secuiulŭ, elŭ dobândise marele avantagiŭ de a ţine în respectŭ pe Ieremia Movilă şi de a opri pe turcĭ de a-lŭ ataca. Acésta îlŭ lăsa liberŭ şi liniştitŭ în mişcările sale. Deosebitŭ de aceste avantage imediate şi reale, Şerban se maĭ nutrea şi cu o umbră de speranţă de a încheea cu turciĭ o pace durabilă şi avantagiósă, care să-ĭ garanteze o domnie pacinică şi liniştită.

Intre acestea, Gheorghe Sêrbu şi armia sa străbătêndŭ Carpaţiĭ pe valea Teléjenuluĭ, îşĭ înfigea lagărulŭ la satulŭ Feoldvar, în ţinutulŭ Braşovuluĭ. Elŭ aştepta aci sosirea luĭ Şerban saŭ a luĭ Moise Secuiulŭ, spre a-lŭ sili să se bată.

Profitândŭ de şederea sa la Feoldvar, Gheorghe Sêrbu, reuşi a atrage la sine pe secuiĭ din ţinutulŭ acela. Apăsaţĭ de nobilĭ, stăpâniĭ lorŭ, carĭ sprijineaŭ pe Moise Secuiulŭ, eĭ alergară cu bucurie în lagărulŭ românŭ, sperândŭ să scape de tirania nobililorŭ, precum altă dată fură liberaţĭ de Mihaiŭ Vitézulŭ. Unŭ numĕrŭ dar de peste 3000 secuĭ, merseră de îngroşară lagărulŭ luĭ Gheorghe Sârbu.

Gheorghe Sêrbu şi armia sa aşteptaŭ cu impacienţă să vadă, din di în di, sosirea domnuluĭ lorŭ între dênşiĭ saŭ apariţiunea luĭ Moise Secuiulŭ, spre a începe lupta, dar nicĭ unulŭ, nicĭ altulŭ nu se arăta. Acéstă stare de inacţiune impacienta fórte multŭ armia română care ardea de dorinţa de a intra în luptă.

Dar cândŭ se află în lagărulŭ românŭ că între Şerban şi Moise Secuiulŭ se tratéză de pace, impacienţa soldaţilorŭ se schimbă în turburare. Călcândŭ în picióre regulele disciplineĭ, ofiţerĭ şi soldaţĭ, făceaŭ totŭ felulŭ de conjecturĭ în contra domnuluĭ lorŭ, pe care îlŭ acusaŭ de trădare. Turburarea acésta luase proporţiunĭ fórte marĭ şi era aprópe să atragă dupe sine spargerea lagăruluĭ şi risipirea ósteĭ.

Dar Gheorghe Sêrbu, cu energia care îlŭ caracterisa, se duce în mijloculŭ lagăruluĭ sĕŭ. Adunândŭ împrejurulŭ luĭ ofiţerĭ şi soldaţĭ, le ţine unŭ discursŭ plinŭ de autoritate care aduce la respectŭ şi la disciplină pe toţĭ oştenii. Prin prestigiulŭ sĕŭ celŭ mare, elŭ restabileşte confiienţa în inima soldaţilorŭ sĕĭ şi-ĭ încredinţéză că în scurtŭ timpŭ îĭ va conduce la luptă. Astŭfelŭ liniştea se restabileşte cu desăvêrşire în lagărulŭ românŭ.

Moise Secuiulŭ, vĕdendŭ întârdierea ce se pune din partea luĭ Şerban pentru încheerea păciĭ, se temu ca acésta să nu fie vre o cursă din parte-ĭ. De aceea elŭ credu de cuviinţă să ia alte

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREŞTI

mĕsurĭ prin carĭ să constrângă pe Şerban să facă pace. In acestŭ scopŭ, Moise Secuiulŭ se decise ca maĭ 'nainte de a se duce Şerban cu armia sa în lagărulŭ dé la Feoldvar, elŭ să nimicéscă óstea luĭ Gheorghe Sêrbu. In urma uneĭ asemenea perderĭ, Şerban va renunţa la resbelŭ şi va solicita pacea.

Din lagărulŭ de la Mediaşĭ unde se afla cu óstea şi în scopulŭ ce-şĭ propunea, Moise Secuiulŭ trimite pe doĭ din ceĭ maĭ bunĭ generalĭ aĭ sĕĭ, Gheorghe Maco şi Mihaĭ Imecĭ, cu óste alésă de treĭ miĭ călăreţĭ şi cincĭ sute tătarĭ, asupra ósteĭ luĭ Gherghe Sĕrbu. Generaliĭ luĭ Moise Secuiulŭ se aşeḑară cu óstea în lagărŭ la satulŭ Remete, la o mică distanţă de lagărulŭ românŭ.

Moise Secuiulŭ dete ordinŭ severŭ generalilorŭ sĕĭ ca să se feréscă cu orĭ ce chipŭ de a provoca la luptă pe românĭ. O asemenea ciocnire ĭ-arŭ strica tóte speranţele pentru încheerea uneĭ păcĭ şi şĭ-arŭ pericola póte şi óstea ce li s'a încredinţatŭ. Dar cu tótă recomandarea luĭ Moise Secuiulŭ, generaliĭ sĕĭ, arḑêndŭ de dorinţa de a se străluci prin vre o victorie asupra duşmanuluĭ, îşĭ scotŭ într'o ḑi armia spre bătae, o impartŭ în patru părţĭ şi daŭ năvală asupra lagăruluĭ românilorŭ.

Gheorghe Sêrbu, vĕḑêndŭ mişcarea duşmanuluĭ, scóte îndată din armia sa 2000 călărĭ pe care îĭ pune sub comanda generaluluĭ Mârzea celŭ mare şi-ĭ trimite în contra agresorilorŭ. Mârzea înfruntă

cu multă bărbăţie furia cea viscolósă a duşmanuluĭ până ce îlŭ vede obositŭ de luptă. Atuncĭ, la rândulŭ sĕŭ, Mârzea se repede cu iuţélă asupra duşmanuluĭ. Lupta devine crâncenă şi sângerósă de amêndoĕ părţile. Dar către apusulŭ sóreluĭ, românii maĭ priimindŭ óre-carĭ ajutóre din lagărulŭ lorŭ, dobândescŭ victorie deplină. Duşmaniĭ, înfrânţĭ cu desăvêrşire, fugŭ în tóte părţile, lăsândŭ câmpulŭ de rĕsboiŭ acoperitŭ de cadavrele lorŭ.

In urma acesteĭ învingerĭ, generaliĭ Maco şi Imecĭ, îşĭ strămută lagărulŭ la o distanţă maĭ mare de alŭ românilorŭ. Dupe aceea eĭ scriŭ luĭ Moise Secuiulŭ despre bătălia ce avusese cu inemiculŭ, cercândŭ să micşoreze pe câtŭ putură perderile ce suferise. Totŭ de o dată eĭ cereaŭ de la Moise Secuiulŭ să le trimită ajutóre de arme fără întârdiere, căcĭ suntŭ espuşĭ la pericolŭ în faţa armieĭ române, care este multŭ maĭ numerósă.

Moise Secuiulŭ trimite îndată luĭ Maco unŭ ajutorŭ de 300 soldaţĭ, spuindu-ĭ că a hotărâtŭ să strângă óste şi să vie în persónă să dea o bătălie decisivă, spre a curma unŭ resbelŭ care ţine de atâta timpŭ; elŭ nu uită a le ordona, ca şi în trecutŭ, ca să evite orĭ-ce lovire cu duşmaniĭ.

Între acestea, Gheorghe Sêrbu, observândŭ că posiţiunea lagăruluĭ sĕŭ de la Feoldvar nu este destulŭ de tare, se strămută la Rîşnov, unde şi

comunicarea cu Ţéra-Românéscă era maĭ facilă. Aci elŭ se întăreşte în lagărulŭ sĕŭ dupe tóte regulile militare.

Generalulŭ Maco şi Imecĭ luară strămutarea lagăruluĭ românŭ la Rîşnov dreptŭ unŭ efectŭ al friceĭ. Doritorĭ de a şterge pata ce purtaŭ pentru perderea bătălieĭ trecute, eĭ ferbeaŭ de impacienţă de a-şĭ maĭ încerca noroculŭ într'o nuoă luptă, maĭ 'nainte de venirea luĭ Moise Secuiulŭ. În deşertŭ ceĭ maĭ bĕtrânĭ şi cu esperienţă se opuneaŭ la cutezătórea lorŭ întreprindere, consiliindu-ĭ să aştepte venirea domnuluĭ lorŭ. Eĭ, ne ascultândŭ de câtŭ focului rĕsbunăriĭ ce clocotea în peptulŭ lorŭ, trataŭ pe aceia de fricoşĭ şi deciseră darea bătălieĭ.

Într'o diminéţă, Gheorghe Maco şi Imecĭ, scoţêndu-şĭ óstea din lagărŭ, năvălescŭ cu o furie nespusă asupra lagăruluĭ românilorŭ. Gheorghe Sêrbu, care se aştepta la o nuoă nebunie din partea generalilorŭ luĭ Moise Secuiulŭ, se apăra cu sânge rece din lagărulŭ sĕŭ celŭ întăritŭ în contra atacurilorŭ celorŭ furióse ale duşmanuluĭ. Maco îşĭ dedea tóte silinţele să spargă şanţurile şi să rupă întăririle ce încongiuraŭ lagărulŭ românilorŭ. Elŭ se nevoia să-şĭ deschidă calea în lăuntru, spre a se putea lupta maĭ cu succesŭ. Dar lagărulŭ era aşa de bine întăritŭ, în câtŭ tóte silinţele armieĭ agresive rĕmaseră fără nicĭ unŭ efectŭ.

Dupe o luptă infructuósă de maĭ multe ore,

óstea luĭ Maco şi a luĭ Imecĭ, obosită şi descuragiată, începe a se trage înapoĭ. Gheorghe Sêrbu, vĕḑêndŭ că armia duşmană slăbeşte în puterile sale elŭ decide să dea o lovitură decisivă. Elŭ ordonă óstei sale să deschiḑă îndată tóte drumurile. Comandă generalilorŭ sĕĭ ca fie-care, în fruntea trupeĭ sale să dea năvală asupra duşmanuluĭ şi să-lŭ sfărame.

Maco, vĕḑêndŭ pornirea Românilorŭ, îşĭ opreşte armia ca să înfrunte atacul. Dar lupta abia durésă unŭ cuartŭ de oră. Armia luĭ Maco şi Imecĭ, înfrântă cu desăvêrşire, se risipeşte în fugă. Româniĭ o gonescŭ dupe urmă cu arma în mână, până apucă să intre în pădurea Codlea. Din marginea pădurii şi până în câmpulŭ de bătae, totŭ câmpulŭ era pardositŭ cu cadavre d'ale duşmanuluĭ. Generalulŭ Imecĭ căḑuse mortŭ în luptă. Maco, rănitŭ, căḑuse prinsŭ în mânele Românilorŭ.

Perderile duşmanilorŭ în astă bătălie aŭ fostŭ fórte numeróse. Abia puţinĭ scăpară cu fuga ca să ducă luĭ Moise Secuiulŭ nefericita nuvelă. Româniĭ prădară lagărulŭ inamiculuĭ şi se umplură de jafurĭ. Dupe aceea Gheorghe Sêrbu îşĭ strămută lagărulŭ la Timesŭ. Aci se tae luĭ Maco capulŭ, pe care Gheorghe Sêrbu ilŭ trimite la Tîrgoveşte luĭ Şerban. Elŭ îĭ anunţa strĕlucita victorie ce repurtase şi-lŭ ruga să vie cu oştile câtŭ maĭ curênd în Transilvania.

Moise Secuiulŭ trecuse deja Oltulŭ şi se apro-

pia de ţinutulŭ Braşovuluĭ, când priimi ştirea despre distrugerea armateĭ ce încredinţase luĭ Maco şi Imecĭ. Acéstă nuvelă fu ca o lovitură de trăsnetŭ pentru dênsulŭ şi óstea sa. Descuragiarea pĕtrunsese în inima tutulorŭ. Moise Secuiulŭ, ca să ridice puţinŭ moralulŭ ósteĭ sale, puse maĭ multă energie în mişcările lorŭ. Elŭ înaintésă până aprópe de Braşovŭ. Aci, lângă o vale, unde se afla o fabrică de hârtie, a alesŭ o posiţiune avantagiósă. În acestŭ locŭ elŭ şĭ-a stabilitŭ lagărulŭ şi s'a întăritŭ. Óstea luĭ numĕra şése miĭ luptătorĭ.

Momentulŭ lupteĭ decisive între româniĭ luĭ Gheorghe Sêrbulŭ şi Moise Secuiulŭ se apropia, dar Şerban nu maĭ sosea cu óstea sa. Gheorghe Sêrbu trimitea curierŭ peste curierŭ să-lŭ róge, saŭ să-ĭ trimiţă óstea ce maĭ avea, saŭ să vie împreună cu dênsa şi să se pue în capulŭ întregiĭ armate. Dar Şerban, ne decisŭ âncă în hotărârea sa, nu dedea nicĭ unŭ rĕspunsŭ hotărâtŭ. A trebuitŭ să se ridice în lagărulŭ luĭ Gheorghe Sêrbu o furtună teribilă, să se comită o faptă barbară şi sângerósă, să se ameninţe Şerban cu detronarea, pentru ca să se hotărască a merge cu óstea în Transilvania.

Şerban, ca să potoléscă spiritulŭ de revoltă ce coprinsese óstea din Transilvania, trimite acolo unŭ solŭ ca să spue luĭ Gheorghe Sêrbu şi ósteĭ întregĭ că elŭ în celŭ maĭ scurtŭ timpŭ va sosi acolo cu óstea. Acéstă încredinţare a soluluĭ po-

toleşte cu desăvêrşire spiritele cele revoltate ale óstei, care vine iar la simţimênte de supunere către Domnulŭ lorŭ.

Între acestea, Moise Secuiulŭ, turmentatŭ de o presimţire négră, voia să evite resbelulŭ cu orĭ ce preţŭ şi să ajungă la incheerea păciĭ. În acestŭ scopŭ elŭ maĭ trimite doĭ solĭ la domnulŭ Românieĭ. Şerban, care luase acum ferma resoluţiune de a se bate, cum vede pe solĭ înaintea sa, fără să-ĭ maĭ asculte, le declară că în urma celorŭ doă lupte sângeróse dintre armia luĭ Maco şi Gheorghe Sêrbu, pacea a devenitŭ imposisibilă. Elŭ le maĭ spune că sunt liberĭ a pleca.

Dar, când soliĭ luĭ Moise Secuiulŭ aŭ ajunsŭ la Craiova, Banulŭ de acolo, conformŭ instrucţiunilorŭ secrete ce priimise de la Şerban, îĭ popreşte în Craiova, până dupe terminarea resbeluluĭ.

Moise Secuiulŭ, vĕdêndŭ întârdierea solilorŭ sĕĭ de a se intórce cu vre unŭ rĕspunsŭ de la Şerban, înţelese că nu maĭ avea nicĭ o speranţă de pace. Pe de altă parte elŭ află că Basta formându-şĭ o armie numerósă, plecase de la Satmar din Ungaria şi ajunsese la satulŭ Vestinulŭ. Moise se vedea ameninţatŭ de a fi luatŭ între doă focurĭ.

În astŭ-felŭ de dificilă situaţiune, elŭ se decise, fără a maĭ aştepta ajutórele promise de Ierimia Movilă şi de alţiĭ, să se lovéscă maĭ ântêiŭ cu armia luĭ Şerban. Daca va fi fericitŭ să infrângă

astă armie, să-şĭ întórcă apoĭ armele în contra luĭ Basta.

Şerban înţelegêndŭ că Moise Secuiulŭ se prepară ca să dea bătălia decisivă în contra Românilorŭ, îşĭ uneşte óstea cu a luĭ Gheorghe Sêrbu şi forméză cu toţiĭ unŭ singurŭ lagărŭ, între satulŭ Rîşnov şi Vîlcan. Óstea luĭ Moise Secuiulŭ se afla întărită în lagărŭ; dar Turciĭ şi Tătariĭ luĭ Recta-paşa aveaŭ posiţiunea lorŭ separată, afară din lagărulŭ luĭ Moise Secuiulŭ.

Şerban, voind să aibă gloria de a ataca elŭ pe duşmanŭ, hotăraşte bătălia pentru ḑioa de 17 Iulie 1603. În diminéţa aceleĭ ḑile, elŭ îşĭ împarte óstea în patru părţĭ. Aripa dréptă o pune sub comanda luĭ Gheorghe Sêrbu, aripa stângă o încredinţéză celorŭ doĭ Mîrzeştĭ, centru îlŭ dă sub comanda luĭ Deli Marcu. Iar elŭ opreşte sub comanda sa armia de reservă.

În astŭ-felŭ de ordine de bătae, Şerban porneşte asupra armieĭ luĭ Moise Secuiu. Dar lagărulŭ duşmanilorŭ era fórte bine întăritŭ cu şanţurĭ şi cu care bine legate unulŭ de altulŭ. Şerban reguléză maĭ ântêiŭ şése tunurĭ carĭ să tragă asupra lagăruluĭ, spre a împedica apărarea întăririlorŭ. Dupe aceea dă ordin ósteĭ sale pedestre ca să năvăléscă cu iuţélă asupra întăririlorŭ lagăruluĭ, să le sfărame şi să deschiḑă drumurĭ în lăuntru lagăruluĭ. La casŭ când pedestrimea nu va fi de ajunsŭ pentru a sfărâma întăririle, apoĭ

să descalice şi călăreţiĭ şi să mérgă să le dea ajutorŭ.

În urma acestorŭ disposiţiunĭ, Deli Marcu deschide lupta, dândŭ năvală asupra întăririlorŭ lagăruluĭ, cu tótă pedestrimea ce avea sub comanda sa. Alţĭ generalĭ atacă întăririle lagăruluĭ în diferite alte puncte. O luptă crâncenă şi sângerósă se încinge între amêndoă armiile duşmane.

Românii, despreţuindŭ glónţele ce mereŭ şueraŭ preste capetele lorŭ, atacaŭ cu vigóre şi sfărâmaŭ lanţurile carĭ legaŭ şirulŭ de care se încongiuraŭ lagărulŭ. Cele patru tunurĭ ale luĭ Şerban, carĭ vĕrsaŭ necontenitŭ o lavă aprinsă asupra ósteĭ luĭ Moise Secuiulŭ, o împedicaŭ de a-şĭ apăra întăririle. Curagiosulŭ Moise Secuiulŭ îmbărbăta din tóte puterile pe aĭ sĕĭ la luptă, dar iuţéla Românilorŭ iĭ înspăimênta.

În fine, dupe o luptă destulŭ de îndelungată şi tenace, óstea luĭ Şerban reuşaşte a-şĭ deschide maĭ multe drumurĭ în lagărulŭ duşmanuluĭ. Acum óstea întrégă a Românilorŭ năvăleşte cu furie asupra armieĭ luĭ Moise Secuiulŭ. Aci o luptă şi maĭ sângerósă se încinge între ambele armate. Întăririle lagăruluĭ care protegiase până acum óstea luĭ Moise Secuiu, iĭ devenise vătămătóre, căcĭ o oprea să fugă. Descuragiarea coprinse totŭ lagărulŭ luĭ Moise Secuiulŭ.

Turciĭ şi Tătariĭ, carĭ eraŭ aşeḑaţĭ afară din lagărŭ, se luptară la începutŭ cu multă vitejie în contra Românilorŭ. Dar când vĕḑură că óstea

luĭ Şerban pĕtrunsese în lagărŭ şi că victoria le era asigurată, eĭ nu cugetară de câtŭ cum să-şĭ scape viaţa prin fugă. Óstea luĭ Moise Secuiulŭ, vĕḑêndu-se părăsită de turcĭ şi de tătarĭ, se descuragiază cu desăvêrşire. Ne avêndŭ nicĭ pe unde să fugă, căcĭ tóte eşirile eraŭ păḑite de óstea luĭ Şerban, se făcu în lagărŭ unŭ măcelŭ teribilŭ.

Moise Secuiulŭ, vĕḑêndu-şĭ óstea sfărâmată împrejurulŭ sĕŭ, se hotărâ să scape saŭ să móră vitejeşte. Însoţitŭ de unŭ numĕrŭ din ostaşiĭ sĕĭ ceĭ maĭ aleşĭ, elŭ voeşte să-şĭ scape viaţa prin fugă. Dar Gheorghe Sêrbu, care-şĭ avea ochiĭ pe dênsulŭ, îlŭ incongióră cu o cétă din aĭ sĕĭ. O luptă înverşunată se încinge între aceste micĭ trupe viteze. Moise Secuiulŭ, ne voindŭ să se predea, cade în luptă strĕpunsŭ de unŭ glonţŭ, trasŭ asupră-ĭ de unŭ soldatŭ românŭ.

Gheorghe Sêrbu, tăindŭ capulŭ luĭ Moise Secuiulŭ, îlŭ dete luĭ Şerban. Acesta îlŭ trimise la Braşovŭ, ca să-lŭ vaḑă locuitoriĭ de acolo şi să nu maĭ aibă nicĭ o speranţă despre dênsulŭ.

Astŭ-felŭ s'a terminatŭ acéstă mare bătălie, care a pusŭ capătŭ ambiţiuneĭ celeĭ ne mĕsurate a luĭ Moise Secuiulŭ. Din óstea sa de şése miĭ transilvănenĭ, în care se afla flórea Transilvanieĭ, fórte puţinĭ maĭ scăpară din astă teribilă bătălie.

Locuitoriĭ din Braşovŭ, conduşĭ de unŭ simţimêntŭ de pietate, făcură o grópă mare în care puse pe toţĭ ceĭ ce căḑuse pe câmpulŭ de onóre.

Iar memoria acesteĭ triste bătălĭĭ o imortalisă unŭ poetŭ prin următórele versurĭ:

„Qvos genuit cives, hic Transilvania claudit.
Heu! pravo tumolo quanta ruina jacet!
Victa jacet tecum tua Transilvania, Moses!
Fallor, an haec, nobis ultima finis evit?“

Aicĭ a închisŭ Transivania pe cetăţeniĭ pe carĭ i-a născutŭ. Vaĭ! ce nenorocire mare zace într'acestŭ micŭ mormêntŭ!

În urma victorieĭ ce Şerban repurtase asupra luĭ Moise Secuiulŭ, óstea română se umplu de prădĭ din lagărulŭ duşmanilorŭ, Şerban ăncă culese o mulţime de trofee, între care şi 40 de stégurĭ. Dar lăcomia soldaţilorŭ luĭ Şerban nu se îndestulă numaĭ cu lucrurile ce aflară în lagărulŭ luĭ Moise Secuiulŭ. Eĭ cereaŭ cu mare sgomotŭ şi stăruinţă ca Şerban să-ĭ ducă asupra Braşovuluĭ, care jurase credinţă luĭ Moise Secuiulŭ şi-ĭ dăduse ajutóre, şi să le dea voe ca să-lŭ prade.

Braşoveniĭ, cum aflară de mórtea luĭ Moise Secuiulŭ, trimitŭ îndată solĭ la Şerban ca să-lŭ róge să cruţe oraşulŭ de a fi datŭ în prada ostaşilorŭ. Eĭ promiteaŭ credinţă împĕratuluĭ şi se obligaŭ a da luĭ Şerban orĭ-ce le va cere. Şerban le promite că va face totŭ ce va putea ca să-ĭ apere de urgia soldaţilorŭ. Cu mare anevoinţă şi cu enorme sume de banĭ ce luă de la Braşoveni, Şerban abia putu să potolésca furia ostaşilorŭ sĕĭ.

Dupe potolirea ósteĭ sale, Şerban, se grăbi a

înştiinţa pe împĕratulŭ despre victoria şi uciderea luĭ Moise Secuiulŭ. Elŭ trimite împĕratuluĭ cele 40 de stégurĭ, pe carĭ le luase de la Moise Secuiulŭ şi fericita nuvelă că i-a redobânditŭ Transilvania. Solĭĭ luĭ Şerban trecŭ maĭ ântèiŭ pe la Basta, căruia iĭ spunŭ tóte cele ce se întêmplase în Transilvania, apoĭ se ducŭ la Praga.

Rudolf, aflândŭ despre sosirea solilorŭ luĭ Şerban, carĭ iĭ aduceaŭ trofee şi vestea pentru cucerirea Transilvanieĭ, se umplu de bucurie. Dupe ce priimeşte cu tóte onorurile pe solii românĭ, Rudolf ordonă să preumble prin oraşŭ stindardele aduse de dênşiĭ. În semnŭ de mulţumire, împĕratulŭ trimite luĭ Şerban o mulţime de darurĭ preţióse. Elŭ a datŭ şi solilorŭ multe darurĭ şi le-a permisŭ să se întórcă în ţéră.

În urma fericiteĭ ştirĭ ce priimi de la solii luĭ Şerban, carĭ eraŭ trimişĭ la împĕratulŭ, Basta îşĭ ridică lagărulŭ de la Măitin şi porneşte în Transilvania ca s'o ia în stăpânire conformŭ instrucţiunilorŭ ce avea de la împĕratulŭ.

Dar pe când Şerban se afla în Transilvania, unŭ complotŭ se urzea la Tîrgoveşte, care tindea la rĕsturnarea luĭ. Unŭ Ştefan Prodiculŭ, fiŭ bastardŭ alŭ luĭ Petru IV Cercelŭ, susţinutŭ de Metropolitulŭ din Tîrgoveşte, a venitŭ acolo cu unŭ firmanŭ de la vizirulŭ Mehmet, prin care se scotea Şerban din domnie şi se numea dênsulŭ în locul luĭ. Metropolitulŭ atrăsese în partea luĭ Ştefan pe mulţĭ din boerĭ şi din căpitaniĭ

óstei. Aflândŭ unŭ momentŭ favorabilŭ, elŭ îmbracă pe Ștefan în haine domnești și îlŭ proclamă Domnŭ în locului luĭ Șerban, dândŭ de față și firmanulŭ vizirului.

Șerban, aflândŭ despre cele ce se petreceaŭ la Tîrgovește, se grăbește a se întórce în țéră. Ne putêndŭ să maĭ aștepte sosirea luĭ Basta pentru a se întêlni cu dênsulŭ, elŭ îĭ lasă pe Gheorghe Sêrbu cu o óste de 2000 Românĭ ca să ție liniștea până la sosirea luĭ.

Șerban, intrândŭ în țéră, învinse cu multă ușurință pe Ștefan și pe partisaniĭ sĕĭ. Atâtŭ Metropolitulŭ câtŭ și Ștefan usurpătorulŭ tronuluĭ, cadŭ în mânele luĭ Șerban. Ca pedépsă pentru crima de înaltă trădare ce comisese, Șerban le tae nasulŭ și îĭ aruncă în carceră. Dupe aceea, ca să facă o surpriță luĭ Basta, îĭ trimite pe amêndoĭ criminaliĭ sub bună pază la Cluși.

În urma învingeriĭ rĕscóleĭ din țéră și a restabilireĭ ordineĭ, Șerban se ocupă cu îmbunătățirile din lăuntru ale statuluĭ, carĭ reclamaŭ tótă atențiunea sa. Abia Șerban începuse a se ocupa de interesele țĕriĭ și este rugatŭ de Basta ca să mérgă la Brașovŭ, spre a se întêlni cu dênsulŭ acolo. Basta, fiindŭ însărcinatŭ de împĕratulŭ cu afacerĭ de resbelŭ în Ungaria, trebuia să lase guvernarea Transilvanieĭ în mâna unorŭ comisarĭ imperialĭ. Temêndu-se de óre-carĭ turburărĭ în urma sa, elŭ voia să recomande luĭ Șerban ca să fie cu priveghere asupra eĭ. Șerban, în

primăvara anuluĭ 1604, s'a şi dusŭ în Braşovŭ de s'a întâlnitŭ cu Basta. În urma înţelegeriĭ ce aŭ avutŭ împreună, elŭ s'a intorsŭ în ţéră spre a-şĭ vedea de ocupaţiunile ce-ĭ reclamaŭ timpulŭ şi circumstanţele.

Intre acestea Ierimia Movilă, voindŭ să dobêndéscă liberarea celorŭ doĭ duşmanĭ aĭ luĭ Şerban, trimite la Basta unŭ solŭ prin care să-lŭ încredinţeze că elŭ voeşte să trăiască în pace cu toţĭ veciniĭ şi că nicĭ asupra Ţĕriĭ-Româneştĭ nu maĭ are nicĭ o pretenţiune pentru fratele sĕŭ Simeon. In urma îndeplinireĭ acesteĭ soliĭ, trimisulŭ luĭ Movilă, rógă pe Basta din partea Domnuluĭ sĕŭ, să-ĭ dea pe Ştefan şi pe Metropolitulŭ. Basta, ca să lege şi maĭ multŭ pe Ierimia de interesele luĭ, îĭ trimite pe ceĭ doĭ captivĭ.

Şerban, aflândŭ despre fapta luĭ Basta, s'a supĕratŭ fórte multŭ. Elŭ avea să se témă de intrigile acestorŭ doĭ duşmanĭ aĭ sĕĭ, cariĭ, în unire cu Ierimia Movilă, vorŭ cerca totŭ-de-una să-lŭ restórne din scaunŭ.

In fine, în urma atâtorŭ lupte şi sguduirĭ, din carĭ eşise pe deplin triumfătorŭ, Şerban credea că a sositŭ momentulŭ fericitŭ în care, întemeiatŭ pe o pace durabilă, să se pótă ocupa cu îmbunătăţirea din lăuntru a ţĕriĭ sale. Dar speranţele luĭ Şerban nu se realisară, căcĭ liniştea ţĕriĭ sale fu maĭ ântêiŭ turburată de către hotarele Transilvanieĭ; iar maĭ târdiŭ, ţéra întrégă se

vĕḑu amenințată cu sabie și focŭ din partea Tătarilorŭ.

Schimbările cele dese în guvernămêntulŭ Transilvanieĭ, iar maĭ cu sémă slăbiciunea cu care comisariĭ imperialĭ guvernaŭ acum acéstă țéră, aduscse pe locuitoriĭ eĭ la unŭ felŭ de anarhie. In acéstă țéră, care nu maĭ cunoștea de nicĭ o autoritate, se formaŭ bande numeróse de tâlharĭ, carĭ treceaŭ preste hotarele țĕrilorŭ vecine și le causaŭ cele maĭ marĭ stricăciunĭ. Una din aceste bande trecu și în ținutulŭ Craioveĭ și comise jafurile și devastările cele maĭ marĭ.

Dar aceste încălcărĭ vătămătóre nu eraŭ nimicŭ pe lêngă furtuna amenințătóre ce se ridică din partea Tătarilorŭ.

Sultanulŭ, voindŭ să dea o activitate maĭ mare resbeluluĭ ce purta în Ungaria, ordonă, în vara anuluĭ 1604, Hanuluĭ Tătarilorŭ din Crimea să se ridice cu tótă puterea sa și să vie în Ungaria. Pe când Hanulŭ Tătarilorŭ îșĭ făcea preparațiunile de resbelŭ, elŭ cugeta să înlature obstacolile ce ar putea întêmpina în călĕtoria sa. Intr'acestŭ scopŭ dar, elŭ trimite, la 29 Iunie 1604, pe Ahmet Celebi la Șerban să-ĭ spue că dacă se va deslipi de împĕratulŭ Rudolf, elŭ va mijloci la Sultanulŭ ca să-lŭ priméscă sub suzeranitatea sa, cu condițiunile propuse de dênsulŭ maĭ 'nainte. Totŭ-de-o dată pentru acestŭ serviciŭ, elŭ îĭ cere și o snmă de ḑece miĭ galbenĭ.

Șerban se afla într'o posițiune fórte delicată,

căcĭ nu putea rumpe legăturile sale cu Rudolf maĭ 'nainte de a fi sigurŭ de o împăciuire complectă cu Sultanulŭ. De aceea, ascultândŭ cu multă bună-voinţă pe solulŭ Hanuluĭ Tătarilorŭ, elŭ îĭ dete unŭ rĕspunsŭ evasivŭ.

Hanulŭ Tătarilorŭ se supĕră fórte tare pentru ne isbutirea solieĭ sale. Ridicând o armie fórte numerósă, elŭ o pune sub comanda fiuluĭ sĕŭ Toctan, şi-lŭ porneşte în Ungaria. Acum Ierimia Movilă tremura de frică pentru apropierea acesteĭ armiĭ îngrozitóre. Ca să îmblânţéscă furia barbarilorŭ, elŭ trimite luĭ Toctan multe darurĭ preţióse, rugându-lŭ să cruţe ţéra de orĭ-ce rele. Toctan, trecêndŭ Nistru, veni la Dunăre în Dobrogea, fără să facă Moldoveĭ vre o vătĕmare.

Şerban, luândŭ de ştire că Toctan cu armia sa tătară se află la hotarele ţĕriĭ sale, ia tóte mĕsurile putincióse de apărare. Maĭ ântêiŭ elŭ ridică în picióre tóte oştile ce putea scóte. Dupe aceea trimite solĭ la comisariĭ împărăteştĭ din Transilvania ca să-ĭ dea ajutórele ce vorŭ putea. Aceştia îĭ trimitŭ pe Gheorghe Sêrbu cu o óste de 2,000 secuĭ şi 600 haiducĭ. Şerban era acum maĭ liniştitŭ, căcĭ cu aceste ajutóre şi cu armia sa, spera că va putea ţine în respectŭ pe duşmanulŭ ce se afla la cóstele sale.

Cu tóte astea, Şerban, pentru a se pune la adăpostŭ despre orĭ-ce pericolŭ, alérgă la o soluţiune radicală. Şerban vedea că resbelulŭ dintre Turcĭ şi împăratulŭ nu numaĭ că nu avea

tendinţe de a se termina, dar elŭ lua acum proporţiunĭ formidabile. Fără a prevedea resultatulŭ finalŭ alŭ acestuĭ resbelŭ, care dura de atâta timpŭ, Şerban era bine încredinţatŭ că, într'o situaţiune dificilă, nu avea să se raseme pe vreunŭ ajutorŭ îndestulătorŭ din partea împăratuluĭ. De aceea a cugetatŭ să dea ţĕriĭ sale o consistenţă maĭ sigură.

In acestŭ scopŭ, Şerban trimite la Toctan o deputaţie care îĭ duce multe darurĭ preţióse. Acéstă deputaţie, bine priimită de Toctan, îĭ spune din partea Domnuluĭ Românilorŭ că a hotărâtŭ să se deslipéscă de împăratulŭ Rudolf şi să se pue sub suzeranitatea Porţiĭ Otomane. Elŭ rógă pe Toctan să fie miḑlocitorŭ între elŭ şi Sultanulŭ ca să stabiléscă o pace definitivă.

Toctan, mulţumitŭ că a atrasŭ în partea Sultanuluĭ pe Şerban, a trecutŭ cu óstea sa pe lêngă hotarele Românieĭ, fără să-ĭ facă nicĭ unŭ rĕŭ. Totŭ-de-o dată elŭ a miḑlocitŭ la Pórtă ca să închee cu Şerban o pace definitivă. În urmă Sultanulŭ a trimisŭ Domnuluĭ Românieĭ semnele domnieĭ.

Şerban se părea acum că nu maĭ avea de nimicŭ a se teme pentru liniştea ţĕriĭ sale. Dar când furtuna se potolea de la Rĕsăritŭ, ea se ridica de la Apusŭ. Astŭ-felŭ sĕrmana Românie nu putea nicĭ o dată să fie sigură de pacea eĭ. De astă dată turburarea liniştеĭ luĭ Şerban şi a ţĕriĭ sale veni din Transilvania.

Nobiliĭ Unguri din Transilvania, nemulţumiţĭ cu stăpânirea împĕratuluĭ Rudolf, îşĭ aleseră de principe pe unŭ Ştefan Bocicaĭ. Acesta la începutŭ fu bătutŭ de trupele imperiale. Dar maĭ târţiŭ, aruncându-se în braţele Turcilorŭ şi dobândindŭ ajutóre de la dênşiĭ, fu în stare de a se menţine ca principe al Ungarieĭ şi al Transilvanieĭ.

În anulŭ 1605, când oştile imperiarele eraŭ bătute în tóte părţile de trupele luĭ Bocica, comisariĭ împĕrăteştĭ alérgă la ajutorulŭ luĭ Şerban, aducêndu-ĭ aminte recunoştinţa ce datora împĕratuluĭ. Şerban, deşi devenise vasalulŭ porţiĭ, deşi ştia că dândŭ ajutorŭ comisarilorŭ în contra luĭ Bocica supără pe Sultanulŭ, totŭ nu se putu opri de a le trimite óre-carĭ ajutóre. Elŭ porneşte la dênsulŭ pe Gheorghe Sêrbu cu óre-care trupe.

Comisariĭ împĕrăteştĭ, ne mulţumindu-se numaĭ cu ajutórele ce Şerban le trimisese cu Gheorghe Sêrbu, cercară în tóte modurile să decidă pe Şerban a veni, precum făcuse altă dată, în persónă în Transilvania. Dar tóte aceste silinţe rĕmase infructuóse. Cu tóte astea, Gheorghe Sêrbu cu trupele sale, fu de mare folosŭ pentru causa împĕratuluĭ. Elŭ a proptitŭ fórte multŭ înaintarea luĭ Bocica şi l'a împedicatŭ de a coprinde tótă Transilvania.

Bocica, supăratŭ pe Şerban că a trimisŭ ajutóre comisarilorŭ imperialĭ, pe de o parte s'a plânsŭ în contra luĭ la vizirulŭ Mehmet, care se

afla la Buda, iar pe de alta a ordonatŭ luĭ Ladislaŭ Ghiulafi, locoţiitorulŭ sĕŭ din Transilvania, ca să dea ajutorŭ luĭ Ierimia Movilă, pentru a goni pe Şerban din scaunŭ.

Cum a aflatŭ Şerban despre cele ce se proiectase în contra luĭ, a scrisŭ luĭ Gheorghe Sêrbu şi Sasilorŭ din Transilvania să pue armele josŭ. Totŭ de-o dată elŭ a pornitŭ solĭ la Bocica ca să-ĭ declare că, pe viitorŭ va rĕmânea vasalŭ credinciosŭ al Porţiĭ şi al sĕŭ amicŭ. Elŭ maĭ trimise şi la Ghiulafi ca să-lŭ róge să mijlocéscă pentru încheerea uneĭ păcĭ între dênsulŭ şi Bocica.

Solii ce Şerban trimise la Bocica, reuşiră pe deplinŭ în misiunea lorŭ. Eĭ aduse rĕspunsŭ din partea luĭ Bocica ca să fie liniştitŭ, căcĭ nimenĭ nu-lŭ va supĕra în domnia sa pe tronulŭ Românieĭ.

In urma acestuĭ rĕspunsŭ favorabilŭ, Şerban cere luĭ Ghiulafi să-ĭ trimită patru persóne distinse la Tîrgovişte, cu carĭ să închee pace între Muntenia şi Transilvania. Ghiulafi, doritorŭ de pace, a şi trimisŭ luĭ Şerban patru persóne însemnate pentru încheerea păciĭ. In fine, la 5 August 1605, pacea între plenipotenţiariĭ Transilvanieĭ şi Şerban, Domnulŭ Românieĭ, era încheiată. Şerban întări acéstă pace prin jurămêntulŭ următorŭ:

„Eŭ, Radu X Şerban Bassarab, jurŭ că în tótă viaţa mea voiŭ fi continuŭ credinciosŭ luĭ Ştefan Bocica, principele Ungarieĭ şi al Transilva-

nieĭ, voiŭ fi totŭ-de-una amicŭ al amicilorŭ sĕĭ şi duşmanŭ al duşmanilorŭ sĕĭ, în fine, voiŭ păḑi cu sânţenie tóte articolele de maĭ josŭ.

1⁰ Când principele Bocica va eşi la rĕsboiŭ în contra duşmanilorŭ sĕĭ în Transilvania, mĕ obligŭ şi eŭ a merge acolo fără întârḑiere în persóná, aducêndŭ cu mine tótă óstea mea în ajutorulŭ sĕŭ. Iar daca în ajutorulŭ ósteĭ sale va fi numaĭ generaliĭ sĕĭ, atuncĭ să-ĭ trimitŭ şi eŭ numaĭ ajutorŭ de arme.

2⁰ Pentru tunurile ce le-am luatŭ în luptă de la Moise Secuiu, rĕmâne a avea o osebită înţelegere cu principele Bocica.

3⁰ Promitŭ a chema din Transilvania pe Gheorghe Sêrbu, împreună cu óstea ce are sub dênsulŭ.

Deputaţiĭ Transilvanieĭ făcură şi eĭ jurămêntŭ luĭ Şerban pe articolele următóre:

„Noĭ Gabriel Huler, Ión Calnoki, Marcu Şoncobancŭ şi Mihail Feier, jurămŭ că vomŭ păḑi intacte articolele următóre, ce am încheiatŭ cu Radu X Şerban, domnulŭ Ţĕriĭ-Româneştĭ în numele Transilvanieĭ.

1⁰ Tóte duşmăniile şi urile ce aŭ luatŭ naştere în timpulŭ luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ să se uite pentru eternitate. Pe viitorŭ o amicie eternă şi sinceră să lege Transilvania şi România.

2⁰ Ne obligăm să facemŭ ca Simeon Movilă să nu atace cu armele Ţéra-Românéscă şi în casŭ când ar face-o, să venimŭ în ajutorulŭ Domnuluĭ Munteniei.

3⁰ Daca s'ar întêmpla ca Sultanulŭ să voiască a scóte din scaunŭ pe Şerban, ne îndatorimŭ a interveni spre a-lŭ îndupleca să-ĭ lase domnia pe tótă viaţa.

4⁰ Intâmplându-se ca domnulŭ Munteniei să se gonéscă din ţéra sa, promitemŭ ca elŭ şi toţĭ boerii luĭ să afle unŭ asilŭ sigurŭ în Transilvania.

In urma încheereĭ acesteĭ păcĭ, Şerban a trimisŭ pe Nicolae Literatu, secretarulŭ sĕŭ şi pe alţĭ boerĭ în Transilvania, ca să determine pe Gheorghe Sêrbu ca să depue armele. In acestŭ timpŭ Gheorghe Sêrbu se afla în cetatea Sighişóra, pe care o apĕra cu tenacitate în contra trupelorŭ luĭ Bocica. Cum a luatŭ cunoştinţă despre voinţa Domnuluĭ sĕŭ, Gheorghe Sêrbu a predatŭ cetatea în mânele generalilorŭ luĭ Bocica.

Dupe stabilirea liniştei în Transilvania, Bocica a venitŭ acolo de s'a încoronatŭ principe al aceleĭ ţĕrĭ. Simeon Movilă se afla în Transilvania ancă de maĭ 'nainte în ajutorulŭ luĭ Bocica cu o trupă de 4,000 moldovenĭ. Bocica i-a mulţumitŭ fórte multŭ pentru ajutorulŭ ce ĭ-a datŭ şi l'a congediatŭ să se întórcă în Moldova.

Dar Simeon Movilă rĕmase fórte ne mulţumitŭ de modulŭ cum Bocica i-a mulţumitŭ pentru serviciile sale. Elŭ spera ca dŭpe liniştirea Transilvanieĭ, Bocica să-ĭ dea ajutóre de arme, spre a goni pe Şerban din România şi a-ĭ lua loculŭ.

Amăgitŭ în speranţele sale, Simeon ese fórte mâhnitŭ din Transilvania. Dorinţa de a răpi tro-

nulŭ luĭ Şerban îl frămênta necontenitŭ. Pentru a-şĭ atinge scopulŭ, elŭ cere şi dobândeşte ajutóre armate de la Hanulŭ Tătarilorŭ. În capulŭ uneĭ armiĭ de Moldoveni şi ajutatŭ de o numerósă óste de tătarĭ, comandaţĭ de ênsuşĭ Hanulŭ lorŭ, Simeon Movilă năvăleşte în Ţérra-Românéscă.

Îndată ce Şerban ia ştiinţă despre acéstâ mişcare a duşmanuluĭ, scólă la arme pe toţĭ ceĭ în stare de a se lupta şi porneşte înaintea inemicilorŭ. Amêndoă armiile se întâlnescŭ la apa Teléjenuluĭ. Aci s'a datŭ o bătălie din cele maĭ teribile, care a duratŭ treĭ ḑile. Românii se luptară ca leiĭ pentru apĕrarea ţĕriĭ şi a tronuluĭ lorŭ, în contra uneĭ armiĭ multŭ maĭ numeróse de câtŭ a lorŭ.

Mulţĭ duşmanĭ pardosiră câmpulŭ de bătae cu cadavrele lorŭ. Ênsuşĭ nepotulŭ Hanuluĭ, provocatŭ la unŭ duelŭ personalŭ de Preda Buzescu, a căḑutŭ mortŭ de sabia eroului românŭ. Din nefericire ânsă nicĭ elŭ nu s'a bucuratŭ multŭ de victoria sa. Atinsŭ la capŭ de o rană incurabilă, Buzescu a muritŭ la Braşovŭ, unde se dusese să se caute.

Bătălia durase doă ḑile, dar totŭ nu era âncă terminată. In a treia ḑi lupta reîncepe şi maĭ aprinsă din partea Românilorŭ carĭ, în cele-l'alte doă ḑile avusese numeróse succese şi carĭ acum aspiraŭ să se încununese cu victoria definitivă. Armia duşmană se descuragea şi se slăbea din ce în ce maĭ multŭ. Hanulŭ tătărescŭ prevedea

o perdere totală a armieĭ sale, daca ar maĭ continua lupta. Elŭ se determină dar ca prin fugă să-şĭ scape viaţa sa şi a armieĭ ce-ĭ maĭ rĕmăsese.

Către séră Hanulŭ ia tóte disposiţiunile pentru fugă. Dar perderea bătălieĭ şi mórtea nepotuluĭ sĕŭ, îl făceaŭ furiosŭ în contra luĭ Simeon Movilă. Ca să-şĭ rĕsbune în contră-ĭ, elŭ puse de-lŭ legă pe unŭ armăsarŭ fugosŭ. In astŭ-felŭ de stare, elŭ alergă tótă nóptea până ajunse la Dunăre.

In urma asteĭ întèmplărĭ nefericite, Simeon perde tótă dorinţa de a maĭ aspira la tronulŭ Românieĭ. Iar Şerban, asiguratŭ atâtŭ despre turcĭ câtŭ şi despre Transilvania, se bucură câtŭva timpŭ de o pace completă.

Timpulŭ în care Şerban s'a bucuratŭ de pace, l'a întrebuinţatŭ pentru îmbunătăţirile de totŭ felulŭ ale ţĕriĭ sale. Ca omŭ piosŭ, precum eraŭ toţĭ domniĭ ceĭ vechĭ, Şerban a ḑiditŭ şi doă mănăstirĭ, Cotména şi Cobia. Aceste doă monumente le-a făcutŭ Şerban pentru ca să imortaliseze cele doă marĭ victoriĭ ce repurtase, una asupra luĭ Moise Secuiulŭ şi alta asupra luĭ Simeon Movilă.

Dar din nefericire pacea de care s'a bucuratŭ Şerban n'a fostŭ de lungă durată. Nişte evenimente carĭ luară naştere în Transilvania, ridicară nuoĭ şi teribile furtunĭ asupra Ţĕriĭ-Româneştĭ.

Pe câtŭ timpŭ Bocica a statŭ pe tronulŭ Tran-

silvanieĭ, Şerban s'a bucuratŭ de pace. Dar dupe încetarea sa din viaţă, în anulŭ 1606, lucrurile s'aŭ schimbatŭ. Transilvania care în timpulŭ domnieĭ luĭ Bocica fusese unită cu Ungaria, iar s'a deslipitŭ de dênsa. Nobiliĭ unguri din Transilvania 'şĭ-aŭ alesŭ de principe pe Sigismund Racoţi. Acesta, de o natură pacinică şi liniştită, a căutatŭ să fie în amicie cu toţĭ vecinii sĕĭ. Dar dupe o domnie numaĭ de unŭ anŭ, elŭ a lăsatŭ tronulŭ Transilvanieĭ şi s'a retrasŭ în Ungaria.

În urma luĭ Racoţi vine pe tronulŭ Transilvanieĭ Gabriel Batori, prin ajutorulŭ şi protecţiunea turcilorŭ. Prin fermanulŭ de întărire alŭ luĭ Batori, ca domnŭ al Transilvanieĭ, Sultanulŭ îĭ punea îndatorire, între altele, ca să dea ajutorŭ domnilorŭ românĭ, orĭ când vorŭ fi ameninţaţĭ de vre unŭ duşmanŭ. Şerban, ca să se asigure şi maĭ multŭ de amicia luĭ Gabriel Batori, trimite la dênsulŭ solĭ ca să-lŭ felicite pentru suirea sa pe tronulŭ Transilvanieĭ. Batori, cu perfidia pe buze, priimeşte pe soliĭ luĭ Şerban cu o prefăcută cordialitate şi le dă încredinţare despre simţimentele de amicie ce are pentru domnulŭ lorŭ.

Şerban se credea acumŭ liniştitŭ şi asiguratŭ din partea Transilvanieĭ. Dar ura cea veche ce némulŭ Batoreştilorŭ nutrea în contra Ţĕriĭ-Româneştĭ, rodea necontenitŭ inima luĭ Batori şi îlŭ impingea la o resbunare barbară. Ambiţiunea

de a coprinde amêndoă ţĕrile române, Muntenia şi Moldova, ancă era unŭ stimulentŭ puternicŭ care îlŭ împingea a întreprinde o espediţiune în aceste ţĕrĭ vecine. Hotărârea luĭ era luată şi nu aştepta de câtŭ unŭ momentŭ favorabilŭ de a o pune în lucrare.

În finê în luna luĭ Decembre, anulŭ 1610 Gabriel Batori, ridică o armie puternică cu care tabără la Sibiŭ. Aci, dupe ce tratéză destulŭ de răŭ pe Sibienĭ pentru că fusese favorabilĭ luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ în timpulŭ rĕsboiuluĭ cu Andreĭ Batori, se ridică cu tótă armia sa şi în ḑioa de 25 Decembre 1610, trece în Ţéra-Românéscă.

Şerban, surprinsŭ de acéstă teribilă şi neaşteptată furtună, se află cu totulŭ în neputinţă de a o înfrunta. De aceea elŭ abia are timpŭ să fugă, împreună cu familia şi cu boeriĭ sĕĭ în Moldova la domnulŭ constantin Movilă, cu care se afla în amicie. Gabriel Batori intră în Tîrgoveşte fără nicĭ o dificultate şi se aşéḑă într'ênsa. Elŭ porneşte o parte din armia sa pe urmele luĭ Şerban ca să-lŭ prinḑă, dar nu putu să-lŭ ajungă dupe urmă. Totuşĭ óstea luĭ Batori prinse la satulŭ Pelin pe muma luĭ Şerban cu tóte avuţiile sale.

Ocupândŭ o ţéră în care a intratŭ fără să întêmpine nicĭ o umbră de apărare, Gabriel Batori s'a stabilitŭ la Tîrgoveşte unde a statŭ treĭ lunĭ. Nimenĭ nu póte descrie jafurile şi tirańiile ce acestŭ domnŭ conruptŭ şi condusŭ de simţimen-

tulŭ de resbunare, a esercitatŭ asupra tutulorŭ locuitorilorŭ ţĕriĭ.

In miḑloculŭ orgielorŭ şi al desfrânărilorŭ în care se tăvălea Gabriel Batori, iĭ vine ideea să trimită unŭ solŭ la Sultanulŭ ca să-ĭ céră şi domnia Ţĕriĭ-Românestĭ. Mergêndŭ la Sultanulŭ, solulŭ luĭ Batori, iĭ spuse că domnulŭ sĕŭ, descoperindŭ pe Şerban ne credinciosŭ Porţiĭ, l'a gonitŭ cu armele din ţéră şi 'ĭ-a coprinsŭ tronulŭ. Elŭ cere apoĭ în numele domnuluĭ sĕŭ, ca Sultanulŭ să-lŭ recunóscă şi ca domnŭ alŭ Românieĭ.

Dar Şerban, din Moldova unde îşĭ aflase asilŭ, âncă nu stătu în nelucrare. Elŭ trimise solĭ la Sultanulŭ căruia iĭ spuse cu de amănuntulŭ despre tóte tiraniile şi jafurile cu care Gabriel Batori căḑuse asupra Românieĭ. Totŭ în acestŭ timpŭ sosiră solĭ şi din partea Saşilorŭ din Transilvania, carĭ aducéŭ plângerĭ amarĭ în contra tiranielorŭ cu care eraŭ trataţĭ de Gabriel Batori.

Sultanulŭ, pe de o parte supăratŭ de fapta cea cutezătóre a luĭ Gabriel Batori de a intra cu armele într'o ţéră care se afla sub suzeranitatea sa; iar pe de alta, voindŭ a lăsa Ţéra-Românéscă statŭ osebitŭ precum era, a trimisŭ la Tîrgoveşte pe Ceauşĭ-Ibraim. Acesta avea misiunea să céră socotélă luĭ Batori despre tóte faptele sale cele tiranice şi arbitrare, precum şi să-lŭ siléscă ca să iasă din Ţéra-Românéscă.

Când Batori vĕḑu că i se refusă cererea de a

fi domnŭ şi peste Ţéra-Românéscă, luă unŭ tonŭ maĭ cutezătorŭ. Elŭ începu a invoca pentru sine nişte drepturĭ pe care le deducea din serviciile ce familia Batoreştilorŭ făcuse maĭ 'nainte Porţiĭ Otomane. Acéstă lipsă de tactŭ, indispuse şi maĭ multŭ pe Sultanalŭ şi pe maĭ mariĭ imperiuluĭ în contra luĭ Batori.

Şerban isbutise a descredita cu totulŭ pe Gabriel Batori la Pórtă şi a-ĭ dărâma tóte speranţele pentru dobândirea tronuluĭ Ţĕriĭ româneştĭ; dar elŭ nu fu totŭ atâtŭ de norocitŭ pentru a-lŭ îndupleca ca să-ĭ redea tronulŭ ţĕriĭ. Intrigile unuĭ altŭ aspirantŭ, făcură ca Şerban să remâe pentru totŭ-de-una depărtatŭ de la tronŭ.

In timpulŭ pe când se petreceaŭ tóte acestea se afla la Constantinopole unŭ Radu, fiulŭ fostuluĭ domnŭ Mihnea turcitu. Acesta, setosŭ de a pune mâna pe domnie, veghea necurmatŭ asupra evenimentelorŭ şi nu cruţa nicĭ o intrigă pentru a-şĭ ajunge scopulŭ. In circumstanţele de faţă, elŭ isbuti a atrage în favórea caseĭ sale sprijinulŭ celorŭ marĭ de lângă Sultanulŭ, pe care l'a induplecatŭ să-ĭ dea domnia ţĕriĭ.

In urma hotărâreĭ sale, Sultanulŭ ordonă luĭ Ceauşĭ Ibraim ca luândŭ o armie suficientă, să mérgă în Ţéra-Românéscă să gonéscă de acolo pe Gabriel Batori şi să aşeḑe în scaunŭ pe Radu, fiulŭ luĭ Mihnea. Gabriel Batori, surprinsŭ de acéstă decisiune a Sultanuluĭ la care nu se aştepta şi ne simţindu-se în stare de a se opune

cu armele, părăseşte ţéra către finele luĭ Martie 1611.

Şerban era fórte satisfăcutŭ că reuşise a face să se gonéscă din ţéră duşmanulŭ sĕŭ celŭ ne împăcatŭ, Gabriel Batori; dar elŭ era inconsolabilŭ pentru procedarea cea arbitrară a Sultanuluĭ, cu trimiterea altuĭ domnŭ. Ne putêndu-se împăca cu ideea perderiĭ tronuluĭ sĕŭ, elŭ începu a alerga la tóte mijlócele pentru a ajunge să şi-lŭ redobândéscă prin puterea armelorŭ.

Maĭ 'nainte de a întreprinde ceva, Şerban voi să se asigure daca boeriĭ şi ţéra maĭ ţinŭ la dênsulŭ; daca la intrarea sa cu armele în contra luĭ Radu, boeriĭ şi poporŭlŭ l'arŭ sprijini ca să-şĭ reia tronulŭ. În acestŭ scopŭ, elŭ trimite în ţéră pe slugeru Stanciu, spre a sonda dispositiunea spiritelorŭ pentru dênsulŭ. Slugeru Stanciu, întorcêndu-se din misiunea sa, 'ĭ-a adusŭ informaţiunile cele maĭ încoragetóre.

Şerban, încredinţatŭ că spiritele în ţéră suntŭ în favórea sa, începe a se prepara de óste. Elŭ dobândeşte de la Polonia o trupă de 800 călăreţĭ şi 400 pedeştri. Numêrulŭ acestorŭ trupe se maĭ mări cu ajutórele ce i se maĭ dete de Constantin Movilă.

Astŭ-felŭ preparatŭ, Şerban intră în ţéră şi înaintéză către Tîrgoveşte. Întregŭ poporulŭ se manifestă pentru dênsulŭ. Când Radu veni cu óstea sa în faţa luĭ Şerban, astă óste în locŭ să se bată cu Şerban, trece în partea luĭ. Dom-

nulŭ Radu abandonatŭ astŭ-felŭ de puterea sa armată, abia putu scăpa cu fuga peste Dunăre la turcĭ. Iar Şerban, încongiuratŭ de simpatiele ţĕriĭ întregĭ, intră cu triumfŭ în Tîrgoveşte.

Şerban îşĭ realisase marea sa dorinţă; elŭ îşi redobândise tronulŭ perdutŭ. Dar sufletulŭ sĕŭ era rosŭ ne curmatŭ de unŭ verme care nu-ĭ dedea repaosŭ. O ură ne împăcată şi unŭ simţimentŭ teribilŭ de resbunare, ferbeaŭ în inima sa. Elŭ nu putea să erte luĭ Gabrielŭ Batori modulŭ umilitorŭ cumŭ ilŭ gonise din scaunŭ şi cruţimile ce acestŭ desfrânatŭ duşmanŭ esercitase în cursŭ de treĭ lunĭ asupra poporuluĭ românŭ. Şerban voia dar a pedepsi câtŭ de curêndŭ pe Batori pentru nelegiuirile sale.

Boeriĭ şi ţéra întrégă împărtăşéŭ simţimentele cele legitime ale domnuluĭ lorŭ. Acumŭ dar nu maĭ rămânea luĭ Şerban de câtŭ a prepara espediţiunea ce proiectase în contra luĭ Batori.

Dupe ce Şerban îşĭ adună o óste suficientă pentru întreprinderea sa, începe a trimite trupe spre fruntariele Transilvanieĭ. Saşiĭ din Ardélŭ informându-se despre mişcările luĭ Şerban, aflară momentulŭ favorabilŭ de a se scula şi eĭ în contra luĭ Batori şi de a scutura unŭ jugŭ atâtŭ de tiranicŭ şi apăsătorŭ. Eĭ trimiseră o deputaţie secretă la Şerban cu care aŭ încheiatŭ o alianţă de ajutorŭ în contra luĭ Batori. Dupe aceea eĭ făcură pregătire de óste şi de provisiĭ. În capulŭ

ósteĭ săseştĭ se puse Mihail Albulŭ (Veis), judecătorulŭ Braşovuluĭ.

Când Saşiĭ aflară despre înaintarea luĭ Şerban cu óstea în Transilvania, eĭ îĭ trimise călăuse ca să-lŭ priiméscă cu onóre şi cu tóte cele necesare pentru óstea sa. Maĭ multe cete din óstea luĭ Şerban străbatŭ Carpaţiĭ rînduri, rînduri şi intră în Transivania. La 12 Iulie 1611, Şerban soseşte şi elŭ la Braşovŭ în fruntea uneĭ armiĭ de 7000 călăreţĭ şi 1500 pedeştri. Elŭ este priimitŭ de cetăţeniĭ Braşovuluĭ cu mare afecţiune şi cu o pompă strălucită.

Gabriel Batori îndată ce află despre pregătirile de resboiŭ ce Şerban făcea în contra sa, se turbură fórte multŭ şi începe şi elŭ a face pregătirĭ de óste. Temêndu-se că nu va putea cu propriele sale forţe să învingă pe Şerban, trimite unŭ solŭ la Pórtă ca să-ĭ céră ajutorŭ. Dar Sultanulŭ, căruia îĭ plăcea să vadă pe principiĭ creştinĭ sfăşiindu-se şi slăbindu-se între dênşiĭ, 'ĭ-a refusatŭ cererea.

Batori, redusŭ la propriile sale forţe care numĕra 12,000 miĭ călăreţĭ şi 3000 pedeştri, se decise a întêmpina pe Şerban câtŭ de curêndŭ spre a-lŭ opri de a înainta maĭ înlăuntrulŭ ţĕriĭ sale. Elŭ ajunsese cu armia sa în apropiere de Braşovŭ, maĭ 'nainte de sosirea luĭ Şerban şi-şĭ luase posiţiune de bătae. Când audi despre sosirea luĭ Şerban la Braşovŭ, elŭ stătu o di întrégă cu tótă óstea sub arme, dar duşmanulŭ nu

se arătă. A doa ḑi către seră, armia luĭ Şerban, vine şi îşĭ ia posiţiune lângă fabrica de hârtie.

Acum amêndoă armiile duşmane se aflaŭ faţă în faţă. Ele ardeaŭ de dorinţa de a se bate. Capiĭ acestorŭ armate, Batori şi Şerban, îşĭ împărţise trupele în aripĭ şi centru. Când se dete semnalulŭ lupteĭ, amêndoă armiele se aruncară cu mare furie una asupra celeĭ l'alte.

Armia pedestră a Transilvanieĭ reuşi la începutŭ, a face să dea înapoĭ pedestrimea luĭ Şerban. Dar cavaleria română s'a bătutŭ cu atâta vitejie în câtŭ nu numaĭ că a învinsŭ cavaleria luĭ Batori, dar a adusŭ desordinea în tótă armia sa. Acésta a descoragétŭ până într'atâtŭ pe uniĭ din căpitaniĭ luĭ Batori, în câtŭ, perḑêndŭ orĭ-ce speranţă de a învinge pe românĭ, aŭ luat'o la fuga. Acestŭ răŭ esemplu a decisŭ în mare parte de sórte bătălieĭ. Pe câtŭ armia luĭ Batori se demoralisă, pe atâtŭ armia română se umplu de coragiŭ şi se îmbărbătă.

Şerban, vĕḑêndŭ slăbirea armieĭ Transilvane, se pune în fruntea pedestrimeĭ şi a cavalerieĭ sale şi loveşte cu vigóre centrulŭ armieĭ duşmane comandatŭ de însuşĭ Gabrielŭ Batori. La acéstă lovire neaşteptată, Batori voeşte să resiste. Elŭ se luptă câtŭ-va timpŭ cu mare energie; dar iuţéla armieĭ române umple de spaimă armia luĭ Batori, care începe a da în dărătŭ şi a se risipi.

Pe când pedestrimea luĭ Batori se măcelărea

de către pedestrimea română, Şerban ia în gónă pe Gabriel Batori şi cavaleria sa. Într'o distanţă fórte mare, elŭ pardoseşte câmpulŭ cu cadavre d'ale duşmanuluĭ. Batori abia póte scăpa cu fuga, smulgêndŭ şi aruncândŭ din coifulŭ sĕŭ penele care-lŭ distingeaŭ din ostaşiĭ săĭ. Elŭ d'abia scapă în părţile Sibiuluĭ.

Şerban câştigase una din victoriile cele maĭ strălucite; dar multŭ sânge costase acéstă bătălie de amêndoă părţile. Din armia luĭ Batori căduse pe câmpulŭ de bătae vre o 6000 ostaşĭ, osebitŭ de o mulţime de prinşĭ. Dar şi pe Şerban îlŭ costă acéstă victorie 4000 de luptătorĭ.

În fine Şerban îşĭ resbunase pe deplinŭ în contra unuĭ duşmanŭ care merita cea maĭ aspră pedépsă; dar elŭ nu maĭ avu fericirea de a se întórce victoriosŭ ca altă dată pe tronulŭ ţĕriĭ sale.

Sultanulŭ nu putea să erte luĭ Şerban că gonise dupe tronulŭ Românieĭ pe Radu. pe care elŭ îlŭ numise şi îlŭ instalase domnŭ în Ţéra-Românéscă. De aceea, pe cândŭ Şerban se resboia în Transilvania în contra luĭ Gabielŭ Batori, Radu, sprijinitŭ de o numerósă armie turcéscă, a intratŭ în ţéră şi fără nicĭ o vĕrsare de sânge a ajunsŭ la Tîrgoveşte, unde s'a suitŭ iar pe tronulŭ ţĕriĭ.

Şerban, luândŭ de ştire despre cele ce se întêmplase în lipsa luĭ, întrebuinţă tóte mijlócele ca să înduplece pe Sultanulŭ să-ĭ dea tronulŭ,

dar tóte aŭ fostŭ în deşertŭ. Atuncĭ Şerban se decide la unŭ pasŭ cutezătorŭ. Cu trupele ce-ĭ maĭ rĕmăsese dupe resbelulŭ din Transilvania, elŭ trece in ţéră sperândŭ să bată armia turcéscă şi să gonéscă pe Radu din scaunŭ. Dar Radu, aflândŭ despre mişcarea luĭ Şerban, iĭ ese înainte cu tótă armia de turcĭ şi de tătarĭ ce avea la disposiţiunea sa.

Şerban, viindŭ în faţa armieĭ duşmane care era fórte numerósă, înţelese că încercarea luĭ ar fi fostŭ cu totulŭ deşartă. Óstea sa era fórte mică în raportŭ cu aceea a duşmanuluĭ. Spre a nu da locŭ la o vĕrsare de sânge inutilă, elŭ se decise a evita lupta şi a se retrage din ţéră. Radu înţelegêndŭ din mişcările luĭ Şerban că elŭ nu voeşte să se bată, trimite trupe în urma luĭ care îlŭ gonescŭ până în hotarele Moldoveĭ. Şerban a fostŭ fericitŭ că a pututŭ scăpa în Moldova la Sucéva, unde se afla şi soţia sa.

Astŭ-felŭ s'a terminatŭ domnia luĭ Radu X Şerban Bassarab. Elŭ este unulŭ din domniĭ românĭ ce aŭ urmatŭ dupe Mihaiŭ şi carĭ merită lauda istorieĭ. In timpŭ de pace, elŭ s'a ocupatŭ cu îmbunătăţirea sórteĭ poporuluĭ sĕŭ; în timpŭ de resbelŭ, elŭ s'a distinsŭ prin vitejia armelorŭ.

CAPIT. II

Radu XI, fiulŭ luĭ Mihnea turcitu. 1611–1616.

Radu ocupă cu fanarioţĭ tóte funcţiunile statuluĭ. Boeriĭ conspiră în contra luĭ Radu şi a fanarioţilorŭ. Radu prinde şi pedepseşte cu mórte pe insurgenţĭ. Radu în unire cu Stefan Tomşa şi cu Hanulŭ tătarilorŭ se duce în Transilvania să pue în scaunŭ pe Gabriel Batori. Radu scosŭ din domnie.

Radu, profitândŭ de lipsa luĭ Şerban din ţéră şi ajutatŭ de o numerósă armie turcéscă ce Sultanulŭ iĭ pusese la disposiţie, coprinde din nuoŭ şi cu multă facilitate tronulŭ Românieĭ. Încredinţatŭ că nu avea a se maĭ teme că rivalulŭ sĕŭ iĭ va turbura liniştea, elŭ îşĭ întórse privirile asupra ţĕriĭ, care era fórte sdruncinată din causa atâtorŭ furtunĭ ce trecuse peste dênsa.

Pentru a se asigura de credinţa ţĕriĭ, Radu a chematŭ înaintea sa pe toţĭ boeriĭ, pe toţĭ funcţionariĭ şi maĭ cu sémă pe ostaşĭ, carĭ aveaŭ obiceiulŭ a se revolta la cea maĭ mică ocasiune de nemulţumire, şi 'ĭ-a pusŭ să-ĭ jure credinţă. În urma acesteĭ garanţiĭ luată din partea ţĕriĭ, Radu începu a se ocupa cu multă activitate de îmbunătăţirea din lăuntru a ţĕriĭ. La începutulŭ domnieĭ sale şi pe timpulŭ câtŭ ţéra s'a bucuratŭ de linişte, Radu a avutŭ pentru dênsa tótă solicitudinea.

Prin o guvernare blândă şi înţeléptă, Radu póte că ar fi reuşitŭ să câştige afecţiunea poporuluĭ sĕŭ. Dar unŭ verme otrăvitorŭ care se încuibase în sênulŭ palatuluĭ, unŭ elementŭ vitregŭ şi conruptŭ care încongiurase tronulŭ, a adusŭ rĕcéla şi ura între poporŭ şi domnulŭ sĕŭ.

De multŭ timpŭ greciĭ fanarioţĭ începuse a veni în Ţéra-Românéscă pentru afacerĭ de negoţŭ şi alte interese ce-ĭ atrăgéŭ aci. Dupe căderea Constantinopoluluĭ însă eĭ inundară ţĕrile române, spre a se pune la adăpostŭ în contra paloşuluĭ şi a tiranieĭ păgânuluĭ. Românii, ospitaliarĭ, generoşĭ şi compătimitorĭ prin natura lorŭ, 'ĭ-aŭ priimitŭ cu braţele deschise ca pe nişte traţĭ, maĭ cu sémă din causa comunităţiĭ de religie.

Dar aceste locuste flămânde, manifestându-se în tótă hidósa lorŭ goliciune, nu intârdiară de a deveni o plagă ucigătóre pentru némulŭ românescŭ. Ca lipitorĭ înveninate eĭ sugéŭ cu multă sete şi aviditate sângele celŭ generosŭ al Românilorŭ şi depuneaŭ în vinele luĭ puroiulŭ conrupţiuneĭ, al moliciuneĭ şi al degradăriĭ.

În multe rînduri românii se revoltară în contra acestorŭ ingraţĭ şi aroganţĭ óspeţĭ aĭ lorŭ şi-ĭ goniră din ţéră. Dar eĭ, cu caracterulŭ lorŭ celŭ mârşavŭ şi târâtorŭ, reveneaŭ în ţéra cea mănósă şi generósă a românilorŭ, şi târându-se ca vermiĭ ceĭ netrebnicĭ, se insinuaŭ iar pe lângă domniĭ românĭ.

Existenţa grecilorŭ fanarioţĭ şi a altorŭ streinĭ

în ţéră a fostŭ considerată ca unŭ răŭ atâtŭ de mare pentru ţéră în câtŭ Mihaiŭ Bravulŭ îĭ depărtă din tóte afacerile ţĕriĭ. Maĭ têrdiŭ, încheindŭ unŭ tractatŭ cu Sigismund Batori, Mihaiŭ, consacră unŭ articolŭ specialŭ prin care se dicea a nume : „În numĕrulŭ celorŭ 12 boerĭ din care se compunea înaltulŭ divanŭ, să nu se priiméscă nicĭ unŭ grecŭ de origină. Asemenea nicĭ unŭ grecŭ să nu fie admisŭ în vre-una din funcţiunile statuluĭ.“

Dupe mórtea luĭ Mihaiŭ, Şerban, inspiratŭ de aceléşĭ simţimente patriotice ca şi dênsulŭ, a continuatŭ a preserva ţéra de amestecŭlŭ grecilorŭ în afacerile ţĕriĭ. Dar dupe căderea luĭ, Radu XI, fiulŭ luĭ Mihnea turcitu, iar a deschisŭ fanarioţilorŭ calea în ţéră şi amestecŭlŭ lorŭ în afacerile din lăuntru.

Dorindŭ să dobândéscă tronulŭ cu orĭ ce preţŭ şi ne avêndŭ banĭ cu care să sature lăcomia viziruluĭ şi a celorŭ marĭ de la Pórtă, Radu s'a împrumutatŭ cu sume enorme de la comercianţiĭ grecĭ, armenĭ şi ovreĭ din Constantinopole, plătindu-le o camătă exorbitantă. Iar când elŭ veni în ţéră, atrase dupe sine nu numaĭ pe aceştĭ creditorĭ aĭ sĕĭ, dar âncă şi o numerósă lepră de rude şi amicĭ aĭ lorŭ. Eĭ îĭ aduceaŭ în ţéră ca să-ĭ înavuţéscă din sângele şi sudórea poporuluĭ românŭ, în puterea favóreĭ de care eĭ se bucuraŭ pe lângă domnŭ.

Nu era destulŭ mulţimea fanarioţilorŭ care ve-

niseră cu Radu la intrarea luĭ în ţéră ca domnŭ; acestŭ numĕrŭ se îndeci, cu ducerea luĭ ăncă de doă orĭ la Constantinopole, ca să înlăture demersurile cele serióse ale luĭ Şerban care voia să-ĭ ia tronulŭ. În amêndoă aceste ducerĭ la Constantinopole, Radu fu nevoitŭ să se împrumute cu sume marĭ de banĭ ca să-şĭ întăréscă tronulŭ. Toţĭ aceĭ creditorĭ, împreună cu amiciĭ şi rudele lorŭ veniră în ţéră şi umplură capitala şi curtea domnéscă.

Radu, ca să favoriseze pe creditoriĭ sĕĭ, le dete pe mână tóte funcţiunile statuluĭ, ranguri, onorurĭ şi orĭ ce întreprinderĭ din care putea să tragă vre unŭ folosŭ. Românii, cu totulŭ desmoşteniţĭ de drepturile lorŭ, eraŭ lăsaţĭ la o parte şi despreţuiţĭ. Acéstă conduită a luĭ Radu nu numaĭ că alienă tóte simpatiele românilorŭ de la sine, dar îĭ aduse în posiţiune de a cârti şi de a murmura în contra lorŭ.

Radu ne păsătorŭ şi indiferentŭ la tóte plângerile şi suferinţele românilorŭ, continuă sistemulŭ sĕŭ celŭ vitregŭ de domnie. Acéstă nepăsare a luĭ Radu pentru suferinţele supuşilorŭ sĕĭ, aduse lumea la disperare. O conspiraţiune teribilă se formă. Ea avea scopŭ nu numaĭ resturnarea, dar şi mórtea luĭ Radu, precum şi gonirea tutulorŭ streinilorŭ din ţéră.

Sufletulŭ acestuĭ complotŭ era stolniculŭ Berka, din satulŭ Merişéni districtulŭ Teleorman. Cu dênsulŭ maĭ eraŭ mulţĭ alţĭ boerĭ de frunte. Sco-

pulŭ lorŭ era ca să detroneze pe Radu şi în loculŭ luĭ să pue pe Căminarulŭ Mihail.

Deşi conspiratoriĭ lucraŭ în cea maĭ mare taină pentru a-şĭ ajunge scopulŭ, însă Radu, cu caracterulŭ sĕŭ celŭ bănuitorŭ, a descoperitŭ complotulŭ urzitŭ în contra luĭ maĭ 'nainte de a isbucni. Lucrândŭ cu mare dibăcie, elŭ isbuteşte să pue mâna pe capiĭ conspiraţiuneĭ. Spre a da unŭ esemplu îngrozitorŭ şi pentru a băga spaima în inima tutulorŭ românilorŭ elŭ omóră optŭ din capiĭ conspiratorilorŭ, decapitându-ĭ în diferite punturĭ ale ţĕriĭ.

Dar mijlócele cele teroristice întrebuinţate de Radu ca să înspăimênte pe românĭ, aŭ produsŭ unŭ efectŭ cu totulŭ contrariŭ. Lumea indignată pentru pedépsa cea aspră de care Radu a usatŭ în contra boerilorŭ patrioţĭ, s'a înăsprituŭ şi maĭ multŭ în contra luĭ Radu. Românii nu aşteptaŭ acumŭ de câtŭ o ocasiune favorabilă pentru a goni din ţéră atâtŭ pe domnŭ, câtŭ şi lepra de streinĭ de care se încongiurase.

Între acestea, plângerile ce Transilvănenii dusese la Pórtă în contra tiraniilorŭ luĭ Gabriel Batori, determinară pe Sultanulŭ să-lŭ scóţă din domnie şi să pue în locu-ĭ pe Gabriel Betlen. Dar fiindŭ-că Sultanulŭ se temea de vre o resistenţă armată din partea luĭ Batori, a însărcinatŭ atâtŭ pe Hanulŭ tătărescŭ, câtŭ şi pe amândoĭ domniĭ românĭ, pe Radu şi pe Ştefan Tomşa,

ca să intre cu putere armată în Transilvania şi să aşeḑe pe Gabriel Betlen pe tronŭ.

La 1 Octombre 1613, câte treĭ delegaţiĭ Sultanuluĭ s'aŭ întêlnitŭ la Sibiŭ cu forţele lorŭ armate. Batori, ne simţindu-se în stare de a se opune acestorŭ armiĭ aliate, a fugitŭ în Ungaria. Aci elŭ a fostŭ asasinatŭ la Oradia Mare, de nobiliĭ cărora le desonorase familiile.

Dupe fuga luĭ Batori, Transilvania s'a liniştitŭ, Gabriel Betlen, la 23 Octombre 1613, s'a proclamatŭ principe al Transilvanieĭ la Turda, unde se aflaŭ şi principiĭ românĭ. Maĭ înainte de a se despărţi de domniĭ românĭ, Gabriel Betlen, închee cu dênşiĭ o pace durabilă. Dar Pórta ca să pótă isola câtŭ se va putea maĭ multŭ pe domniĭ românĭ de Transilvania şi de Ungaria a pusŭ luĭ Betlen următórele obligaţiunĭ în fermanulŭ prin care îlŭ întărea de principe al Transilvanieĭ.

„Când regele Polonieĭ, voevoḑiĭ Românieĭ şi Moldoveĭ vorŭ voi să cumpere castelurĭ în Transilvania Pórta nu va da consimţimântulŭ sĕŭ, Betlen nu va putea da azilŭ voevoḑilorŭ rebelĭ aĭ Românieĭ şi Moldoveĭ, ci îĭ va trimite captivĭ la Constantinopole.“

În urma instalăriĭ luĭ Betlen pe tronulŭ Transilvanieĭ, Radu s'a întorsŭ în ţéră unde a maĭ domnitŭ până la 1616, totŭ cu sistemtlŭ sĕŭ celŭ vitregŭ şi apăsătorŭ. Românii nu încetară de a se plânge la Pórtă în contra luĭ Radu pen-

tru guvernarea sa cea tiranică şi spolietóre. Sultanulŭ atinsŭ în fine de necurmatele lorŭ plângerĭ, a decisŭ scóterea luĭ Radu din domnie. În loculŭ sĕŭ, elŭ a numitŭ domnŭ pe unŭ Alelexandru Ilie, de origină grecŭ, dar născutŭ şi crescutŭ în ţéră.

CAP. III

Alexandru IV Elie. 1616—1618.

Boeriĭ conspiră pentru uciderea grecilorŭ. Alexandru ucide pe Cristea Vornicu. Lupu Paharnicu intră în ţéră cu óste numerósă din Ardélŭ. Alexandru fuge din ţéră. Românii îşi rĕsbună în contra grecilorŭ. Lupu paharnicu se proclamă Domnŭ. Pórta trimite Domnŭ pe Gabriel Movilă.

Alexandru IV Elie, suindu-se pe tronulŭ Românieĭ, nu avu nicĭ unŭ momentŭ de repaosŭ. Abia intrase în Tîrgovişte unde priimise jurământulŭ de credinţă, şi iĭ vine ordinŭ de la Sultanulŭ ca să-şĭ unéscă óstea cu a luĭ Schender paşa şi să mérgă în contra Polonilorŭ carĭ coprinsese Moldova.

Pe când Alexandru se prepara de resbelŭ boeriĭ ţĕriĭ credură momentulŭ oportunŭ de a forma unŭ complotŭ. Acestŭ complotŭ avea de scopŭ uciderea tutulorŭ grecilorŭ carĭ se grămădiseră

în ţéră saŭ pentru a ocupa foncţiunile statuluĭ, saŭ pentru a face comerţŭ, saŭ pentru a se încuiba pe la moşiĭ. Alexandru care ţinea fórte multŭ la grecĭ, descoperindŭ cugetulŭ şi scopulŭ boerilor, şĭ-a datŭ tóte silinţele de a-ĭ prinde şi de a ucide pe ceĭ maĭ însemnaţĭ din eĭ,

Boeriĭ, simţindŭ că Alexandru le-a descoperitŭ planulŭ, ceĭ maĭ mulţĭ dintr'ênşiĭ aŭ pribegitŭ în Transilvania. Intre aceştia era şi Lupu Paharniculŭ din Mehedinţĭ. Alţiĭ însă, implorândŭ clemenţa domnuluĭ, aŭ şi dobânditŭ graţia luĭ, maĭ cu sémă că elŭ se grăbia a merge la Schender paşa. Dupe ce óstea română s'a unitŭ cu cea turcéscă, Schender paşa şi Alexandru Elie, aŭ pornitŭ asupra polonilorŭ.

Dar Sultanulŭ, ca să garanteze şi maĭ bine reuşita întreprinderiĭ sale, a ordonatŭ şi luĭ Gabriel Betlen să mérgă cu óstea ardelénă în ajutorulŭ luĭ Schender paşa, împreunându-se cu dênsulŭ la Hotin. Gabriel Betlen de şi era favorabilŭ polonilorŭ, ca creştinŭ; însă a fostŭ nevoitŭ să se plece la ordinulŭ Sultanuluĭ, spre a nu pune în dubiŭ credinţa luĭ.

Cu tóte astea daca ar fi ajunsŭ lucru la arme, ardeleniĭ nu s'ar fi bătutŭ în contra Polonilorŭ, dupe cum încredinţéză Chemeni Ianoşĭ. Spre a evita dar o asemenea încurcătură, Betlen, s'a pusŭ mijlocitorŭ între Poloni şi Turcĭ şi a reuşitŭ a-ĭ aduce la o înţelegere de pace. Astă pace s'a şi încheiatŭ la 1617.

Deşi Alexandru Elie se arĕtase clemente cu boeriĭ carĭ conspirase contra grecilorŭ, ânsă acésta nu plecase dintr'unŭ simţimêntŭ de generositate. Cu totulŭ din contra, falsa luĭ generositate ascundea unŭ cugetŭ viclénŭ ce nutrea în inima luĭ.

Fiindŭ nevoitŭ să plece din ţéră, elŭ nu voia să lase spiritele iritate în contra luĭ, nu voia să dea motivŭ de nuoĭ turburărĭ. Dar îndată ce s'a întorsŭ în ţéră, elŭ şĭ-a datŭ pe faţă ura şi rĕsbunarea ce ascunsese în fundulŭ inimeĭ sale. Puindŭ mâna pe Cristea Vorniculŭ, l'a şi omorâtŭ. Ceĭ l'alţĭ boerĭ, temêndu-se pentru viaţa lorŭ, aŭ fugitŭ la Schender paşa.

Turculŭ, voindŭ să profite de acéstă favorabilă ocasiune, inculpă pe Alexandru că a ucisŭ pe Cristea Vorniculŭ fără ştirea luĭ. Pentru a trece cu vederea acéstă faptă, elŭ luă de la Alexandru 40,000 galbenĭ.

Alexandru Elie, năbuşindŭ cu desăvêrşire orĭce spiritŭ de revoltă în lăuntru, ar fi petrecutŭ liniştitŭ pe tronulŭ domnieĭ şi ar fi fostŭ scutitŭ de orĭ-ce temere. Dar Lupulŭ Paharnicu, care pribegea în Ardélŭ, îĭ causa multă ne linişte. Elŭ priimea ştirĭ că Lupulŭ Paharnicu aduna óste în contra sa. Spre a se încredinţa despre adevĕrŭ, Alexandru a trimisŭ omŭ într'adinsŭ la Gabrielŭ Betlen ca să-lŭ intrebe daca este adevĕratŭ că boeriĭ pribegĭ adună óste în Transil-

vania. Betlen rĕspunde luĭ Alexandru că elŭ nu ştie nimic despre una ca acésta.

In urma rĕspunsuluĭ ce a priimitŭ de la Betlen, Alexandru rĕmase fórte liniştitŭ şi fără nicĭ o temere. Elŭ se întărise atâtŭ de multŭ în credinţa că nu este ameninţatŭ de nicĭ unŭ pericolŭ din afară, în câtŭ pedepsea fórte aspru pe ceĭ ce îĭ aducea ştirĭ că Lupulŭ Paharnicu strânge óste în Ardélŭ. Dar adevĕrulŭ nu a întârdiatŭ a eşi la lumină în tótă spăimêntătórea luĭ goliciune.

Lupu Paharnicu, scăpându-şĭ viaţa prin fugă în Transilvania, nu putea să stea indiferentŭ la tóte cruḑimele ce Alexandru Elie, în unire cu greciĭ, comitea pe tótă ḑioa asupra Românilorŭ. In unire cu ceĭ-l'alţĭ boerĭ ce pribegise ca şi dênsulŭ în Ardélŭ, Lupu Paharnicu, îşĭ formase o óste destulŭ de numerósă, cu care intră în ţéră ca să schimbe starea lucrurilorŭ.

Când Alexandru Elie se încredinţă că Paharnicu Lupu şi ceĭ-l'alţĭ pribegĭ aŭ şi intratŭ în ţéră cu o óste numerósă de Ardelenĭ, fiorĭ de mórte îlŭ coprinde. Spre a întêmpina rĕulŭ de care era ameninţatŭ, elŭ trimite îndată să-ĭ cheme lângă dênsulŭ óstea călăréţă şi pedestraşiĭ, ca să-lŭ apere de pericolulŭ ce-lŭ ameninţa. Elŭ promitea ostaşilorŭ soldă îndoită.

Dar óstea la care Alexandru avu recursŭ îĭ rĕspunse cu aroganţă, că elŭ şĭ-a călcatŭ jurămêntulŭ, că le-a tăiatŭ solda, că nu le-a făcutŭ nicĭ o dreptate, în câtŭ, de sărăcie, şĭ-aŭ vên-

dutŭ şi armele. Totuşĭ aceştĭ ostaşĭ ilŭ consiliară să fugă.

Alexandru Elie le-a şi ascultatŭ consiliulŭ. Dupe ce le-a dăruitŭ o pungă de banĭ, a încălecatŭ calulŭ şi a fugitŭ. Plecarea luĭ a fostŭ atâtŭ de repede, în câtŭ nicĭ pe Dómna n'a putut'o lua cu dênsulŭ. Elŭ a mersŭ la Brăila, iar Dómna s'a dusŭ la Giurgiu.

Ştefan Tomşea, domnulŭ Moldoveĭ, aflândŭ despre cele intêmplate luĭ Alexandru Vodă, i-a trimisŭ banĭ şi haine, căcĭ elŭ, în iuţéla plecăriĭ sale, nimic nu putuse lua cu dênsulŭ.

Acum Alexandru se afla în siguranţă preste Dunăre, dar era fórte tristŭ din causă că nu ştia nimicŭ despre sórta femeiĭ sale. Dar pe neaşteptate elŭ priimeşte ştire că Dómna se afla şi ilŭ aştepta la Giurgiu. Alexandru alérgă indată lângă soţia sa.

In urma acestora, Alexandru, cércă tóte midlócele ca să capete óste turcéscă cu care să intre în ţéră spre a-şĭ redobândi tronulŭ. Dar Turciĭ, carĭ de câtŭ-va timpŭ trăgeaŭ beneficiurĭ marĭ de la schimbarea domnilorŭ, nu aŭ luatŭ în sémă cererile sale, ci l'aŭ trimisŭ la Constantinople.

Intrarea luĭ Lupu Paharnicu în Tîrgovişte (1618), fu semnalulŭ uneĭ sângeróse rĕsbunărĭ în contra grecilorŭ. Toţĭ greciĭ ceĭ însemnaţĭ, precum şi şerbiĭ lorŭ, sunt puşĭ sub sabie, pentru că aŭ suptŭ şi jefuitŭ ţéra sub Alexandru Elie. Lupulŭ Paharnicu se proclamă Domnŭ şi

face tóte mijlócele ca să fie recunoscutŭ de Pórtă.

Dar divanulŭ turcescŭ nu a voitŭ nicĭ într'unŭ chipŭ să-lŭ întăréscă ca domnŭ. Pórta nu voia să încuragese unŭ rĕŭ esemplu pentru viitorŭ. Lupu, fără voia şi ştirea Turcilorŭ, coprinsese tronulŭ cu óste din Transilvania. Osebitŭ de acésta, Turciĭ se maĭ temeaŭ să nu aţâţe în contra lorŭ şi pe greciĭ din Constantinopole, recunoscândŭ ca Domnŭ pe unŭ duşmanŭ atâtŭ de ne împăcatŭ al lorŭ.

Setea de rĕsbunare a Românilorŭ în contra grecilorŭ nu se stinsese cu numerósele uciderĭ ce se făcuse asupra grecilorŭ la intrarea luĭ Lupu în Tîrgoveşte. Se dete voe ostaşilorŭ ardelenĭ ca să-şĭ scótă solda de pe la neguţătoriĭ grecĭ. Nu destulŭ atâtŭ. Lupulŭ a datŭ ordinŭ luĭ Căpitanŭ Buzduganŭ să caute pe toţĭ comercianţiĭ grecĭ, să-ĭ jefuiască şi să-ĭ ucigă.

Pórta, luândŭ ştiinţă despre cruţimele ce se petreceaŭ în România, s'a grăbitŭ de a trimite domnŭ pe Gabrielŭ Movilă, fiulŭ luĭ Simeon Movilă.[1]) Acesta, intrândŭ în ţéră cu óste turcéscă, a învinsŭ şi a prinsŭ atâtŭ pe Lupu Paharnicu, câtŭ şi pe căpitanŭ Buzduganŭ, pe carĭ i-a şi trasŭ în ţépă.

Astŭ-felŭ a fostŭ scurta şi tragica domnie a

---

1) Dupe Praĭ

acestuĭ vendicatore publicŭ alŭ Românilorŭ în contra grecilorŭ. Daca Lupu Paharnicu póte fi acusatŭ de uniĭ că a fostŭ prea crudŭ cu greciĭ, aceştia n'aŭ de câtŭ să-şĭ aducă aminte de ingratudinea grecilorŭ către Românĭ, de modulŭ neomenosŭ, barbarŭ şi arogantŭ, cu care greciĭ veneticĭ trataŭ pe Românĭ în propria lorŭ ţéră. Atuncĭ eĭ vorŭ găsi destule cuvinte ca să scuse cruţimele de care Lupu şi Buzdugan aŭ usatŭ în contra grecilorŭ.

CAP. IV

Gabriel Movilă 1618–1619

Abia Gabriel Movilă se suise pe tronulŭ Ţĕriĭ-Româneştĭ, şi priimeşte ordinŭ de la Sultanulŭ să însoţéscă cu óstea pe Schender-paşa într'o espediţiune ce avea să facă în contra Polonieĭ. Nu se ştie daca resultatulŭ aceleĭ espediţiunĭ a fostŭ fericitŭ. Dar ceea ce se ştie maĭ positivŭ este că acea espediţiune a fostŭ fatală personalŭ luĭ Gabriel Movilă.

Pe când Gabriel Movilă lipsea din ţéră, boeriĭ, carĭ îlŭ uraŭ din causă că pedepsise pe mulţĭ boerĭ românĭ, pentru ca să dea satisfacţiune grecilorŭ, se adresară, în lipsa luĭ, cu plângerĭ la Pórtă, cerêndu-ĭ scóterea din domnie. Pórta care asemenea nu iubea pe Movileştĭ, din causa în-

cuscrireĭ lorŭ cu Poloniĭ, l'a depusŭ, dupe o domnie numaĭ de ḑece lunĭ. Gabriel Movilă, ne maĭ cutezândŭ a se întórce la Constantinopole, a trecutŭ în Ungaria, unde a şi muritŭ

CAP. V

Radu XI, fiulŭ luĭ Mihnea Turcitulŭ, a doa domnie 1619–1623.

În a doa sa domnie, Radu XI, s'a purtatŭ cu blândeţe şi dreptate. Elŭ era acum bătrânŭ şi suferea de gută. Cu tóte acestea nu încetase de a fi unŭ mare generalŭ.

In anulŭ 1621, Sultanulŭ Osman I, se decise a conduce în persónă o mare espediţiune în contra Polonilorŭ. Numaĭ tătariĭ numĕraŭ la 80,000 óstaşĭ. In armia turcéscă era şi Radu cu óstea luĭ. Acestŭ vitézŭ resbelnicŭ s'a distinsŭ fórte multŭ în resbelulŭ de la Hotinŭ în contra luĭ Carol Codchievicĭ, faimosulŭ generalŭ, care comanda armia polonă.

Deşi Radu XI era unŭ bunŭ generalŭ, elŭ înclina, cu tóte astea, fórte multŭ pentru pace. Printr'unŭ trimisŭ al sĕŭ, elŭ a îndemnatŭ fórte multŭ pe Polonĭ ca să facă pace cu Turciĭ. Poloniĭ, fiindŭ tare strîmtoraţĭ de bóle, de ciuma cailorŭ, de lipsa de provisiĭ şi altele, înclinară spre pace. Atuncĭ, Radu şi Caperdicĭ, banulŭ

Craioveĭ, se puseră mĭdlocitorĭ pentru pace, care s'a şi încheiatŭ la Hotin, în anulŭ 1621.[1])

Condiţiunile ce s'aŭ stipulatŭ în privinţa Polonilorŭ prin acéstă pace, n'aŭ fostŭ de vre unŭ avantagiŭ pentru dênşiĭ. In ceea ce priveşte pe Moldova, condiţiunile fură:

Ca în Moldova să se pue totŭ-de-una domnŭ creştinŭ, maĭ multŭ bine-voitorŭ Polonilorŭ de câtŭ Turcilorŭ; ca Hotinulŭ să se întórcă Moldoveĭ; ca negoţulŭ să fie liberŭ între ambele ţĕrĭ; în fine amêndoă armatele să evacuese Moldova.

Poloniĭ, în anulŭ 1622, aŭ trimisŭ solĭ la Pórtă pe Sbaravie. Domniĭ românĭ l'aŭ primitŭ cu marĭ onorurĭ, când a trecutŭ prin ţéra lorŭ. Ştefan XI Tomşea l'a întêmpinatŭ la Prutŭ. Radu XI, domnulŭ Munteniei, suferindŭ de podagră, a trimesŭ la fruntariele ţĕriĭ pe unŭ boerŭ, ca să-lŭ priiméscă în loculŭ sĕŭ. Venindŭ Sbaravie în ţéră, Radu l'a priimitŭ împreună cu fiulŭ sĕŭ Alexandru, cu marĭ onorurĭ, l'a ospătatŭ şi i-a dăruitŭ doĭ astracanĭ. Prin buna sa priimire, Radu XI, 'şĭ-a atrasŭ fórte multŭ afecţiunea luĭ Sbaravie.

Turciĭ ţineaŭ prea multŭ la apărarea Moldoveĭ. Mazîlindŭ pe Ştefan XI Tomşea din domnie, Sultanulŭ a pusŭ domnŭ în Moldova pe Radu XI, pentru distinsele luĭ calităţĭ militare.

---

1) Piacetki, Iulie Bell, etc

CAP. VI

Alexandru V (cocoanulŭ) fiulŭ luĭ Radu XI, 1623–1628

Pórta, din causa interesuluĭ şi a consideraţiuneĭ ce avea pentru Radu XI, a pusŭ domnŭ în Muntenia pe fiulŭ sĕŭ Alexandru. Acestuia, fiindŭ prea tênărŭ, i s'a datŭ câţĭ-va boerĭ înţelepţĭ, carĭ să guverneze ţéra în loculŭ luĭ.

În scurtŭ timpŭ, dupe suirea pe tronŭ a luĭ Alexandru V, s'a ridicatŭ o rĕscólă în contra luĭ. Óstea călăréţă din satele Moneştiĭ, Gherghiţa şi Ruşiĭ de Vede, aŭ voitŭ să alunge din scaunŭ pe Alexandru, sub cuvêntŭ că fiindŭ prea june, nu este în stare să guverne ţéra. Dar boeriĭ ce se dedese luĭ Alexandru ca să guverneze ţéra în loculŭ luĭ, luptară cu energie în contra insurgenţilorŭ. Adunândŭ oştile cele credincióse domnieĭ, a întâmpinatŭ pe ceĭ resculaţĭ la Moneştĭ, unde i-a înfrântŭ cu armele şi i-a risipitŭ.

Boeriĭ ceĭ credincioşĭ domnieĭ, abia învinsese oştile cele resculate, şi alérgă să înfrângă şi să potoléscă o altă rĕscólă. Nişte boerĭ din banatulŭ Craioveĭ se ridicase şi proclamase domnŭ pe unŭ Paisie.

In urma risipireĭ şi a acesteĭ rĕscóle, Radu XI, a chematŭ pe fiulŭ sĕŭ Alexandrŭ în Moldova, unde l'a căsătoritŭ (1615) cu fata luĭ Scar-

latŭ Şalipulŭ. Dupe săvêrşirea nuntei, Alexandru s'a întorsŭ în ţéră.

Curând dupe căsătoria luĭ Alexandru, Radu XI a încetatŭ din viaţă (1626), de podagră, în Moldova, unde se afla domnŭ. Fiulŭ sĕŭ Alexandru i-a adusŭ corpulŭ în ţéră şi l'a îngropatŭ în monăstirea Radu-Vodă din Bucureştĭ. Acéstă mănăstire, cu hramulŭ Ş-teĭ Troiţe, fusese începută chiar de Radu XI, dar s'a terminatŭ de fiulŭ sĕŭ Alexandru, în anulŭ 1625.

In timpulŭ domnieĭ luĭ Alexandru, Turciĭ şi Tătariĭ aŭ prădatŭ ţéra până la Oltŭ. Barbariele comise de aceştĭ păgânĭ aŭ lăsatŭ urme atâtŭ de adâncĭ, în câtŭ şi peste 70 de anĭ totŭ se maĭ cunoşteaŭ locurile pe unde aŭ trecutŭ.

Alexandru a domnitŭ 5 anĭ şi 9 lunĭ, dupe care s'a mazîlitŭ de către turcĭ.[1])

CAP. VII

Alexandru IV Elie, a doa domnie, 1628 - 1630

De la unŭ timpŭ încóce, Turcii se deprinsese a nu maĭ respecta Românilorŭ dreptulŭ de a-şĭ alege pe domnĭ. Eĭ mazîleaŭ şi numiaŭ pe domnĭ, saŭ dupe influenţele ce candidaţiĭ la domnie avéŭ la Pórtă, saŭ dupe preţulŭ ce eĭ ofereaŭ pentru acéstă înaltă şi mănósă demnitate.

---

1) Engel, Anonimulŭ.

In anulŭ 1628, Turci, depuseră din domnie pe Alexandru V coconulŭ, şi în loculŭ luĭ numiră domnŭ, pentru a doa óră, pe Alexandru IV Elie.

Istoria nu ne-a conservatŭ nimicŭ din a doa domnie a luĭ Alexandru Elie. Ea se mărgineşte numaĭ să ne spue că elŭ a domnitŭ doĭ anĭ şi că, eşindŭ din domnia Munteniei, a trecutŭ domnŭ în Moldova.

CAP. VIII

Leon I, fiulŭ luĭ Ştefan Tomşa, domnulŭ Moldoveĭ, 1630—1633

Leon împlineşte de la boerĭ impositele ce nu póte lua de la sătenĭ. Mateĭ Bassarab fuge în Ardélŭ. Boeriĭ pribegĭ intră în ţéră cu óste ardeléná. Bătălia de la satulă Prisicenii. Abaza-Paşa îmbracă pe Mateĭ cu caftanŭ.

Dupe căderea luĭ Alexandru IV Elie, Turciĭ punŭ domnŭ în Muntenia pe Leon I, fiulŭ luĭ Ştefan Tomşea. Acestŭ domnŭ moştenise de la tatălŭ sĕŭ simţimêntele luĭ cele tiranice şi asupritóre. Osebitŭ de acésta, Leon, maĭ fiindŭ împinsŭ şi de lăcomia numeroşilorŭ grecĭ, de carĭ se încongiurase, puse asupra ţĕriĭ nişte imposite atâtŭ de apăsătóre, în câtŭ era imposibilŭ a le împlini.

Leon avea pe lîngă dênsulŭ pe Aga Mateĭ Bassarab, boerŭ de frunte din satulŭ Brâncoveniĭ. Leon dete ordin luĭ Mateĭ Bassarab ca să împli-

néscă impositele de la locuitorii din Romanaţĭ. Ca să scape de urgia ce pornise asupra lorŭ, locuitorii s'aŭ risipitŭ care încotro aŭ pututŭ. Astŭfelŭ, însărcinarea luĭ Mateĭ a rĕmasŭ fără nicĭ unŭ resultatŭ.

Dar Leon avea nevoe de banĭ şi voia să-ĭ adune cu orĭ-ce preţŭ. Ne putêndŭ îndeplini de la ţĕranĭ dările cele grele ce pusese asupra lorŭ, elŭ orândui nişte esecutorĭ, carĭ să împlinéscă de la boerĭ birurile ce nu se putuse împlini de la sătenĭ.

Acéstă năpaste întărâtă fórte multŭ pe boerĭ, maĭ cu sémă că eĭ nu eraŭ până atuncĭ supuşĭ la nicĭ o dare. Ceĭ maĭ mulţĭ dintr'ênşiĭ fură nevoiţĭ să se împrumute, pentru ca să satisfacă nedrépta cerere a domnuluĭ lorŭ.

Aga Mateĭ Bassarab, ne putêndŭ suferi cele ce se petreceaŭ în ţéră, fuge în Transilvania cu maĭ mulţĭ boerĭ din Craiova. Aceştia eraŭ: Aslan Vorniculŭ, Gheorghe Spătaru, Barbu Paharnicu, Brădescu, Coţofénu, Dimitrie Slugeru, Filişénu, Mitrea Vistieru, etc.

Toţĭ aceştĭ boerĭ pribegĭ, aŭ fostŭ bine priimiţĭ de Gheorghe Racoţi, principele Transilvanieĭ. Eĭ aŭ aflatŭ la dênsulŭ şi la ceĭ l'alţĭ nobilĭ o largă ospitalitate.

Tocmaĭ în acelŭ anŭ (1631), Gheorghe Racoţi, principele Transilvanieĭ, avea resbelŭ cu Ferdinand II, imperatorele Germanieĭ şi rege al Ungarieĭ. Boeriĭ românĭ, cu Aga Mateĭ în frunte, aŭ datŭ ajutorŭ luĭ Racoţi în contra luĭ Ferdinand.

Eĭ aŭ contribuitŭ fórte multŭ la victoria ce Racoţi a repurtatŭ asupra Imperialilorŭ.

Leon-Vodă, temèndu-se fórte multŭ de boerii pribegĭ din Transilvania, trimise în treĭ rînduri la dènşiĭ ca să-ĭ înduplece să se întórcă în ţéră. Elŭ le promitea amnistie complectă şi funcţiunile cele maĭ importante. Dar boeriĭ, aducêndu-şĭ aminte de perfidia cu care se purtase în nişte casurĭ anâloge Mircea III şi Alexandru II, etc, n'aŭ voitŭ să auḑă de propunerile tiranuluĭ.

Leon-Vodă, totŭ maĭ inchietatŭ de intenţiunile necunoscute ale boerilorŭ pribegĭ, maĭ face o a patra încercare. Elŭ trimite de astă dată pe Logofătulŭ Radu şi pe alţĭ boerĭ cu marĭ promisiunĭ şi jurăminte ca să înduplece pe boerĭ să se întórcă în ţéră.

Dar, maĭ 'nainte de a intra în Transivania, aceştĭ trimişĭ aĭ luĭ Leon, aŭ întâlnitŭ la Tîrgu-Jiuluĭ ante-guarda ósteĭ ardelene, cu care boeriĭ pribegĭ intrase deja în ţéră. Ea se comanda de Paharnicu Barbu şi de Spătaru Mihaiŭ. Óstea ce boeriĭ pribegĭ putuse aduna, din Ardélŭ, se maĭ adăogă cu roşiĭ din ţéră, carĭ alergară sub drapelulŭ rebelilorŭ.

Radu Logofătu a căḑutŭ captivŭ în mânele insurgenţilorŭ. Ceĭ-l'alţĭ din soţiĭ sĕĭ carĭ scăpară merse să ducă luĭ Leon trista nuvelă. O teróre înfricoşată coprinse pe toţĭ ceĭ din palatŭ. Leon, pe de o parte îşĭ trimise pe dómna la Giurgiu pentru siguranţă; iar pe de alta, îşĭ dete tóte si-

linţele ca să adune o óste óre-care. Acéstă óste, pusă sub comanda Spătaruluĭ Mihnea celŭ mare, fu trimisă ca o ante-guardă înaintea rebelilorŭ, ca să-ĭ oprésca de a intra în ţéră.

O tristă sórtă aştepta pe acéstă mică trupă. Inaintândŭ fără nicĭ o precauţiune, ea a căḑutŭ la satulŭ Ungurei peste óstea pribegilorŭ, care se comanda chiar de Aga Mateĭ Bassarab. Ea a fostŭ atâtŭ de tare sfărâmată, în câtŭ, numaĭ Mihnea Spătarulŭ a scăpatŭ cu viaţă.

Dar Leon, care în acestŭ timpŭ îşĭ pusese tóte silinţele pentru a-şĭ aduna o armie numerósă, se pune ênsuşĭ în fruntea eĭ, şi, la 31 August 1632, porneşte asupra Pribegilorŭ la satulŭ Presicenii. In urma unuĭ consiliŭ de resbelŭ, Leon a încredinţatŭ óstea sub comanda unuĭ boerŭ renumitŭ, iar elŭ s'a întorsŭ la Bucureştĭ, ca să îngrijéscă de strângerea uneĭ nuoĭ armate.

Bătălia dintre óstea rebelilorŭ şi a luĭ Leon-Vodă a fostŭ fórte crâncenă şi sângerósă. Dupe o luptă de optŭ ore, óstea Pribegilorŭ este învinsă şi risipită. Mulţĭ aŭ căḑutŭ morţĭ pe câmpulŭ de bătae din amêndoă părţile.

Intre ceĭ prinşĭ era şi Preda Brâncovénu, nepotulŭ luĭ Aga Mateĭ Bassarab. Elŭ şĭ-a rescumpăratŭ viaţa, dândŭ luĭ Leon o sumă însemnată de banĭ. Leon a trasŭ pe mulţĭ în ţépă; iar 40 de ostaşĭ unguri dintre ceĭ prinşĭ, i-a trimisŭ la Sultanulŭ. S'aŭ rănitŭ mulţĭ şi din ceĭ maĭ de

frunte boerĭ pribegĭ. Ênsuşĭ Aga Mateĭ a fostŭ rănitŭ.

Toţĭ ceĭ răniţĭ, precum şi aceĭ ce scăpse cu viaţă din acea cruntă bătălie, aŭ fugitŭ şi s'aŭ inchisŭ în mănăstirea Tismana. Dar eĭ aŭ fostŭ îndată asediaţĭ aci de Ban Bou, cumnatulŭ luĭ Leon-Vodă şi de Nedelcu Boténu.

Dupe o luptă de treĭ ḑile ca să ia cu asaltŭ mănăstirea Tismana, asediatoriĭ perdŭ orĭ-ce speranţă de reuşită, căcĭ Aga Mateĭ se apăra cu multă vitejie. De aceea, generaliĭ luĭ Leon aŭ ridicatŭ asediulŭ şi s'aŭ întorsŭ la Bucureştĭ. Aga Mateĭ, vĕḑêndu-se liberŭ din partea duşmanilorŭ, aŭ eşitŭ cu aĭ sĕĭ din Tismana şi aŭ trecutŭ iar preste munţĭ în Transilvania.

Tiraniile şi ne drépta domnie a luĭ Leon-Vodă; rapacitatea şi schengiuirile grecilorŭ, de carĭ elŭ se încongiurase, dându-le ţéra pe mână; sguduirile şi vărsările de sânge la care a fostŭ espusă ţéra, din causa luptelorŭ intestine, provocate de către boeriĭ pribegĭ, adusese ţéra în starea cea maĭ mare de miserie, iĭ sleise tóte forţele.

Abaza-paşa de la Nicopole, luândŭ cunoştinţă despre tóte relele de care Ţéra-Românéscă era apăsată, se intereséză de sórta eĭ. Voindŭ să aducă îndreptare, elŭ s'a dusŭ înadinsŭ la Constantinopole şi a făcutŭ Sultanuluĭ unŭ raportŭ fidelŭ despre starea de miserie în care căḑuse România.

Ca remediŭ la tóte aceste rele, Abaza, ca

amicŭ devotatŭ alŭ luĭ Aga Mateĭ, l'a propusŭ Sultanuluĭ ca să-lŭ numéscă domnŭ în Muntenia. Totŭ-de-o dată elŭ a înştiinţatŭ şi pe Mateĭ, care atuncĭ se afla la Făgăraşĭ, despre demersurile ce făcuse la Pórtă pentru dênsulŭ.

Deşi Leon-Vodă învinsese pe boeriĭ pribegĭ; ânsă, existenţa lorŭ în Transilvania era pentru dênsulŭ unŭ ghimpe care îĭ turbura tótă liniştea. De aceea clŭ maĭ cercă pentru a cincea óră să-ĭ înduplece ca să se întórcă în ţéră.

De astă-dată elŭ trimise la dênşiĭ chiar pe mitropolitulŭ Grigore, împreună cu alţĭ boerĭ de frunte carĭ, cu cuvinte blânde şi cu jurăminte, să-ĭ încoragese a veni în ţéră, fără să se témă de vre unŭ rĕŭ. Uniĭ din boerĭ s'aŭ şi înduplecatŭ a se întórce în ţéră, precum, Filişénu, Coţofénulŭ, Brădescu şi alţiĭ, pe carĭ Leo-Vodă i-a priimitŭ bine şi i-a pusŭ în funcţiune. Dupe aceştia s'aŭ maĭ încoragiatŭ şi alţiĭ, precum Aslan Vorniculŭ, pe care Leon l'a făcutŭ Banŭ alŭ Craioveĭ.

Între acestea însă influenţa luĭ Abaza paşa la Pórtă a decisŭ rĕsturnarea luĭ Leon vodă. La 2 Iunie din anulŭ 1633, Sultanulŭ a trimisŭ fermanŭ ca să maziléscă pe Leon vodă şi să-lŭ aducă la Pórtă. Îndată ce boeriĭ aŭ luatŭ de ştire despre depunerea luĭ Leon vodă, aŭ şi trimisŭ fără întêrdiere la Aga Mateĭ în Ardélŭ ca să-lŭ cheme în ţéră.

Aga Mateĭ, bucurându-se pentru depunerea luĭ Leon vodă şi sătulŭ de pânea streinuluĭ, precum ḑice Fiştix, şĭ-a luatŭ ḑioa bună de la Racoţi şi de la nobiliĭ ardelenĭ şi a plecatŭ în ţéră. Racoţi, recunoscătorŭ luĭ Mateĭ pentru ajutorulŭ ce-ĭ dedese în anulŭ 1631 în resbelulŭ cu Ferdinand II, ĭ-a datŭ o bună escortă, sub comanda căpitanuluĭ Baidabuna, care să-lŭ însoţéscă în călătoria sa. Mateĭ a intratŭ în România pe plaiulŭ Drinovuluĭ şi a tăbărâtŭ în câmpulŭ Prisiceniĭ, ca să observe cursulŭ evenimentelorŭ.

Între acestea, Sultanulŭ, numise domnŭ pentru Ţéra Românéscă pe Radu XII, fiulŭ luĭ Alexandru Elie domnulŭ Moldoveĭ. Dar îndată ce Mateĭ a ajunsŭ în Oltenia, pe locŭ s'aŭ adunatŭ la dênsulŭ toţĭ boeriĭ cu toţĭ Roşiĭ din ţéră. În urma uneĭ mature deliberărĭ, considerând că şi ţéra era stórsă şi ruinată, aŭ decisŭ să n'o maĭ dea pe mâna vre unuĭ domnŭ streinŭ şi maĭ cu sémă pe mâna vre unuĭ grecŭ ca s'o sugă âncă şi maĭ multŭ. Invocândŭ dar numele luĭ Dumneḑeŭ, eĭ aŭ alesŭ domnŭ, fără voia sa, pe Aga Mateĭ Bassarab.

În urma acesteĭ alegerĭ, eĭ s'aŭ dusŭ cu toţiĭ la Nicopole la Mehmet Abaza paşa, amiculŭ luĭ Mateĭ care l'a îmbrăcatŭ îndată cu caftanŭ şi l'a făcutŭ domnŭ al Munteniei. Aga Mateĭ s'a întitulatŭ de îndată : Ión Mateĭ Bassarab, din mila luĭ Dumneḑeŭ, prinţŭ al Ţĕriĭ-Româneştĭ. Abaza

paşa a maĭ datŭ luĭ Mateĭ şi o óste turcéscă, ca să aibă o intrare strălucită în ţéră. La 20 Septembre 1633, Mateĭ a intratŭ în Bucureştĭ ca domnŭ al ţĕriĭ.

CAP. XIV

Mateĭ Bassarab. 1633–1654 Aprilie 8.

Mateĭ Bassarab începe luptele pentru întărirea domnieĭ. Bătălia decisivă dintre Radu XII şi Mateĭ Bassarab. Mateĭ este recunoscutŭ şi întăritŭ din nuoŭ domnŭ al ţĕriĭ. Luptele dintre Mateĭ Bassarab şi Vasile Lupu. Bătălia de la satulŭ Nenişoru. Ghinea grecu şi Radu Vărzaru, miniştriĭ luĭ Mateĭ Bassarab. Gheorghe Racoţi şi Mateĭ Bassarab năvălescŭ cu armele în Moldova. Mateĭ şi Racoţi vorŭ să pue domnŭ în loculŭ luĭ Vasile Lupu pe Stefan Gheorghiţă. Bătălia de la Potricanĭ. Vasile Lupu intră cu óste în Muntenia. Bătălia de la Finta. Oştile luĭ Mateĭ se revoltă în contră-ĭ. Ghinea grecu şi Radu Vărzaru suntŭ ucişĭ de oştile revoltate.

Mateĭ Bassarab nu se aşeḑase bine în scaunŭ şi trebuia să încépă lupta pentru întărirea domnieĭ sale. Cu tótă stima şi afecţiunea de care Mateĭ se bucura în ţéră, totŭ se aflară boerĭ carĭ nu puteaŭ suferi suirea luĭ pe tronŭ. Nişte asemenea invidioşĭ ca, Nicolae Vistieru, Hriza Vorniculŭ, Papa Logofătulŭ, Nicolae Cantarisulŭ, Dumitru Dudescu, Négu Aga şi alţiĭ, aŭ trecutŭ

în Moldova şi s'aŭ alăturatŭ de Radu XII, domnulŭ numitŭ de la Pórtă.

Radu vodă XII, care avea cu dênsulŭ insemnele domnieĭ, buzduganulŭ, stégulŭ şi altele, n'a cutezatŭ să vie de la Constantinopol în ţéră pe calea obicinuită. Elŭ a trecutŭ Dunărea pe la Obluciţa. Partisaniĭ sĕĭ ilŭ aşteptaŭ aci, adunândŭ óste pe banĭ la Reni.

Mateĭ Bassarab nu a statŭ multŭ în nemişcare. Elŭ a trimisŭ oştĭ spre Buzĕŭ puindu-le sub comanda luĭ Mihail Coţofénulŭ şi Radu din Deşa. Boeriĭ de la Reni, aflândŭ de apropierea ósteĭ luĭ Mateĭ, s'aŭ trasŭ în Moldova, la rîulŭ Siretuluĭ, unde s'aŭ întêlnitŭ cu Radu XII şi de unde aŭ înştiinţatŭ pe Alexandru vodă Elie despre cele ce se petrecéŭ aci.

Pentru ca să deslipéscă poporulŭ şi óstea de Mateĭ, boeriĭ fugiţĭ la Radu, aŭ trimesŭ în ţéră cu cărţĭ pe Calotă Cluceru şi pe Andreĭ Vorniculŭ; dar fiindŭ prinşĭ de ostaşiĭ luĭ Mateĭ, 'ĭ-aŭ dusŭ înaintea sa. Mateĭ în locŭ de a-ĭ pedepsi ca pe nişte trădătorĭ, ĭ-aŭ liberatŭ ne atinşĭ, consiliindu-ĭ ca să îndemne şi pe cei l'alţĭ boerĭ ca să se întórcă în ţéră.

Radu şi boeriĭ fugarĭ înţeleseră că nu este altŭ chipŭ de a intra în ţéră, de câtŭ învingêndŭ pe Mateĭ cu armele. În acestŭ scopŭ eĭ cerură ajutorŭ şi de la tătarĭ. Astŭ-felŭ, cu ajutorŭ de la tătarĭ şi de la moldovenĭ, cu ajutorulŭ boerilorŭ fugarĭ şi cu turciĭ carĭ se trimisese cu ceauşulŭ

Schimni ca să aşeḑe pe Radu în scaunŭ, aŭ intratŭ în Muntenia şi o aŭ jefuitŭ.

Mateĭ-vodă, vĕḑêndŭ mişcările duşmanilorŭ, şi-a aşeḑatŭ tabăra aprópe de Bucureştĭ, spre Dudeştĭ. Radu vodă, sosindŭ şi elŭ cu óstea, a trecutŭ apa Colentina pe podulŭ de la Obileştĭ şi a tăbărâtŭ sub mânăstirea vorniculuĭ Dan.

La 25 Octombre 1633 s'a făcutŭ o luptă între anţe-guardele amêndurora taberilorŭ, sub monastirea Plumbuita. Lupta a fostŭ înverşunată, dar perderile aŭ fostŭ maĭ marĭ de partea luĭ Radu-vodă.

A doa ḑi, într'o Duminică, s'a datŭ bătălia cea decisivă. Mateĭ Bassarab avea ca generalŭ, pe Spătaru Teodor, feciorulŭ Vorniculuĭ Vintilă şi pe Spătarulŭ Gheorghe, feciorul Logofătuluĭ Lupu, la călărime. Pe Vorniculŭ Ivaşcu, pe Paharniculŭ Barbu Belganulŭ şi pe Brodescu la pedestrime. La dorobanţĭ eraŭ căpitanulŭ Oprea şi Aga Lupu.

Lupta crâncenă şi sângerósă, a ţinutŭ până séra. Tătariĭ se luptaŭ cu atâta furie în câtŭ pătrundeaŭ până în rêndurile ósteĭ luĭ Mateĭ. Cu tóte astea către séră, victoria a încoronatŭ vitejia şi drépta causă a luĭ Mateĭ-vodă. Radu-vodă abia a scăpatŭ cu capulŭ golŭ din bătălie, gonitŭ dupe urmă de ostaşiĭ luĭ Mateĭ.

Pe lângă mulţimea tătarilorŭ şi a moldovenilorŭ căḑuţĭ în acea bătălie, aŭ peritŭ şi Nicolae Vistieru şi Papa logofătu. S'aŭ prinsŭ mulţĭ din

boerii carĭ fugiseră la Radu, s'a prinsŭ asemenea şi mulţĭ turcĭ împreună cu Ceauşulŭ Schimni. Dar Mateĭ s'a condusŭ cu multă clemenţă către dânşiĭ şi nu le-a făcutŭ nicĭ unŭ rĕŭ.

Ceauşulŭ Porţiĭ, dreptŭ recunoştinţă pentru conduita cea generósă a luĭ Mateĭ-vodă, 'ĭ-a datŭ luĭ tóte insemnele ce adusese pentru Radu. Domnulŭ Românieĭ mândru de strălucita victorie ce repurtase, s'a întorsŭ la reşedinţa sa.

Mateĭ învinsese pe rivalulŭ sĕŭ Radu, dar acésta nu era destulŭ. Elŭ trebuia să dobandéscă consimţimêntulŭ şi întărirea Porţiĭ. De aceea la 5 Noembre elŭ s'a dusŭ la Nicopole la amiculŭ séŭ Abaza paşa ca să se consulte cu dênsulŭ ce avea de făcutŭ pentru a rĕmâne domnŭ recunoscutŭ şi întăritŭ de Pórtă.

Dar în timpulŭ pe când Mateĭ se lupta cu rivalulŭ sĕŭ Radu XII, Abaza paşa nu a contenitŭ de a lucra la Constantinopole pentru întărirea luĭ Mateĭ. De aceea la 15 Noembre 1633, pe când Mateĭ se afla la Abaza, a sositŭ acolo unŭ Capugi-başa, care aducea luĭ Mateĭ unŭ caftanŭ fórte scumpŭ. Elŭ ĭ-a maĭ datŭ din nuoŭ şi insemnele ce luase de la Radu XII. Astŭ-felŭ Mateĭ s'a întorsŭ în ţéră, recunoscutŭ şi întăritŭ ca domnŭ alŭ Munteniei.

Mateĭ Bassarab era acumŭ recunoscutŭ şi întăritŭ de Pórtă ca domnŭ; dar o mulţime de intrigĭ şi de plângerĭ se ridicase în contra luĭ. Pentru a înlătura tóte aceste intrigĭ şi pentru a

se întări maĭ bine în domnie, elŭ se decise să mérgă în persóná la Constantinopole, spre a aduce omagiu Sultanuluĭ Amurat IV. Mateĭ porneşte din ţéră la 13 Decembre 1633, ducênd cu dênsulŭ şi multe darurĭ preţióse.

In acéstă importantă călătorie, Mateĭ a fostŭ însoţitŭ de amiculŭ sĕŭ Abaza paşa, de Soleiman Aga, de metropolitulŭ Gregorie, de episcopulŭ Teofil şi de o mulţime de boerĭ marĭ şi micĭ.

La 5 Ianuarie 1634, Mateĭ, cu tótă suita sa, ajunge în Constantinopole şi descalică la seraiulŭ moldovenescŭ. Chiar în ḑioa aceea, domnulŭ Muntenieĭ s'a dusŭ la vizirulŭ care l'a priimitŭ cu multă ceremonie şi l'a dăruitŭ cu caftanŭ domnescŭ. Dupe aceea Mateĭ a trebuitŭ să aştepte 15 ḑile până ce divanulŭ să se pronunţe asupra pîrelorŭ ce i se adusese atâtŭ de către Radu XII câtŭ şi din partea a o mulţime de grecĭ din Constantinopole.

Abia se terminase cu respingerea pîrelorŭ aduse de Radu şi de grecĭ, şi étă că sosescŭ şi boeriĭ ce pribegiseră în Moldova însoţiţĭ de soliĭ luĭ Alexandru Elie, domnulŭ Moldoveĭ. Aceştia aŭ adusŭ nuoĭ şi grele plângeri în contra luĭ Mateĭ. Dar baniĭ şi influenţele domnuluĭ Muntenieĭ, aŭ învinsŭ şi de astă dată pe duşmaniĭ sĕĭ. In ḑioa de 22 Ianuarie, divanulŭ a respisŭ şi aceste nuoĭ pîrĭ ca ne drepte. Sultanulŭ a întăritŭ din nuoŭ pe Mateĭ Bassarab ca domnŭ al Muntenieĭ.

La 3 Fevruarie, Mateĭ-vodă, însoţitŭ de boerii sĕĭ, s'a dusŭ la Sultanulŭ să-ĭ facă visita de plecare. Sultanulŭ, priimindu-ĭ cu mŭltă bnnă-voinţă a dăruitŭ pe fie-care boerŭ cu câte unŭ caftanŭ, iar luĭ Mateĭ-vodă i-a datŭ insemnele domnieĭ. De aci Mateĭ a mersŭ la seraiŭ escortatŭ cu aşa mare pompă de Ianiceri, precum nu se maĭ făcuse până acum vre-unuĭ altŭ domnŭ.

La 18 Fevruarie, Mateĭ a pornitŭ din Constantinopole şi la 10 Martie 1634 a intratŭ în Bucureşti. Mare a fostŭ bucuria şi veselia tutulorŭ, căcĭ aŭ scăpatŭ de grecĭ, carĭ eraŭ duşmaniĭ lorŭ ceĭ maĭ marĭ. Boeriĭ ce pribegiseră în Moldova, vĕḑênd deplina reuşită a luĭ Mateĭ, s'aŭ plecatŭ şi eĭ cu totulŭ domnuluĭ ţĕriĭ.

Nu trecuse multŭ timpŭ dupe întórcerea luĭ Mateĭ Bassarab în ţéră, când priimi ordinŭ de la Sultanulŭ ca să-şĭ unéscă óstea cu a luĭ Abaza paşa şi să mérgă în contra Polonilorŭ. Totŭ unŭ asemenea ordinŭ se dedese şi luĭ Moise Movilă, domnulŭ Moldoveĭ, şi tătarilorŭ din Bugécŭ.

Aceste puterĭ unite trecêndŭ Nistru, aŭ mersŭ dreptŭ la Cameniţa; dar aci aŭ aflatŭ adunate oştile polone. O bătălie crâncenă, care a duratŭ tótă ḑioa s'a încinsŭ între armiile duşmane; dar victoria a rĕmasŭ indecisă pentru amêndoă părţile.

Abaza paşa, vĕḑêndŭ nereuşita aceliĭ bătăliĭ, s'a trasŭ cu oştile pe Nistru la cetatea Studeniţeĭ pe care a luat'o dupe o luptă de câte-va

ḑile, robindŭ şi jefuindŭ pe locuitorĭ. Mateĭ Bassarab s'a întorsŭ în scaunulŭ sĕŭ.

Îndată ce Mateĭ se vĕḑu maĭ liniştitŭ, începu a cugeta la îmbunătăţirile de care ţéra era însetată. Pe lângă acestea, elŭ îşĭ aduse a minte de recunoştinţa ce datora fostuluĭ domnŭ Radu X, Şerban I Bassarab, care îlŭ ridicase pe treptele ierarhieĭ la celŭ maĭ înaltŭ gradŭ.

Informându-se de starea de miserie în care trăiaŭ la Viena fetele luĭ Şerban Bassarab, Ancuţa şi Elena, elŭ le aduse îndată în ţéră. Ancuţa, ne voindŭ să se maĭ mărite, a priimitŭ de la Mateĭ destulă avere cu care a trăitŭ liniştită până la finele vieţeĭ sale. Pe Elena, care era fată mare, a măritat'o dupe postelniculŭ Constantin Cantacozino, [1]) dându-ĭ ca dotă tóte moşiile tatăluĭ eĭ.

Osebitŭ de aceste doă fete legitime, Radu X Şerban Bassarab, a maĭ avutŭ unŭ fiŭ naturalŭ, făcutŭ cu o preotésă. Dupe mórtea preotuluĭ, Radu l'a recunoscutŭ ca fiŭ al sĕŭ şi l'a crescutŭ în palatŭ sub ochiĭ sĕĭ. Mateĭ, dupe ce s'a

---

1) Din Postelniculŭ Constantin Cantacozino şi femeea sa Elena- fata luĭ Şerban I Bassaran (Radu X), se tragŭ toţĭ Cantacozineştiĭ din Ţéra-Românéscă. Elŭ a avutŭ şése copiĭ : pe Drăghici spătaru; pe Şerban vodă; pe Constantin Stólniculŭ, tatălŭ luĭ Stefan-Vodă Cantacozino care a domnitŭ de la 1714 —1716; pe Mihaiŭ spătaru, care a ziditŭ mănăstirea Colţea ; pe Mateĭ Aga, tatălŭ spătaruluĭ Toma Cantacozino care a fugitŭ la muscălĭ în timpulŭ resbeluluĭ ce Petru celŭ Mare a avutŭ cu turciĭ în anulŭ 1711; şi pe Iordache spătaru.

suitŭ pe tronŭ, a luatŭ lîngă dênsulŭ pe acestŭ fiŭ al luĭ Şerban, a nume Constantin, şi 'l-a adopatatŭ ca fiŭ alŭ sĕŭ.

Mateĭ dobândise atâta influenţă la Pórtă în câtŭ orĭ-cine cuteza să intrigeze pentru rĕsturnarea luĭ nu numaĭ ca nu reuşia, dar se espunea adesea a fi şi pedepsitŭ. În 1637, Amurat IV, a tăiatŭ nasulŭ şi urechile luĭ Radu Stridia, care oferea un tributŭ maĭ mare pentru domnia Munteniei. Cu tóte astea, domnia luĭ Mateĭ totŭ nu a fostŭ cruţată multŭ timpŭ în pacea de care se bucura.

Dupe cum ne spune Chemeni Ianoşĭ, în tómna anuluĭ 1637, Vasile Lupu, domnulŭ Moldoveĭ, fără să aibă nicĭ unŭ motivŭ, s'a ridicatŭ cu resbelŭ în contra luĭ Mateĭ Basarab, cu tóte că făcuse alianţă cu dênsul la 1636. Puindu-se în fruntea uneĭ armiĭ numeróse, elŭ a înaintatŭ până la Buzeŭ.

Mateĭ, îndată ce a aflatŭ despre năvălirea luĭ Vasile Lupu, pe de o parte a cerutŭ ajutorŭ armatŭ luĭ Gheorghe I Racoţi, principele Transilvanieĭ; iar pe de alta 'şĭ-a adunatŭ şi elŭ óstea şi a pornitŭ în persónă spre Buzeŭ. Racoţi, întempinatŭ de cererea luĭ Mateĭ, s'a grăbitŭ a'ĭ trimite trupe armate în numĕrŭ suficientŭ, pentru a goni pe Lupu din Muntenia. Oştile luĭ Racoţi aŭ trecutŭ în ţéra Românéscă preste plaiulŭ Buzeuluĭ.

Dupe ce Mateĭ Basarab îşĭ uni oştile cu ale

luĭ Racoţi, înaintă cu tótă armia către Buzeŭ, spre a da peptŭ cu oştile luĭ Lupu. Domnulŭ Moldoveĭ, aflândŭ despre apropierea armelorŭ duşmane, s'a înfricoşétŭ şi ridicându-şĭ tabăra a porritŭ îndărătŭ. Mateĭ, cu óstea română şi ardeléná, ne maĭ aflândŭ pe duşmanŭ acolo unde îlŭ ştia, s'a luatŭ în góná dupe dênsulŭ, până ce l'a trecutŭ peste hotarŭ.

În urma acestuĭ triumfŭ care nu a costatŭ nicĭ o picătură de sânge, óstea ardeléná a intratŭ în Transilvania pe la Trotuşĭ; iar Mateĭ, cu óstea sa, s'a întorsŭ liniştitŭ în capitala ţĕriĭ.

Dar pacea pe care Mateĭ o dobândise cu atâta facilitate despre duşmanulŭ sĕŭ, nu putea să fie de o lungă durată. Vasile Lupu era unŭ omŭ fórte ambiţiosŭ şi neastêmpăratŭ. Elŭ a purtatŭ în contra luĭ Mateĭ unŭ şirŭ de resboaie prin care i-a turburatŭ necurmatŭ domnia şi 'ĭ-a făcutŭ viaţa amară. Luptele ce Vasile Lupu a întreprinsŭ în contra luĭ Mateĭ Bassarab aveaŭ de scopŭ a'ĭ lua tronulŭ pentru a'lŭ da unuĭ nepotŭ al seŭ. La acésta era autorisatŭ şi încuragétŭ chiar de Pórtă.

În vederea scopuluĭ ce urmărea în contra luĭ Mateĭ, Vasile Lupu iar s'a ridicatŭ cu armele în contra luĭ, în tómna anuluĭ 1638. Mateĭ şi de astă dată a cerutŭ ajutorŭ de la Racoţi; dar Sultanulŭ îĭ trimisese severŭ ordinŭ ca să nu maĭ dea vre-unŭ ajutorŭ domnuluĭ Munteniei.

Mateĭ, vĕdêndu-se redusŭ la propriele luĭ forţe,

şi-a adunatŭ orĭ câtă óste a pututŭ şi a eşitŭ înaintea luĭ Vasile Lupu la satulŭ Nenişorŭ pe apa Ialomiţa. Aci s'a datŭ o bătălie înfricoşétă. Óstea luĭ Mateĭ era maĭ mică la numĕrŭ, dar vitejia luĭ a făcutŭ să triumfe causa cea drĕptă. Vasile Lupu abia a scăpatŭ cu puţinĭ d'aĭ seĭ din acea bătălie, fugindŭ la Brăila.

Cu tóte că Vasile Lupu fusese învinsŭ în bătălia de la Nenişor, dar totŭ nu renuuţa la rĕsturnarea luĭ Mateĭ. Vĕdendŭ că cu armele nu putuse reuşi, elŭ alergă la intrigĭ. În acestŭ timpŭ era la Pórtă unŭ vizirŭ la care Lupu avea mare trecere. Elŭ înduplecă pe acestŭ vizirŭ ca să mazâléscă pe Mateĭ.

Pentru esecutarea acesteĭ hotărîrĭ, vizirulŭ a trimisŭ la Mateĭ pe Schimni Aga, cu fermanŭ de mazilire. Schimni Aga era însoţitŭ şi de Costea Caragea, pe care Vasile îlŭ trimesese ca să-ĭ fie ajutorŭ, atrăgendŭ pe boerii ţĕrii în partida sa, dupe ce vorŭ da pe faţă cărţile de mazilire.

Dar Mateĭ-vodă, fiind informatŭ prin partisaniĭ sĕĭ de pe lângă Pórtă despre cele ce se lucraŭ în contra sa, a paralisatŭ cu totulŭ întreprinderea viziruluĭ. Elŭ a trimisŭ câţĭ-va căpitanĭ cu óste la Copăceni ca să aştepte sosirea luĭ Schimni, să'lŭ oprésca acolo şi să-ĭ ia hârtiile pe care să le trimiţă luĭ Mateĭ. Aceste dispositiunĭ luate de Mateĭ, s'aŭ şi esecutatŭ întocmaĭ.

Dupe ce Mateĭ a vĕdutŭ că Schimni avea fir-

manŭ de mazîlire, a trimisŭ de l'aŭ adusŭ la dênsulŭ. Elŭ l'a instalatŭ într'o casă fórte frumósă şi l'a tratatŭ cu tótă cuviinţa cerută pentru unŭ personagiŭ însemnatŭ de la Pórtă.

Prin mijlócele ce avea la Constantinopole, Mateĭ a sfărâmatŭ cu desăvêrşire tóte intrigile urzite de Vasile. Dupe ce 'şĭ-a asiguratŭ astŭ-felŭ domnia, elŭ a făcutŭ multe darurĭ luĭ Schimni aga şi 'l-a înapoiatŭ la Constantinopole.

Mateĭ-vodă înlăturase furtuna ce pornise asupră-ĭ din Constantinopole; dar turciĭ, întărâtaţĭ necontenitŭ prin intrigele şi baniĭ luĭ Vasile Lupu se deciseră din noŭ a'lŭ mazîli. Turciĭ însă nu cutezaŭ a întreprinde unŭ asemenea lucru pe faţă, ci voiaŭ ca prin viclenie să pue mâna pe Mateĭ. Eĭ trimiseră dar fără veste, în anulŭ 1640 pe Sinan-paşa cu o mare óste ca să visitese pe Mateĭ şi aşa să caute ocasiune favorabilă ca să pue mâna pe dênsulŭ.

Dar Mateĭ luase tóte precauţiunile ca să afle tóte mişcările ce se făceaŭ la Pórtă pentru dênsulŭ. Aflândŭ despre cursa ce voiaŭ să-ĭ întindă, luă mĕsurĭ ca s'o paraliseze. Elŭ işĭ adună tóte oştile pe lângă dênsulŭ şi le ţinea ḑioa şi nóptea sub arme. Când veni Sinan-paşa aprópe de Bucureştĭ, lăsă o parte din ćstea sa despre Cotroceni, iar alta despre Văcăreştĭ. Elŭ intră în Bucureştĭ numaĭ cu o escortă.

Turculŭ înţelese din mişcările ce se vedeaŭ prin oraşŭ că Mateĭ luase tóte măsurile de apă-

rare. Elŭ dar nu cuteză să întreprindă ceva. Pe de altă parte, Mateĭ prefăcêndu-se că nu înţelege nimicŭ, a umplutŭ pe Sinan de darurĭ. Astŭ-felŭ turcu s'a întorsŭ îndărătŭ fără nicĭ unŭ resultatŭ.

Deşi Vasile Lupu căduse în tóte încercările ce făcuse ca să pue mâna pe Mateĭ Basarab, dar ura şi pasiunea nu-lŭ lăsa să se descoragese. In anulŭ 1641, elŭ maĭ făcu ăncă o încercare. Turciĭ, intărâtaţĭ în contra luĭ Mateĭ prin intrigile luĭ Vasile Lupu, iar hotărîră ca să-lŭ pérdă.

O óste de Turcĭ şi de Tătarĭ se adunase la Acherman saŭ cetatea Albă. Domniĭ românĭ priimiră ordinŭ să mérgă şi eĭ acolo cu óstea lorŭ. Planulŭ era ca acolo să încongióre pe Mateĭ de tóte părţile şi să-lŭ prindă.

Vasile s'a şi dusŭ cu oştile sale la loculŭ destinatŭ; dar Mateĭ Basarab, informatŭ prin spioniĭ ce avea în tabăra turcéscă despre pericolulŭ ce-lŭ ameninţa, s'a opritŭ cu óstea sa la Elpul, în Bugiacŭ. Aci, încredinţêndu-se şi maĭ bine că viaţa îĭ era ameninţată, s'a întorsŭ la Tîrgovişte.

De aci Mateĭ a făcutŭ cunoscutŭ paşeĭ care comanda óstea otomană că elŭ fiindŭ greŭ bolnavŭ s'a întorsŭ îndărătŭ. De o dată cu acéstă încunoştiinţare, Mateĭ a trimisŭ luĭ paşa atâţea banĭ şi darurĭ preţióse în câtŭ l'a determinatŭ ca să licenţieze óstea ce avea adunată şi să se întórcă a casă. În urma acestora, Mateĭ a dobânditŭ atâta favóre la Pórtă, în câtŭ pênă la

1651 a remasŭ ne supăratŭ din partea turcilorŭ.

În anulŭ 1642, domniĭ românĭ, Mateĭ Basarab şi Vasile Lupu aŭ datŭ turcilorŭ unŭ ajutorŭ de 20,000 de óste, la luarea cetăţiĭ Azof din mânele Cazacilorŭ.

Gheorghe I Racoţi principele Transilvanieĭ, avêndŭ resbelŭ cu Austria în anulŭ 1644, pentru cestiunĭ religióse dintre catolicĭ şi calvinĭ, s'a rugatŭ de vizirulŭ ca să scrie şi domnilorŭ românĭ să-ĭ trimiţă ceva ajutorŭ de óste. Mateĭ Basarab i-a şi trimisŭ 1000 de ostaşi sub comanda luĭ Constantin Şerban, care s'a luptatŭ cu vitejie în acestŭ resbelŭ. Vasile Lupu, dupe ordinulŭ vîziruluĭ, âncă a trimisŭ luĭ Racoţi 1000 de ostaşĭ. Dar Batori nu punea nicĭ unŭ temeiŭ pe buna credinţă a luĭ Vasile, căcĭ îlŭ ştia tare aplecatŭ către Ferdinand III al Austrieĭ.

În urma stăruinţeĭ luĭ Vasile Lupu, care era multŭ bine-voitorŭ luĭ Ferdinand III, Sultanulŭ Ibraim I, a ordonatŭ luĭ Racoţi (1645) să facă pace cu Ferdinand, căcĭ altŭ-felŭ îĭ va retrage atâtŭ ajutórele date de domniĭ românĭ, câtŭ şi acelea trimise de hanulŭ tătărescŭ.

Consilieriĭ ceĭ reĭ şi imoralĭ, maĭ tot-de-una aŭ înegritŭ reputaţiunea cea bună a suveranilorŭ lorŭ şi i-aŭ perdutŭ în ochiĭ naţiuneĭ. Astŭfelŭ s'a întîmplatŭ şi luĭ Mateĭ Basarab care, în anulŭ 1649 a ridicatŭ din gunoiŭ la demnităţile cele maĭ înalte ale ţĕriĭ pe doĭ ómenĭ netrebnicĭ.

De câtŭ-va timpŭ se pripăşise în ţéră unuĭ

Ghinea grecu, născutŭ în Rumelia, care în tinereţe se numia, ţucala saŭ ólaru, pentru că făcuse óle. Elŭ gândea că róta administraţiuneĭ unuĭ statŭ se învîrteşte totŭ ca aceea a olaruluĭ, de aceea se nutrea cu aspiraţiunĭ înalte. Însurându-se în Muntenia, elŭ a devenitŭ proprietarulŭ satuluĭ Branceanŭ din Romanaţĭ, lîngă rîulŭ Oltŭ.

Avêndŭ ocasiune a vorbi cu Mateĭ-vodă, Ghinea grecu, l'a înduplecatŭ să creadă că daca l'ar face pe elŭ vistierŭ mare, i-ar aduce multă avuţie. Mateĭ, ademenitŭ de propunerile greculuĭ l'a numitŭ vistierŭ mare. Ghinea, utilisândŭ inalta sa demnitate în scopŭ de a aduna banĭ mulţĭ, a storsŭ ţéra în modulŭ celŭ maĭ inumanŭ:

În asemenea greşală a maĭ căduţŭ Mateĭ-vodă ridicêndŭ şi pe unŭ Radu Vărzaru la demnitatea de armaşŭ mare saŭ căpetenie a oştilorŭ din ţără. Acesta era românŭ de naştere, fiulŭ unuĭ grădinarŭ din Ploeştĭ. Ca ostaşŭ elŭ era fórte vitézŭ şi cutezătorŭ; dar natura luĭ de omŭ rĕŭ şi crudŭ, l'a împinsŭ a comite faptele cele maĭ barbare. Puterea armată de care dispunea a întrebuinţat'o pentru apĕsarea şi jefuirea compatrioţilorŭ sĕĭ.

Radu Vărzaru, îndată ce auda de cine-va că este bogatŭ, fie elŭ boerŭ, călugărŭ saŭ neguţitorŭ, îĭ atribuia vre o vină închipuită, îlŭ omora şi îĭ lua averea. Unora le tăia nasu şi urechile şi îĭ purta astŭ-felŭ prin târgurĭ, pe alţii îĭ arunca

în ocnă. Numele luĭ inspira atâta spaimă în câtŭ când îşĭ arunca buzduganu în susŭ, toţĭ intraŭ în gaură de şérpe. Elŭ aţîţa necontenitŭ pe Mateĭ-vodă la resbelŭ în contra luĭ Vasile Lupu.

Vasile Lupu, duşmanŭ ne împăcatŭ al luĭ Gheorghe II Racoţi, îĭ făcea totŭ felulŭ de neajunsurĭ; elŭ nu lăsa să-ĭ scape nicĭ o ocasiune, fără să-lŭ vorbéscă de rĕŭ. Racoţi, supăratŭ de conduita cea insultătóre a luĭ Vasile Lupu, a hotăritŭ să se satisfacă cu armele.

Lucrândŭ în mare taină, elŭ a trimisŭ solĭ credincioşĭ la Mateĭ Basarab şi l'a înduplecatŭ să mérgă şi elŭ cu armele în contra luĭ Vasile Lupu. Soliĭ luĭ Racoţi aŭ spusŭ luĭ Mateĭ ca să fie gata de arme şi într'o ḑi, pe care aŭ şi fixat'o, să-şĭ împreune oştile cu ale sale la Iaşĭ.

Pe la începutulŭ Primăverii anuluĭ 1653, atâtŭ óstea ardelénă, pusă sub comanda luĭ chemeni Ianoşĭ şi alţiĭ, câtŭ şi aceea a luĭ Mateĭ-vodă, ca la 10,000 ómenĭ, aŭ intratŭ fără veste în Moldova. Vasile Lupu, surprinsŭ de acéstă năvălire ne aşteptată şi ne fiindŭ pregătitŭ pentru resistenţă, şi-a adunatŭ tóte avuţiile şi, luându-şi şi familia, a fugitŭ la Hotin. Dar ne creḑându-se sigurŭ nicĭ acolo, a trecutŭ în Polonia, spuind Moldovenilorŭ că elŭ nu se va maĭ întórce.

Cu tóte că Vasile Lupu abandonase Moldova cu gîndŭ de a nu maĭ reveni într'ênsa, însă ambiţiunea nu'lŭ lăsă în pace. Elŭ nu dete pasŭ luĭ Racoţi şi luĭ Mateĭ-vodă să schimbe starea lu-

crurilorŭ în Moldova. Adunându-şĭ óstea şi căpătându şi ajutóre de la Cazacĭ, a intratŭ în Moldova şi s'a aşeḑatŭ din noŭ pe scaunulŭ domnieĭ.

Cu tóte că Lupu d'abia reintrase în stăpânirea Moldoveĭ, dar spirtulŭ sĕŭ celŭ ne astâmpăratŭ nu îlŭ lăsa să stea în pace cu vecinii sĕĭ în contra cărora nutrea o mare ură. Elŭ începu a face marĭ supĕrărĭ, atâtŭ luĭ Mateiŭ-Vodă câtŭ şi luĭ Racoţi. Aceştĭ duoĭ principĭ, ca să rĕmâe odată liniştiţĭ despre Vasile Lupu, aŭ decisŭ să-lŭ rĕstórne din scaunŭ şi să pue altŭ domnŭ în locu-ĭ, despre care să aibă pace în viitorŭ.

Era în Moldova unŭ boerŭ anume Ştefan Gheorghiţă din satulŭ Rânchecĭ. Acestŭ boerŭ câştigândŭ deplina încredere a luĭ Vasile Lupu, acesta îlŭ făcuse Logofătŭ mare. Elŭ se servea cu dênsulŭ în tóte soliile ce avea la Racoţi şi la Mateiŭ. Dar în fundulŭ inimeĭ sale, Ştefan, era duşmanŭ alŭ luĭ Vasile Lupu, pentru cuvêntŭ, ḑicea elŭ, că-ĭ insultase onórea familieĭ.

Cu ocasiunea mergereĭ sale pe la Racoţi şi Mateiŭ, Ştefan Gheorghiţă, îşĭ desvălise către aceştia ura secretă ce avea în contra domnuluĭ sĕŭ Vasile Lupu. Pe acesta dar Mateiŭ şi Racoţi puseră ochiĭ ca să-lŭ facă domnŭ în loculŭ luĭ Vasile Lupu. Pentru îndeplinirea acestuĭ scopŭ, eĭ aŭ convenitŭ ca să trimiţă fără veste oştĭ ardelene şi muntene în Moldova.

Acum Ştefan Gheorghiţă intrase pe calea ce

trebuia să-lŭ ducă pe tronulŭ Moldoveĭ. Elŭ era tare frămêntatŭ şi închietatŭ de grijĭ şi de temerĭ. Într'o ḑi, aflându-se la spătărie, sta dusŭ pe gânduri, ţiindu-şĭ bastonulŭ la gură. Duşmaniĭ sĕĭ, Cantacoziniĭ Toma vorniculŭ şi Iordache vistieru, îĭ ḑiseră cu ironie:

„Logofete, ce-ţĭ ţiĭ bastonulŭ în gură? par'că ḑicĭ din fluerŭ.“

„Da, rĕspunse Ştefan, ca deşteptatŭ din cugetările sale, ḑicŭ din fluerŭ să-mĭ cobóre caprele de la munte.“

Peste câte-va ḑile, Ştefan, aflându-se cu Vasile Lupu la masă, priimeşte ştirea, de la ómenĭ puşĭ într'adinsŭ pentru acésta, că oştile ardelene şi muntene aŭ şi intratŭ în Moldova. Elŭ, se prefácu de îndată tristŭ şi începu să lăcrămese.

„Ce aĭ Logofete? îlŭ întrébă surprinsŭ Vasile-Vodă.“

Elŭ rĕspunse că i-a venitŭ veste că-ĭ móre nevasta; şi i-a cerutŭ voe să mérgă s'o îngrópe. Vasile-Vodă îĭ şi dă îndată voe să plece.

Ştefan Gheorghiţă, care aştepta din oră în oră să priméscă ştire pentru sosirea oştilorŭ, avea tóte preparate pentru plecare. Sburândŭ ca vêntulŭ, ajunse la Bacăŭ în mijloculŭ oştilorŭ muntene şi ardelene. A doua ḑi chiar, în fruntea acestorŭ oştĭ, Ştefan înaintă spre Iaşĭ.

Vasile, aflândŭ de pericolulŭ ce-lŭ ameninţa, şĭ-adună în grabă oştile ce avea şi ese înaintea luĭ Ştefan Logofătu. Lovindu-se la podulŭ Lilvas

cu armia munténă şi ardelénă, este invinsŭ şi nevoitŭ să fugă la Cmielniţchi hatmanulŭ cazacilorŭ şi cuscrulŭ sĕŭ.

Cmienlniţchi, rugatŭ cu insistenţă de Vasile ca să-ĭ procure óste cu care să gonéscă pe duşmanŭ din ţéră, i-a şi datŭ o óste numerósă pe care a pus'o sub comanda luĭ Timuş, fiulŭ sĕŭ şi ginerile luĭ Vasile Lupu. Dar până să vie Vasile cu óstea căzăcéscă, Ştefan Gheorghiţă s'a şi întemeiatŭ pe scaunulŭ Moldoveĭ.

Aşeḑarea luĭ Ştefan pe tronulŭ luĭ Vasile Lupu, nu avea de-o cam-dată să prinḑă rădăcinĭ adéncĭ. Vasile, venindŭ asupra luĭ Ştefan cu o óste mare de cazacĭ, 'l-a înfrântŭ cu desăvêrşire la Potricanĭ. Ştefan Gheorghiţă s'a trasŭ îndată la Focşanĭ, dar Vasile a venitŭ peste dênsulŭ. Ştefan-Vodă s'a vĕḑutŭ atuncĭ nevoitŭ să fugă la Mateiŭ-Vodă în Têrgovişte.

Vasile Lupu, încuragiatŭ de succesele sale asupra luĭ Ştefan Gheorghiţă şi însetatŭ de rĕsbunare în contra luĭ, l'a urmăritŭ în Ţéra Romanéscă. Mateiŭ a trimisŭ înaintea luĭ Vasile pe unŭ generalŭ d'aĭ sĕĭ cu óste ca să-lŭ oprésca de a înainta, dar acéstă încercare a rĕmasŭ infructuósă.

Vĕḑendŭ Mateiŭ că lucru devine gravŭ, şi-a adunatŭ în pripă tóte oştile. Puindu-se în fruntea lorŭ, elŭ a eşitŭ înaintea luĭ Vasile şi a luĭ Timuşĭ, pe care i-a întêmpinatŭ la Finta. Aci s'a datŭ o bătălie din cele maĭ sângeróse. Vasile

Lupu, rupêndŭ o parte din óstea sa, a trecut'o peste Ialomița. Mateiŭ cu curagiulŭ sĕŭ celŭ eroicŭ, care i-a datŭ totŭ-d'auna lauriĭ victorieĭ, a înfruntatŭ și a spartŭ acéstă cétă care voia a-lŭ lovi în cóstă.

Elementele încă aŭ ajutatŭ luĭ Mateiŭ-Vodă, pentru a învinge cu desăvêrșire pe dușmaniĭ sĕĭ. Pe când lupta era înverșunată, a venitŭ unŭ norŭ plinŭ de plóie și cu vĕntŭ iute care isbea totŭ în față pe Moldoveni și pe Cazacĭ. Plóia udase atâta óstea dușmană, în câtŭ puscile nicĭ nu maĭ luaŭ focŭ. Muntenii, îmbărbătațĭ și de acéstă întêmplare favorabilă, aŭ spartŭ și aŭ risipitŭ cu totulŭ armia moldovénă și cazacă. Vasile și Timușĭ aŭ fugitŭ spre Focșanĭ.

Mateiŭ Basarab, rănitŭ la piciorŭ de unŭ glonțŭ, nu a maĭ pututŭ urmări pe dușmaniĭ sĕĭ. Elŭ s'a întorsŭ victoriosŭ la Têrgovește, târândŭ după sine o mulțime de captivĭ, moldovenĭ și cazacĭ. De la fântâna Țiganuluĭ înainte și până la Têrgoviște, a datŭ de a tăiatŭ pe aceștĭ nefericițĭ.

Totŭ atuncĭ Pórta trimisese unŭ pașe ca să se informeze despre dușmănia ce se născuse între domniĭ românĭ. Acestŭ mare personagiŭ a scrisŭ Sultanuluĭ că causa tutulorŭ resbelelorŭ era Vasile Lupu. Atuncĭ împĕratulŭ a poruncitŭ hanuluĭ tătărescŭ să prindă pe Vasile Lupu și să i-lŭ trimiță la Pórtă.

Vasile, intrândŭ în Moldova, a trimisŭ pe dómna sa cu fiulŭ sĕŭ Ștefănuță și pe ginerile sĕŭ

cu cazacii la cetatea Sucéva; iar elŭ se prepară de bătae. Mateiŭ ăncă a datŭ oştile sale luĭ Ştefan Gheorghiţă-Vodă ca, fără întărdiere să se ia după Vasile-Vodă în Moldova. Cu oştile muntene şi cu acelea ce maĭ primise de la Racoţi, Ştefan-Vodă a învinsŭ pe Vasile, care a şi fugitŭ în ţéra Cazacilorŭ.

Hanulŭ tătărescŭ, care avea ordinŭ de la Sultanulŭ să prindă pe Vasile, i-a întinsŭ o cursă în acestŭ scopŭ. Elŭ a adresatŭ luĭ Vasile o scrisóre, prin care îĭ dicea că dacă a avutŭ nevoe de óste, pentru ce s'a încurcatŭ cu cazaciĭ şi n'a venitŭ la dênsulŭ ca să-ĭ dea unŭ asemenea ajutorŭ. Vasile încredinţându-se în vorbele Hanuluĭ, s'a şi dusŭ la dênsulŭ pentru ajutorŭ. Hanulŭ îndată ce a pusŭ mâna pe Vasile, l'a pusŭ în fiare şi l'a trimisŭ la Constantinopole, unde a fostŭ aruncatŭ în temniţă.

Ştefan-Vodă, dupe ce a gonitŭ pe Vasile Lupu din Moldova, s'a dusŭ să bată cetatea Hotinuluĭ. Aci, îndreptândŭ unŭ tunŭ în cortulŭ în care se afla Timuşĭ, l'a omorâtŭ. Atuncĭ, dómna, ne maĭ avêndŭ nimicŭ de făcutŭ aci, a predatŭ cetatea. Ştefan-Vodă a lăsatŭ pe dómna în plină libertate, dar i-a luatŭ averea.

Gloriosulŭ Mateĭ Bassarab, către finele domnieĭ, a avutŭ multŭ a suferi din causa revolteĭ oştilorŭ sale. Rănitŭ la piciorŭ în bătălia de la Finta, Mateĭ sta în casă pentru căutare.

Seimeniĭ, dorobanţiĭ şi slujitoriĭ, carĭ se înavu-

ţise în domnia luĭ Mateĭ, se revoltară în contră-ĭ, cerêndŭ întreită soldă, sub cuvêntŭ că eĭ aŭ câştigatŭ marea bătălie de la Finta. Eĭ strigaŭ cu mare sgomotŭ prin curtea domnéscă că nu le maĭ trebue unŭ asemenea domnŭ bětrânŭ şi bolnavŭ şi că maĭ bine să se facă călugărŭ.

Atâtŭ de multŭ oştile revoltate mecunoşteaŭ disciplina, în câtŭ, luândŭ tunurile şi erbăriile, le-aŭ dusŭ cu eĭ afară din oraşŭ. Intr'o ḑi intrândŭ în palatŭ, aŭ ameninţatŭ pe domnŭ că daca nu le va numěra lefurile, eĭ vorŭ spargo lăḑile şi se vorŭ plăti singurĭ. Venindŭ şi dorobanţi, căutară pe Ghinea vistieru şi pe armaşu Radu Vărzaru ca să-ĭ omóre, sub cuvêntŭ că eĭ sunt causa de nu li se plătescŭ lefile.

Aceştia, de frică, se ascunsese chiar în camera luĭ Mateĭ-Vodă. Seimeniĭ şi dorobanţiĭ, dupe ce i-aŭ căutatŭ pretutindenĭ, aŭ datŭ năvală şi în camera în care zăcea Mateĭ. Aflându-ĭ aci, eĭ aŭ pusŭ mâna pe dênşiĭ, 'ĭ-aŭ scosŭ afară şi i-a dusŭ în bătae până afară din oraşŭ, unde se aflaŭ şi ceĭ-l'alţĭ ostaşĭ. Aci 'ĭ-aŭ măcelăritŭ cu săbiile.

In urma acestora, Seimeniĭ s'aŭ dusŭ şi la Socol Cornăţénu, clucerulŭ celŭ mare, pe care, aflându-lŭ bolnavŭ în casă, l'aŭ ucisŭ. Asemenea aŭ devastatŭ şi casele maĭ multorŭ boerĭ marĭ. Mateĭ, privea cu durere la tóte aceste barbariĭ comise de ostaşiĭ sĕĭ, dar era în neputinţă să aducă vre unŭ remediŭ.

Peste câtŭ-va timpŭ, Mateĭ, vindecându-se de

rana de care suferea, a eşitŭ într'o ḑi la preumblare către Argeşŭ. Dar la întórcerea sa a casă, elŭ a aflatŭ porţile închise de către Seimenĭ şi dorobanţĭ, carĭ nu-lŭ maĭ lăsaŭ să intre în lăuntru. Eĭ ilŭ trimeteaŭ să se facă călugărŭ, căcĭ nu-lŭ maĭ vorŭ de domnŭ. Treĭ ḑile a statŭ Mateĭ şi boeriĭ sĕĭ afară, îndurândŭ fómea şi setea, până a reuşitŭ, prin promisiunĭ marĭ de banĭ, ca să înduplece pe aceştĭ mişeĭ ca să-lŭ lase să intre în palatulŭ sĕŭ.

Din causa atâtorŭ marĭ neajunsurĭ ce suferise de la ne credincioşiĭ luĭ soldaţi, Mateĭ îşĭ propunea o rĕsbunare teribilă. Aşteptândŭ Primăvara, elŭ voia să aducă óste de tătarĭ şi de unguri, să pue mâna pe capiĭ resculaţilorŭ şi să-ĭ trécă sub sabie. Dar mórtea l'a rĕpitŭ în miḑloculŭ acestorŭ proiecte de rĕsbunare (8 Aprilie 1654), şi astŭ-felŭ culpabiliĭ aŭ rĕmasŭ ne pedepsiţĭ.

In cursulŭ celorŭ aprópe 21 de anĭ, câtŭ a duratŭ pacĭnica domnie a luĭ Mateĭ Bassarab, ţéra s'a dotatŭ cu multe îmbunătăţirĭ. Vitézŭ în rĕsboaie, dar multŭ iubitorŭ de pace, Mateĭ a lucratŭ din tóte puterile să redea ţĕriĭ luĭ tótă vechea eĭ strĕlucire.

Ca omŭ piosŭ, Mateĭ Bassarab a clăditŭ multe biserici din nucŭ, mănăstirĭ şi edificiĭ publice; multe le-a reparatŭ din temelie. Astŭ-felŭ sunt mănăstirile Câmpu-Lungŭ, Slobozia, Sadova, Motru, Brâncoveniĭ, Negoeştiĭ, Plătărĕştiĭ, Episcopia Buzeuluĭ şi altele.

In domnia sa, Mateĭ Bassarab, a tipăritŭ pentru prima dată pravila ţĕriĭ în limba română. Fericită să-ĭ fie memoria.

CAP. X

Constantin I Bassarab, 1654–1658

Pórta recunóşte pe Constantin Bassarab ca domnŭ alesŭ de ţéră. Constantin Bassarab proiectésă desfiinţarea Seimenilorŭ. Rĕscóla Seimenilorŭ. Bătălia de la apa Teléjenu. Învingerea şi distrugerea Seimenilorŭ. Constantin reintră în ţéră. Sultanulŭ trimite óste contra luĭ Constantin. Constantin fuge în Transilvania.

Mateĭ Bassarab, vĕdĕndŭ că se apropie de ultimele momente ale vieţeĭ sale, voi să lase pe tronulŭ ţĕriĭ unŭ domnŭ care să fie în stare a aduce remediŭ la mulţimea relelorŭ ce o apăsa. Chemândŭ la patulŭ sĕŭ de mórte pe boeriĭ ţĕriĭ, elŭ le recomandă cu stăruinţă şi îĭ conjură în interesulŭ bineluĭ publicŭ, ca dupe mórtea luĭ să alégă domnŭ pe Constantin, fiulŭ naturalŭ al luĭ Şerban I Bassaras (Radu X), care era totŭde-o dată şi fiulŭ sĕŭ adoptivŭ.

Indată dupe încetarea din viaţă a luĭ Mateĭ Bassarab, adunarea generală a ţĕriĭ se deschise sub preşedinţa Mitropolituluĭ Ignatie. Pentru buna reputaţiune de care se bucura în tótă ţéra şi pentru distinsele sale calităţĭ, Constantin I Bassarab, fiulŭ adoptivŭ al decedatuluĭ Mateĭ Bassarab, fu alesŭ în unanimitate domnŭ al Ţĕriĭ Româneştĭ.

Indată dupe alegerea sa, Constantin a trimisŭ la Constantinopole o deputaţie numerósă de boerĭ, de egumenĭ şi de ostaşĭ ca să-şĭ céră confirmarea. Pórta, respectândŭ de astă-dată voinţa generală a ţĕriĭ, a şi trimisŭ la Bucureştĭ cu caftanŭ şi cu insemnele domnieĭ pe Terdi Mustafa aga Talcheciul. Acestŭ mare demnitarŭ al Porţiĭ, care venea însoţitŭ şi de deputaţia ce Constantin trimesese la Pórtă, este priimitŭ în capitala ţĕriĭ, cu tótă pompa cuvenită, la 1 Iunie 1654.

Dupe terminarea ceremoniilorŭ investitureĭ, Terdi Mustafa aga a maĭ statŭ în Bucureştĭ până ce i s'a numĕratŭ şi tributulŭ, căcĭ era tocmaĭ termenulŭ de plată. Dăruitŭ cu profusiune de Constantin Bassarab, trimisulŭ Porţiĭ s'a întorsŭ la Constantinopole.

Astŭ-felŭ recunoscutŭ şi întăritŭ de Sultanulŭ ca domnŭ al ţĕriĭ, Constantin I Bassarab, îşĭ începe domnia fără nicĭ o temere din partea hanuluĭ tătărĕscŭ saŭ a celorŭ-l'alţĭ vecinĭ aĭ sĕĭ.

Constantin era din natura sa bunŭ, înţeleptŭ şi piosŭ. Posedândŭ o avere însemnată, pe care o moştenise de la fostulŭ domnŭ Mateĭ Bassarab, elŭ a ştiutŭ să usese de dênsa pentru a-şĭ atrage afecţiunea şi devotamentulŭ poporuluĭ sĕŭ. La suirea luĭ Constantin pe tronŭ, vistieria ţĕriĭ era gólă. Elŭ a plătitŭ la Pórtă, din propria sa avere, tributulŭ obicĭnuitŭ şi darulŭ pentru venirea sa la tronŭ. Elŭ a scutitŭ şi poporulŭ de plata tutulorŭ contribuţiunilorŭ pentru treĭ lunĭ.

O stare tristă de lucrurĭ, pe care Constantin o moştenise de la predecesorulŭ sĕŭ, Mateĭ-Vodă, era maĭ cu sémă ne disciplina şi anarhia care domnea în oştile Seimenilorŭ. Aceste trupe mercenare, compuse numaĭ de sêrbĭ, eraŭ causa de o mare ne linişte şi ne siguranţă pentru tótă ţéra. Pentru a remedia acestŭ mare rĕŭ, Constantin cugeta să se raseme pe oştile pămêntene, pentru a desfiinţa cu ele şi a scóte din ţéră trupele cele făcĕtóre de rele ale mercenarilorŭ.

In acestŭ scopŭ, Constantin, cercă a-şĭ atrage la sine şi a-şĭ câştiga devotamentulŭ căpitanilorŭ trupelorŭ pământene. Chemândŭ la sine pe toţĭ sutaşiĭ, ceauşiĭ, dorobanţiĭ şi pe alţĭ căpitanĭ aĭ ósteĭ române, le-a spusŭ că Mateĭ-Vodă, fiindŭ ne curmatŭ în resbelŭ cu Vasile Lupu, avusese nevoe de óstea Seimenilorŭ. Dar astă-dĭ, când ţéra este în linişte, pentru ce să se sărăcéscă în deşertŭ cu plata atâtorŭ lefĭ?

Toţĭ ofiţeriĭ carĭ eraŭ de faţă, aŭ aprobatŭ părerea domnuluĭ lorŭ, şi aŭ convenitŭ că bine este să se scótă Seimeniĭ din ţéră. Constantin, veselŭ că proiectulŭ sĕŭ este aprobatŭ de căpeteniile ósteĭ române, le-a datŭ unŭ banchetŭ mare prin care să-ĭ lege şi să-ĭ întăréscă şi maĭ multŭ în hotărârea lorŭ. Iar dupe ospăţŭ, Constantin a dăruitŭ fie-căruia câte unŭ postavŭ pentru haine şi le-a promisŭ că din lefile ce se daŭ Seimenilorŭ, li se va întrei solda lorŭ.

Constantin se credea acum sigurŭ că va scăpa

ţéra de Seimenĭ; dar cu totulŭ din contra, planulŭ sĕŭ a datŭ naştere la o turburare fórte desastrósă ce a căḑutŭ pe ţéră.

Seimeniĭ, aflându-se de multŭ timpŭ stabiliţĭ în ţéră, maĭ toţĭ se încuscrise cu indigeniĭ, în câtŭ se formase între dênşiĭ nişte strânse legăturĭ de familie. Decĭ, îndată ce ostaşiĭ ospătaţĭ şi dăruiţĭ de Constantin plecară de la curtea domnéscă, comunicară Seimenilorŭ proiectulŭ ce se formase în contra lorŭ. Acéstă ştire ne aşteptată îĭ umplu pe toţĭ de mânie.

A doa-ḑi, Seimeniĭ şi dorobanţiĭ s'aŭ sculatŭ cu armele asupra boerilorŭ. Eĭ îĭ acusa că dênşiĭ aŭ consiliatŭ pe domnŭ ca să-ĭ gonéscă din ţéră. O orgie de jafŭ şi de sânge s'a începutŭ asupra tutulorŭ boerilorŭ carĭ n'aŭ pututŭ să-şĭ scape viaţa prin fugă. Ênsuşĭ luĭ Constantin-Vodă i s'a adresatŭ injuriile cele maĭ triviale. Încruntându-se în sângele boerilorŭ, eĭ devenise ca nişte câinĭ turbaţĭ.

Ne maĭ puindŭ nicĭ o limită furieĭ lorŭ, nu se mulţumiră numaĭ cu spargerea şi jefuirea caselorŭ boereştĭ. Eĭ începură a sparge şi a prăda chiar bisericele. Eĭ ardeaŭ icónele ca să le despoaie de aurulŭ şi argintulŭ ce le adorna; luaŭ potirele, candelile, profanaŭ chiar altarele. În fine, sătuĭ de jafŭ şi de sânge, eĭ rĕspândiră terórea în tótă ţéra.

Dupĕ potolirea acesteĭ sângeróse tempeste, Constantin se consultă cu boeriĭ, spre a pune

capătŭ unuĭ rĕŭ atât de înspăimêntătorŭ. Toţĭ fură de acordŭ ca să se aducă oştirĭ streine în ţéră care să ucigă pe Seimenĭ şi să-ĭ estermine cu desăvêrşire. In acestŭ scopŭ, Constantinŭ, a trimisŭ unŭ numĕrŭ de boerĭ la Racoţi, principele Ardéluluĭ; iar pe alţiĭ la Stefan-Vodă în Moldova.

Curênd dupe acésta s'a scosŭ vorbă că boeriĭ, fără ştirea şi voinţa domnuluĭ lorŭ, s'aŭ dusŭ în ţĕrĭ streine şi vinŭ cu oştĭ numeróse de acolo ca să pedepséscă pe făcătoriĭ de rele. Seimeniĭ, îngrigiaţĭ de nişte asemenea sgomote, se ducŭ la Constantin-Vodă. Acesta prefăcêndu-se că nu ştia nimicŭ despre urmările boerilorŭ, îşĭ dete părerea ca să mérgă cu toţii înaintea duşmanilorŭ.

Seimeniĭ, încoragiaţĭ de sfatulŭ domnitoruluĭ, se adunară din tótă ţéra, şi se puseră sub comanda domnuluĭ lorŭ. Constantin, voindŭ a-ĭ da în mânele ardelenilorŭ şi moldovenilorŭ, se pune în fruntea lorŭ şi-ĭ duce spre Gherghiţa pe apa Teléjenu, unde deteră de Racoţi. Dupe ce s'aŭ opritŭ acolo pentru bătălie, Constantin-vodă, fuge într'o nópte preste Dunăre, la paşa de la Dristorŭ.

A doa ḑi, Seimeniĭ şi Slujitoriĭ, vĕḑêndu-se abandonaţĭ de domnulŭ lorŭ şi în faţa duşmanilorŭ, steteaŭ incremeniţĭ, ne ştiindŭ ce să facă. Dar venindŭ în miḑloculŭ lorŭ Hristea spătaru şi începêndŭ să-ĭ îmbărbătéscă, tótă óstea îlŭ aclamă Domnŭ şi începŭ a se pune în ordine de bătae.

Seimeniĭ şi Slujitoriĭ se înşirară dincócĭ de apa

Teléjenu. Racoţi şi Moldovenii, cu boerii pribegi, se aşeḑară de ceĭ-l'altă parte a rîuluĭ. Seimenii puseră tunurile de partea în care se afla aga Buliga, fiind agă mare.

Bătălia începe cu furie de amêndouă părţile; dar glónţele tunurilorŭ puse sub comanda luĭ Buliga nu făceaŭ nicĭ o stricăciune duşmanuluĭ, căcĭ ele treceaŭ totŭ pe d'asupra. Seimenii, observândŭ acésta, înştiinţară pe Hristea-vodă. Acesta, bănuindŭ credinţa luĭ Buliga, se repede furiosŭ asupra luĭ şi-lŭ tae cu paloşulŭ în doă.

Dar acésta n'a profitatŭ multŭ armieĭ Seimenilorŭ. Mulţĭ căpitanĭ, fiindŭ în înţelegere cu Constantin-Vodă şi cu boerii, aŭ trecutŭ cu stégurile lorŭ de partea ardelenilorŭ şi a moldovenilorŭ şi s'aŭ unitŭ cu boerii pribegĭ.

Hristea-vodă se întristă vĕḑêndu-se abandonatŭ de o parte din óstea sa. Cu tóte astea posiţiunea luĭ era astŭ-felŭ că nu putea da îndărătŭ. Îmbărbătândŭ dar pe aĭ sĕĭ, lupta înainte cu coragiŭ. Dar resistenţa Seimenilorŭ nu putea să fie de o lungă durată. Eĭ trebuiaŭ să espieze aci atâtea rele de care se făcuse culpabilĭ.

Ardelenii şi moldovenii, îmbărbătaţi de vitejia căpitanilorŭ lorŭ, se năpustescŭ cu furie şi pătrundŭ până în miḑlocul rîndurilorŭ duşmane. Ca nişte lupĭ turbaţĭ în miḑlocul uneĭ turme, eĭ tae şi sfîşie fără pietate pe duşmanĭ, carĭ pardosescŭ terenulŭ cu cadavrele lorŭ. Victoria era acum a moldovenilorŭ şi ardelenilorŭ. Hristea-

vodă abia numaĭ cu câţĭ-va a pututŭ scăpa din luptă. Eĭ aŭ luatŭ calea spre Brăila. Pedestraşiĭ şi călăreţiĭ seimenilorŭ carĭ aveaŭ caĭ slabĭ, se ascundeaŭ prin mărăcinĭ ca să-şĭ scape viaţa. Dar ardeleniĭ şi moldoveniĭ îĭ scoteaŭ de acolo şi îĭ trecea prin sabie. Acéstă victorie asupra seimenilorŭ a fostŭ la 17 Iunie 1655.

Constantin-Vodă aflândŭ despre cele ce se petrecuse, a intratŭ în ţéră şi a pornitŭ înaintea luĭ Racoţi. Oprindu-se la Ciocăneştĭ ca să prânḑéscă, prinse doĭ trimişĭ de aĭ luĭ Hristea-vodă pe care îĭ trimisese cu cărţĭ la turcĭ. Luându-le cărţile, elŭ a poruncitŭ de 'ĭ-a spînḑuratŭ de nişte arborĭ.

Continuându-şĭ calea, Constantin s'a întêlnitŭ cu Racoţi şi cu Ştefan-Vodă la Dridu. Aci eĭ aŭ statŭ treĭ ḑile de s'aŭ ospătatŭ şi s'aŭ înveselitŭ. Dupĕ aceea, Constantinŭ făcêndŭ darurĭ preţióse atâtŭ luĭ Racoţi câtŭ şi luĭ Ştefan-Vodă, le-a mulţumitŭ fórte multŭ pentru serviciulŭ ce îĭ făcuse.

Despărţindu-se ca să mérgă fie-care în ţéra sa, Racoţi a lăsatŭ luĭ Constantin doĭ căpitanĭ marĭ carĭ să'ĭ fie de ajutorŭ. In urma tutulorŭ acestora, Constantin, s'a dusŭ în capitala sa cu toţĭ boeriĭ, fericitŭ că a scăpatŭ ţéra de nişte tâlharĭ carĭ îĭ turburaŭ necurmatŭ liniştea. Câtŭ-va timpŭ însă dupe aceea, se da góná pretutindenea Seimenilorŭ şi pe câţĭ îĭ prindea, îĭ trecea prin sabie, saŭ îĭ spânḑura. În fine, Constantin, voind

să pue ţéra în stare normală şi în linişte, a proclamat o amnestie generală.

Hristea-vodă şi cu unŭ numĕrŭ însemnatŭ de Seimenĭ, scăpândŭ din bătălia de la Teléjenŭ, intrase în Brăila. Constantin-Vodă a rugatŭ pe Ceauşĭ-paşa de la Drîstor ca să triméţă óste la Brăila să bată şi să prinḑă pe Hristea-Vodă cu aĭ sĕĭ, şi să-ĭ dea pe mâna luĭ.

Dorinţa luĭ Constantin-Vodă s'a şi împlinitŭ pe deplinŭ. Paşa de la Drîstorŭ, prinḑêndŭ pe Hristea cu mulţĭ de aĭ sĕĭ, 'ĭ-a şi trimisŭ luĭ Constantin-Vodă. Dar Racoţi aflândŭ despre acésta, a cerutŭ de i-a trimisŭ pe Hristea-vodă cu tótă familia luĭ şi pe mulţĭ din aĭ sĕĭ. Racoţi ţinea pe Hristea în Belgrad, sub bună pază.

Hristea vorniculŭ, pe care Seimeniĭ ilŭ proclamase domnŭ în bătălia de la Teléjenŭ, nutrea speranţa de a scăpa din sclavie de la Racoţi şi de a fugi în ţară. Racoţi, adunênd 200 de Seimenĭ formase dintr'ênşiĭ o gardă căruia iĭ încredinţase paza Belgraduluĭ. Hristea înţelegêndu-se cu căpitanulŭ acesteĭ trupe, a profitatŭ în anulŭ 1657 de lipsa luĭ Racoţi în Polonia şi aŭ pornitŭ cu toţiĭ în ţéră.

Dar dacă Hristea a avutŭ fericirea să scape din lanţurile luĭ Racoţi, sórta 'ĭ-a fostŭ fatală intrândŭ în Ţéra Românéscă. Constantin-Vodă, aflândŭ despre intrarea luĭ Hristea în ţéră a trimisŭ oştĭ înaintea sa şi 'l-aŭ prinsŭ cu toţĭ aĭ sĕĭ. Pe Hristea şi cu 24 din aĭ sĕĭ, Constantin

'ĭ-a spânduratŭ pe o rótă mare ce ridicase; iar pe toţĭ ceĭ l'alţĭ Seimenĭ 'ĭ-a trecutŭ prin sabie. la 9 Aprilie 1657.

Constantin I Basarab avea multă amiciţie şi recunoştinţă către Racoţi, principele Transilvanieĭ, pentru serviciulŭ ce'ĭ adusese cu distrugerea seimenilorŭ. De aceea, cândŭ elŭ a mersŭ cu resbelŭ în contra Polonilorŭ, 'ĭ-a datŭ ajutorŭ de arme.

Sultanulŭ s'a mâniatŭ fórte asupra luĭ Constantin şi 'ĭ-a ordonatŭ să se lase de amiciţia ce avea pentru Racoţi. Dar Constantin nu a ţinutŭ sémă de porunca Sultanuluĭ. Atuncĭ Pórta a decisŭ să scótă pe Constantin din domnie cu forţa armelorŭ.

Pe la începutulŭ luĭ Martie 1658 o armie de 30,000 tătarĭ şi alta de 30,000 turcĭ aŭ năvălitŭ în Muntenia. Constantin care avea o armie numaĭ de 30,000 ostaşĭ le-a eşitŭ înainte cu curagiŭ. O luptă sângerósă s'a ţinutŭ între creştinĭ şi păgânĭ. Dar numĕrulŭ celŭ mare al duşmanilorŭ a învinsŭ armia română cu marĭ perderĭ. Constantin-Vodă a fostŭ nevoitŭ să'şĭ scape viaţa prin fugă.

Elŭ a trecutŭ în Transilvania unde a fostŭ primitŭ de Racoţi cu multă afecţiune. Turciĭ aŭ pusŭ domnŭ în loculŭ luĭ Constantin pe Mihnea, fiulŭ Raduluĭ-Vodă de maĭ 'nainte. Eĭ aŭ dusŭ în robie ca la 10,000 creştinĭ. Pe la finele luĭ Martie, Turciĭ aŭ alungatŭ şi pe Ştefan Gheor-

ghiţă din scaunulŭ Moldoveĭ şi aŭ pusŭ domnŭ în locu-ĭ pe Gheorghe Ghica.

CAP. XI.

Mihnea VI Radu, a domnitŭ unŭ anŭ şi şépte luni. De la Martie 1658 – Octombre 1659.

Mihnea însoţeşte pe vizirŭ în Transilvania cu 12,000 ostaşĭ. Mihnea propune boerilorŭ să-şĭ întórcă armele în contra Turcilorŭ. Boerii se opunŭ şi fugŭ din tabără. Urgia luĭ Mihnea asupra boerilorŭ.

Mihnea se zice că era grecŭ de origină, fiulŭ unuĭ Iane Serdaru. Elŭ a fugitŭ de micŭ la Constantinopole, în casa luĭ Sinan-Paşa, şi s'a datŭ de fiŭ alŭ luĭ Radu-vodă I. După ce turciĭ, pe la 1658, aŭ gonitŭ pe Constantin-Vodă din scaunŭ eĭ aŭ pusŭ domnŭ în locu-ĭ pe acestŭ Mihnea VI.

Gheorghe Racoţi, în anulŭ 1657, ca să înlăture d'asupra ţĕreĭ ameninţările cele rĕsboinice ale Turcilorŭ, abdică la Tronulŭ Transilvanieĭ. Ţéra alege în loculŭ sĕŭ pe comitele Franţiscŭ Redeĭ. Turciĭ însă nu se mulţumescŭ numaĭ cu abdicarea luĭ Racoţi; eĭ maĭ cerŭ să li se dea şi cetatea Boroş-Inăul.

Principele Redeĭ in dieta de la Mediaşĭ, induplecase ţĕra să satisfacă nedrépta cerere a Turcilorŭ. Dar Racoţi, aflândŭ despre cele ce se petreceaŭ în dieta ţĕriĭ, vine şi face pe deputaţĭ să'lŭ proclame iar de principe al Transilvanieĭ

(27 Ianuarie 1658). Racoţi nu s'a opritŭ numaĭ aci. Elŭ a pusŭ mâna pe solulŭ turcŭ care adusese luĭ Redeĭ insemnele domnieĭ şi 'l-a aruncatŭ în temniţă. Totŭ astŭ-felŭ a făcutŭ şi cu solulŭ ce vizirulŭ de la Buda trimisese în Ardélŭ.

Turciĭ, înfuriaţĭ în contra luĭ Racoţi, aŭ decisŭ să mérgă cu armele în contra luĭ. Racoţi, aflândŭ de mişcarea turcilorŭ, a începutŭ să se prepare de óste. Elŭ a trimisŭ şi la Mihnea-Vodă ca să facă alianţă cu Racoţi, ca să'şĭ dea ajutorŭ reciprocŭ.

Vizirulŭ celŭ mare, ca să'şĭ potoléscă mânia ce avea asupra luĭ Racoţi, s'a ridicatŭ la 19 Augustŭ cu o armie formidabilă asupra Ardéluluĭ. In acestŭ resboiŭ a trebuitŭ să-lŭ urmeze şi Mihnea domnulŭ Munteniei care a mersŭ cu 12,000 ostaşĭ.

Deşi Mihnea-Vodă pornise cu óste în contra luĭ Racoţi; dar elŭ hotărîse în cugetulŭ sĕŭ ca să'şĭ întórcă armele în contra turcilorŭ. Pentru acésta elŭ şi luase înţelegere secretă cu Racoţi şi cu Constantin-Vodă, care era pribégŭ în Transilvania.

Ajungêndŭ la Teléjenŭ, Mihnea socoti momentulŭ favorabilŭ ca să 'şĭ desvăluiască cugetulŭ înaintea boerilorŭ şi căpitanilorŭ ósteĭ, îndemnându-ĭ să 'şĭ întórcă armele în contra păgânilorŭ. Boeriĭ auḑindŭ propunerea ce le făcea Mihnea, se cutremurară de frică, căcĭ la spatele lorŭ veneaŭ paşiĭ cu armia cea formidabilă de turcĭ şi de tătarĭ. De aceea eĭ nu se uniră cu propunerea luĭ

Mihnea. Acesta s'a mâniatŭ tare în contra lorŭ.

Boerii se aflaŭ în situaţiunea cea maĭ critică. Pe de o parte eĭ îşĭ atrăsese asupra lorŭ mânia domnuluĭ; iar pe de alta se temeaŭ de urgia turcilorŭ. În urma unuĭ sfatŭ ce avură între dênşiĭ, boeriĭ aŭ convenitŭ ca să fugă care în cotro va putea, ceea ce aŭ şi făcutŭ.

Dar Pavelŭ vistierulŭ Vlădescu şi alţĭ boerĭ şi capitanĭ, fiindŭ maĭ cutezătorĭ, merseră la paşa care venea maĭ îndărătŭ cu armia cea mare să-ĭ denunţe pe Mihnea ca viclénŭ. Mihnea, aflândŭ despre fapta boerilorŭ, alérgă şi elŭ la paşa şi păraşte pe boerĭ şi pe ostaşĭ ca necredincioşĭ Sultanuluĭ şi că nu voescŭ să se bată pentru dênsulŭ. Paşa dândŭ maĭ multŭ crezĕmintŭ luĭ Mihnea, se sili de împăcă pe amêndoă părţile şi continuară calea.

Ură ne împăcată concepuse Mihnea în contra boerilorŭ. Elŭ ucidea pe toţĭ câţĭ iĭ cădeaŭ în mână. Maĭ ântâiŭ a ucisŭ pe Pîrvu vistieru Vlădescu, apoĭ pe Istrate Postelniculŭ, apoĭ pe Radu Bârsescu, apoĭ şi pe Vintilă căpitanulŭ. Elŭ apoĭ a trimisŭ dupe banulŭ Preda Brâncovénu, pe care l'a ucisŭ în Tîrgoveşte. Maĭ voia să omóre şi pe Constantin Postelniculŭ Cantacozino şi pe ginerile sĕŭ Pan Spătarulŭ, dar aceştia aŭ scăpatŭ cu fuga. Dupe terminarea expediţiuneĭ din Ardélŭ, Mihnea s'a întorsŭ în ţéră.

În urma învingeriĭ luĭ Racoţi, turciĭ impuse ardelenilorŭ ca principe pe Acaţie Barceaĭ. A-

cesta în luna Februarie 1659, deschise adunarea generală a ţĕriĭ la Bistriţa. Pe când se afla aci, aŭ sosit de la Mihnea-Vodă cărţĭ pentru încheerea uneĭ alianţe între Transilvania şi Muntenia, pentru menţinerea păciĭ şi de bună vecinătate între aceste doă ţĕrĭ. Dar principele Acaţie Barceaĭ, ne puiindŭ temeĭ pe buna credinţă a luĭ Mihnea, n'a priimitŭ propunerea de alianţă.

Dupe ce Acaţie Barceaĭ a devenitŭ principe al Transilvanieĭ, a trimisŭ la Racoţi ca să-ĭ dea cetatea Oradia-Mare pe care o ocupa cu armele. Racoţi a şi datŭ luĭ Barceaĭ acéstă cetate, dupe ce însă ardeleniĭ i-aŭ juratŭ că vorŭ respecta moşiile şi averile mameĭ sale, ale fraţilorŭ şi ale amicilorŭ sĕĭ.

Dar în adunarea ce s'a ţinutŭ maĭ în urmă la Sas-Sebeşĭ, s'aŭ violatŭ condiţiunile cu care Racoţi cedase Oradia-Mare şi se împăcase, luându-i-se moşiile mameĭ sale şi ale soţieĭ sale. De aceea Racoţi, tare întărîtatŭ în contra luĭ Barceaĭ şi a ardelenilorŭ a începutŭ a-şĭ aduna óste. Asemenea şi Constantin I Basarab, care se afla cu Racoţi, aduna óste cu banĭ de la împăratulŭ Leopold.

Către finele luĭ August 1659, Racoţi şi Constantin-Vodă, aŭ trecutŭ Mureşulŭ spre Cluşŭ şi aŭ mersŭ asupra luĭ Barceaĭ, care se afla cu óstea pe câmpulŭ Turdeĭ. Barceaĭ, vĕzêndu-se ameninţatŭ de Racoţi, a trimisŭ la dânsulŭ pe Chemenĭ Ianoşĭ cu propunerĭ de pace. Racoţi,

ne voindŭ să asculte nicĭ o propunere, a înaintatŭ spre şesulŭ Turdeĭ. Barceaĭ, ne cutezând a sta în potriva luĭ Racoţi, s'a trasŭ la Mureşŭ, apoĭ a trecutŭ în Temişóra.

Racoţi, scăpându-se astŭ-felŭ de rivalulŭ sĕŭ, a adunat ţéra la Murăş-Óşocheĭ unde, pentru a treia óre a fostŭ alesŭ principe al Transilvanieĭ în 8 Octombre 1659.

Maĭ înainte de a porni Racoţi în Ardélŭ asupra luĭ Barceaĭ, a voitŭ să se maĭ întăréscă şi cu alianţa luĭ Mihnea-Vodă, domnulŭ Munteniei. Nu a fostŭ anevoe luĭ Racoţi să atragă pe Mihnea în partea sa, căcĭ elŭ de multŭ inclina către o alianţă cu creştiniĭ în contra turcilorŭ, spre a trece cu puterĭ unite preste Dunăre şi a bate pe turcĭ.

Dar fiind-că Mihnea fusese crescutŭ la Pórtă şi fiind-că avea lângă sine 2000 de turcĭ pentru paza luĭ, Racoţi i-a cerutŭ, pentru întemeiarea credinţeĭ către sine, să omóre acea trupă de 2000 turcĭ. Mihnea, spre a da dovadă luĭ Racoţi despre sinceritatea sa, a şi trecutŭ sub sabie pe ceĭ 2000 turcĭ ce-ĭ avea de la Pórtă pentru paza luĭ personală. Indată după aceea Mihnea, a lovitŭ şi pe paşa de la Drîstor care se întorcea de la cetatea Boroş-Ienaŭ, omorându-ĭ 3000 de turcĭ.

Prin aceste fapte, Mihnea, a devenit duşmanŭ ne împăcatŭ al Porţiĭ şi şi-a sacrificatŭ tronulŭ pentru amiciţia ilusorie a luĭ Racoţi.

Nu a fost de ajunsŭ luĭ Mihnea că prin faptele sale cele crude îşĭ atrăsese asupră-ĭ urgia turcilorŭ. Prin caracterulŭ sĕŭ celŭ veninosŭ, elŭ şĭ-a maĭ creatŭ şi inemicĭ în lăuntru. Nutrindŭ necurmatŭ vechea sa ură asupra boerilorŭ, elŭ începe a-'ĭ persecuta şi a-ĭ ucide. Aceştia, ca să scape de urgia luĭ Mihnea, aŭ cerutŭ ajutorŭ de la Tătarĭ. Mihnea, ne putândŭ a se opune forţeĭ tătarilorŭ, a fugitŭ în Ardélŭ.

Constantin-Vodă avu aceeaşĭ sórtă în Moldova. Racoţi iĭ promisese să-ĭ dea ajutorŭ de arme ca să gonéscă din Moldova pe Gheorghe Ghica şi să-ĭ coprinză tronulŭ. Pe la finele luĭ Octombre 1659, Constantin-Vodă a şi intratŭ cu óstea în Moldova. Intreprinderea sa a fostŭ fórte fericită, căcĭ a învinsŭ cu desăvêrşire pe Gheorghe Ghica, care abia a scăpatŭ cu fuga în munţĭ.

Constantin, aşezêndu-se pe tronulŭ Moldoveĭ, ar fi domnit mult timp în pace. Dar Ghica, venind asupra luĭ cu o oaste de 30,000 de tătarĭ, elŭ d'abia a scăpatŭ în Ardélŭ, de unde apoĭ a trecut în Ungaria.

In urma acestorŭ nefericirĭ, amîndouĕ ţĕrilê române căzuse în puterea turcilorŭ. Sultanulŭ a trimis pe Capugi-Hiasia-Aghiaseĭ în Muntenia ca să pue acolo domnŭ pe Gheorghe Ghica. Iar în Moldova, Pórta a pusŭ domnŭ pe Ştefan (XIII) Lupu, feciorulŭ luĭ Vasile Lupu.

CAP. XII.

Gheorghe Chica, 1659—1660 Septembrie 1.

Gheorghe Ghica impus domnŭ de la Pórtă. Gheorghe Ghica este scos din domnie pentru neplata tributuluĭ. Vizirulŭ Cupruli hotăreşte să transforme Muntenia în paşalîcŭ. Postelnicu Constantin Cantacozino îndupleca pe marele vizir să respecte existenţa politică a ţereĭ. Gheorghe Ghica este numit domnŭ.

Gheorghe I Ghica, era albanesŭ de origină, din satulŭ Cupruli. Elŭ a intratŭ în Muntenia la 20 Noembrie 1659, urmatŭ de o mulţime de turcĭ şi de tătarĭ, carĭ se împrăştiară prin ţéră după jafurĭ şi barbariĭ.

La suirea luĭ Gheorghe Ghica pe tronŭ, ţéra era sleită de orĭ-ce resurse din causa invasiunilorŭ streine şi a resbelelorŭ civile. Prevĕzêndŭ că nu o să aibă de unde să plătéscă tributulŭ, Ghica făcu proclamaţiunĭ prin care amnistia pe toţĭ ceĭ culpabilĭ şi invita pe toţĭ locuitoriĭ pribegĭ să revie la căminele lorŭ.

Pe când Ghica cugeta la îmbunătăţirile ce eraŭ de făcutŭ pentru a ameliora starea cea miseră a ţĕriĭ, resbelulŭ iar vine să 'ĭ turbure liniştea. Constantin I Basarab, care vêna necontenit tronulŭ Munteniei, 'şĭ adunase o óste numerósă în Transilvania. Elŭ năvĕleşte pe la Turnu-Roşu în România, la 26 Aprilie.

Gheorghe Ghica nu se aştepta nicĭ-decum la

o asemenea lovire. Elŭ nu numaĭ că nu era în măsură de a se opune luĭ Constantin cu armele; dar puţina óste de dorobanţĭ şi de Seimenĭ ce avea, se puse sub stindardulŭ fostuluĭ domnŭ. Ghica se vĕzu silitŭ să fugă la Giurgiu; iar Constantin intră în Bucureştĭ la ântêiŭ Maiŭ.

Anarhia începu să reînviese. Seimeniĭ reîncepŭ a turbura ţéra, cu jafurile şi desordinile lorŭ cunoscute. Când sultanulŭ Mahomet IV află despre cele ce se petreceaŭ în Muntenia, furia luĭ numaĭ cunoscu nicĭ o limită. Intr'unŭ momentŭ de mânie, elŭ decise să trimiţă în ţéră o armie formidabilă de tătarĭ şi de turcĭ, care să ucigă şi să nimicéscă pe toţĭ locuitoriĭ, iar pe ceĭ remaşĭ cu viaţă să-ĭ robéscă.

Ghica şi boeriĭ ţĕriĭ, căţêndŭ cu mare rugăciune la Sultanulŭ, l'aŭ înduplecatŭ să trimiţă óste în ţéră numaĭ ca să gonéscă pe Constantin de pe tronŭ. Constantin plécă din Bucureştĭ la 25 Maiŭ şi se duce în Ardélŭ cu speranţa de a maĭ aduna nuoĭ trupe. Ghica este restabilitŭ pe tronulŭ Munteniei, iar tătariĭ deşartă ţéra.

Intre acestea soseşte şi termenulŭ pentru plata tributuluĭ; dar Ghica era în imposibilitate de a-lŭ plăti. Boeri eraŭ scutiţĭ de orĭ ce contribuţiunĭ şi numerósele calamităţĭ ce trecuse peste ţéră, pusese pe sătenĭ, cariĭ singurĭ purtaŭ tóte sarcinile ţĕriĭ, în imposibilitate de a pune tesaurulŭ publicŭ în posiţie de a plăti tributulŭ.

Marele vizirŭ Cupruli, mâniosŭ pentru ne pla-

ta tributuluĭ decise detronarea luĭ Gheorghe Ghica. La o asemenea hotărîre contribuise fótrte multŭ chiar intrigile secrete ale luĭ Grigore Ghica, fiulŭ domnuluĭ. Acesta se afla pe acelŭ timpŭ la Constantinopole şi invidia tronulŭ tatăluĭ sĕŭ. Cupruli trimise chiar pe fiulŭ seŭ Mustafa, paşa Silistreĭ care, intrând în Bucureştĭ la ântêiŭ Septembre 1660, a depusŭ din scaunŭ pe Gheorghe Ghica.

În urma detronăriĭ luĭ Gheorghe I Ghica, marele vizirŭ Cupruli, hotărîse să transformese Muntenia în paşalîcŭ. Din fericire însă, în tabăra mareluĭ vizirŭ de la Adrianopele, se afla şi Postelniculŭ Constantin Cantacozino, ginerile luĭ Şerban I Basarab (Radu X). Elŭ se bucura de cea maĭ mare stimă şi favóre a Vizirului. Aflândŭ despre proiectulŭ celŭ desastrosŭ al luĭ Cupruli, Cantacozino, prin rugăciunĭ ferbinţĭ a înduplecatŭ pe Vizirulŭ să renunţe la hotărîrea sa. Nu numaĭ atâtŭ, dar elŭ acordă luĭ Cantacozino marea favóre de a desemna însuşĭ pe fiitorulŭ domnŭ al Munteniei.

Cum se află la Constantinopole că numirea Domnuluĭ Ţĕriĭ-Româneştĭ era în mâna şi voinţa luĭ Cantacozino, o droae de competitorĭ grecĭ alergară la dênsulŭ. Eĭ îlŭ îmbiaŭ care maĭ de care cu promisiunĭ şi cu banĭ ca să fie recomandat la Vizirulŭ. Dar postelniculŭ Cantacozino, care se interesa de o sórtă maĭ bună a ţĕriĭ, nu voi să o arunce pradă în ghiarele cele

lungĭ şi înveninate ale grecilorŭ. Elŭ căuta unŭ omŭ care să voiască a-ĭ vindeca ranele de care suferea.

Între aspiranţiĭ la tronulŭ Românieĭ era şi Grigore Ghica, fiulŭ detronatuluĭ domnŭ Gheorghe Ghica. Acesta căḑu cu marĭ rugăciunĭ şi promisiunĭ la Cantacozino, ca să-lŭ recomande la Vizirulŭ pentru a-lŭ numi Domnŭ. Elŭ promitea că va considera pe Cantacozino ca pe unŭ părinte şi că nu va eşi din cuvêntulŭ sĕŭ.

Postelniculŭ Cantacozino putea cu cea maĭ mare facilitate să fie numitŭ domnŭ alŭ ţĕriĭ. Dar făcêndŭ abnegaţie de elŭ ênsuşĭ, a propus pe Grigore Ghica. Maĭ 'nainte însă de a-lŭ recomanda Viziruluĭ, elŭ a luatŭ de la Grigore Ghica unŭ jurămêntŭ înscrisŭ, prestatŭ pe evanghelie, că va respecta drepturile şi privilegiile naţiuneĭ. În urma acestora Vizirulŭ, dupe propunerea luĭ Cantacozino, l'a recomandatŭ Sultanuluĭ care l'a numitŭ şi care l'a întăritŭ domnŭ alŭ Muntenieĭ.

CAP. XIII

Grigore Ghica 1660—1664

Starea de sărăcie a ţĕriĭ la venirea luĭ Grigore Ghica pe tronŭ. Intrigile ursite de Stroe Leurdénu şi Vistieru Dumitraşcu pentru perderea familieĭ luĭ Cantacozino. Postelnicu Constantin este dusŭ şi ucisŭ la Snagovŭ. Grigore Ghica fuge cu familia în Transilvania.

Grigore Ghica saŭ Grigoraşcu intră ca domnŭ în ţéra Românéscă pe la Caracal, la 6 Decembre 1660. Elŭ este priimitŭ cu mare bucurie de tótă lumea, pentru că prin numirea luĭ ca domnŭ ţéra scăpase de paşalîcŭ.

Grigore Ghica, suindu-se pe tronŭ, află ţéra în cea maĭ mare miserie şi aprópe gólă de locuitorĭ. De câţĭ-va anĭ tóte calamităţile trecuse peste densa. Grigore Ghica, dotatŭ cu simţimentele şi virtuţile cele maĭ patriotice, promitea vindecarea tutulorŭ ranelorŭ de care suferea ţéra, întórcerea eĭ la fericire. Tesaurulŭ publicŭ era cu totulŭ deşertŭ şi turciĭ reclamaŭ cu insistenţă enormele sume de banĭ ce aveaŭ să priméscă. Ghica, ca să facă faţă la aceste imperióse exigenţe, şi-a datŭ chiar veniturile sale personale pe maĭ mulţĭ anĭ.

Pentru a grăbi îmbunătăţirea sórteĭ ţĕriĭ, se pare că însăşĭ natura i-a venitŭ în ajutorŭ. În urma anilorŭ de secetă, de fómete şi de bóle

epidemice carĭ îngenuchiase ţéra, veniră d'arândulŭ maĭ mulţĭ anĭ de abondenţă şi de salubritate publică. Ţéra întrégă înflorea sub abondentele bine-facerĭ ale natureĭ şi sub părintésca domnie a luĭ Grigore Ghica.

Postelniculŭ Constantin Cantacozino, trăindŭ retrasŭ la moşiele sale, fără să fi vrutŭ să accepte vre-o funcţiune, apărea la curte numaĭ ca să dea domnuluĭ bunele sale consiliĭ, de care acestŭ din urmă profita totŭ-d'auna, pentru binele ţĕreĭ.

Dar acéstă stare de fericire nu fu nicĭ constantă nicĭ durabilă pentru ţéră. Pe de o parte spiritulŭ celŭ resboinicŭ alŭ turcilorŭ, iar pe de alta intrigile din lăuntru, veniră să'ĭ turbure fericirea de care se bucura.

În anulŭ 1663 încetéză din viaţă marele vizirŭ Cupruli şi în loculŭ luĭ vine fiulŭ sĕŭ Ahmet Cupruli. Acesta, fiindŭ june şi de o natură resboinică, se aruncă în cariera armelorŭ, intrândŭ în rĕsboiŭ cu împĕratulŭ Germanieĭ, cu Ungaria şi cu Polonia. Domniĭ românĭ ca vasalĭ, trebuiaŭ să mérgă cu oştile lorŭ în persónă la rĕsboiŭ. Gheoghe Ghica, domnulŭ Românieĭ, la 20 Iulie 1663, trece în Ardélŭ prin pasulŭ Buzĕuluĭ, cu 5000 călăreţĭ şi 6000 pedeştri. Elŭ merge la cetatea Ersec Uivar, unde se afla vizirulŭ cu o óste de 130000 ómenĭ. Grigore Ghica luase cu dênsulŭ în acéstă expediţiune şi pe treĭ din feciorĭĭ Postelniculuĭ Constantin Cantacozino, a-

dică pe Drăghicĭ paharnicŭlŭ celŭ mare, pe Şerbanŭ logofătulŭ celŭ mare şi pe Constantin paharnicŭlŭ.

În timpulŭ absinţeĭ sale, Ghica lăsase să guverneze ţéra pe soţia sa Maria, cu concursulŭ cumnatuluĭ sĕŭ marele vornicŭ Stroe Leurdénu şi cu al mareluĭ vistierŭ Dumitraşcu, fanariotŭ, pe care Ghica îlŭ adusese cu sine din Constantinopole. Aceştĭ douĭ boerĭ eraŭ duşmanĭ neîmpăcaţĭ aĭ Postelniculuĭ Constantin Cantacozino. Eĭ voiaŭ perderea luĭ, dar nu puteaŭ reuşi, căcĭ Ghica avea mare stimă şi respectŭ pentru Cantacozino. Profitândŭ de lipsa domnitoruluĭ, eĭ urziră o mulţime de intrigĭ carĭ trebuia să aducă ruina familieĭ luĭ Cantacozino.

Maĭ ântêiŭ, pe când Grigore Ghica se afla cu óstea în Transilvania, avêndŭ lângă sine şi treĭ din feciorii luĭ Cantacozino, aŭ împrăştiatŭ sgomotele în tóte părţile că Şerban Logofĕtulŭ, şi cu ceĭ-l'alţĭ fraţĭ aĭ sĕĭ, aŭ cercatŭ să conrupă pe căpitaniĭ ósteĭ, îndemnându-ĭ să mérgă la vizirulŭ să pârască pe Ghica că este viclénŭ şi să céră ca domnŭ pe Şerban Logofătulŭ. Aceste sgomote perfide ajungêndŭ pênă la urechile luĭ Ghica, acesta nicĭ maĭ cuteză să-şĭ ia ḑioa bună de la vizirulŭ, spre a se întórce în ţéră.

Afară de acestea, Vornicŭlŭ Stroe Leurdénu şi Dumitraşcu vistieru, trimiseră luĭ Ghica scrisorĭ din ţéră prin care aduceaŭ Postelniculuĭ Cantacozino multe şi grele pârĭ. Eĭ îĭ spuneaŭ că

Constantin Cantacozino a înegritŭ credinţa luĭ la Pórtă, că ómenĭ puşĭ într'adinsŭ de Cantacozino, îlŭ defăima în tóte părţile, că aceştĭ ómenĭ îndărătniceaŭ poporulŭ de la plata contribuţiunilorŭ, şi altele asemenea.

Aceste îndoite intrigĭ şi calomniĭ aţîţară fórte multŭ pe Ghica în contra caseĭ mareluĭ Postelnicŭ Cantacozino. Neştiindŭ nimicŭ despre pârele şi calomniile ce se urzise în contra luĭ, Cantacozino, aflândŭ despre întórcerea domnuluĭ în ţéră, merge să-ĭ iasă înainte spre Craiova. Cu inima curată şi cu surîsulŭ pe buze, ca totŭ-deuna, elŭ se presintă înaintea domnitoruluĭ, spre a-lŭ saluta de buna venire.

Dar care îĭ este mirarea când Ghica, cu figura posomorîtă şi cu o espresiune amară, apostrofézā pe acela pe care îlŭ numea pênă aci protectorulŭ sĕŭ. Elŭ îĭ spune că fiiĭ sĕĭ, ce i-a avutŭ cu dênsulŭ în óste, aŭ cercatŭ să-lŭ surpe dupe tronŭ ca să pue în locu-ĭ pe unulŭ din eĭ, pe Şerban logofĕtulŭ. In deşertŭ Cantacozino protestéză pentru inocenţa fiuluĭ seŭ, căcĭ Ghica remase ne clintitŭ în credinţa sa.

Acum firele intrigeĭ eraŭ aruncate şi duşmaniĭ luĭ Cantacozino n'aveaŭ de câtŭ să le conducă cu abilitate pênă la capătŭ. Stroe şi Dumitraşcu, temêndu-se de influenţa ce Cantacozino avea asupra luĭ Grigore Ghica, luară tóte precauţiunile de a-lŭ depărta de lângă dênsulŭ. Profitândŭ de primele momente ale bănuelilorŭ şi mânieĭ sale,

eĭ înduplecară pe Ghica să dea ordinŭ de a trimite pe Cantacozino la mănăstirea Znagovu.

Cum puseră mâna pe unŭ asemenea ordinŭ, duşmaniĭ Postelniculuĭ Cantacozino, trimiseră chiar în nóptea aceea o cétă de dorobanţĭ carĭ luară din patulŭ sĕŭ pe Cantacozino şi-lŭ duseră cu grabă la Znagovŭ. Aci totulŭ era preparatŭ pentru peirea luĭ. Dupe ce îlŭ făcură să asiste la unŭ scurtŭ serviciŭ divinŭ, îĭ daŭ cumenecătura cea din urmă. Smulgêndu-lŭ de 'naintea icónelorŭ, dorobanţiĭ îlŭ ducŭ în trapezariŭ unde, legândulŭ de stâlpulŭ celŭ mare, l'aŭ sugrumatŭ.

Se crede că mórtea Postelniculuĭ Constantin Cantacozino s'a efectuatŭ fără ştirea şi voia luĭ Grigore Ghica. Acesta, aflândŭ a doua ḑi despre mórtea neaşteptată a Postelniculuĭ, a blestematŭ şi a exilatŭ pe Stroe şi pe Dumitraşcu pentru că i-aŭ smulsŭ ordinulŭ de arestare, şi apoĭ aŭ abuzatŭ de puterea lorŭ.

După ce a plânsŭ perderea bine-făcătoruluĭ seŭ, Ghica, a permisŭ vĕduveĭ sale Elena şi celorŭ şése fiĭ aĭ sĕĭ de i-aŭ ridicatŭ corpulŭ, spre a-lŭ îngropa dupĕ regulile bisericeĭ. Remăşiţele piosuluĭ, virtuosuluĭ şi patriotuluĭ Cantacozino, regretatŭ şi chiar de duşmaniĭ sĕĭ, aŭ fost îngropate cu mare pompă la mănăstirea Mărginieniĭ, zidită chiar de dênsulŭ.

Prin luna luĭ Maiŭ anulŭ 1664, iar a priimitŭ Grigore Ghica ordinŭ de la vizirulŭ ca să vie cu oştile sale în Ungaria să ia parte la încongiurarea

şi luarea cetăţiĭ Leva. Când s'a datŭ bătălia decisivă, Grigore Ghica, voindŭ să facă unŭ actŭ de vitejie, a datŭ năvală asupra uneĭ róte de nemţĭ pe care i-a nimicitŭ cu desăvêrşire.

Dar maĭ în urmă năvălindŭ óste mare de nemţĭ asupra luĭ, elŭ a fugitŭ din bătălie, lăsândŭ acolo tunurĭ, bagage şi o mulţime de care pline cu provisiunĭ. Acéstă fugă a luĭ Grigore Ghica a contribuit multŭ la perderea bătălieĭ din partea turcilorŭ.

Grigore Ghica, temêndu-se de mânia Viziruluĭ, s'a întorsŭ în ţéră. Aci ăncă nu a statŭ multŭ timpŭ, căcĭ se temea ca uniĭ din boerĭ să nu-lŭ dea pe mâna turcilorŭ ca să-lŭ omóre. De aceea luându-şĭ familia şi avuţiile, la 20 Noembre 1665, a trecutŭ în Ardélŭ, apoĭ de aci în Germania.

CAP. XIV

Radu XIII, fiulŭ luĭ Leon-Vodă, 1665—1669

Radu XIII cumpĕră domnia de la Turcĭ. Radu dă ţéra pe mâna grecilorŭ de o jefuescŭ. Boeriĭ se plângŭ la Pórtă. Radu mazîlitŭ.

Dupe ce Grigore Ghica a fugitŭ din ţéră, lăsândŭ tronulŭ vacantŭ, boeriĭ s'aŭ adunatŭ pentru a lua o hotărâre. Eĭ trimitŭ o deputaţie numerósă la Pórtă ca să céra domnŭ pe unŭ boerŭ asupra căruia căduse alegerea lorŭ. Dar, când

boerii trimişĭ de ţéră ajunseră la Constantinopole, lucrulŭ era şi terminatŭ. Radu XIII, feciorulŭ luĭ Leon-Vodă, cumpărase deja domnia cu 400 miĭ de talere, pe carĭ îĭ luase cu împrumutare de la bancheriĭ grecĭ.

In astŭ-felŭ de stare a lucrurilorŭ, boeriĭ nu maĭ cutezară sĕ facă vre-o propunere, ci căutară a se alipi de Radu, intrândŭ în bunele sale graţiĭ. Radu ăncă avea nevoe de a-şĭ atrage dragostea boerilorŭ. De aceea se adresă la dênşiĭ cu multă blândeţe şi bună-voinţă.

Dupe ce Radu a priimitŭ de la Pórtă insemnele domnieĭ, cu ceremonia obicĭnuită, a plecatŭ din Constantinopole cu toţĭ boeriĭ ce venise acolo. Elŭ a intratŭ în ţéră ca domnŭ la 12 Februarie 1665. De o dată cu Radu, venise de la Constantinopole şi o mulţime de grecĭ flămândĭ, cărora le dete ţéra pe mână ca să o stórcă.

Radu, ca să-şĭ scóţă baniĭ cu carĭ se împrumutase pentru a cumpĕra domnia, şi ca să-şĭ strângă avere, a împovăratŭ ţéra cu multe birurĭ. Aceste resurse ne fiindŭ suficiente să îndestuleze lăcomia luĭ Radu şi a grecilorŭ ce-lŭ încongiuraŭ, elŭ se dete la totŭ felulŭ de jafurĭ şi de atrocităţĭ. Instrumente la tóte aceste mişeliĭ avea Radu pe Balasache paharnicu şi pe Nicolae Sofiala, la carĭ se maĭ asociase şi Stroe Leurdénu, din ură pentru Cantacozineştĭ.

De câtŭ-va timpŭ Pórta, vĕdêndŭ că domniĭ ţĕrilorŭ române îĭ devinŭ ne credincioşĭ, mărgi-

nise termenulŭ domnieĭ la treĭ anĭ. Dupe acestŭ termenŭ eĭ trebuia să se ducă la Constantinopole, spre a se întări din nuoŭ. Apropiindu-se acestŭ termenŭ, Radu începe a se lua cu binele pe lêngă boerĭ pentru a-ĭ îndupleca să-lŭ céră totŭ pe dênsulŭ domnŭ la Pórtă. Elŭ le promitea cu jurămêntŭ că va schimba cu totulŭ felulŭ domnieĭ de până acum şi că va goni pe grecĭ din ţéră.

Boerii, amăgiţĭ de promisiunile cele măgulitóre ale luĭ Radu, s'a înduplecatŭ a-ĭ da totŭ sprijinulŭ lorŭ la Pórtă. Eĭ se deciseră să mérgă în mare numĕrŭ la Constantinopolŭ şi să-lŭ céră totŭ pe dênsulŭ de domnŭ, spuindŭ Sultanuluĭ că ţéra este mulţumită cu dênsulŭ. Maĭ înainte de a pleca Radu, boeriĭ trimiseră înainte pe Drăghicĭ Spătarulŭ Cantacozino, care se bucura de o bună reputaţiune la Pórtă, ca să prepare lucrurile. Sosindŭ apoĭ şi Radu cu ceĭ l'alţĭ boerĭ, fără întârdiere fu priimitŭ de Sultanulŭ şi întăritŭ din nuoŭ în domnie.

Dar Balasache paharniculŭ, Sofiala cluceru şi Stroe Leurdénu, duşmaniĭ ceĭ de mórte aĭ Cantacozinilorŭ, vedeaŭ în Drăghicĭ Cantacozino unŭ mare obstacolŭ la orĭ-ce ar fi voitŭ să întreprindă. De aceea, maĭ 'nainte de a porni din Constantinopole, eĭ aflară midlocŭ de a-lŭ învenina. Mórtea acestuĭ virtuosŭ şi patriotŭ boerŭ, a causatŭ mare durere şi întristare pentru ţéra întrégă.

Intorcêndu-se în scaunulŭ sĕŭ, din nuoŭ confir-

matŭ de Pórtă, Radu XIII, a uitatŭ cu desăvêrşire promisiunile ce dedese boerilorŭ. Inhăitându-se iar cu greciĭ ce îlŭ încongiuraŭ, elŭ îşĭ reîncepu jafurile şi tiraniile de maĭ 'nainte, ba ancă cu maĭ mare furie. Indemnatŭ de Sofiala şi de Balasache, elŭ proiectă şi uciderea unuĭ însemnatŭ numĕrŭ de boerĭ.

Boeriĭ, aflândŭ despre proiectulŭ celŭ criminalŭ alŭ luĭ Radu, s'aŭ sculatŭ într'o ḑi cu toţiĭ şi s'aŭ dusŭ la Mitropolitulŭ Teodosie. Eĭ îĭ spuse că sunt ameninţaţĭ cu mórte din partea grecilorŭ. Radu, aflândŭ de scularea boerilorŭ, s'a dusŭ la mitropolie între dênşiĭ ca să cerce să-ĭ asigure şi să-ĭ potoléscă; dar ducerea sa n'a avutŭ nicĭ unŭ resultatŭ.

Boeriĭ aŭ trimisŭ pe uniĭ din eĭ cu plângerĭ la Pórtă în contra luĭ Radu, cerêndŭ mazîlirea luĭ. Radu ancă a trimisŭ la Sultanulŭ pe Alexandru Iliaşĭ şi pe Dumitraşcu ca să-lŭ apere de pâra ce i se aducea. Dar Sultanulŭ, ne voindŭ să dea creḑĕmêntŭ nicĭ unora, nicĭ altora, a trimisŭ pe unŭ agă la Bucureştĭ ca să afle adevĕrulŭ şi să-ĭ raporteze.

Boeriĭ, temêndu-se ca Radu să nu cumpere cu banĭ pe trimisulŭ Porţiĭ şi să raporteze lucrurile în favórea luĭ, aŭ apucatŭ eĭ maĭ 'nainte de l'aŭ mituitŭ. Astŭ-felŭ dar, cele constatate de comisarulŭ Porţiĭ, fiindŭ în contra luĭ Radu, Sultanulŭ l'a mazîlitŭ şi a numitŭ în loculŭ luĭ domnŭ pe Antonie vorniculŭ din Popeştĭ.

CAP. XV

Antonie-Vodă, 1669–1672

Antonie-Vodă umple de speranţă inimile boerilorŭ. Stroe Leurdénu condamnatŭ la mórte pentru asasinarea Postelniculuĭ Cantacozino. Antonie-Vodă mazîlitŭ

Antonie, fiindŭ întăritŭ domnŭ, a intratŭ în Bucureştĭ în ḑioa de 19 Aprilie 1669, împreună cu toţĭ boerii carĭ se dusese la Constantinopole. Era mare bucuria boerilorŭ pentru venirea luĭ Antonie pe tronulŭ ţĕriĭ, căcĭ elŭ era domnŭ românŭ, alesŭ de ţéră şi întăritŭ de Pórtă. Fiindŭ omŭ în vêrstă, pacĭnicŭ şi virtuosŭ, inspira tutulorŭ credinţa că va domni în pace şi cu dreptate.

Şi în adevĕrŭ, poporulŭ nu s'a înşelatŭ în speranţele luĭ. Antonie a fostŭ unulŭ din domniĭ ceĭ bunĭ aĭ ţĕriĭ. Elŭ a potolitŭ urile şi a împăcatŭ discordiile dintre boerĭ. In domnia luĭ, vĕduva şi fiiĭ Postelniculuĭ Constantin Cantacozino, aŭ aflatŭ timpulŭ oportunŭ ca să descopere şi să céră pedépsa morţiĭ soţuluĭ şi tatăluĭ lorŭ.

O asemenea grea pîră a căḑutŭ pe Stroe Vorniculŭ Leurdénu. Elŭ a fostŭ arestatŭ şi tradusŭ înaintea divanuluĭ. Acusatŭ de ucigătorŭ alŭ virtuosuluĭ boerŭ, Postelniculŭ Constantin Cantacozino, elŭ tăgăduia, ḑicêndŭ că n'are nicĭ o cunoştinţă despe acestŭ omorŭ. Dar vĕduva şi fiiĭ victimeĭ produseră înaintea divanuluĭ treĭ scri-

sorĭ olografe ale luĭ Leurdénu, relative la perderea Postelniculuĭ Cantacozino. Din aceste scrisorĭ divanulŭ, făcêndu-şĭ deplină convincţiune că Leurdénu era autorulŭ acesteĭ crime, l'a osânditŭ la mórte.

Dar vĕduva şi fiiĭ rĕposatuluĭ Postelnicu Cantacozino, ne voindŭ mórtea păcătosuluĭ, s'aŭ rugatŭ de Antonie de i-a schimbatŭ pedépsa cu mórte, în aceea de a-lŭ călugări la mănăstirea Znagovu, şi de a-lŭ ţine acolo închisŭ pe tótă viaţa, spre a vedea totŭ-de-una în ochĭ loculŭ unde a comisŭ crima cea monstruósă.

Antonie a cedatŭ rugăciunilorŭ familieĭ Cantacozino. Ca pedépsă infamantă, Leurdénu a fostŭ pusŭ într'unŭ carŭ. Elŭ avea atêrnate de gâtŭ scrisorile prin carĭ se constatase crima sa. Dupe ce l'a trecutŭ astŭ-felŭ prin têrgŭ, elŭ a fostŭ dusŭ la Snagovŭ. Aci aŭ pusŭ să-lŭ tunḑă şi să-lŭ călugăréscă; dar elŭ se refusă strigândŭ: „Dómne, fără voia mea este acésta.“ Iar când aŭ voitŭ să-ĭ dea numele de Silivestru, elŭ striga: „Nu Silivestru, ci Mehmetŭ.“

Domnia luĭ Antonie curgea în pace, şi poporulŭ românŭ, scutitŭ de jafurile şi nedreptăţile de maĭ 'nainte, inaugurase o nuoă eră de linişte şi de fericire. Dar corupţiunea fanariotă care pătrunsese în inima unora din boerĭ, vine iar să turbure pacea ţĕriĭ.

Vorniculŭ Gheorghe Bălénu, ginerile luĭ Hristea vistieru, fiulŭ sĕŭ Ivaşcu şi alţiĭ, invidiindŭ

posiţiunea cea înaltă a Banuluĭ Mareş, a Logofătuluĭ Radu Creţulescu şi a spătaruluĭ Şerban Cantacozino, miniştriĭ luĭ Antonie, urzescŭ o conspiraţiune în contra lorŭ (1671). Acéstă conspiraţiune descoperindu-se, culpabiliĭ aŭ fostŭ aduşĭ înaintea divanuluĭ. Antonie, cu spiritulŭ sĕŭ celŭ pacĭnicŭ, nu 'ĭ-a condemnatŭ dupe cum merita. Elŭ s'a mulţumitŭ a îndatora pe culpabilĭ să stea pe la moşiile lorŭ.

In locŭ de recunoştinţă, ce boeriĭ sediţioşĭ datoraŭ luĭ Antonie-Vodă pentru indulgenţa cu care iĭ tratase, eĭ rĕspunseră prin trădare. Fugindŭ la Constantinopole, eĭ se duseră să pârască pe Antonie la Sultanulŭ şi să-lŭ determine a-lŭ scóte din domnie. Aci se afla şi Grigore Ghica, fostŭ domnŭ al Munteniei, care dobândise graţia Sultanuluĭ, prin miḑlocirea luĭ Panaiotake dragomanulŭ. Elŭ pândea aci vre-o ocasiune favorabilă, ca să pue iar mâna pe tronulŭ ţĕriĭ.

Boeriĭ trădătorĭ, unindu-se cu Grigore Ghica, lucraŭ prin tóte miḑlócele ca să surpe pe Antonie din scaunŭ. In fine, Antonie, fiindŭ în al treilea anŭ al domnieĭ sale, eĭ intrigară ca să fie chematŭ la Pórtă, spre a fi întăritŭ din nuoŭ în scaunŭ.

Antonie, până a nu pleca la Constantinopole, trimise maĭ ântêiŭ pe Constantin Postelniculŭ Cantacozino şi pe Gheorghe vorniculŭ ca să sondeze terenulŭ; iar elŭ şi cu boeriĭ plecară maĭ în urmă. Ajungêndŭ Antonie la Dunăre, întîlni

pe Constantin Postelnicŭ Cantacozino care se întorcea de la Constantinopole. Intrebându-lŭ vodă ce a descoperitŭ pe acolo, elŭ iĭ spuse că temerile lorŭ nu eraŭ fondate, şi aşa se încoragiă vodă şi păşi înainte.

Ajungêndŭ la Adrianopole, aflară aci pe marele vizirŭ. Antonie şi cu boeriĭ sĕĭ se opriră ca să céră de la vizirulŭ reînoirea domnieĭ. La insistenţa boerilorŭ, turcu le fixéză o ḑi în care să vie cu domnulŭ ca să îmbrace caftanulŭ, iar pe de altă parte, elŭ chémă în secretŭ de la Constantinopole pe Grigore Ghica.

În ḑioa fixată de vizirulŭ pentru a îmbrăca pe Antonie cu caftanulŭ domnescŭ, boeriĭ se ducŭ la vizirulŭ împreună cu domnulŭ lorŭ. Între boeriĭ ce însoţise pe Antonie la Adrianopole era şi Şerban Cantacozino. Acesta mefiindu-se de loaiotatea turculuĭ, s'a pretăcutŭ bolnavŭ şi nu s'a dusŭ cu ceĭ-l'alţĭ. Spre a fi însă în corentulŭ lucrurilorŭ, elŭ trimise cu ceĭ-l'alţĭ pe Ieremia comisulŭ, care să-ĭ raporteze îndată despre cele întêmplate.

Mergêndŭ domnulŭ cu boeriĭ la vizirulŭ, acesta, în locŭ să'lŭ îmbrace cu caftanŭ, pune maĭ ântêiŭ de arestéză pe Mareşĭ banulŭ, pe Gheorghe vorniculŭ, pe Mateĭ postelniculŭ şi pe alţiĭ; elŭ voia să pue mâna şi pe Şerban Cantacozino, dar acesta nu se afla aci.

În urma acesteĭ procedărĭ la care nimenĭ nu se aştepta, vizirulŭ se întórce către Antonie şi'ĭ ḑice: „Sultanulŭ te-a mazîlitŭ.“ Apoĭ, întorcên-

du-se către ceĭ-l'alţĭ boerĭ carĭ maĭ eraŭ faţă le ḑice: „Iar voă v'a datŭ împĕratulŭ domnŭ pe Grigore Ghica".

Şerban Cantacozino, câtŭ a aflatŭ de cele întêmplate, a încălicatŭ unŭ calŭ fugosŭ şi a pornitŭ cu iuţélă ca să scape de urgia Vizirului.

Astŭ-felŭ s'a terminatŭ domnia cea blândă şi părintéscă a luĭ Antonie, regretatŭ de ţéra întrégă. Intrigile şi mişeliile boerilorŭ aruncară din noŭ ţéra pe mânĭ vitrige şi hrăpitóre.

CAP. XVI.

Grigore Ghica, a doua domnie 1672—1674.

Grigore Ghica începe persecuţiunile maĭ 'nainte de a intra în ţéră. Grigore Ghica pedepseşte pe boerĭ. Intrigile luĭ Grigore Ghica restórnă pe Duca din scaunulŭ Moldoveĭ. Cruḑimile esercitate de Grigore Ghica asupra fraţilorŭ Cantacozino. Grigore Ghica merge cu óstea la Camenița. Bătălia dintre Polonĭ şi Turcĭ. Óstea moldovénă şi română trece sub stindardele luĭ Sobieski. Grigore Ghica înlocuit cu Duca-vodă.

Abia vizirulŭ pronunţase căderea luĭ Antonie, şi Grigore Ghica era aci ca să-ĭ ia loculŭ. Încongiuratŭ de boerĭ, instrumente pasive ale pasiunilorŭ sale, Ghica îşĭ inauguréză a doua domnie prin persecuţiunĭ şi tiraniĭ asupra boerilorŭ carĭ nu eraŭ de partida luĭ.

CASA ŞCOALELOR BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ

Până a nu intra în ţéră, Ghica a scrisŭ lui Grigore Bălénu, făcêndu-ĭ cunoscutŭ că este domnŭ. Elŭ ĭĭ ordona să aresteze îndată pe Radu Creţulescu logofĕtu, pe care Antonie îlŭ lăsase să guverneze ţéra în lipsa luĭ, precum şi pe fraţiĭ luĭ Şerban Cantacozino carĭ se aflaŭ în Bucureştĭ.

Gheorghe Bălénu, adunândŭ pe căpitanĭ şi pe slujitorĭ, 'ĭ-a trimisŭ nóptea de aŭ ridicatŭ din casele lorŭ, pe Cantemir postelniculŭ, pe Aga Mateĭ, pe Iordache şi o mulţime de alţĭ boerĭ şi 'ĭ-aŭ adus la curtea domnéscă. Asemenea aŭ adusŭ şi pe Radu Creţulescu. Aci se afla Gheorghe Bălénu cu o mulţime de slujitorĭ.

Bălénu, ridicându-se în mijloculŭ mulţimeĭ, făcu cunoscutŭ tutulorŭ că Grigore Ghica este numitŭ domnŭ a doua óră, pentru care arată şi citeşte cartea de domnie. Boeriĭ ceĭ streinĭ de partida luĭ Grigore Ghica, rĕmânŭ încremeniţĭ la acéstă neaşteptată nuvelă. Uniĭ din eĭ vorŭ să fugă, dar sunt opriţĭ de forţa armată.

În camerile domneştĭ se aflaŭ închişĭ şi puşĭ în obeḑĭ, de Radu Creţulescu, 24 de boerĭ. Bălénu a ordonatŭ îndată să li se tae obeḑile şi să-ĭ libereze. Fie-care din boeriĭ liberaţĭ, trecênd cu obeḑile în mână pe dinaintea luĭ Creţulescu, ĭĭ ḑicea: „Să-ţĭ fie în gâtŭ,“ şi le arunca josŭ. Dupe ce se făcu ḑioă, Radu Creţulescu şi o mulţime de boerĭ, sunt închişĭ în turnŭ.

Boeriĭ, carĭ fusese persecutaţĭ sub domnia luĭ Antonie, cum auḑiră de numirea luĭ Grigore

Ghica, încălecară şi alergară înaintea luĭ la Adrianopolŭ. Ênsuşĭ Stroe Leurdénu, scăpatŭ din mănăstirea Znagovu, se duse şi dênsulŭ la Grigore Ghica şi'ĭ spuse câte a pătimitŭ.

In fine, Grigore Ghica întră în Bucureştĭ la 20 Martie 1672 şi se aşedă în scaunŭ cu ceremoniile obicinite. Curêndŭ după aceea, aduce în maĭ multe rânduri pe boeriĭ ceĭ arestaţĭ şi'ĭ judecă. Atribuindu-le diferite culpe, pe uniĭ dintr'ênşiĭ îĭ ucide, pe alţiĭ îĭ trimite la ocnă, altora le dă pedepse maĭ uşóre.

Mare dorinţă avea Grigore Ghica să pue mâna şi pe Şerban Cantacozino spătarulŭ. Dar acesta fugise împreună cu alţĭ boerĭ în Moldova la Duca-Vodă. Grigore Ghica a trimesŭ la Duca ca să-lŭ céră, dar acesta a spusŭ că Şerban în adevĕrŭ fusese acolo, dar elŭ l'a gonitŭ, ca să nu displacă luĭ Ghica. In realitate însă Duca ascunsese pe Şerban la mănăstirea Cangaciuluĭ.

In vara aceluiaşĭ anŭ 1672, Sultanulŭ s'a ridicatŭ cu mare óste de a mersŭ să bată Cameniţa. Elŭ a ordonatŭ şi domnilorŭ românĭ, Ghica şi Duca, de aŭ venitŭ şi eĭ cu oştile lorŭ acolo. Grigore-Vodă avea mare ură în contra luĭ Duca pentru că nu voise să'ĭ dea pe Şerban Cantacozino. Atrăgêndŭ în parte-ĭ unŭ numĕrŭ însemnatŭ din boeriĭ moldovenĭ carĭ uraŭ pe Duca, elŭ a ţesutŭ atâtea intrigĭ în câtŭ decise pe Sultanulŭ ca să-'ĭ ia capulŭ. Dar îmblânditŭ prin nişte darurĭ frumóse ce Duca oferi sultanuluĭ şi viziru-

luĭ, scapă numaĭ cu perderea tronuluĭ. In loculŭ luĭ s'a numitŭ domnŭ Ştefan XIV Petriceicu.

Dupe ce turciĭ luară Cameniţa, Grigore Ghica se întórse în Bucureştĭ unde fu primitŭ cu mare pompă.

Dacă Grigore Ghica, după cum ne spune Delchiaro, a lucratŭ cu atâta ardóre ca să dobândéscă a doua óră domnia ţéreĭ, causa principală a fostŭ că elŭ voia să'şĭ resbune în contra celorŭ cincĭ fraţĭ Cantacozino, fiĭ Postelniculuĭ Constantin Cantacozino, sugrumatŭ în mănăstirea Znagovŭ, după ordinulŭ sĕŭ. Şerban, unulŭ din ceĭ cincĭ fraţĭ fugise din ţéră îndată ce auḑise de numirea luĭ Ghica ca domnŭ. Totŭ veninulŭ rĕsbunăriĭ dar, căḑu asupra celorŭ l'alţĭ patru fraţĭ pe care elŭ puse mâna.

Se pare de necreḑutŭ cruḑimile ce Grigore Ghica esercita asupra fiilorŭ rĕposatuluĭ Postelniculŭ Cantacozino, bine-făcătorulŭ sĕŭ. Dupĕ ce a storsŭ o sumă considerabilă de banĭ de la aceştĭ fraţĭ, 'ĭ-a aruncatŭ în temniţă. Ne mulţumindu-se cu atâta, crudulŭ tiranŭ ordonase ca să-ĭ bată în tóte zilele la falangă.

Se ḑice că unulŭ din ceĭ patru fraţĭ, Constantin Cantacozino, înduioşatŭ de suferinţele fateluĭ sĕŭ celŭ maĭ micŭ, a cerutŭ ca o graţie de la Grigore Ghica ca să sufere elŭ şi falanga ce trebuia s'o dea fateluĭ sĕŭ. Vodă acordându'ĭ cererea, Constantin a suferitŭ şi loviturile ce era să le dea fateluĭ sĕŭ, fără să scótă măcar unŭ

gemĕtŭ. Acésta era unŭ stoicismŭ demnŭ de martiriĭ creştinismuluĭ.

Dupe căderea luĭ Duca-Vodă, spătarulŭ Şerban Cantacozino, ne maĭ aflându-şĭ siguranţa în Moldova, a fugitŭ în Transilvania, unde a petrecutŭ iarna. După ce a eşitŭ în primăvară, elŭ s'a dusŭ prin Caransebeş şi prin Orşova la Adrianopole, unde se afla Cara-Mustafa paşa, pe care îlŭ cunoştea de multŭ timpŭ.

Aci, Şerban cade cu mare rugăciune la paşa ca să mijlocéscă în orĭ-ce modŭ spre a dobândi de la Grigore Ghica liberarea fraţilorŭ sĕĭ. Cara-Mustafa, rugându-se de vizirulŭ, 'l-a şi înduplecatŭ de a scrisŭ unŭ fermanŭ luĭ Grigore Ghica pentru a libera pe fraţiĭ Cantacozineştĭ. Elŭ 'ĭ-a scrisŭ să-ĭ dea în primirea luĭ Aga cu care îĭ trimitea fermanulŭ.

Mergêndŭ aga cu fermanulŭ la Bucureştĭ, Grigore Ghica a fostŭ nevoitŭ să libereze şi să dea în mâna turculuĭ pe fraţiĭ Cantacozineştĭ, pe carĭ 'ĭ-a dusŭ la Constnatinopole. Asemenea a maĭ liberatŭ şi pe alţĭ boerĭ carĭ eraŭ prin închisorĭ şi pe la ocnă.

Grigore Ghica era tare contrariatŭ de aflarea Cantacozineştilorŭ la Constantinopole, căcĭ elŭ ştia că dênşiĭ vorŭ urzi totŭ felulŭ de intrigĭ în contra luĭ. Grigore Ghica nu se înşela în temerile sale. Cantacozineştiĭ reuşise a inspira Sultanuluĭ atâta temere pentru necredinţa luĭ Ghica

în câtŭ îĭ ceru să'ĭ trimiţă la Constantinopole, ca ostatice pe femeia şi pe copii sĕĭ.

Intre acestea, rupêndu-se pacea dintre Turcia şi Polonia, Grigore Ghica maĭ primeşte ordinŭ de la Sultanulŭ ca să mérgă cu óstea să apere cetatea Cameniţa. Nevoitŭ să se supue, pe de o parte elŭ trimite la Constantinopole pe dómna cu copiiĭ, însoţită de fratele eĭ Teodor Sturza, iar pe de alta se duce cu óstea la Hotin unde se afla Seraschir-paşa (1673).

Pe când se afla la Hotin, Grigore Ghica, era necurmatŭ frămêntatŭ de ideea că pe câtŭ timpŭ Cantacozineştiĭ se vorŭ afla pe lângă Pórtă, elŭ nu va fi sigurŭ de tronulŭ sĕŭ. Spre a scăpa de acestŭ rĕŭ care îlŭ turmenta necurmatŭ, Ghica a trimisŭ la Constantinopole plângere ca de la ţéră, şi o mare sumă de banĭ la vizirulŭ, rugându-l ca să gonéscă pe Cantacozineştĭ de acolo. Vizirulŭ înduplecatŭ de baniĭ trimişĭ de Ghica, a exilatŭ la Cipru pe Şerban Cantacozino spătarulŭ, pe Radu Creţulescu şi pe Constantin, fratele luĭ Şerban.

In tómna anuluĭ 1673, Turciĭ se aflaŭ ăncă în lagărulŭ lorŭ celŭ mare de la Hotin. Aci se aflaŭ şi domniĭ românĭ, Grigore Ghica şi Ştefan Petriceicu, carĭ eraŭ aşezaţĭ cu oştile lorŭ în aripa dréptă a lagăruluĭ. De o dată vine veste că hatmanulŭ Sobieschi soseşte cu o numerósă armată de polonĭ. Mare spaimă intră în inima turcilorŭ carĭ facŭ totŭ felulŭ de planurĭ de apărare.

Domniĭ românĭ âncă înclinaŭ către armia polonă, căcĭ se temeaŭ de o învingere complectă a turcilorŭ. Conduita cea aspră a paşeĭ, comandantulŭ generalŭ alŭ oştilorŭ otomane, contribuise şi maĭ multŭ a indispune pe domniĭ românĭ în contra turcilorŭ. Intr'o ḑi paşa, supărându-se pe Petriceicu, l'a lovitŭ cu buzduganu. Acéstă ofensă incalificabilă a decisŭ pe domnulŭ Moldoveĭ să tréca cu óstea sa la Polonĭ.

Situaţiunea luĭ Grigore Ghica era maĭ dificilă. Familia luĭ era ca ostatice la Constantinopole şi se temea pentru dênsa. Cu tóte astea o mare parte din boeriĭ sĕĭ hotărâse să tréca la Polonĭ cu óstea lorŭ.

Bătălia cea mare dintre Polonĭ şi Turcĭ se dete la 11 Noembre 1673. Lupta era din cele maĭ inverşunate. Dar pe când ea se continua cu mare tenacitate din amêndouĕ părţile, Petriceicu trece cu óstea sa sub stindardele luĭ Sobieschi. Imitândŭ esemplulŭ Moldovenilorŭ, cea maĭ mare parte din boeriĭ luĭ Grigore Ghica, trecŭ şi eĭ cu óstea în rândurile polonilorŭ. În deşertŭ Ghica se încercă să'ĭ oprésca, căcĭ şi elŭ este încongiuratŭ de óstea polonă, şi atrasŭ fără voia luĭ în tabăra lorŭ. Acéstă întêmplare ne aşteptată a decisŭ victoria în partea Polonilorŭ.

Grigore Ghica presentându-se înaintea luĭ Sobieschi, a fostŭ primitŭ de dênsulŭ cu marĭ onorurĭ. Elŭ 'ĭ-a propusŭ sĕ rĕmâe sub protecţiunea sa; dar Ghica l'a făcutŭ să înţelégă că ar pune

viaţa familieĭ sale în pericolŭ. Elŭ dar 'ĭ-a cerutŭ permisiune să plece de acolo. Intre acestea Sultanulŭ, în urma stăruinţelorŭ şi a banilorŭ ce Şerban Cantacozino dedese Viziruluĭ, numeşte domnŭ în Ţéra-Româuéscă pe Duca-Vodă.

Dupĕ plecarea sa din Polonia, Grigore Ghica s'a dusŭ maĭ ântêiŭ în Veneţia, de unde puindu-se pe o navă din Cipru a ajunsŭ în Constantinopole. Aci a trasŭ în secretŭ la amiculŭ sĕŭ Panaiotache care în câte-va zile 'ĭ-a dobânditŭ ertarea de la Sultanulŭ. Presentându-se înaintea Sultanuluĭ, acesta nu numaĭ că 'ĭ-a restituitŭ familia şi averile sale, dar 'ĭ-a promisŭ că în câte-va lunĭ iĭ va înapoia şi tronulŭ ţĕriĭ.

Astŭ-felŭ Grigore Ghica a domnitŭ a doua óră numaĭ unŭ anŭ şi optŭ lunĭ.

CAP. XVII

Duca-Vodă, 1636–1678.

Duca-Vodă trimite soli la principele Transilvanieĭ să-ĭ céră pe boeriĭ pribegĭ. Duca aruncă în temniță pe Cantacozineștĭ. Duca-Vodă plécă cu óstea în Ucrania. Bătălia de la cetatea Cerin. Cantacozinii complotésă în contra luĭ Duca-Vodă pentru a-lŭ rĕsturna. Duca-Vodă nu póte să împace spiritele. Șerban Cantacozino este numitŭ domnŭ alŭ Munteniei. Duca domnŭ în Moldova.

In urma bătălieĭ de la 11 Noembre 1673, pe când Grigore Ghica se credea captivŭ în Polonia, Șerban Cantacozino, prin Cara-Mustafa căruia 'ĭ dedese o mare sumă de banĭ, reușise a se numi domnŭ în Muntenia Duca-Vodă. Elŭ a și intratŭ în Bucureștĭ la 16 Decembre 1673 însoțitŭ de maĭ mulțĭ boerĭ și s'a aședatŭ în scaunŭ.

Dupe cum ne spune Delchiaro, Duca era de origină din satulŭ Policiani din Albania. Fiindŭ tênĕrŭ și inteligentŭ, părințiĭ luĭ l'aŭ trimisŭ în Moldova, pe timpulŭ domnieĭ luĭ Vasile Lupu, să învețe vre-unŭ meșteșugŭ. Întêmplarea a făcutŭ ca elŭ să devie pagiŭ la curtea domnéscă. Apoĭ, devenindŭ boerŭ mare, a ajunsŭ maĭ târdiŭ domnŭ al Moldoveĭ.

La venirea sa din Constantinopol ca domnŭ al Munteniei, Duca a aflatŭ țéra într'o stare cu

totulŭ anormală. O parte din boerĭ eraŭ fugiţĭ în Ardélŭ, alţiĭ fugiseră prin munţĭ; iar poporulŭ de rândŭ se ascunsese prin pădurĭ, pentru că eşise vorba că o să vie tătariĭ să robéscă ţéra. Elŭ a datŭ îndată de veste în tóte părţile ca fie-care să vie la casa luĭ, fără să aibă témă de ceva. Totŭ de odată prin mare sacrificiŭ de banĭ, elŭ a liberatŭ din Candia, unde se aflaŭ în exilŭ, pe uniĭ din fraţiĭ Cantacozineştĭ.

Vĕḑêndŭ Duca-Vodă că dupe atâtea chemărĭ, boeriĭ pribegĭ din Transilvania totŭ nu vorŭ să se întórcă în ţéră, se sfătui cu boeriĭ ce eraŭ lângă dênsulŭ ca să trimiţă solĭ la principele Transilvanieĭ să céră pe boeriĭ pribegĭ şi să-ĭ aducă în ţéră chiar fără voia lorŭ. În acestŭ scopŭ dar elŭ a trimisŭ pe Pârvu logofătŭ, fiulŭ luĭ Drăghicĭ spătaru Cantacozino. Acéstă solie însă a rĕmasŭ fără nicĭ unŭ resultatŭ. Boeriĭ nevoindŭ să se întórcă în ţéră de bună voe, Apafi, principele Transilvanieĭ, a rĕspunsŭ luĭ Pîrvu că nu este în obiceiulŭ ţĕriĭ ca elŭ să-ĭ dea fără voia lorŭ.

În vara anuluĭ 1674, Duca a primitŭ ordinŭ ca să însoţéscă cu óstea pe Sultanulŭ care mergea în ţéra Cazacilorŭ. Duca s'a şi dusŭ cu împĕratulŭ care a luatŭ acolo multe cetăţĭ şi a pustiitŭ ţéra, iar către tómnă s'a întorsŭ înapoĭ.

Dupe ce Duca-Vodă s'a întorsŭ iar în scaunŭ, a timesŭ din noŭ să cheme pe boeriĭ pribegĭ din Ardélŭ. Elŭ le-a datŭ totŭ felulŭ de garanţiĭ că vorŭ trăi în pace şi liniştiţĭ pe la casele lorŭ şi că se

vorŭ bucura de dregătorii înalte. În urma acestorŭ promisiunĭ, uniĭ din boerĭ, precum Stroe Stolniculŭ, Hristea vistieru, ginerele luĭ Bălénu, apoĭ maĭ târdiŭ Bălénu cu fiulŭ sĕŭ Ivaşcu şi mulţĭ alţiĭ, luară coragiŭ şi veniră în ţéră.

Duca-Vodă, la începutulŭ domnieĭ sale, se arătă cu multă blândeţe şi durere de inimă pentru suferinţele poporuluĭ românŭ; dar acestea eraŭ numaĭ nişte simţimente false prin care tindea a amăgi pe boeriĭ şi pe locuitoriĭ ţĕriĭ. Streinŭ de némulŭ românescŭ şi dominatŭ cu deosebire de dorinţa de a se înavuţi, elŭ voia să esercite asupra ţĕriĭ tóte mijlócele prin care să pótă stórce banĭ.

Pentru a-şĭ atinge însă acestŭ scopŭ, elŭ avea nevoe de instrumente fără sufletŭ şi conştiinţă. Cantacozineştiĭ carĭ ocupaŭ dregătoriile cele maĭ înalte ale ţĕriĭ, nu puteaŭ deveni instrumentele mişeliilorŭ sale. Elŭ depărtéză de lângă sine pe Cantacozineştĭ, cărora le datora chiar tronulŭ şi începe a se încongiura de capiĭ facţiuneĭ adversară Cantacozineştilorŭ.

Când gândea Duca-Vodă că a venitŭ timpulŭ să pue în lucrare proiectele sale de înavuţire, primeşte ordinŭ (1675) de la Ibraim-paşa să mérgă cu oştile asupra Polonilorŭ. Nevoitŭ să plece, elŭ a lăsatŭ guvernămêntulŭ ţĕriĭ în mânele luĭ Stroe Leurdénu vornicu şi a luĭ Radu Creţulescu. În acéstă espediţiune turciĭ n'aŭ avutŭ nicĭ unŭ succesŭ.

Duca-Vodă se întorcea în ţéră, dar aducêndu-şĭ

aminte că venise timpulŭ pentru plata tributuluĭ, a trimesŭ înainte pe Hristea vistieru ca să caute a strânge banĭ. Intrândŭ în ţéră, Hristea căuta pe Stroe vorniculŭ şi pe Radu Creţulescu ca să pue la cale pentru banĭ; dar d'abia 'ĭ-a aflatŭ, căcĭ eraŭ împrăştiaţĭ din causa ciumeĭ.

Către tómnă venind şi Duca de la resboiŭ, n'a cutezatŭ să intre în Bucureştĭ din causa ciumeĭ, ci s'a dusŭ la Cocorĕştĭ, unde a şedutŭ până la Bobotéză. Pe când se afla Duca la Cocorĕştĭ, intrigile boerilorŭ carĭ duşmăneaŭ pe Cantacozineştĭ, insinuară marĭ prepusurĭ asupra lor, spuind că ar fi necredincioşĭ domnuluĭ.

Duca fiindŭ de o natură iute şi bănuitorŭ, pe locŭ a prinsŭ şi a aruncatŭ în închisóre pe Cantacozineştĭ carĭ eraŭ pe lângă dênsulŭ. Şerban Cantacozino spătarulŭ se afla atuncĭ la Drăgăneştĭ. Duca a trimisŭ cu iuţélă pe Gheorghiţă căpitanulŭ Ciudin şi pe Drosulŭ serdaru de l'aŭ adusŭ la Cocoreştĭ. A trimisŭ şi dupe Mateĭ Cantacozino spătarulŭ la Filipeştĭ, pe soculŭ logofătulŭ care, deşi l'a prinsŭ, l'a scăpatŭ în urmă din mână şi a fugitŭ în Ardélŭ.

Se lăţise fórte multŭ vorba că Duca voia să omóre pe toţĭ Cantacozineştiĭ. Dar Dabijóia sora luĭ Duca-Vodă precum şi dómna luĭ, aŭ înlăturatŭ acéstă rea pornire a domnuluĭ. Ele l'aŭ induplecatŭ de i-a pusŭ pe toţĭ în libertate şi le-a acordatŭ credinţa de maĭ 'nainte.

Turciĭ nu puteaŭ să uite înfrângerea lorŭ din

anulŭ trecutŭ în Polonia. În anulŭ acesta (1676), eĭ s'aŭ sculatŭ iar cu putere mare asupra Polonilorŭ. Domniĭ românĭ, Duca-Vodă şi Antonie Roseti, domnulŭ Moldoveĭ priimiră ordinŭ în primăvara acestuĭ anŭ să iasă şi eì la óste.

Duca a înaintatŭ cu oştile sale până la Iaşĭ. De aci a pornitŭ împreună cu Antonie Roseti şi aŭ trecutŭ Nistru. Eĭ s'aŭ dusŭ în Polonia împreună cu oştile turceştĭ şi tătăreştĭ şi aŭ coprinsŭ cetăţile, Iaholniţa, Iaslovăţulŭ, Bucheciul şi Haliciulŭ.

Intr'o ḑi turciĭ primescŭ ştire de la óstea tătărască, care era maĭ 'nainte, că venindŭ Sobieschi asupra lorŭ cu o óste fórte numerósă, i-a bătutŭ cumplitŭ. Turciĭ, auzindŭ acésta, aŭ alergatŭ de s'aŭ unitŭ cu tătariĭ şi cu toţiĭ apoĭ aŭ năvălitŭ asupra polonilorŭ. Eĭ s'aŭ aruncatŭ cu atâta furie asupra lorŭ în câtŭ 'ĭ-a împinsŭ în cetatea Juranieĭ lângà Nistru unde, încongiurândŭ pe Polonĭ, s'aŭ bătutŭ până séra.

In acéstă bătălie, turciĭ, aŭ avutŭ desavantagiulŭ că nu aveaŭ cu dênşiĭ tunurĭ ca Poloniĭ. Până să-şĭ aducă Turciĭ tunurĭ, Poloniĭ aŭ profitatŭ de 'şĭ-aŭ săpatŭ şanţurĭ de apărare, din carĭ se luptaŭ cu avantagiŭ. Treĭ sĕptămânĭ s'aŭ bătutŭ aci turciĭ cu Poloniĭ. Poloniĭ eşaŭ adesea din şanţurile lorŭ şi năvăleaŭ asupra turcilorŭ ş'apoĭ iar se trăgeaŭ înapoĭ în şanţurĭ sub protecţiunea artilerieĭ lorŭ.

Dupe o luptă atâtŭ de îndelungată, care nu

ducea la nicĭ unŭ resultatŭ decisivŭ, Poloniĭ aŭ făcutŭ pace cu Turciĭ, dândŭ turcilorŭ Podolia cu Cameniţa; iar turciĭ aŭ înapoiatŭ Polonilorŭ pe toţĭ captiviĭ de resbelŭ ce aveaŭ.

Duca-Vodă, ca să facă o surprisă plăcută Sultanuluĭ, îndată ce s'a hotărâtŭ pacea, a trimisŭ cu mare iuţélă pe Mateĭ Cărămidă la dênsulŭ ca să-ĭ ducă acéstă plăcută nuvelă. Ajungêndŭ Mateĭ Cărămidă maĭ 'nainte de câtŭ orĭ-cine la Adrianopolŭ, a spusŭ plăcuta nuvelă vizirului Cupruli-Oglu. Acesta, de mare bucurie, l'a dăruitŭ cu 200 de galbenĭ şi l'a pornitŭ îndată la Impĕratulŭ cu cartea ce avea. Impĕratulŭ cetindŭ cărţile, asemenea s'a bucuratŭ şi a făcutŭ darurĭ luĭ Mateĭ Cărămidă.

Duca-Vodă, dobândindŭ multă consideraţiune de la turcĭ, a dobânditŭ reînoirea domnieĭ în al treilea anŭ. Dupe aceea Duca a intratŭ în ţĕră, unde a fostŭ priimitŭ cu mare pompă de Gheorghe Bălénu, de Hristea vistieru şi de Stoica paharniculŭ, cărora le încredinţase guvernarea ţĕriĭ în lipsa luĭ.

In urma acestorŭ espediţiunĭ, puţinŭ timpŭ se bucurase Duca-Vodă de repaosŭ. In primăvara anuluĭ 1678, Duca iar priimi ordin ca să însoţéscă armia turcéscă la cetatea Cecrin în Ungaria în contra Muscalilorŭ. Oştile otomane se comandaŭ chiar de vizirulŭ Cara Mustafa-paşa. Antonie Roseti, domnulŭ Moldoveĭ, âncă priimise ordinŭ ca să mérgă cu óstea sa.

Duca-Vodă, plecândŭ cu oştile la resbelŭ, a lăsatŭ ca să guverne ţéra în locŭlŭ luĭ, pe Şerban spătarulŭ Cantacozino, pe Hristea vistieru, pe Iordache Roset postelniculŭ şi pe Stroe paharniculŭ. In vara aceea şi Sultanulŭ venise la Dristorŭ, pentru óre-carĭ afacerĭ.

Duca-Vodă, mergèndŭ la Bender, a aflatŭ pe vizirulŭ dincolo de Nistru. Elŭ a fostŭ priimitŭ cu marĭ onorurĭ şi l'a îmbrăcatŭ cu caftanŭ, atâtŭ pe dênsulŭ câtŭ şi pe boerĭĭ luĭ. Dupe aceea, eĭ aŭ plecatŭ cu toţiĭ la cetatea Cecrin. Străbătândŭ prin locurĭ sterpe şi ne umbrite, eĭ aŭ suferitŭ fórte multŭ de lipsa de apă.

Dupe ce aŭ sositŭ înaintea cetăţiĭ Cecrin, eĭ aŭ începutŭ a o bate cu artileria. Ceĭ din lăuntru se luptaŭ cu multă vitejie, în câtŭ 63 de ţile a duratŭ bombardarea, fără ca turciĭ să ajungă la vre-unŭ resultatŭ. Pe când se continua astŭfelŭ lupta, sosescŭ la Nistru o mulţime de trupe muscăleştĭ, carĭ veneaŭ în ajutorulŭ cetăţiĭ.

Românii şi Moldoveniĭ făcuse patru podurĭ peste apa cea băltósă şi mlăştinósă de lêngă Cecrin. Preste aceste podurĭ aŭ trecutŭ oştile turceştĭ şi tătăreştĭ ca să mérgă să opréscă pe muscalĭ de a veni în ajutorulŭ cetăţiĭ. Dupe o luptă înverşunată, muscaliĭ aŭ împinsŭ înapoĭ armata păgână care voia să tréca podurile înapoĭ. Vizirulŭ, ca să-ĭ ţie în luptă, a pusŭ la capetele podurilorŭ pe Ianicear-paşa şi pe domniĭ românĭ cu armiile lorŭ, ca să-ĭ opréscă de a trece înapoĭ.

Oştile otomane şi tătare, grămădindu-se în numĕrŭ considerabilŭ la capetele podurilorŭ şi fiind strivite de armia muscalilorŭ, aŭ datŭ năvală şi aŭ trecutŭ preste poduri. Ba tătariĭ dândŭ prin apă, uniĭ scăpaŭ iar alţiĭ se înecaŭ.

Oştile muscăleştĭ se comandaŭ de generalulŭ Romodanovschi. Ele aŭ statŭ o sĕptămână dincolo de apă iar turciĭ dincóce despre cetate. Oştile otomane se luptară o sĕptămână şi cu muscaliĭ din afară şi cu ceĭ din cetate. Dupe o sĕptĕmână ânsă eĭ luară cetatea.

In urma acesteĭ victoriĭ strălucite, vizirulŭ împreună cu ceĭ-l'alţĭ aŭ pornitŭ înapoĭ, trecêndŭ Nistru pe la Soroca. Dupe acésta, Duca-Vodă, a cerutŭ voe vizirului să se întórcă în ţéră. Vizirulŭ, îmbrăcându-lŭ cu caftanŭ, atâtŭ pe elŭ câtŭ şi pe boeriĭ luĭ, i-a liberatŭ să mérgă în ţéră.

Intre acestea ânsă, Cantacoziniĭ profitândŭ de lipsa luĭ Duca-Vodă din ţéră, urziră unŭ complotŭ în contra luĭ, pentru a-lŭ rĕsturna din scaunŭ. Eĭ îndemnară pe poporŭ să se scóle cu plângerĭ în contra luĭ Duca-Vodă şi a grecilorŭ carĭ storceaŭ ţéra. Pe de altă parte, mergêndŭ Cuciucŭ Imbrihorŭ înaintea Vizirului, eĭ aŭ alăturatŭ pe lêngă dênsulŭ unŭ numĕrŭ din boerĭ pribegĭ, carĭ să mérgă înaintea vizirului şi să ducă plângerĭ în contra luĭ Duca-Vodă.

Pe când Duca-Vodă ajungea la Iaşĭ, află că Radu Creţulescu a fugitŭ cu tótă familia sa în Ardélŭ. Din tabăra de lêngă dênsulŭ, aŭ maĭ

fugitŭ în Ardélŭ, trecêndŭ pe la Trotuşĭ şi Vintilă Cornénu paharnicu şi Pîrvu postelnicu, fiulŭ luĭ Creţulescu.

Duca-Vodă, vĕdêndŭ aceste desordine, a trimisŭ pe Constantin Brâncovénu logofĕtu cu cărţĭ la Creţulescu ca să-lŭ decidă să se întórcă în ţéră. Dar ajungêndŭ la Sărata, aci a întêmpinatŭ pe unŭ pârcălabŭ alŭ luĭ Şerban Cantacozino, care 'ĭ-a spusŭ că Şerban a fugitŭ cu tótă familia la Rusciucŭ. Brâncovénu, cum află despre acésta, ia calea spre Rusciucŭ şi se duce dupe unchiulŭ sĕŭ Şerban Cantacozino.

Ajungêndŭ la Bĕrlad, Duca-Vodă, priimeşte veste despre fuga luĭ Şerban Cantacozino. Acéstă nuvelă l'a mâhnitŭ cu deosebire. Elŭ se totŭ gândea cum să facă spre a împăca spiritele revoltate în contra sa. Dupe ce sosi la Focşanĭ, a trimisŭ pe stolniculŭ Constantin Cantacozino la fratele sĕŭ Şerban ca să se siléscă în totŭ chipulŭ să-lŭ înduplece a se întórce în ţéră.

Stolniculŭ Constantin, întêlnindu-se cu fraţiĭ luĭ peste Dunăre, nu a reuşitŭ în solia sa. Eĭ 'ĭ-aŭ rĕspunsŭ că nu se vorŭ întórce în ţéră până ce nu vorŭ rĕsturna pe Duca-Vodă. Cantacoziniĭ adresară o plângere către Vizirulŭ Cara Mustafa prin miḑlocirea unuĭ turcŭ. Vizirulŭ, fiindŭ amicŭ alŭ luĭ Şerban Cantacozino, 'ĭ-a şi trimisŭ rĕspunsŭ să mérgă la Constantinopole, că i se va da domnia Muntenieĭ.

Îndată ce vizirulŭ a ajunsŭ în Constantinopole, a şi numitŭ domnŭ în Muntenia pe Şerban Cantacozino ; iar pe Duca l'a strămutatŭ în Moldova, în loculŭ luĭ Antonie Roset, pe care l'a mazîlitŭ.

CAP. XVIII

Şerban II Cantacozino, 1679–1688 Octombre 29

Şerban II Cantacozino proiectésă să dea Românieĭ independinţa de sub Mihaiŭ-Vitézu. Mahomet IV asediasă Viena. Domniĭ românĭ iaŭ parte la acestŭ resbelŭ. Domniĭ românĭ favorisésă pe asediaţĭ. Sobieski scapă Viena. Armia otomană învinsă. Şerban se întórce în ţéră. Şerban Cantacozino vrea să gonéscă pe Turcĭ din Europa. Şerban contractéză alianţe cu Leopold al Austrieĭ şi cu Ţariĭ Rusieĭ. Şerban îşi forméză o armie bine echipată. Şerban móre în ajunulŭ executăreĭ proiectelorŭ sale.

Îndată ce Şerban II Cantacozino este numitŭ domnŭ al Munteniei, trimite la Bucureştĭ pe nepotulŭ sĕŭ Constantin Brâncovénu, însoţitŭ de Schimni Aga, ca să liberese tronulŭ, strĕmutândŭ pe Duca în Moldova.

Până la intrarea luĭ în ţéră, Şerban încredinţésă guvernulŭ ţĕriĭ în mânele luĭ Constantin Brâncovénu, luĭ Stroe Vorniculŭ şi luĭ Hristea Vistieru. Aceştia aveaŭ ordinŭ ca până la sosirea luĭ în ţéră, să prepare tóte spiritele ca să-lŭ priméscă cu bucurie.

Şerban II Cantacozino, a intratŭ în Capitala

ţĕriĭ cu mare pompă şi s'a aşeḑatŭ pe scaunulŭ domnieĭ în ḑioa de şése Ianuarie 1679. Poporulŭ l'a priimitŭ cu entusiasmulŭ şi cu afecţiunea cea maĭ mare, căcĭ recunoscuse într'ênsulŭ âncă maĭ de 'nainte pe omulŭ dreptŭ, desinteresatŭ şi patriotŭ. Ḑioa intrăriĭ sale ca Domnŭ, a fostŭ o ḑi de sĕrbătóre pentru întréga naţiune.

Şerban era de statură înaltŭ şi forte, iar de natură, colericŭ şi violentŭ. Când se mânia, ênsuşĭ amiciĭ luĭ tremuraŭ de frică. Vocea luĭ era aşa de teribilă, în câtŭ înspăimânta şi pe ceĭ maĭ curagioşĭ.

Suindu-se pe tronulŭ ţĕriĭ, Şerban concepuse înalta şi patriotica idee de a se rumpe de la Turcĭ şi de a reda ţĕriĭ sale independinţa de care se bucura sub Mihaiŭ Bravulŭ. Dar pentru realisarea unuĭ astŭ-felŭ de mare proiectŭ, elŭ avea nevoe de concursulŭ sincerŭ şi lealŭ alŭ tutulorŭ boerilorŭ ţĕriĭ. Din ne fericire ânsă, de câtŭ-va timpŭ boeriĭ eraŭ împărţiţĭ în facţiunĭ, carĭ se sfîşiaŭ una pe alta. Acésta făcea slăbiciunea ţĕriĭ şi încuragea pe Turcĭ ca să tratese statulŭ românŭ ca pe o provincie turcéscă.

Pentru a-şĭ atrage pe boerĭ în partea sa şi în ideile sale, Şerban avea doă miḑlóce. Prin severitatea şi energia caracteruluĭ sĕŭ, elŭ le inspira temere şi îĭ oprea de a urzi vre-unŭ complotŭ în contra luĭ. Prin generositate şi bine-faceri, elŭ le câştiga inima şi-ĭ făcea ceĭ maĭ devotaţĭ amicĭ şi supuşĭ aĭ sĕĭ.

Celŭ d'ântêiŭ actŭ de dreptate al luĭ Şerban, dupe venirea sa pe tronŭ, a fostŭ de a restabili pe scaunulŭ arhiepiscopalŭ al Românieĭ pe Mitropolitulŭ Teodosie, care era închisŭ în mănăstirea Tismana. Intr'unŭ soborŭ compusŭ din totŭ clerulŭ şi boeriĭ ţĕriĭ, s'a recunoscutŭ că pârele aduse în contra înaltuluĭ prelatŭ Teodosie eraŭ ne drepte. Decĭ, metropolitulŭ Varlam, a fostŭ îndatoratŭ să depue insemnele de metropolitŭ, carĭ s'aŭ datŭ iar luĭ Teodosie.

La venirea sa pe tronŭ, Şerban, aflase ţéra în desăvêrşită sărăcie şi miserie. Elŭ îşĭ propunea să-ĭ ameliorese sórta prin tóte mijlócele posibile. Dar unŭ ordinŭ de la Sultanulŭ îlŭ sili ca să se pue în capulŭ ósteĭ sale, şi, împreună cu domnulŭ Moldoveĭ, să mérgă să se unéscă cu armia turcéscă, care mergea la resbelŭ. Elŭ petrecu în tabără tótă vara snuluĭ 1680 şi se întórse tocmaĭ tómna.

In cursŭ de vre-o doĭ anĭ, ţéra se bucură de linişte şi domnulŭ eĭ se ocupă cu multă energie să ameliorese starea lucrurilorŭ şi să dea o desvoltare câtŭ se putea maĭ mare forţeĭ sale armate.

Dar, în anulŭ 1683, luară naştere nişte evenimente, carĭ trebuia să aibă o mare înrîurire asupra sórteĭ Ţĕriĭ-Româneştĭ. Sultanulŭ Mahomet IV, îndemnatŭ de marele vizirŭ Cara-Mustafa, duşmanŭ ne împăcatŭ al creştinilorŭ, s'a

hotărâtŭ să coprindă Viena, dupe care apoĭ să cuceréscă imperiulŭ de Occidentŭ.

În acestŭ scopŭ elŭ ridică o armie formidabilă de Turcĭ şi de Tătarĭ, pe carĭ o concentrésă in lagărŭ la Belgradulŭ turcescŭ. Domniĭ românĭ, Şerban şi Duca, precum şi principele Transilvanieĭ, Mihail I Apafi, priimescŭ ordinŭ să vie îndată cu oştile lorŭ aci.

Vizirulŭ Cara-Mustafa, puindu-se în fruntea acesteĭ armate numeróse, a pornitŭ dreptŭ la Viena, pe care a asediat'o şi a începutŭ să o bată din tóte părţile. Pe când Cara-Mustafa bătea Viena, o parte din armia tătară, rĕspândindu-se în depărtare de treĭ ţile cale împrejurulŭ eĭ, ardea, prăda şi robia totŭ ce le eşea înainte.

Domniĭ românĭ, Şerban şi Duca, eraŭ aşeţaţĭ cu óstea lorŭ despre Dunăre, unde Vizirulŭ le dedese ordinŭ să construiască unŭ podŭ peste apă. Eĭ, deşi venise cu armele în contra Nemţilorŭ, ânsă, ca creştinĭ, nu aveaŭ inimă să se bată cu dĕnşiĭ şi să contribue la victoria păgânilorŭ. De aceea eĭ lucraŭ fórte încetŭ la construirea poduluĭ, ca dóră va veni vre unŭ ajutorŭ de creştinĭ celorŭ din cetate.

Óstea din lăuntrulŭ cetăţiĭ, deşi puţinŭ numerósă, se lupta cu multă vitejie în contra asediatorilorŭ. Impĕratulŭ Leopold I, vĕţêndŭ slăbiciunea ósteĭ sale, trimise să céră ajutorŭ de la regele Polonieĭ. Între acestea ânsă turciĭ băteaŭ cetatea necontenitŭ şi téma era fórte mare

ca eĭ s'o reducă maĭ 'nainte de a-ĭ sosi ajutórele aşteptate.

În acéstă critică situaţiune, Şerban II Cantacozino a fostŭ de mare ajutorŭ împĕratuluĭ Leopold. Óstea românilorŭ nu causaŭ nicĭ un rĕŭ nemţilorŭ, căcĭ lupta lorŭ era numaĭ simulată. Artileria lorŭ făcea mare sgomotŭ, dar nu ucidea nicĭ unŭ duşmanŭ, căcĭ tunurile lorŭ eraŭ umplute cu pae. Osebitŭ de acésta, Şerban întreţinea corespondinţă secretă cu ceĭ din cetate, făcêndu-le cunoscutŭ tóte dispositiunile ce turciĭ luaŭ în contra lorŭ.

Tóte aceste avantage aŭ făcutŭ ca Nemţiĭ să-şĭ prelungéscă resistenţa multŭ timpŭ. Cu tóte astea, ajutórele aşteptate totŭ nu soseaŭ şi asediaţiĭ venise în momentulŭ supremŭ de a preda cetatea. Şerban, aflândŭ despre acéstă situaţiune disperată a nemţilorŭ, le-a trimisŭ îndată pe Pater Iesuitulŭ, pe care ilŭ ţinea de maĭ multŭ timpŭ ascunsŭ în cortulŭ sĕŭ, ca să le spue să maĭ prelungéscă resistenţa âncă patru ore, căcĭ turciĭ vorŭ isprăvi prafulŭ de puşcă şi vorŭ înceta orĭ ce luptă, până să li se aducă altulŭ. Nemţiĭ, încuragiaţĭ de acéstă ştire îmbucurătóre, prelungescŭ lupta cu unŭ coragiŭ eroicŭ.

Între acestea, étă că soseşte şi craiulŭ Polonieĭ, Ión III Sobieski, cu o armie de 30,000 ostaşĭ. Turciĭ, simţind de venirea polonilorŭ, aŭ scosŭ o mare parte din óstea lorŭ şi a trimis'o înaintea polonilorŭ ca să-ĭ oprésca de a veni în aju-

torulŭ cetăţiĭ, până ce o vorŭ lua-o, căcĭ o slăbise cu totulŭ, bătênd'o de 63 de ḑile continuŭ.

Armia polonă, condusă de geniulŭ resbelnicŭ al luĭ Sobieski, a lovitŭ cu atâta putere armia turcéscă în câtŭ şése ore i-a fostŭ de ajunsŭ ca s'o înfrângă şi s'o risipéscă. Turciĭ, apucândŭ fuga, lăsară totŭ lagărulŭ în mânele Polonilorŭ. Iar ianicerii, carĭ se aflaŭ în şanţurĭ, aŭ fostŭ masacraţĭ ca nişte animale.

În urma asteĭ victoriĭ atâtŭ de strălucită, Sobieski a fostŭ priimitŭ cu mare triumfŭ în cetate ca unŭ salvatorŭ. Îndată dupe aceea a venitŭ şi Leopold din Tirolŭ, unde se retrăsese maĭ 'nainte de încongiurarea Vieniĭ. Elŭ a îmbrăţişatŭ cu multă recunoştinţă pe regele Polonieĭ şi 'ĭ-a mulţumitŭ de ajutorulŭ ce 'ĭ-a datŭ într'o situaţiune atâtŭ de dificilă. In urma acestora, Sobieski s'a întorsŭ cu armia în ţéra luĭ.

Dupe înfrângerea totală ce aŭ suferitŭ, turciĭ nu s'aŭ opritŭ din fugă de câtŭ dupe ce aŭ ajunsŭ la Belgradulŭ turcescŭ, căcĭ creştiniĭ îĭ gonea cu furie dupe urmă. Împĕratulŭ turcescŭ se afla la Adrianopole. Cândŭ a aflatŭ despre acéstă neaşteptată catastrofă, s'a mâniat atâtŭ de tare în contra viziruluĭ Cara-Mustafa, în câtŭ a trimisŭ fermanŭ de i-a tăiatŭ capulŭ.

Spre a se încredinţa despre esecutarea ordinului sĕŭ, elŭ a ordonatŭ de i s'a adusŭ capulŭ să-lŭ vaḑă cu ochiĭ şi să'şĭ potoléscă setea mânieĭ. În urmă Sultanulŭ a numitŭ vizirŭ pe Cara

Ibraim paşa; iar oştile venite din resbelŭ le-a împrăştiatŭ spre ernatecŭ.

Pe când Şerban, în timpulŭ baterii Vieneĭ, se afla cu lagărulŭ pe malulŭ Dunăriĭ, ridicase o cruce de lemnŭ de stejarŭ în memoria tutulorŭ românilorŭ. Înaintea acesteĭ crucĭ, româniĭ veneaŭ de se închinaŭ în tóte ḑilele şi făceaŭ rugăciunĭ pentru înfrângerea turcilorŭ.

Pe acéstă cruce se afla o inscripţiune scrisă în limba latină care se termina astŭ-felŭ: „Noĭ Şerban Cantacozinulŭ, din mila luĭ Dumnezeŭ principe moşténŭ şi domnulŭ ţĕriĭ Munteneştĭ, am ridicatŭ crucea acésta în locŭlŭ acela unde în tóte ḑilele să se citéscă de toţĭ ómeniĭ întru veciniică pomenirea nóstră şi a lorŭ noştri, pe vremea când vizirulŭ Cara-Mustafa paşa ocolise Beciulŭ (Viena) din Austria de josŭ în 12 Septembre din anulŭ 1683. Călătorule, adu-ţĭ aminte că veĭ muri.“ [1])

Şerban, în urma goniriĭ turcilorŭ d'imprejurulŭ Vieneĭ, s'a întorsŭ cu óstea în ţéră. Duca-Vodă nu maĭ avu fericirea să se maĭ întórcă pe tronulŭ Moldoveĭ. În lipsa luĭ ţéra a fostŭ turbu-

---

1). Şincaĭ ne încredinţéză că pe când scria cronica Românilor, acéstă cruce se afla în curtea arhiepiscopuluĭ din Viena. Acéstă cruce avea o înălţime de 17 picióre.

În locŭlŭ crucii s'a ziditŭ o capelă care ar fi existândŭ şi astăḑĭ. Iar păduricea unde se aşeḑase tabăra Româno-Moldavă se nnmeşte şi astăḑĭ de locuitoriĭ Vieniĭ, *der Moldaver hölzel*, saŭ pădurea moldavă. Astă pădurice este situată ca la una mie paşĭ depărtare spre miaḑă-ḑi de castelulŭ Schoenbrun.

rată; iar elŭ ênsuşĭ, fiindŭ prinsŭ de oştile polone, fu dusŭ în Polonia.

Sultanulŭ, aflândŭ despre ducerea luĭ Duca-Vodă în Polonia, a numitŭ domnŭ în Moldova pe Dumitraşcu. Pentru instalarea luĭ Dumitraşcu, Pórta a trimisŭ unŭ numĕrŭ de óste turcéscă. Totŭ de odată a ordonatŭ şi luĭ Şerban-vodă să mérgă la Iaşĭ ca să pue pe Dumitraşcu în scaunŭ. Şerban-vodă, în anulŭ 1684 s'a şi dusŭ la Iaşĭ pentru îndeplinirea ordinuluĭ ce primise de la Sultanulŭ.

În urma învingeriĭ şi gonireĭ turcilorŭ de sub zidurile Vieneĭ, în urma înfrângerilorŭ ce aŭ maĭ suferitŭ în aniĭ 1685, 1686 şi 1687 din partea creştinilorŭ, Şerban II Cantacozino credu că a venitŭ momentulŭ favorabilŭ să-şĭ pue în esecutare marele sĕŭ proiectŭ de a da ţĕriĭ sale independinţa absolută, de a goni pe turcĭ din Europa şi de a recuceri pentru sine tronulŭ imperiuluĭ Bizantin, care aparţinuse odată străbunilorŭ sĕĭ.

În acestŭ scopŭ, Şerban, pe de o parte începe a face pregătirĭ de rĕsboiŭ, iar pe de alta pune la cale ca să contracteze alianţe puternice cu puterile creştine din afară. În anulŭ 1687, dupe ce nemţiĭ strîmtoraseră cu totulŭ pe turcĭ, Şerban credu că a venitŭ momentulŭ să-şĭ dea pe faţă proectele sale.

În iarna anuluĭ 1687-88, elŭ trimite la curtea din Viena, ca ambasadorŭ plenipotenţiarŭ din

partea sa pe fratele sĕŭ Iordake saŭ Gheorghe Cantacozino, ca să închee cu Leopold I unŭ tractatŭ de alianţă, pentru gonirea turcilorŭ din Europa. Între condiţiunile stipulate era şi aceea că daca Şerban va coprinde Constantinopolu, să devie imperatore al imperiuluĭ grecŭ, dupe dreptulŭ ce avea din vechime familia sa asupra acestuĭ imperiŭ.

Prin mijlocirea arhimandrituluĭ din Bosnia, unchiulŭ vizirului Soleiman-paşa, Şerban Cantacozino maĭ face alianţă şi cu ceĭ doĭ ţarĭ aĭ Rusieĭ, Ión şi Petru.

Dupe ce îşĭ dobândeşte nişte alianţe atâtŭ de importante, Şerban îşĭ concentréză tótă activitatea la preparativele din lăuntru. Elŭ îşĭ forméză unŭ corpŭ de armată de 28,000 ómenĭ, pe care îĭ ţine ascunşĭ prin pădurile de sub munţĭ, spre a nu fi ştiut deŭ turcĭ. Unŭ altŭ corpŭ de armată, de 12,000 ostaşĭ, îlŭ ţinea împrăştiatŭ chiar în provinciile otomane de lângă Dunăre. Şerban maĭ turnă şi o artilerie de 38 tunurĭ marĭ.

Prin energia şi activitatea sa, Şerban reuşise a'şĭ forma o óste demnă de cutezătórea sa întreprindere. Dar era fórte contrariatŭ că nu reuşise ăncă a decide pe boeriĭ ţĕriĭ să se scóle cu armele în contra turcilorŭ. Descuragiaţĭ de atâtea nefericirĭ ce trecuse peste ţéră, boeriĭ perduse orĭ-ce speranţă de o sórtă maĭ bună. Patriotismulŭ lorŭ slăbise atâtŭ de multŭ, în câtŭ

deveniseră incapabilĭ de orĭ-ce sentimente nobile şi generóse. În astŭ-felŭ de stare a lucrurilorŭ, Şerban esită de a intra în acţiune.

Dupe luarea Belgradului din mânele Turcilorŭ (27 August 1688), cabinetulŭ Vieneĭ credea că Şerban nu aştéptă de câtŭ ajutórele promise pentru a ridica stindardulŭ independenţeĭ. De aceea împĕratulŭ dă ordinŭ generaluluĭ sĕŭ Veterani ca să intre în Muntenia, pentru a sprijini mişcarea Românilorŭ. Veterani se şi aşédă cu tabăra lângă Turnu-Severin.

Şerban, aflând despre acéstă trecere ne aşteptată a imperialilorŭ în ţéră, trimite îndată la Veterani pe nepotulŭ sĕŭ Constantin Brâncovénu ca prin explicaţiunĭ şi rugăciunĭ să'lŭ determine ca să ésă din ţéră. Causa era că Şerban, ne putêndu-se încă asigura de concursulŭ boerilorŭ nu se putea determina ca să ia armele în contra turcilorŭ.

Veterani, surprinsŭ de cererea luĭ Şerban, a luat'o pe sub munţĭ şi s'a opritŭ cu tabĕra la Câmpu-Lungŭ. În urma uneĭ a doua deputaţiĭ care demonstră luĭ Veterani că rĕmânerea luĭ maĭ multŭ timpŭ în ţéră va provoca năvălirea turcilorŭ, l'a determinatŭ de a trece cu óstea în Transilvania.

Şerban îşĭ făcu unŭ meritŭ din retragerea nemţilorŭ din ţéră. Eliŭ îşĭ întări credinţa la Pórtă şi Sultanulŭ îĭ făcu multe laude. În acelaşĭ timpŭ însă, Şerban trimise la Viena o deputaţie care

să aibă ultimele înţelegerĭ pentru nimicirea turcilorŭ. Acéstă deputaţie se compunea, din Marele spătarŭ Şerban, fiulŭ vistieruluĭ Pîrvu Vlădescu, din fratele sĕŭ Marele Spătarŭ Gheorghe Cantacozino, din ginerile sĕŭ Aga Bălăcénu şi din nepotulŭ sĕŭ, Marele căpitanŭ Şerban Cantacozino, fiulŭ fratelui sĕŭ Drăghicĭ.

Totulŭ era gata pentru a se ridica stindardulŭ indedendinţeĭ ca sub Mihaiŭ Bravu. Şerban nu maĭ aştepta de câtŭ întórcerea deputaţilorŭ pentru a se pune în capulŭ numeróseĭ séle óste. Dar o mórte subită şi misteriósă [1]) ilŭ răpeşte dintre ceĭ viĭ în ḑioa de 19 Octombre 1688, în etate de 55 anĭ.

Şerban II Cantacuzino a fostŭ, dupĕ Mihaiŭ Bravulŭ, unulŭ din Domniĭ ceĭ maĭ bine inspiraţĭ pentru patria sa şi care se nutrea cu aspiraţiunĭ înalte. Elŭ ar fi realisat póte multe fapte folositóre pentru ţéră, dacă mórtea perfidă nu 'ĭ-ar fi curmatŭ ḑilele.

Şerban a înfiinţatŭ prima şcólă română [2]) în

---

1). Dupĕ Cantemir, Delchiaro şi Carra, Şerban II Cantacozino a fostŭ otrăvitŭ chiar de fratele sĕŭ, Stolniculŭ Constantin şi de nepotulŭ sĕŭ de soră Constantin Brâncovénu. Ca să se atenueze óre-cum imoralitatea acesteĭ crime, s'a ḑisŭ de către uniĭ, că fratele şi nepotulŭ luĭ Şerban ne putêndŭ să'lŭ convingă de pericolile la carĭ se expunea ţéra prin cutesătórea sa întreprindere în contra turcilorŭ, aŭ fostŭ nevoiţĭ să recurgă la astă abominabilă crimă. Dar ceĭ maĭ mulţĭ credŭ că mobilulŭ acesteĭ criminale procedărĭ a fostŭ preservarea intereselorŭ de familie ale Cantacozinilorŭ şi satisfacerea uneĭ ambiţiunĭ personale.

2). Dupĕ Anonimulŭ românŭ şi dupĕ Delchiaro, scóla înfiinţată de Şerban în Bucureştĭ a fostŭ elinéscă iar nu românéscă.

Bucureştĭ şi a înavuţitŭ imprimeria deja fondată de Mateiŭ I Bassarab. Elŭ a dobênditŭ drepturĭ la recunoştinţa Românilorŭ pentru protecţiunea dată limbeĭ române, puindŭ pe Radu Grecénu şi pe fratele sĕŭ să traducă biblia în limba română. Biblia română începuse să se tipăréscă în anulŭ 1688 în Bucureştĭ şi se termină sub domnia luĭ Constantin II Brâncovénu.

Şerbanŭ a înfiinţatŭ prima fabrică de postavŭ în satulŭ Afumaţiĭ. Până la Şerban II Cantacozino nutrimentulŭ principalŭ alŭ sătĕnuluĭ era meiulŭ. Elŭ a introdusŭ în ţéră porumbulŭ şi merită pentru acésta supranumele de provedinţa ţĕranuluĭ. Şerban a ziditŭ şi mănăstirea Cotroceniĭ, precum şi metohulŭ eĭ în Bucureştĭ, numitŭ Şerban-Vodă [1]).

Până la Şerban Cantacozino, boeriĭ n'aveaŭ supranume Patronimice; uniĭ purtaŭ numaĭ numele de botezŭ, precum: Vorniculŭ Dumitru, Banulŭ Mihalcea, Cluceru Radu, Aga Leca etc.

Alţiĭ purtaŭ numele satuluĭ lorŭ, precum: Buzescu, adică din Buzĕŭ, Brâncovénu, din Brâncoveni, Leurdénu din Leurdeni, etc.

Acestŭ obiceiŭ causa o mare obscuritate şi confusiune în titlurile genealogice şi in procese, căcĭ, dacă satulŭ se vindea la altulŭ, noulŭ pro-

---

1). Acestŭ metohŭ consista într'o clădire fórte mare în formă patrată cu o curte fórte spaţiósă la mijlocŭ. Acestŭ metohŭ se afla pe terenulŭ pe care s'a clăditŭ măreţulŭ edificiŭ pentru Banca Naţională.

prietarŭ putea să ia şi elŭ numele satuluĭ cumpĕratŭ, fără ca pentru acésta să aibă vre o rudenie cu fostulŭ stăpânŭ. De aceea, Şerban, ca să dea familiilorŭ celorŭ maĭ distinse o existenţă maĭ durabilă, le făcu să pórte unŭ supranume pe care tatălŭ îlŭ lăsa la copiiĭ sĕĭ şi aceştia la aĭ lorŭ.

Şerban favorisă şi comerţulŭ, încheindŭ douĕ tractate cu Apafi, principele Transilvanieĭ. In fine, Şerban Cantacozino fu unŭ domnŭ care s'a distinsŭ prin aspiraşiunĭ ambiţióse şi fapte patriotice, lăsândŭ o suvenire bună între românĭ. Elŭ s'a înmormêntatŭ la mănăstirea Cotrocenii.

CAP. XIX.

Constantin II Basarab Brâncovénu[1]) 1688–1714.

Întreita luptă pentru dobândirea tronuluĭ. Mitropolitulŭ. convócă adunarea generală a ţĕrii. Brâncovénu merge cu óstea ca să dea ajutorŭ Turcilorŭ în contra nemţilorŭ la Ruşava. Generalulŭ Haĭzler vine cu oştile imperiale în Bucureştĭ. Brâncovénu îşĭ aşédă tabăra la Plătăreştĭ. Brâncovénu goneşte pe nemţĭ din ţĕră cu ajutorulŭ Tătarilorŭ. Nemţiĭ sunt învinşĭ şi alungaţĭ din Ardélŭ de armia turco-tătaro-română. Techeli încoronatŭ principe al Transilvanieĭ. Duşmănia dintre Constantin Brâncovénu şi Constantin Cantemir. Cantemir domnulŭ Motdoveĭ. Suferinţele Munteniei în timpulŭ resbeluluĭ turco nemţescŭ. Bătălia de la Zenta. Pacea de la Carloviţa. Brâncovénu la Adrianopolu. Brâncovénu înlătură urgia ce intrigile Cantacozineştilorŭ atrăsese în contra sa. Brâncovénu îşĭ îndreptéză privirile către Rusia. Conduita echivocă a Brâncovénuluĭ către Petru celŭ Mare şi către Pórtă. Petru şi tótă óstea sa sunt încongiuraţĭ de Turcĭ la Prutŭ. Ecaterina înduplecă pe marele Vizir să facă pace cu Rusia. Doleanţa Cantacuzineştilorŭ la Pórtă în contra luĭ Brâncovénu. Capugi-Mustafa declară pe Brâncovénulŭ mazîlŭ. Ştefan III Cantacozino se numeşte Domnŭ. Brâncovénu cu tótă familia duşĭ la Constantinopole Brâncovénu şi fiĭ sĕĭ supuşĭ la tortură. Brâncovénu şi fiĭ condamnaţĭ la mórte, decapitarea familiei luĭ Brâncovénu.

Corpulŭ rece şi inanimatŭ alŭ luĭ Şerban II Cantacozino żăcea pe patulŭ sĕŭ mortuariŭ, fără sepulctură, pe când treĭ facţiunĭ îşĭ disputaŭ tronulŭ Ţĕriĭ-Româneştĭ.

La încetarea sa din viaţă, Şerban lăsase pa-

---

1) Constantin-Vodă era fiulŭ luĭ Brâncovénu. Dar elŭ, fiind totŭ de o dată şi nepotŭ al luĭ Mateiŭ Basarab, 'şĭ-a insuşitŭ,

tru fete, pe Smaranda pe Maria, pe Casandra şi pe Bălaşa şi unŭ fiŭ ne vîrsnicŭ a nume Gheorghe. În ultimele sale momente, Şerban rugase pe boeriĭ şi amiciĭ sĕĭ ca să alégă Domnŭ în locu-ĭ pe fiulŭ sĕŭ. Dar Constantin Cantacozino şi Brâncovénu nu înveninaseră eĭ pe fratele şi unchiulŭ lorŭ ca să vază trecêndŭ tronulŭ ţĕriĭ în mânele unuĭ copilŭ.

---

după ce s'a făcutŭ Domnŭ, pe lângă numele de familie, şi epitetulŭ de Bassarab. Acésta o făcu elŭ din causă că acestŭ epitetŭ era maĭ cunoscutŭ Porţiĭ Otomane şi maĭ consideratŭ în ţéră. Astŭ-felŭ dar el s'a întitulatŭ: „Constantin-Voevodŭ Bassarab Brâncovénu".

Pronumele celŭ propriŭ alŭ Brâncovenilorŭ s'a luatŭ după satulŭ Brâncoveniĭ. Étă istoria acestuĭ nume, după cronologia sêrbéscă:

Lazărŭ, primulŭ autocratŭ alŭ Serbieĭ şi alŭ Iliriculuĭ, a muritŭ la 1372. De la dênsulŭ a rĕmasŭ doĭ fiĭ, *Ştefan* şi *Vâlcu* şi douĕ fete. Una din fetele luĭ Lazărŭ a devenitŭ soţia luĭ Dan I Basarab, Domnulŭ ţĕriĭ Munteneştĭ: iar cea de a doa s'a măritatŭ după cnéḑulŭ Vâlcu Brancovicĭ, generalisimulŭ voevodŭ al Iliriculuĭ şi al Serbieĭ Ungarieĭ.

Ştefanŭ, fiulŭ luĭ Laḑărŭ, după ce turciĭ aŭ luatŭ Iliriculŭ, a domnitŭ numaĭ asupra Serbieĭ. Murind în 1428 fără copiĭ, elŭ a lăsatŭ moştenitorŭ pe nepotulŭ sĕŭ de soră *Gheorghe Brancovicĭ*, fiulŭ cnézuluĭ Vâlcu şi ăl suroreĭ sale.

Gheorghe Brancovicĭ, luândŭ de soţie pe Irina, sora impĕratuluĭ Paleologu, a avutŭ treĭ fiĭ, pe Ştefanŭ, pe Grigore şi pe Lazărŭ, Gheorghe Brancovicĭ móre în anulŭ 1461. Lazărŭ, celŭ d'alŭ treilea fiŭ alŭ sĕŭ, îĭ succede pe tronulŭ Serbieĭ. Elŭ a avutŭ douĕ fete, pe *Angelica* care a devenitŭ soţia luĭ Ştefan domnulŭ Bosnieĭ, şi pe *Despina*, pe care a măritat(o după Négoe-Vodă Basarab, înainte de a se face Domnŭ.

După mórtea luĭ Lazărŭ, ginerile sĕŭ Ştefan, domnulŭ Bosnieĭ, a domnitŭ şi peste Serbia Ungurésca, cu dreptulŭ de moştenire alŭ soţieĭ sale.

Ştefan, ginerile luĭ Lazărŭ móre în anulŭ 1465. Elŭ lasă doĭ

Aceştĭ doĭ ambiţioşĭ, uniţĭ pentru a comite crima, deveniră rivalĭ de mórte, pentru a pune fie-care în parte mâna pe prada ce vînaŭ. Brâncovénu câştigase pe boerĭ, Cantacozino trăsese în partea luĭ armata. Vĕduva luĭ Şerban II, Brâncovénu şi Cantacozino, lucraŭ fie-care pentru acelaşĭ scopŭ : dobândirea tronuluĭ.

Dar situaţiunea era fórte critică şi delicată. Ţéra reclama câtŭ maĭ neîntârdiatŭ alegerea unuĭ Domnŭ, pentru a nu lăsa timpŭ Porţiĭ ca să dé

---

fiĭ, pe *Gheorghe* şi pe *Ión*. Gheorghe, călugărindu-se a luatŭ numele de Massim şi a devenitŭ Mitropolitŭ al Sirmiuluĭ. Ión a rĕmasŭ dar singurŭ despotŭ peste Serbia Ungarieĭ.

Dupĕ mórtea lui Ión, în anulŭ 1469, fratele sĕŭ Massim (Gheorghe) Brancovicĭ, luândŭ cu sine pe mamă-sa Anghelica, şi-a părăsitŭ patriarhia şi a venitŭ în Ţéra Românéscă pe timpulŭ luĭ Radu Celŭ Mare. Acestŭ domnŭ piosŭ şi generosŭ a dăruitŭ luĭ Massim Brancovicĭ unŭ satŭ spre locuinţă. Acestŭ satŭ s'a numitŭ de atuncĭ Brâncovenĭĭ, dupĕ numele luĭ. Maĭ târziŭ aŭ venitŭ în Muntenia şi strănepoţiĭ cnézuluĭ Brancovicĭ şi s'aŭ aşezatŭ în satulŭ Brâncovenĭĭ, care le venea de moştenire de la Massim Brancovicĭ.

Aşa dar satulŭ Brâncovenĭĭ a fostŭ dăruitŭ de Radu celŭ Mare în a doua jumĕtate a secoluluĭ al XV luĭ Massim (Gheorphe) Brancovicĭ, fiulŭ luĭ Ştefan şi nepotŭ de fată al luĭ Lazărŭ, despoţiĭ Serbieĭ. Acestŭ satŭ dăruitŭ luĭ Massim de Radu celŭ Mare, s'a numitŭ Brâncovenĭĭ, dupe numele luĭ Brancovicĭ. Maĭ târdiŭ ceĭ ce aŭ devenitŭ proprietariĭ acestuĭ satŭ s'aŭ numitŭ Brâncovenĭ, dupe numele satuluĭ Brâncovenĭĭ.

Dupe cum se vede, familia sêrbă Brancovicĭ s'a stinsŭ cu desăvêrşire, saŭ a perdutŭ cu timpulŭ dreptulŭ de proprietate asupra satului Brâncovenĭĭ, căcĭ aflămŭ acestŭ satŭ în patrimoniulŭ luĭ Mateiŭ I Basarub. Acestŭ satŭ, Matei Basarab l'a datŭ de zestre uneĭ nepóte a sa de soră, la trecerea eĭ în căsătorie cu un Preda, fiulŭ boeruluĭ Davidŭ. Acestŭ Preda 'şi-a luat şi numele de Brâncovénu, dupe satulŭ Brâncovenĭĭ. Elŭ a devenitŭ astŭ-felŭ fondatorulŭ familieĭ Brâncovénu.

tronulŭ vre-unuĭ fanariotŭ care ar oferi vreo-sumă considerabilă.

Mitropolitul Teodosie convócă îndată adunarea generală a ţĕriĭ la Mitropolie. Boeriĭ, clerulŭ, ofiţeriĭ armateĭ şi deputaţiĭ comercianţilorŭ, toţĭ se adunară aci. În acelŭ timpŭ se afla din întêmplare în Bucureştĭ şi unŭ Capugiŭ al Porţiĭ precum şi Dionisie patriarhulŭ Constantinopoluluĭ.

Constantin Cantacozino se afla în mijloculŭ adunăriĭ şi lucra ca să-şĭ câştige majoritatea voturilorŭ; amiciĭ şi credincioşiĭ rĕposatuluĭ Domnŭ Şerban susţineaŭ candidatura fiuluĭ sĕŭ; iar Constantin Brâncovénu, afectândŭ o falşe modestie nicĭ nu venise în adunare. Elŭ însă lucra de departe prin agenţĭ inteligenţĭ şi dibacĭ pentru a-şĭ asigura alegerea.

Candidatura luĭ Cantacozino şi a fiuluĭ luĭ Şerban cădură pentru diferite motive. Alegerea adunăriĭ se opri asupra luĭ Constantin Brâncovénu, fiulŭ luĭ Radu Brâncovénu şi nepotŭ de soră al luĭ Şerban.

Când se duseră să-ĭ anunţe alegerea la domnie, Constantin Brâncovénu afectă iar o mâhnire prefăcută, dicêndŭ că elŭ era fórte mulţumitŭ în modesta condiţiune în care se afla. Cu tóte astea elŭ nu esită multŭ a se supune voinţeĭ generale a naţiuneĭ. Călare pe unŭ calŭ domnescŭ, Brâncovénu vine la Mitropolie în mijloculŭ adunăriĭ generale. Aci elŭ este aclamatŭ de

óste şi de tótă lumea. Capugi-Paşa îlŭ îmbracă cu caftanŭ domnescŭ.

În urma alegeriĭ sale şi dupe ce tóte stările sociale, clerulŭ, boeriĭ, ostaşiĭ şi poporulŭ i-aŭ prestatŭ jurămêntulŭ de credinţă, Constantin Brâncovénu, a mersŭ cu mare pompă la biserica domnéscă, unde a fostŭ unsŭ ca domnŭ. Dupe aceea elŭ s'a dusŭ la curte unde Capugi-Başa l'a instalatŭ în scaunulŭ domnieĭ.

Dupe alegerea şi aşeḑarea luĭ Constantin în scaunŭ, se ocupară cu îmormêntarea luĭ Şerban II. Ceremonia funebră a fost fórte imposantă. În capulŭ cleruluĭ figuraŭ cu fală doĭ patriarhĭ, Dionisie şi Partenie, mitropolitulŭ Munteniei şi unŭ mare numĕrŭ de episcopĭ. Multe lacrămĭ se vărsară din partea familieĭ ilustruluĭ decedatŭ. Brâncovénu a afectatŭ o durere ipocrită. Rămăşiţele luĭ Şerban se îngropară în mănăstirea Cotroceniĭ.

Îndată dupe intórcerea sa de la Cotroceni, Brâncovénu a trimisŭ o deputaţiune la Pórtă ca să céră întărirea alegeriĭ sale la domnie. Elŭ a maĭ trimisŭ solĭ atâtŭ la Seraschierulŭ Mustafa-paşa care se afla la Babadag, câtŭ şi la Sultanulŭ Ghereĭ, hanulŭ Tătarilorŭ, ca să le anunţe venirea sa la tronŭ şi să le céră amiciţia.

Pórta, aflându-se în resbelŭ cu nemţiĭ se grăbi să aprobe şi să întăréscă alegerea de domnŭ ce ţéra făcuse in persóna luĭ Brâncovénu, de temere ca acesta să nu se dea în partea nemţilorŭ. La

2 Noembre, Brâncovénu priimeşte cu mare pompă pe trimisul Porţiĭ care îĭ aducea insemnele domnieĭ.

Brâncovénu a trimisŭ şi la Viena o deputaţie compusă din doĭ boerĭ. Aceştĭ solĭ aĭ luĭ Brâncovénu aveaŭ ordinŭ ca să mérgă iute pe cale, spre a ajunge dupe urmă pe deputaţiĭ trimişĭ de Şerban la Viena cu câte-va ḑile maĭ 'nainte. Eĭ aveaŭ ordinŭ să spue acelorŭ deputaţĭ cele ce s'aŭ întêmplatŭ în urma plecăriĭ lorŭ, să le ia darurile ce duceaŭ din partea defunctuluĭ domnŭ şi să le presinte dênşiĭ împĕratuluĭ Leopold I ca din partea luĭ Brâncovénu.

Trimişiĭ luĭ Brâncovénu aŭ şi ajunsŭ în cale, dincolo de Buda, pe ceĭ patru deputaţĭ aĭ luĭ Şerban cărora arătându-le cărţile ce aveaŭ de la Brâncovénu către împĕratulŭ Leopold I, le-a cerutŭ darurile ce duceaŭ cu dênşiĭ. Trimişiĭ luĭ Şerban esitară de o cam dată să le predea darurile; dar în fine cedară insistenţeĭ deputaţilorŭ luĭ Brâncovénu.

Soliĭ luĭ Brâncovénu sunt priimiţĭ în audienţă de împĕratulŭ Leopold. Eĭ îĭ anunţă pur şi simplu venirea luĭ Brâncovénu pe tronulŭ Munteniei. Nu se maĭ face nicĭ o menţiune despre propunerile cu care eraŭ însărcinaţĭ deputaţiĭ trimişĭ de Şerban.

Ceĭ patru deputaţĭ aĭ luĭ Şerban, fiindŭ partisanĭ devotaţĭ aĭ fostuluĭ domnŭ, se temură de a se maĭ întórce în ţéră. Eĭ rĕmaseră dar în Transilvania.

În primăvara anuluĭ 1689, reîncepêndŭ resbelulŭ între Turcĭ şi Nemţĭ, Constantin Brâncovénu priimeşte ordinŭ de la vizirulŭ să mérgă cu tóte oştile sale la Cerneţĭ în ajutorulŭ turcilorŭ ca să scótă pe nemţĭ din Ruşava, pe care o ocupase în anulŭ trecutŭ. Generalulŭ Haizler aflându-se la Braşovŭ şi auḑindŭ de pornirea turcilor asupra Ruşaveĭ, s'a dusŭ acolo cu óstea ce avea ca să se opue duşmanuluĭ.

Dar întreprinderea luĭ Haizler n'a reuşit. Turciĭ aŭ eşitŭ pe Dunăre cu vase armate şi cu tunurĭ; eĭ aŭ trasŭ asupra nemţilorŭ şi 'ĭ-aŭ depărtatŭ de la marginile fluviuluĭ; apoĭ, eşindŭ pe uscatŭ aŭ silitŭ pe generalulŭ Haizler să se întórcă în Braşovŭ.

Între acestea Aga Constantin Bălăcénu, aflându-se pe lângă Haizler, îlŭ îndemnă în tóte modurile ca să intre în Muntenia şi să o coprinḑă. Haizler, cedândŭ acestorŭ îndemnurĭ, a intratŭ în ţéră cu imperialiĭ, declarândŭ că voeşte să petrécă iarna în Bucureştĭ. Elŭ cere ca să li se dea tóte cele necesariĭ pentru ernatecŭ.

Constantin Brâncovénu care se afla cu boeriĭ la Cotroceni, primeşte ştire despre intrarea nemţilorŭ în ţéră. Elŭ, pe de o parte institue o regenţă interimară la Bucureştĭ ca să procure nemţilorŭ provisiunile cerute; iar pe de alta se duce cu boeriĭ la mănăstirea Plătăreştĭ, unde îşĭ aşéḑă tabăra şi începe să strângă óste.

Nemţiĭ, venindŭ în Bucureştĭ, în locŭ să aibă

o conduită blândă şi umană, spre a atrage dragostea Românilorŭ, aŭ comisŭ din contra totŭ felulŭ de tîlhării şi de fapte rele asupra lorŭ. Generalulŭ Haizler nepunêndŭ nicĭ unŭ frêŭ faptelorŭ celorŭ barbare ale soldaţilorŭ sĕĭ, părea maĭ multŭ unŭ şefŭ de tîlharĭ de câtŭ unŭ generalŭ de trupe regulate.

Brâncovénu trimisese pe Dómna şi pe jupânesele boerilorŭ la mănăstirea Bradu din judeţu Buzĕŭ; iar elŭ rĕmăsese în capulŭ ósteĭ sale. Elŭ scria continuŭ luĭ Heizler să ésă din ţéră, promiţêndu-ĭ şi multe darurĭ; dar acesta îşĭ continua tîlhăriile sale.

Vĕdêndŭ dar Brâncovénu şi boeriĭ că nu este chipŭ de a scóte pe nemţĭ din ţéră de câtŭ avêndŭ recursŭ la oştirĭ streine, aŭ chematŭ pe tătarĭ să le vie în ajutorŭ. Tătariĭ priimindŭ ordinŭ şi de la Sultanulŭ, aŭ intratŭ în numĕrŭ fórte mare în ţéră. Eĭ, oprindu-se la hotarŭ, aŭ chematŭ pe Domnulŭ ţĕriĭ să vie să se unéscă cu dênşiĭ.

Brâncovénu, ca să înlăture calamităţile resbeluluĭ de pe teritoriulŭ ţĕriĭ, a invitatŭ pe Haizler la o întrevedere individuală cu dênsulŭ la Drăgăneştĭ. În urma acesteĭ intrevederĭ, Heizler s'a întorsŭ la Bucureştĭ, iar Brâncovénu s'a dusŭ de s'a unitŭ cu tătariĭ, pornindŭ împreună spre Bucureştĭ. Haizler luândŭ de ştire că vinŭ tătariĭ, s'a sculatŭ cu tóte oştile şi a trecutŭ în Ardélŭ, fără să aibă vre-o lovire cu tătariĭ.

În urma eşiriĭ nemţilorŭ din ţéră, Brâncovénu, făcêndŭ multe darurĭ hanuluĭ tătărescŭ, acesta a eşitŭ cu oştile din ţéră, fără să facă marĭ rele. Astŭ-fel în tómna anuluĭ 1689, ţéra era deşartă de totŭ felulŭ de oştĭ streine. Brâncovénu mulţumi luĭ Dumneḑeŭ de acéstă mare fericire şi îşĭ dete tóte silinţele a face ca poporulŭ care pribegea prin munţĭ de frica oştilorŭ streine, să se întórcă la căminurile lorŭ.

În urma victoriilorŭ ce nemţiĭ repurtaseră asupra turcilorŭ, Ardélulŭ căḑuse iar în mânele lorŭ. Constantin II Brâncovénu, voindŭ să-şĭ resbune în contra luĭ Haizler şi a luĭ Bălăcénu, de tóte relele câte aceştia făcuse ţĕriĭ în anulŭ trecutŭ, s'a unitŭ cu comitele Emeric Techeli ca să gonéscă pe nemţĭ din Ardélŭ. Techeli avea pentru sine o sémă de óste din Ungaria de susŭ. Brâncovénu destinase asemenea pentru acéstă întreprindere o parte din óstea sa. Amêndoĭ dar aŭ cerutŭ Sultanuluĭ oştirĭ turceştĭ şi tătăreştĭ ca să mérgă în Ardélŭ să scóţă pe nemţĭ afară.

Brâncovénu promitea că va afla drumŭ şi plaiurĭ pe unde se intre tótă óstea în Transilvania fără de pericolŭ.

Trecerea Ardéluluĭ în mânele nemţilorŭ era o mare pagubă pentru turcĭ. Nemţiĭ dobândise printr'acésta unŭ mare avantagiŭ asupra turcilorŭ. Eĭ, dispuindŭ de tóte cetăţile Ardéluluĭ, îşĭ ernaŭ şi îşĭ odihneaŭ oştile într'ênsele, apoĭ în primăvară reîcepeaŭ cu înlesnire resbelulŭ în con-

tra turcilorŭ. De aceea Sultanulŭ a priimitŭ cu bucurie propunerea luĭ Brâncovénu şi Techeli. Elŭ le-a dat dar unŭ Seraschierŭ mare cu óste multă, precum şi pe Cuciuc-Sultan cu tătariĭ. Adunându-se în ţéră tóte oştile, aŭ pornitŭ cu ţoţiĭ către Rucărŭ. Aci, aflândŭ plaiŭ aprópe de Bran, aŭ pişitŭ tóte oştile spre Tihan şi spre Zărneşţĭ.

Generalulŭ Haizler prinţêndŭ de veste, le-a eşitŭ înainte cu nemţiĭ, cu ungurii şi cu secuii ce avea. Dupe o bătălie crâncenă de o oră, victoria a fostŭ deplină a turcilorŭ. Cadavrele nemţilorŭ şi ale ungurilorŭ, zăceaŭ ca dovleciĭ pe pământŭ. În acéstă bătălie a căţutŭ mortŭ şi Aga Constantin Bălăcénu, iar generalulŭ Haizler a căţutŭ viŭ în mânele luĭ Techeli. Elŭ a avutŭ fericirea de a-şĭ recâştiga libertatea, căcĭ Dómna luĭ Techeli se afla la nemţĭ. Elŭ dar a fostŭ datŭ în schimbŭ pentru dênsa. În astă bătălie aŭ maĭ peritŭ şi maĭ mulţĭ nobilĭ ardelenĭ.

Dupe acéstă victorie, Techeli a trimisŭ cărţĭ la tótă nobilimea Ardéluluĭ ca să vie la dênsulŭ, căcĭ este alesŭ de turcĭ principe al Transilvanieĭ. Ceĭ maĭ mulţĭ din nobilĭ aŭ venitŭ cu oştile lorŭ la Sibiŭ; de aci aŭ trecutŭ la unŭ satŭ, ce se chema Cristian, unde Techeli a fostŭ încoronatŭ ca principe al Transilvanieĭ. Peste puţinŭ timpŭ a venitŭ şi de la Sultanulŭ unŭ Capugi-Başa cu caftane de victorie şi a îmbrăcatŭ pe Seraschierulŭ, pe hanulŭ, pe Constantin Brâncovénulŭ şi pe Techeli.

Techeli dobândise tronulŭ Transilvanieĭ, dar n'a avutŭ fericirea de a-lŭ conserva multŭ timpŭ. A venitŭ veste că Margravulŭ de Baden vine în Ardélŭ cu tóte oştile sale. Techeli, ne putêndŭ să-ĭ stea împotrivă, a luat'o la fugă. Turciĭ, tătariĭ şi Constantin Brâncovénu, s'aŭ trasŭ cu oştile către Braşovŭ, de unde aŭ trecutŭ în Muntenia şi apoĭ s'a dusŭ fie care la loculŭ sĕŭ. Techeli, rĕmâindŭ în lipsă de orĭ-ce ajutóre, s'a dusŭ la Constantinopole.

Din ordinulŭ Sultanuluĭ, hanulŭ tătărĕscŭ a trecutŭ în anulŭ 1691 prin România, ca să mérgă la vizirulŭ. Aci elŭ a fostŭ bine ospătatŭ şi dăruitŭ de Brâncovénu. Luĭ Brâncovénu âncă i-a venitŭ ordinŭ ca să mérgă la vizirulŭ; dar elŭ a scăpatŭ de acéstă îndatorire, scuzându-se că sunt locuste în ţéră şi că a descoperitŭ şi unŭ complotŭ în contra sa, care tindea să-lŭ restórne din scaunŭ.

Mare duşmănie se născuse între Constantin Brâncovénu, domnulŭ Ţĕriĭ-Româneştĭ şi Constantin Cantemir, domnulŭ Moldoveĭ. Fie-care din eĭ lupta din tóte miḑlócele ca să surpe pe cel-l'altŭ din scaunŭ. In anulŭ 1693, venind din Moldova la Brâncovénu câţĭ-va boerĭ pribegĭ ca, Antonie hatmanulŭ, Lupu Vornicu şi alţiĭ, Brâncovénu i-a îndemnatŭ să pârască pe Cantemir la Pórtă. Pentru acésta elŭ 'ĭ-a ajutatŭ atâtŭ cu banĭ, câtŭ şi cu amiciĭ ce-ĭ avea la Constantinopole. Cantemir avênd agentŭ agerŭ la Constan-

tinopole, pe Lascarache, a reuşitŭ de a pusŭ mâna pe aceĭ boerĭ, maĭ 'nainte de a se plânge la Pórtă, şi 'ĭ-a trimisŭ legaţĭ în Moldova.

Cantemir, voind la rândulŭ sĕŭ să-şĭ rĕsbune în contra luĭ Brâncovénu, a adusŭ din Ardélŭ pe maĭ mulţĭ boerĭ, carĭ pribegeaŭ din Ţéra-Românéscă, şi 'ĭ-a trimisŭ la Constantinopole să pârască pe Brâncovénu. Dar Brâncovénu, care prin putere de banĭ, ştia totŭ ce se mişcă la Pórtă în contra sa, a trimisŭ boerĭ cu cărţĭ şi cu banĭ şi până într'atâtŭ a triumfatŭ, în câtŭ i s'a datŭ aceĭ boerĭ pe mână de 'ĭ-a dusŭ legaţĭ în obezĭ la Bucureştĭ. Dupe ce 'ĭ-a judecatŭ în maĭ multe rânduri, pe Stoica Paharnicu l'a spânduratŭ la Têrgu-d'Afară, pe Preda Propocénu, l'a Ruşi-de-Vede, iar pe ceĭ-l'alţĭ i-a trimisŭ la ocnă.

Între acestea Constantin Cantemir a încetatŭ din viaţă la 23 Martie 1693. Boerii Moldoveĭ aŭ alesŭ domnŭ chiar pe fiulŭ sĕŭ Dumitru. Dar Brâncovénu aflândŭ despre acésta, a trimisŭ îndată la Pórtă şi a mijlocitŭ de s'a pusŭ Domnŭ Constantin, fiulŭ luĭ Duca-Vodă, pe care voia să-lŭ facă ginere, dându-ĭ pe fiica sa Maria.

Pe la 2 Iunie ale anuluĭ 1693, Brâncovénu a priimitŭ ordinŭ să prepare cuartierŭ şi provisiunĭ pentru oştile turceştĭ şi tătăreştĭ, carĭ veneaŭ cu vizirulŭ să coprindă Ardélulŭ. Ţéra era sleită cu totulŭ, dar Brâncovénu a cătatŭ să implinéscă cererea ce i se făcea.

Peste câte-va dile Brâncovénu şi boeriĭ aŭ

mersŭ la Dunăre înaintea viziruluĭ, care l'a îmbrăcatŭ cu caftanŭ. Aci se ţinu unŭ consiliŭ spre a se decide pe unde era maĭ bine să trécă în Transilvania. Se află cu cale ca trecerea să se facă pe la Teléjenŭ, printre Timeşŭ şi Buzĕŭ, pe la spatele celorŭ şépte sate din ţéra Bîrseĭ. In urma hotărâreĭ luată în acestŭ consiliŭ, vizirulŭ a trecutŭ Dunărea.

Dupe trecerea Dunăriĭ, vizirulŭ în locŭ să mérgă cu oştile dupe planulŭ ce se trăsese, a fostŭ nevoitŭ să ia o direcţiune cu totulŭ alta. Elŭ a priimitŭ ştiinţă de la Gheafen-paşa, pârcălabulŭ Belgraduluĭ, că Herţegulŭ de Croi bătea Belgradulŭ. De aceea, vizirulŭ, lăsândŭ calea Ardéluluĭ, a apucatŭ în acea parte.

Luând vizirulŭ direcţiunea către Belgrad, Brâncovénu a fostŭ nevoitŭ ca în pripă să facă podurĭ peste Argeşŭ şi peste Oltŭ, cu tóte că ţéra se afla în ruină. Brâncovénu a petrecutŭ pe vizirulŭ până la Vidin, apoĭ s'a întorsŭ la satulŭ sĕŭ Brâncoveniĭ de a sfinţitŭ Metropolitulŭ Teodosie mănăstirea Orezu, făcută de curênd. Dupe aceea, maĭ colindândŭ multe mănăstirĭ şi locurĭ de prin ţéră, s'a întorsŭ în Bucureştĭ.

Dupe întórcererea sa în Bucureştĭ, Brâncovénu pregăti cele necesare pentru căsătoria fiiceĭ sale Maria cu Constantin Duca, domnulŭ Moldoveĭ. Brâncovénu trimise pe fiica sa Maria la Moldova pentru săvêrşirea cununiilorŭ. Ea a fostŭ însoţită de móşa eĭ, de unchiulŭ eĭ, Stolniculŭ Constantin

Cantacozino şi de mulţĭ alţĭ boerĭ şi jupânesele lorŭ. Nunta s'a săvêrşitŭ la 5 Noembre 1693, dupe care ceĭ ce însoţise pe mirésă în Moldova s'aŭ întorsŭ în Muntenia.

Intre aniĭ 1693 până la 1699, când s'a încheiatŭ pacea de la Carloviţ, multŭ a avutŭ să sufere Ţéra-Românéscă, din causa resbelelorŭ ne curmate dintre Turcĭ şi Nemţĭ. Ea a avutŭ a suferi nu atâtŭ din causa participăriĭ cu armele la aceste resbele, câtŭ din causa trecerii printr'ênsa a numeróselorŭ oştirĭ otomane şi tătăreştĭ carĭ mergeaŭ asupra Nemţilorŭ.

Brâncovénu, pentru întreţinerea acestorŭ nuorĭ de locuste, carĭ străbăteaŭ prin ţéră, era silitŭ să procure cantităţĭ enorme de provisiunĭ, care sleise ţéra cu desăvêrşire. Transilvania acum se afla sub mâna Nemţilorŭ, iar Moldova era stórsă de Polonĭ şi de tătarĭ. Rĕmăsese dar numaĭ Muntenia ca să dea turcilorŭ tóte cele necesariĭ. In deşertŭ Brâncovénu arĕta Porţiĭ că ţéra a sărăcitŭ de totŭ şi că locuitoriĭ aŭ începutŭ a pribegi prin munţĭ, căcĭ turculŭ nu vrea să ştie nimic de tóte acestea.

Pe lêngă atâtea nevoĭ şi neajunsurĭ, Brâncovénu avu să maĭ îndure şi mazîlirea ginereluĭ sĕŭ Duca, domnulŭ Moldoveĭ, iar peste puţinŭ şi mórtea fiiceĭ sale Maria. In loculŭ luĭ Duca, turciĭ aŭ pusŭ domnŭ pe Antioh Cantemir, duşmanŭ ne împăcatŭ al familieĭ Brâncovenilorŭ.

Astŭ-felŭ s'aŭ petrecutŭ lucrurile până la bă-

tălia de la Zenta, în care nemţiĭ aŭ repurtatŭ asupra turcilorŭ o victorie din cele maĭ strălucite la 1 Septembre 1698. Aci aŭ căḑutŭ vizirulŭ celŭ mare, împreună cu alţĭ cincĭ viziri, unspre-ḑece paşĭ şi 22,000 ostaşĭ. Tótă artileria muniţiunile, corturile, stégurile şi chiar stindardulŭ celŭ verde, aŭ rĕmasŭ în mânele Nemţilorŭ. În urma acestuĭ desastru ce lovise armiile otomane, Sultanulŭ începe să încline către pace.

Sultanulŭ nu numaĭ că perduse flórea ósteĭ sale, dar se afla totŭ de o dată în mare lipsă de banĭ. Prin urmare iĭ era aprópe imposibilŭ de a continua resbelulŭ. Împăratulŭ nemţescŭ, de şi în urma păceĭ încheiată cu Franţa la 30 Octombre 1697, dispunea de maĭ multe trupe, totuşĭ cestiunĭ politice importante îlŭ sileaŭ să închee pace cu Turciĭ. Pentru încheerea acesteĭ păcĭ a lucratŭ cu multă dibăcie dragomanulŭ Porţiĭ, Alexandru Mavrocordat, care a reuşitŭ a întruni la Carloviţ pe solii împĕratuluĭ Leopold I cu aĭ Sultanuluĭ.

Dupĕ multe şi importante discuţiunĭ ce s'aŭ făcutŭ între plenipotenţiariĭ împăratuluĭ Leopold I şi aĭ Sultanuuluĭ Mustafa II, la 15 Ianuarie 1699, s'aŭ pusŭ preliminarele păciĭ care pace s'a încheiatŭ la 26 Ianuarie din acelŭ anŭ. Acéstă pace făcută pentru 25 de anĭ, s'a iscălitŭ maĭ ântêiŭ cu Nemţiĭ, apoĭ cu Poloniĭ şi în fine cu Veneţianiĭ.

Prin pacea de la Carloviţ s'a stipulatŭ ca Ar-

délulŭ şi tótă Ungaria să rĕmână sub stăpânirea nemţilorŭ. Banatulŭ Temişóreĭ, astŭ-felŭ precum se desparte prin Mureşŭ, a rĕmasŭ pe séma Turcilorŭ, maĭ dărîmându-se şi cetăţile din Lugoşŭ şi Caransebeşŭ. România şi Moldova ăncă aŭ remasŭ sub suzeranitatea Turcieĭ.

În urma păciĭ de la Carloviţ, România respiră maĭ liberŭ; ea scăpase de mulţimea greutăţilorŭ ce o apăsase în cursŭ de atâţea anĭ. Dar aflându-se cu totulŭ sleitŭ în resursele sale, Brâncovénu a trimisŭ la Adrianopole unde se afla Sultanulŭ şi vizirulŭ celŭ mare, pe Cornea Brăiloiu, pe Spătarulŭ Mihaiŭ Cantacozino şi alţiĭ cu cerere ca să se facă uşurare ţĕriĭ, căcĭ în anulŭ trecutŭ a plătitŭ tributulŭ de douĕ orĭ maĭ multŭ.

Sultanulŭ, luându în consideraţie drépta plângere a luĭ Brâncovénu, a ordonatŭ vistieruluĭ sĕŭ celuí mare ca ţéra să fie scutită de plata tributuluĭ pe cursŭ de doĭ anĭ. Dar pentru a recompensa pe Brâncovénu de credinţa cu care s'a condusŭ în totŭ timpulŭ resbelelorŭ trecute, Sultanulŭ 'i-a trimisŭ unŭ hatişerifŭ prin care îĭ dedea domnia pe viaţă. In urma cetireĭ hatişerifuluĭ, trimisulŭ sultanuluĭ a îmbrăcatŭ pe Brâncovénu şi pe alţĭ 24 boerĭ aĭ sĕĭ cu caftane luxóse.

Dupĕ ce Brâncovénu scăpă de greutăţile şi supărările din afară, a începutŭ a fi turburatŭ de intrigile din lăuntru. O parte din boerĭ carĭ pismuiaŭ pe Brâncovénu şi pe Cantacozineştĭ, începŭ a umbla cu intrigĭ la pórtă ca să rĕstórne

pe Brâncovénu. Capulŭ intriganţilorŭ era unŭ boerŭ Dimitrie Corbénu. Uniĭ din tovarăşiĭ sĕĭ fugise în Moldova la Antioh Cantemir, alţiĭ pe la greciĭ din Constantinopole. Dar Brâncovénu prin agenţiĭ ce avea la Pórtă şi prin dare de banĭ, a înlăturatŭ tóte intrigile ce se ridicase în contra luĭ.

Brâncovénu nu s'a mulţumitŭ cu nimicirea intrigilorŭ ce se ţeseaŭ în contra luĭ la Constantinopole, elŭ a vrutŭ să-'şĭ şi rĕsbune în contra luĭ Antioh Cantemir care era capulŭ uneltitorilorŭ. Unŭ numĕrŭ óre-care din boeriĭ Moldoveni, ne maĭ putêndŭ suferi jafurile ce Antioh Cantemir exercita asupra Moldoveĭ, aŭ fugitŭ la Brâncovénu. Acesta servindu-se cu aceştĭ boerĭ pentru a înegri la Pórtă purtarea luĭ Cantemir, a isbutitŭ să'lŭ pérdă în ochiĭ Sultanuluĭ.

Unŭ agă a fostŭ trimisŭ în Moldova. Acesta sosindŭ fără veste, a pusŭ mâna pe Antioh Cantemir şi pe fratele sĕŭ Dumitru cu toţĭ aĭ lorŭ şi 'ĭ-a dusŭ la Constantinopolŭ. În loculŭ luĭ Antioh, Pórta a trimisŭ domnŭ pe Constantin Duca, pentru a doua óră.

In anulŭ 1701, Brâncovénu, ca să inlesnéscă pe locuitorĭ pentru plata impositelorŭ, a decisŭ într'o adunare generală ca impositele să se plătéscă în patru sferturĭ ale anuluĭ.

Dupĕ căderea luĭ Antioh Cantemir din scaunulŭ Moldoveĭ, Cantemireştiĭ deveniră şi maĭ marĭ duşmanĭ aĭ luĭ Brâncovénu. Aflându-se în Con-

stantinopole, eĭ nu încetaŭ de a face intrigĭ carĭ tindeaŭ la rĕsturnarea luĭ. În fine, unindu-se şi cu Alexandru Mavrocordatŭ, isbutiră a face ca Brâncovénu să fie chematŭ la Adrianopole.

Pe la jumĕtatea luĭ Aprilie din anulŭ 1703, a sositŭ la Bucureştĭ fără veste Cuciuc Selin aga, imbrihorulŭ împărătescŭ. Mare spaimă a coprinsŭ pe Brâncovénu, căcĭ nu cunoştea scopulŭ venireĭ sale. Elŭ cu tóte astea 'ĭ-a eşitŭ cu boeriĭ înainte şi l'a primitŭ cu multe onorurĭ.

Dupĕ Paştĭ, în ḑiua de Duminica Tomeĭ, Brâncovénu a invitatŭ pe Imbrihorulŭ la palatŭ unde 'ĭ-a cititŭ fermanulŭ. În acestŭ fermanŭ Brâncovénu era chematŭ la Adrianopole să sărute mâna nouluĭ Sultanŭ şi să aducă tributulŭ îndoitŭ. Brâncovénu a declaratŭ că va pleca câtŭ de curênd, spre a îndeplini porunca împĕratuluĭ. A dou-ḑi ênsĕ elŭ s'a bolnăvitŭ aşa de tare în câtŭ 'ĭ-a fostŭ imposibilŭ ca să plece.

Fiindŭ nevoitŭ ca să întârḑieze plecarea sa la Adrianopole maĭ multe sĕptămânĭ, Brâncovénu a profitatŭ de acestŭ timpŭ pentru a usa de tóte mijlócele sale spre a înlătura vijelia ce se ridicase asupra luĭ. Elŭ trimise dar la Adrianopole pe banulŭ Cornea, pe logofătulŭ Diculŭ, pe spătarulŭ Mihail Cantacozino şi pe postelniculŭ Preda Breţcovénul ca să scuse întârḑierea venireĭ luĭ Brâncovénu. Aceştĭ trimişĭ ênsĕ aĭ luĭ Brâncovénu aveaŭ însărcinarea secretă ca cu banĭ să potoléscă urgia d'asupra capuluĭ sĕŭ. Avea Brân-

covénu puternicĭ şi influenţĭ protectorĭ la Pórtă, în câtŭ a pututŭ reuşi să aplanese tóte intrigile îndreptate în contra luĭ.

Peste vre-o 15 ḑile, Brâncovénu fu în stare să întreprinḑă călătoria sa la Adrianopole. Elŭ plecă însoţitŭ de 70 de persóne. Dar mergea fórte puţinŭ pe fie-care ḑi, căcĭ doctorulŭ îĭ recomandase să nu se ostenéscă multŭ. Acésta ênsĕ o făcea Brâncovénu pentra a da maĭ multŭ timpŭ trimişilorŭ seĭ să calmeze lucrurile.

Brâncovénu intră în Adrianopole la 3 Iunie şi descalică la palatulŭ de lângă Mitropolie. Maĭ ântêiŭ a vizitatŭ Brâncovénu pe Chehaia şi pe vizirulŭ, apoĭ a trimisŭ Sultanuluĭ darurile ce-ĭ adusese şi haraciulŭ îndoitŭ. Dupe aceea s'a ţinutŭ divanŭ unde a fostŭ chematŭ şi Brâncovénu cu boeriĭ luĭ. La 20 Iunie Brâncovénu a fostŭ chematŭ la Sultanulŭ unde fu priimitŭ cu multă favóre, dându-i-se ferman să domnéscă în tótă viaţa. În urma tutulorŭ acestora Brâncovénu s'a întorsŭ în ţéră unde i se făcu o priimire strălucită. Dupe aceea, Brâncovénu, s'a bucuratŭ multŭ timpŭ de linişte.

În anulŭ 1704, revoltându-se ianicerii, spahiĭ şi bostangiĭ, aŭ detronatŭ pe Mustafa II şi aŭ pusŭ Sultanŭ în locŭ pe Ahmet III.

Cantemireştiĭ profitândŭ de aceste evenimente, aŭ stăruitŭ pe lângă Ceatec, aga ianicerilorŭ, oferindu-ĭ o mare sumă de banĭ, ca să dea unuia dintr'ênşiĭ domnia Munteniei. Dar Brâncovénu,

oferindŭ sume maĭ marĭ de câtŭ Cantemireştiĭ, i-a învinsŭ şi a rĕmasŭ nesupĕratŭ.

Brâncovénu maĭ reuşise a face să se scadă în modŭ simţitorŭ şi tributulŭ ţĕriĭ. Dar schimbându-se vizirulŭ, celŭ noŭ n'a încuviinţatŭ de câtŭ unŭ scăděmêntŭ de 60,000 leĭ.

De câtŭ-va timpŭ turciĭ deveniseră fórte exigenţĭ. Eĭ nu încetaŭ de a spori necurmatŭ cererile lorŭ asupra Principatelorŭ române. La acésta contribuia fórte multŭ şi schimbarea vizirilorŭ. Brâncovénu era nevoitŭ să îndure tóte aceste asprimĭ ce veneaŭ asupra ţĕriĭ, maĭ cu sémă că dupe încheerea păciĭ de la Carloviţ elŭ nu maĭ aştepta maĭ nicĭ unŭ sprijinŭ de la cabinetulŭ Vieniĭ. Brâncovénu fu dar nevoitŭ a'şĭ îndrepta privirile asupra vre-unuĭ altŭ punctŭ de résămŭ.

Bătălia de la Pultava, din 8 Iulie 1709, ridicase pe Rusia la rangulŭ celorŭ d'ântêiŭ puterĭ ale Europeĭ. Brâncovénu îşĭ îndreptéză dar privirile asupra acesteĭ puterĭ creştine. Elŭ trimite unŭ solŭ la Petru-celŭ-mare prin care se angagéză că daca Rusia i-ar veni în ajutorŭ, dênsulŭ i-ar procura provisiunĭ pentru tótă armata şi 30,000 de ostaşĭ. Ţarulŭ se obligă a recunóşte şi a respecta pe Brâncovénu ca domnŭ alŭ Munteniei şi a'lŭ protege în contra tutulorŭ duşmanilorŭ sĕĭ. În urma acesteĭ înţelegerĭ, Petru celŭ Mare decoréză pe Brâncovénu cu ordinulŭ sântulŭ Andreĭ.

Pórta înţelese de timpuriŭ că junele ţarŭ alŭ Rusieĭ avea intenţiunĭ resbelnice în contra turcilorŭ. Ea se maĭ informă că Brâncovénu întreţine relaţiunĭ secrete cu Ţarulŭ. De aceea se decise să trimită în Moldova unŭ domnŭ inteligentŭ şi energicŭ care pe de o parte să pue mâna pe Brâncovénu şi să-lŭ trimiţă viŭ saŭ mortŭ la Constantinopole; iar pe de altă parte să fie în stare să observe maĭ de aprópe orĭ-ce mişcare a Rusieĭ. În acestŭ îndoitŭ scopŭ Sultanulŭ a numitŭ domnŭ în Moldova, în loculŭ luĭ Nicolae Mavrocordat, pe Dimitrie Cantemir.

Brâncovénu îndată ce află despre numirea luĭ Cantemir, adreséză o scrisóre luĭ Petru celŭ Mare prin care îĭ descrie pe Cantemir cu colorile cele maĭ negre. Dar Ţarulŭ Rusieĭ avea necesitate de concursulŭ amêndurora domnilorŭ românĭ în contra Turcieĭ. De aceea elŭ făcu totŭ posibilulŭ ca să pue de acordŭ pe aceştĭ doĭ principĭ creştinĭ. În urma insistinţelorŭ Ţaruluĭ, Brâncovénu face demersurĭ pentru a câştiga amiciţia luĭ Cantemir şi a'lŭ determina să se lupte împreună pentru creştinătate.

Cantemir fusese trimisŭ în Moldova cu misiunea principală de a observa de aprópe orĭ-ce mişcare a Rusieĭ. La plecarea sa elŭ avusese promisiunea Sultanuluĭ de a i se da tóte mijlócele materiale pentru a putea fi utilŭ turcilorŭ în contra ruşilorŭ. Dar abia ajunse în Moldova şi vizirulŭ începe a'ĭ face totŭ felulŭ de cererĭ

asupritóre. Acésta fu una din causele care determinară apropierea luĭ Cantemir de Petru celŭ Mare.

O altă causă determinantă pentru Cantemir a fostŭ şi ambiţiósa aspiraţiune de a deveni domnŭ peste ambele principate, daca Rusia va triumfa în contra turcilorŭ. Elŭ nu a încetatŭ de a înnegri şi de a calomnia pe rivalulŭ sĕŭ Brâncovénu înaintea luĭ Petru celŭ Mare, făcêndu-lŭ să pérdă orĭ-ce confienţă într'ênsulŭ şi orbindu-lŭ cu promisiunĭ marĭ.

Este adevĕratŭ că Brâncovénu nu a datŭ Ţaruluĭ concursulŭ sĕŭ în momentulŭ criticŭ; dar culpa nu era a sa. Ţarulŭ, perdêndŭ confienţa în Brâncovénu, nu s'a ţinutŭ de înţelegerea secretă ce avusese cu dênsulŭ. Elŭ nu a intratŭ cu oştile în Muntenia, precum fusese vorba, pentru ca Brâncovénu să se pótă declara în contra Turcieĭ. Oprindu-se cu armia în Moldova, elŭ învită pe Brâncovénu să vie cu óstea sa acolo.

Brâncovénu, începêndŭ a se îndoi de sinceritatea Ţaruluĭ şi temêndu-se totŭ de o dată de puterea cea mare a turcilorŭ carĭ eraŭ gata de a trece în ţéră, începe a avea o conduită diplomatică, adică echivocă. Elŭ scrie mareluĭ vizirŭ să trécă Dunărea câtŭ maĭ curêndŭ, căcĭ Ruşiĭ aveaŭ o óste numaĭ de 30,000 ostaşĭ. Ţaruluĭ îĭ spunea că nu aştéptă de câtŭ trecerea Ruşilorŭ în ţéră ca să se declare în contra turcilorŭ.

Până să aibă un rĕspunsŭ definitivŭ, Brâncovénu

'şĭ-a adunatŭ oştile în districtulŭ Săcueni (care acum este unitŭ cu Prahova). Spătaru Toma Cantacozino, căpetenia ósteĭ române, vĕḑêndŭ esitările luĭ Brâncovénu de a se uni cu armia ruséscă, a desertatŭ de la postulŭ sĕŭ şi s'a dusŭ la Petru celŭ Mare, care ajunsese la Iaşĭ. Spătaru Toma înegri pe Brâncovénu în ochiĭ Ţaruluĭ.

Înăspritŭ în contra luĭ Brâncovénu de intrigile luĭ Cantacozino şi Cantemir, Ţarulŭ face luĭ Brâncovénu nişte cererĭ care îlŭ surprinde, căcĭ nu eraŭ coprinse în tractatulŭ lorŭ secretŭ. Brâncovénu, vĕḑêndŭ că nu póte pune nicĭ un temeiŭ pe sprijinulŭ Rusieĭ, îşĭ schimbâ cu totul linia de conduită. Ca să scape de furtuna ce'lŭ ameninţa, elŭ rupe orĭ-ce relaţiunĭ cu Rusia şi se intórce iar către turcĭ. Îndată ce marele vizirŭ intră în România, elŭ îĭ ese înainte şi îĭ oferă tóte provisiunile ce preparase pentru ruşĭ.

Situaţiunea turcilorŭ era multŭ maĭ bună de câtŭ a ruşilorŭ. Abondenţa domnea în lagărulŭ otomanilorŭ, pe când lipsa de cele necesariĭ începuse a se simţi în tabăra ruşilorŭ. Cantemir promisese multŭ, dar nu îndeplinise maĭ nimic din ceea-ce promisese.

Ţarulŭ Rusieĭ stătu multŭ în cumpănă până să se determine despre ceea ce avea de făcutŭ. Petru trimite în Muntenia pe generalulŭ sĕŭ Rene şi pe spătarulŭ Toma Cantacozino cu unŭ numĕrŭ de trupe cu care eĭ coprindŭ Brăila. Dar

aceste trupe suntŭ iute chemate înapoĭ, căcĭ Ţarulŭ avea nevoe de tóte oştile sale.

Vizirulŭ Baltagi Mehmet, dupe ce a trecutŭ Dunărea cu 100,000 ómenĭ, a înaintatŭ în Moldova până la Fălciŭ şi a ocupatŭ amêndoĭ ţĕrmiĭ Prutuluĭ. În deşertŭ Ţarulŭ alérgă să oprésca pe turcĭ de a trece la drépta Prutuluĭ. Când elŭ ajunse aci, turciĭ îşĭ terminase trecerea. Ţarulŭ, cu tótă armia sa se găsi de o dată încongiuratŭ de armia turcéscă şi tătară în stepurile Prutuluĭ, lipsită cu totulŭ de apă şi de provisiĭ.

Treĭ ḑile d'a rîndulŭ muscaliĭ sunt mitraliaţĭ de artileria păgânilorŭ, când geniulŭ celŭ bine-făcătorŭ al rusieĭ, împărătésa Ecaterina, află miḑloculŭ d'a salva óstea şi pe soţulŭ eĭ dintr'unŭ desastru complectŭ. Adunândŭ tóte giuvaerurile şi toţĭ baniĭ ce se aflaŭ la dênsa şi la ofiţeriĭ armateĭ, ea a avutŭ curagiulŭ, în ziua de 21 Iulie 1711, să mérgă sub cortulŭ mareluĭ vizirŭ şi să'lŭ înduplece să accepte pacea.

Acestŭ evenimentŭ memorabilŭ şi bine-făcătorŭ pentru Rusia, a avutŭ consecinţe desastróse pentru ţĕrile române de la Dunăre. Turciĭ, perḑêndŭ confienţa cu totulŭ în domniĭ românĭ aŭ decisŭ pentru viitorŭ să numéscă domnĭ fanarioţĭ.

Ura dintre Cantemir şi Brâncovénu a adusŭ ne fericirea Principatelorŭ. Cantemir a înegritŭ pe Brâncovénu şi a promisŭ Ţaruluĭ aceea ce nu putea realisa. Brâncovénu, destulŭ de mare la sufletŭ pentru a concipe unŭ planŭ demnŭ de

Mihaiŭ Vitézulŭ, s'a arătatŭ prea micŭ şi prea pasionatŭ pentru a se putea ridica, în nişte momente grave şi decisive la înălţimea executăriĭ planuluĭ sĕŭ.

Dupĕ încheerea păciĭ de la Prutŭ, Cantemir, însoţitŭ de vre o 1000 de boerĭ, cu familia şi cu serviĭ lorŭ, s'aŭ dusŭ în Rusia de o dată cu óstea muscăléscă. Petru celŭ Mare, ca să recompenseze credinţa şi devotamentulŭ luĭ Cantemir, prin diploma de la 1 Augustŭ 1711, l'a făcutŭ principe al imperiuluĭ rusescŭ, dându'ĭ luĭ şi compatrioţilor luĭ pentru locuinţă Cracovia din Ucrania.

Luĭ Cantemir s'a maĭ datŭ maĭ multe moşiĭ şi ţinuturĭ, una mie de iobagĭ şi o pensiune anuală. Dupe cererea luĭ Cantemir, tóte moşiile ce le primise de la împăratulŭ, le-a împărţitŭ în anulŭ 1713 între elŭ şi Moldoveniĭ ce pribegiseră cu dênsulŭ. Conformŭ privilegiuluĭ ce Ţarulŭ dedese luĭ Cantemir, toţĭ moldoveniĭ ce pribegiseră cu dênsulŭ,eraŭ justiţiabilĭ numaĭ de dênsulŭ.

Dupé fuga luĭ Cantemir, Pórta a numitŭ domnŭ în Moldova pe Nicolae Mavrocordat. In câtŭ pentre Brâncovénu care în timpulŭ resbeluluĭ rusoturcŭ avusese o conduită echivocă, turciĭ aşteptaŭ numaĭ momentulŭ oportunŭ ca să'lŭ depue şi chiar ca să'lŭ pérdă. Deja Muftiu dedese unŭ fetva secretŭ care declara pe Brâncovénu de trădătorŭ şi demnŭ de a muri.

Brâncovénu, fórte ne mulţumitŭ de desertarea spătaruluĭ Toma Cantacuzino la muscalĭ, îşĭ dete

pe faţă ura ce concepuse în contra Cantacozineştilorŭ. Aceştia la rândulŭ lorŭ decidŭ rĕsturnarea luĭ Brâncovénu. Eĭ adună din tóte unghiurile ţĕreĭ plângerĭ şi acusaţiunĭ în contra luĭ Brâncovénu. Din tóte aceste plângerĭ eĭ formézĕ o doleanţă către Sultanulŭ, care conţinea ḑece puncte importante de acusaţie. Constantin Cantacozino care fusese ministru de externe al luĭ Brâncovénu, alătură pe lângă acéstă petiţiune şi corespondenţa politică a luĭ Brâncovénu cu principiĭ streinĭ. Elŭ le trimite apoĭ la Constantinopole în primirea frateluĭ sĕŭ Mihaiŭ, care le depune la divanŭ.

Plângerile duse înaintea divanuluĭ află terenulŭ cu totulŭ preparatŭ. Căderea luĭ Brâncovénu era deja de mult hotărîtă. Acésta era bine cunoscutŭ de Brâncovénu; tótă lumea consilia pe Brâncovénu să fugă, dar setea de a domni îlŭ oprea de a lua o resoluţiune salutarie; o teribilă luptă se petrecea în sufletul sĕŭ. Elŭ primi diferite avisurĭ chiar de la amiciĭ sĕĭ din Constantinopole carĭ îlŭ îndemnaŭ să fugă; în deşert însă, fatalitatea îlŭ reţinea în locŭ ca să-lŭ pérză.

Într'o ḑi de Marţĭ, la 23 Martie 1714, în sĕptĕmâna patimelor, pe când tótă lumea creştină era ocupată cu ceremoniile religióse, Capugi Mustafa Aga soseşte în Bucureştĭ. Unŭ imbrihor se oprise la Giurgiu în fruntea uneĭ armiĭ otomane. Brâncovénu se bucură de sosirea acestuĭ Capugiŭ, căcĭ îĭ era amicŭ. Elŭ îlŭ invită îndată

să vie la dènsulŭ; dar turculŭ se scusă că este ostenitŭ.

Dupe ce s'a consultatŭ cu Cantacozineştiĭ, Mustafa, s'a dusŭ a doa ḑi la palatulŭ domnuluĭ însoţitŭ de 12 ciohodarĭ, purtândŭ ascunse pumnale şi pistóle. Brâncovénulŭ primeşte pe trimisulŭ Porţiĭ cu tótă pompa cuviinciósă.

Dupe săvêrşirea ceremonieĭ, Mustafa întorcêndu-se către Brâncovénu, iĭ anunţă cu o părere de rĕŭ prefăcută că-ĭ aduce o nuvelă ne plăcută şi ,că a jurat Sultanuluĭ credinţă. Ḑicêndŭ aceste cuvinte, Capugiulŭ scóte din sânŭ unŭ peticŭ negru pe care îlŭ aruncă pe umĕrulŭ luĭ Brâncovénu strigêndŭ: „Mazilŭ".

Uimitŭ la auḑulŭ acesteĭ trăsnitóre sentinţe, Brâncovénu şovăeşte; dar revenindu-şĭ iute în sine, elŭ se exprimă cu multă amărâciune în contra ingratitudineĭ Sultanuluĭ. Dupe ce puse o gardă împrejurulŭ luĭ Brâncovénu, Capugiulŭ citeşte fermanulŭ prin care se ordona ca Brâncovénu, cu tótă familia şi cu tóte averile sale, să fie dusŭ la Constantinopole pentru a se justifica de trădarea de care este acusatŭ.

În jóia următóre Mustafa se duce la adunarea naţională ca să facă alegerea domnuluĭ. Totulŭ era regulatŭ maĭ d'ânainte; tronulŭ era deja golŭ şi persóna era hotărîtă. Turculŭ chémă înaintea sa pe principaliĭ boerĭ aĭ ţĕriĭ, între carĭ era şi Spătarulŭ Ştefan, fiulŭ Stolniculuĭ Constantin Cantacozino. Mustafa îlŭ declară îndată ca domnŭ şi-lŭ îm-

bracă cu caftanulŭ sĕŭ. Dupe aceea se procede la ceremoniele obicĭnuite şi Ştefan III Cantacozino este recunoscutŭ ca domnŭ al Munteniei.

Brâncovénu ar fi doritŭ să stea de sărbătorile Paşteluĭ în ţéră; dar turculŭ avea motive de a-lŭ porni cu o oră maĭ înainte. De aceea eĭ plecară chiar în vinerea patimilorŭ. Cu Brâncovénu era dómna, patru fiĭ, unŭ nepotŭ, o nuroră, patru gĭnerĭ şi maĭ mulţĭ boerŭ.

Ştefan III a însoţitŭ pe Brâncovénu până la trăsură. Ne fericitulŭ principe îĭ zise despărţindu-se: „Nepóte Cantacozino, daca nefericirea mea „vine de la Dumnezeŭ, pentru pedépsa păcate„lorŭ mele, fie voia luĭ. Dar daca ea vine de „la duşmaniĭ meĭ carĭ vorŭ căderea mea, Dumnezeŭ să-ĭ erte, dar să se témă de mânia luĭ“.

Dupe treĭ sĕptĕmânĭ, nefericita familie a luĭ Brâncovénu soseşte la Constantinopole; ea este îndată închisă în carcerea celorŭ şépte Turnurĭ. Principele este aruncatŭ într'o închisóre întunecósă; principesa cu copiĭ şi cu ginerii eĭ sunt puşĭ în nişte celule maĭ luminóse. Tóte bagagele şi totŭ ce avéŭ cu dênşiĭ le fură luate de turcĭ. Sĕrmaniĭ captivĭ rĕmăsese numaĭ cu hainele ce avéŭ pe dênşiĭ.

În urma plecăriĭ luĭ Brâncovénu, Imbrihorulŭ se ocupă cu inventoriarea averiĭ luĭ. Averea aflată numaĭ în numerarŭ şi în obiecte preţióse de totŭ felulŭ, s'a evaluatŭ la suma de peste treĭ-zecĭ milióne de scude. Când averea luĭ Brân-

covénu fu espusă la vederea Sultanuluĭ, elŭ nu numaĭ că se miră fórte multŭ, dar deşteptă într'ênsulŭ ideea că Brâncovénu póte că maĭ are şi altă avere ascunsà care nu s'a pututŭ descoperi. Împinsŭ dar de o barbară lăcomie, elŭ a supusŭ pe Brâncovénu şi pe fiiĭ sĕĭ cincĭ zile d'a rândulŭ la tortură ca să spue unde maĭ are îngropată cea-l'altă avere a sa.

În fine, exasperatŭ că în urma atâtorŭ zile de tortură, Brâncovénu nu voeşte să spue unde maĭ are comorile sale, Sultanulŭ ordonă esecutarea lor în presenţa sa. La 15 (27) Augustŭ 1714, toţĭ captiviĭ sunt duşĭ într'o péţă, sub ferestrile seraiuluĭ numitŭ Ialikiosk.

Era obiceiŭ la Turcĭ ca dacă unŭ condemnatŭ la mórte îşĭ renega legea şi se făcea musulmanŭ nu numaĭ că i se daruia viaţa, dar se bucura de tóte favorurile Sultanuluĭ. O asemenea tentaţiune veni să ispitéscă credinţa familieĭ Brâncovénuluĭ în ultimele eĭ momente.

Dupe cetirea sentinţeĭ de mórte, muftiulŭ vine să propue tutulorŭ condamnaţilorŭ, ca să-şĭ rĕscumpere viaţa renegêndu-şĭ religiunea. Sĕrmanulŭ Brâncovénu, imitêndŭ esemplulŭ sfinţilorŭ martirĭ aĭ legiĭ creştine, carĭ şi-aŭ datŭ viaţa pentru a întări credinţa luĭ Hristosŭ, a avutŭ curagiulŭ să îndemne la martiriŭ pe toţĭ fiiĭ şi gineriĭ luĭ, a avutŭ curagiulŭ să le zică: „Fiiĭ „meĭ, am perdutŭ totŭ ce am avutŭ în astă „lume, să ne salvămŭ celŭ puţinŭ sufletulŭ“.

Sultanulŭ iritatŭ de atâta curagiŭ sufletescŭ, dă semnalulŭ călăuluĭ care sta cu secura ridicată. Se decapitéză maĭ întîiŭ Ión Văcărescu, apoĭ d'a rândulŭ ceĭ patru fiĭ aĭ luĭ Brâncovénu, Mateĭ, Radu, Ştefan şi Constantin. Când veni rîndulŭ luĭ Brâncovénu, elŭ adresă Sultanuluĭ cuvintele de barbarŭ. Apoĭ, ridicêndu-şĭ ochiĭ către cerŭ, stă astŭ-felŭ până ce este decapitatŭ.

Din tótă familia bărbătéscă a luĭ Brâncovénu nu scâpă de câtŭ unŭ nepotŭ al sĕŭ, cerêndu-i-se graţia de la Sultanulŭ chiar de către Bostangi-Başa, care esecuta sentinţa. Din acéstă ultimă mlădiţă se tragŭ Brâncoveniĭ de astă-zĭ, la carĭ aŭ trecutŭ averile rurale rĕmase de la strămoşiĭ lorŭ.

Capulŭ luĭ Brâncovénu şi ale celorŭ-l'alţĭ, înfipte în câte o suliţă, fură purtate prin Constantinopole. Iar corpurile lorŭ fură aruncate în mare. Nişte luntraşĭ creştinĭ le scóseră din apă şi le îngropară la o mânăstire din insula Halchy.

Vĕduva luĭ Brâncovénu şi restulŭ familieĭ, fură exilaţĭ la Cutaga în Asia-Mică. Acésta se făcu dupe instigaţiunile luĭ Ştefan III domnulŭ Muntenieĭ care dedese mareluĭ Vizirŭ o sumă însemnată de banĭ. Ne fericiţiĭ exilaţĭ stătură acolo până la 1717, când se întórseră în ţéră.

CAP. XX

Ştefan III Cantacozino 1714–1715.

Ingratitudinea luĭ Ştefan III Cantacozino către Brâncovénu. Ştefan desfiinţéză văcăritu şi contribuţiunile d'asupra clerului. Stefan III dusŭ la Constantinopole cu tată-sĕŭ. Stefan şi tată-sĕŭ decapitaţĭ dupe patru lunĭ de carceră.

Ştefan III Cantacozino se sue pe tronulŭ Muntenieĭ la 25 Martie 1714, şi este întăritŭ de Pórtă la 23 Aprilie. Elŭ şi-a inauguratŭ domnia prin acte de o négră ingratitudine şi neomenie către unchiulŭ şi bine făcătorulŭ săŭ Brâncovénu, pe ruinele căruia se suise pe tronŭ. Fetele luĭ Brâncovénu care rĕmăsese în ţéră nu numaĭ că nu vĕḑuse vre-unŭ ajutorŭ de la dênsulŭ, dar fură chiar persecutate. Elŭ ameninţa cu mórte pe orĭ-cine ar fi cutezatŭ să le dea vre-unŭ ajutorŭ. Toţĭ credincioşiĭ şi protegiaţiĭ fostuluĭ domnŭ Brâncovénu aŭ fostŭ goniţĭ din funcţiunile lorŭ.

Ştefan, voindŭ să-şĭ întemeeze o domnie durabilă, cugeta să-şĭ atragă şi să se întemeze pe afecţiunea poporuluĭ. Elŭ desfiinţă văcăritulŭ impositŭ care îndatora pe orĭ-care locuitorŭ să plătéscă câte 20 de parale pentru fie-care capŭ de vită. Ca să-şĭ atragă şi clerulŭ, ridică orĭ-ce contribuţiunĭ d'asupra preoţilorŭ şi încoragéză ura ce poporulŭ avea în contra jidanilorŭ. Tóte însă

fură deşarte; poporulŭ îlŭ ura pentru viţiurile şi pentru caracterulŭ sĕŭ celŭ rĕŭ. De la Pórtă asemenea nu avea nimic să aştepte. Marele vizirŭ îlŭ numise domnŭ numaĭ ca să pótă maĭ cu înlesnire să rĕstórne pe Brâncovénu.

Sultanulŭ Ahmet III hotărâse să ia Moreea din mânele Veneţianilorŭ, dar nu avea banĭ ca să facă acestŭ resbelŭ. Marele vizirŭ Ali-Paşa, promise că acéstă mare espediţiune nu-lŭ va costa nicĭ unŭ banŭ. Pentru a-şĭ îndeplini promisiunea, Ali-Paşa, în anulŭ 1715, ordonă tutulorŭ principilorŭ tributarĭ, tutulorŭ Paşilorŭ, să-ĭ trimită banĭ şi proviziunĭ, sub pedépsă de a-şĭ perde locurile.

Ştefan priimi ordinŭ ca să trimiţă cantităţĭ marĭ de provisiunĭ, făină, untŭ, miere, etc., şi o sumă de banĭ. Tóte acestea treceaŭ peste valórea tributuluĭ unuĭ anŭ. Ca să satisfacă aceste cererĭ esorbitante, Ştefan, luă de la intendenţiĭ averiĭ familieĭ Brâncovénu toţĭ baniĭ câţĭ putu stórce; elŭ maĭ făcu şi unŭ împrumutŭ forţatŭ de pe la comercianţiĭ din Bucureştĭ. Cu baniĭ şi provisiunile adunate, Ali-Paşa coprinse în puţinŭ timpŭ Corintulŭ, Egine, Coron, Modon, Navarin, etc.

Curênd dupe espediţiunea din Moreea, trebuia să începă resbelulŭ între Turcia şi Germania. Ali-Paşa, decise detronarea luĭ Ştefan şi darea principatuluĭ pe mânele unuĭ fanariotŭ, obicĭnuitŭ a se supune la orĭ ce, fără murmurŭ. Ştefan nu

maĭ avea nicĭ unŭ protectorŭ la Constantinopole, căcĭ, Imbrihorulŭ cu care elŭ jefuise averile luĭ Brâncovénu, fusese ucisŭ, din ordinulŭ Sultanuluĭ, în urma intrigilorŭ mareluĭ vizirŭ.

La 21 Ianuarie 1716, unŭ Capugi-Başa soseşte fără veste în Bucureştĭ. Elŭ spune luĭ Ştefan Cantacozino să se prepare a-lŭ însoţi la Constantinopole, căcĭ în locul luĭ, Pórta a numitŭ pe Nicolae Mavrocordat, domnulŭ Moldoveĭ. Scóterea din domnie a luĭ Ştefan Cantacozino, făcu o impresiune din cele maĭ penibile asupra ţĕriĭ întregĭ. Ómeniĭ prevĕdĕtorĭ presimţiră nefericirile ce aveaŭ să cadă asupra ţĕriĭ sub era cea conruptă şi tiranică a fanarioţilorŭ.

Peste patru ḑile de la sosirea Capugiuluĭ, Ştefan Cantacozino, însoţitŭ de femeea sa Păuna. de ceĭ doĭ fiĭ aĭ sĕĭ, Radu şi Constantin, precum şi de bĕtrânulŭ sĕŭ tată, Stolniculŭ Constantin Cantacozino, luară calea spre Constantinopole. Dupe patru sĕptămânĭ de călătorie, eĭ sosiră în cetatea fatală. Ştefan şi tatălŭ sĕŭ, sunt aruncaţĭ într'o carcere oribilă din curtea seraiuluĭ. Ştefan şi tatălŭ sĕŭ sunt deţinuţĭ patru lunĭ în oribila temniţă, din care nu maĭ aveaŭ să ésă viĭ la lumina ḑileĭ.

În acestŭ tristŭ şi durerosŭ intervalŭ, marele vizirŭ, prin concursulŭ luĭ Nicolae Mavrocordatŭ, adună probe suficiente, prin carĭ se constate culpabilitatea luĭ Ştefan şi să-lŭ condamne la mórte.

În diminéţa ḑileĭ de 7 Iunie 1617, la patru

ore, principele Ştefan Cantacozino şi tatălŭ sĕŭ Constantin, sunt decapitaţĭ chiar în temniţă. Capetele lorŭ fură plântate înaintea porţiĭ seraiuluĭ, ca probă de rĕsbunare a Sultanuluĭ.

Ne fericita principesă Păuna, cu ceĭ doĭ fiĭ aĭ eĭ, este nevoită să cerşască pe stradele Constantinopoleluĭ existenţa fiilorŭ eĭ. Maĭ târdiŭ ea află ocasiunea de a se duce la Mesina pe o corabie veneţiană. Cu timpulŭ ea a trecutŭ la Viena şi de aci la Petersburg, unde îşĭ termină ḑilele, trăindŭ din generositatea luĭ Petru celŭ Mare.

Astŭ-felŭ fu scurta domnie a luĭ Ştefan Cantacozino, ultimulŭ domnŭ pămênténŭ; astŭ-felŭ a espiatŭ elŭ ingratitudinea şi crima sĕvêrşită asupra familieĭ Brâncovénuluĭ.

PERIÓDA V

De la venirea Fanarioţilorŭ până la revoluţiunea luĭ Tudor Vladimirescu

1716—1821

CAPITOLULŬ I

Nicolae Mavrocordat a domnitŭ ḑece luni in anulŭ 1716

Începutulŭ erieĭ domnilor fanarioţĭ şi causele care i-aŭ adus pe tronŭ. Nicolae Mavrocordat persecută familia Cantacozineştilorŭ. Resbelulŭ dintre Nemţĭ şi Turcĭ. Bătălia de la Petrovaradin. Boeriĭ voescŭ să se dea sub protecţiunea Nemţilorŭ. Nemţiĭ intră în Oltenia. Oltenia se închină împĕratuluĭ nemţesc. Mitropolitulŭ Antim adună pe boerĭ la mitropolie şi decidŭ să închine ţéra la nemţĭ. Mavrocordatŭ cu tótă familia este surprinsŭ şi ridicatŭ din palatŭ de óstea nemţéscă.

Cu mórtea luĭ Ştefan Cantacozino s'a pusŭ capĕtŭ domnieĭ indigene, cu mórtea luĭ s'a stinsŭ ultimulŭ privilegiŭ, ultimulŭ dreptŭ ce Păgâniĭ maĭ respectase Românilorŭ. Dupe mórtea ultimuluĭ domnŭ pămênténŭ, se deschise pentru românĭ o lungă şi durerósă eră de calamităţĭ, de umi-

linţe şi de degradare, care avea să năbuşéscă şi să stingă în inima lorŭ orĭ ce simţimênte de demnitate şi de mândrie naţională, care avea în fine să îngenuche ţéra sub jugulŭ fanarioţilorŭ.

Doă marĭ şi rele geniurĭ aŭ concuratŭ la decăderea şi ruinarea Românilorŭ.

Primo. Ambiţiunile culpabilĭ ale boerilorŭ, rivalitatea şi discordia dintre dênşiĭ, egoismulŭ personalŭ; cu unŭ cuvêntŭ, lipsa de unŭ patriotismŭ purŭ, basatŭ pe abnegare şi devotamentŭ pentru binele publicŭ.

Secondo. Introducerea în ţéră a fanarioţilorŭ şi amesteculŭ lorŭ în afacerile civile şi politice ale ţĕriĭ.

Aceste fiinţe degradate, instrumente vile ale turcilorŭ, aŭ conruptŭ moravurile cele simple şi curate ale românilorŭ, aŭ depravatŭ obiceiurile lorŭ naţionale, le-a slăbitŭ coragiulŭ şi energia. Rasă imorală şi funestă, resturĭ impure ale vechiuluĭ Bizanţiŭ, eĭ ne presintă tablourĭ înfiorătóre şi desgustătóre totŭ-de-o dată: fiulŭ trădândŭ pe tatălŭ, tatălŭ conspirândŭ în contra fiuluĭ, fratele înveninândŭ pe frate, şi alte asemenea fapte, de carĭ conştiinţa umană se cutremură. Eĭ usaŭ cu turbare de nişte asemenea midlóce infame, în singurulŭ scopŭ de a pune mâna pe domnie, spre a se înavuţi pe dênşiĭ şi acoliţiĭ lorŭ. Paserĭ prădătóre, carĭ cădeaŭ ca corbiĭ asupra leşiurilorŭ inanimate.

Englesulŭ Vilkinson, se esprimă astŭ-felŭ despre fanarioţĭ:

„Nicĭ unulŭ din evenimentele carĭ aŭ esercitatŭ o influenţă asupra existenţeĭ politice şi care a distrusŭ spiritulŭ publicŭ al Românilorŭ şi Moldovenilorŭ, n'a fostŭ maĭ desastrosŭ ca sistemulŭ politicŭ introdusŭ de greciĭ din Fanar, când aŭ fostŭ puşĭ în capulŭ Principatelorŭ.

„Umiliţĭ, degradaţĭ şi oprimaţĭ, precum sunt greciĭ de când aŭ încetatŭ de a maĭ fi o naţiune,[1]) civilisaţiunea a degeneratŭ la dênşiĭ în proporţiune cu apăsarea şi barbaria juguluĭ ce pórtă, şi aŭ contractatŭ pe nesimţite aceste obiceiurĭ de conrupţiune şi de supunere servilă, consecinţe inevitabile a uneĭ astŭ-felŭ de stărĭ de sclavie. Prefăcătoria şi falşitatea aŭ devenitŭ trăsurile cele maĭ caracteristice ale fisionomieĭ lorŭ morale; în fine forţa causelorŭ care lucréză continuŭ asupra lorŭ, i-a familiarisatŭ cu încetulŭ cu totŭ ce póte degrada şi umili pe omŭ."

Nişte asemenea instrumente vile, gunoae ale Fanaruluĭ, eraŭ destinaţĭ să domnéscă în cursŭ de unŭ secolŭ asupra Românilorŭ. Eĭ eraŭ meniţĭ să facă pe Românĭ să-şĭ espiese tóte greşalele care îĭ adusese într'acéstă miseră stare, să le deştepte mintea pentru a distinge maĭ bine pe

1) Autorulŭ englesŭ scria aceste liniĭ în anulŭ 1818, maĭ 'nainte adică de reconstituirea Grecieĭ libere.

viitorŭ binele din rĕŭ, să-ĭ facă să revie la simţimente maĭ nobile şi maĭ generóse, să le oţelésică în fine braţulŭ spre a se scula într'o ḑi pentru revendicarea drepturilorŭ perdute.

În urma depunerii din domnie a luĭ Ştefan Cantacozino, Pórta, influenţată de dragomanulŭ eĭ, Alexandru Mavrocordat, a numitŭ domnŭ în Muntenia, printr'unŭ simplu beratŭ (diplomă), pe Nicolae Mavrocordatŭ, fiulŭ luĭ Alexandru.

Nicolae Mavrocordat, celŭ d'ântêiŭ domnŭ fanariotŭ care s'a suitŭ pe tronulŭ Ţĕriĭ-Româneştĭ, a intratŭ în Bucureştĭ la 10 Februarie 1716, în sunetulŭ întristătorŭ al clopotelorŭ. Ca să calmese óre-cum simţimêntulŭ naturalŭ de iritaţiune al poporuluĭ, elŭ luă unŭ aerŭ blândŭ şi afabilŭ. Dar pasiunile cele rele care îĭ rodea inima cea depravată, îlŭ făcură în curênd să se arate ceea ce era.

Bănuitorŭ din natură, elŭ vedea în totŭ românulŭ, iar maĭ cu sémă în partisaniĭ Cantacozineştilorŭ, unŭ asasinŭ. Elŭ a datŭ ḑece miĭ de pungĭ cu banĭ ca să se ucigă la Constantinopole, fostulŭ domnŭ, Ştefan Cantacozino. Ca să rĕmâe în ţéră liberŭ de orĭ ce temere, elŭ trimise la Constantinopole pe Mihaiŭ Cantacozino şi pe Radu Dudescu, carĭ fură sugrumaţĭ îndată ce sosiră.

Ne maĭ avêndŭ de nimicŭ a se teme, elŭ puse mâna pe tóte avuţiile Cantacozineştilorŭ; luă funcţiunile de la maĭ mulţĭ boerĭ şi le dete protegiaţilorŭ sĕĭ fanarioţĭ, puse imposite apăsătóre,

desfiinţă adunările naţionale şi suprimă orĭ ce umbră de libertăţĭ publice.

Ca să trăiască în pace despre turciĭ din fortereţele Giurgiu, Turnu şi Brăila, elŭ le permise să se întinḑă peste reionulŭ acestorŭ cetăţĭ, în lăuntrulŭ ţĕriĭ. Din acéstă causă, ţéra avu să sufere totŭ felulŭ de vătămărĭ din partea turcilorŭ.

În astŭ-felŭ de modŭ credea Nicolae Mavrocordat că s'a întăritŭ pe scaunulŭ domnieĭ, pe care spera să stea multŭ timpŭ. Dar altŭ-felŭ avea să prefacă lucrurile evenimentele timpuluĭ.

Sultanulŭ Ahmet al III, în anulŭ espiratŭ 1715, luase cu armele Moreea din mânele Veneţianilorŭ. Dar împĕratulŭ Carol VI, nu putea tolera acéstă concuistă a turcilorŭ. Luarea Moreeĭ din mânele Veneţianilorŭ, era o causă de slăbiciune pentru dênşiĭ, şi acéstă slăbiciune compromitea siguranţa ţĕrilorŭ sale de la apusŭ. Osebitŭ de acésta, o legătură exista de maĭ 'nainte între elŭ cu Poloniĭ şi cu Veneţianiĭ în contra turcilorŭ, dupe pacea de la Carlovitz. De aceea elŭ trimise la Pórtă unŭ solŭ care să spue Sultanuluĭ să înapoese Moreea Veneţianilorŭ.

Sultanulŭ, a trimisŭ pe unŭ agă în Viena la principele Eugenie, atâtŭ ca să cerce să domoléscă mânia împĕratuluĭ, câtŭ şi ca să spionese ca ce puterĭ armate avea dênsulŭ. Dar, înţelegêndu-se scopulŭ veniriĭ aceluĭ agă, l'a gonitŭ din Viena şi împĕratulŭ a făcutŭ o nuoă legătură cu Veneţianiĭ în contra turcilorŭ.

Principele Eugenie avea gata 60,000 de ostaşĭ şi întărise maĭ multe cetăţĭ din Ardélŭ. Papa de la Roma încă îndemna pe împĕratulŭ să facă resbelŭ turcilorŭ, dèndu-ĭ şi óre-carĭ ajutóre pecuniare. Impăratulŭ, ca să împedice pe turcĭ de a năvăli asupra Veneţianilorŭ, a scosŭ oştile în lagărŭ.

Sultanulŭ, îndată ce a aflatŭ de legătura ce împĕratulŭ făcuse cu veneţianiĭ, a pornitŭ 200,000 de ostaşĭ în Ungaria, ca să ia cetatea Petrovaradinulŭ. Dupe o primă lovire nefericită ce aŭ avutŭ cu nemţiĭ la Carloviţ, turciĭ s'aŭ dusŭ să atace cetatea Petrovadin. Eĭ 'şĭ-aŭ făcutŭ şanţurĭ în faţa şanţurilorŭ în care intrase Eugenie cu óstea luĭ şi aŭ începutŭ a bate cetatea. A doua ḑi, Eugenie a datŭ năvală asupra turcilorŭ. La prima furie a lupteĭ, nemţiĭ aŭ suferitŭ perderĭ simţitóre şi li s'aŭ spartŭ rândurile; dar năvălindŭ călăreţiĭ cu furie, aŭ împinsŭ înapoĭ pe turcĭ. Dupe aceea venindŭ pedestraşiĭ, aŭ bătutŭ astŭfelŭ pe turcĭ în câtŭ 'ĭ-aŭ risipitŭ, făcêndu-le o perdere de 30,000 ostaşĭ.

Vizirulŭ Ali-Paşa, turbatŭ la vederea uneĭ asemenea perderĭ, s'a aruncatŭ cu furie în rândurile ósteĭ imperiale, făcêndŭ minunĭ de vitejie; dar a peritŭ victima curagiuluĭ sĕŭ celŭ ne măsuratŭ, împreună cu alţĭ paşĭ, (5 Augustŭ 1716). Dupe acéstă victorie strălucită, lagărulŭ întregŭ al turcilorŭ a căzutŭ în mâna nemţilorŭ.

În urma acesteĭ bătăliĭ, Eugenie s'a dusŭ să bată Temişóra. Vizirulŭ celŭ noŭ trimise în ajutorulŭ Temişóreĭ 30,000 ostaşĭ din Belgrad. Eugenie a fostŭ totŭ atâtŭ de fericitŭ şi aci, căcĭ a învinsŭ pe turcĭ cu desăvîrşire. Cetatea şi întregŭ Banatulŭ s'a supusŭ nemţilorŭ.

Maĭ înainte ca Ali-Paşa să plece la comanda ósteĭ sale, a datŭ ordinŭ luĭ Nicolae Mavrocordat să'ĭ trimiţă 3,000 de ostaşĭ la Dimircop şi la Ruşéva în ajutorulŭ turcilorŭ ce se aflaŭ acolo ca să păzéscă hotarele Turcieĭ. Mavrocordatŭ a şi trimisŭ aceĭ 3000 ostaşĭ, la loculŭ indicatŭ, puindu-ĭ sub comanda luĭ Ión Roseti, cumnatulŭ sĕŭ şi a luĭ Petre Obedénu.

Pe cândŭ óstea română se afla la postulŭ eĭ, vine vestea despre victoria cea mare a nemţilorŭ şi despre mórtea luĭ Ali-Paşa. Se maĭ svoneşte că o óste nemţéscă vine spre Orşova. Îndată ce se ştie despre venirea nemţilorŭ, turciĭ carĭ se aflaŭ acolo, trecŭ de frică peste Dunăre Către Cladova, iar Româniĭ staŭ pe locŭ.

Îndată dupĕ numirea celuĭ d'ântîiŭ domnŭ fanariot, boeriĭ românĭ aŭ înţelesŭ că drepturile lorŭ politice eraŭ sacrificate pentru multŭ timpŭ şi că de la turcĭ nu maĭ aveaŭ să aştepte nicĭ o îndreptare. De aceea eĭ îşĭ îndreptară speranţele către nemţĭ, voindŭ să se pue sub protecţiunea lorŭ, ca să scape de tirania fanarioţilorŭ.

Obedénu, aflândŭ despre perderile turcilorŭ,

s'a sfătuitŭ cu ceĭ-l'alţĭ boerĭ românĭ şi aŭ trimisŭ solĭ la Eugenie îndemnându-lŭ să trimiţă într'o ḑi hotărîtă óre-care óste de nemţĭ, şi eĭ le asigură victoria. Eugenie a trimisŭ 200 de ostaşĭ sub comanda unuĭ Căpitanŭ. Până a nu sosi óstea nemţéscă, Obedénu a rĕspânditŭ pe la gazde pe ceĭ 3000 ostaşĭ românĭ, ḑicêndu-le că n'are pentru ce să se bată. Venindŭ ceĭ 200 de ostaşĭ nemţĭ aŭ coprinsŭ fără nicĭ o luptă acelŭ codru de ţéră.

Auḑindŭ despre acésta Nicolae Mavrocordat, a trimisŭ óste ca să păzéscă plaiulŭ Vîlcanuluĭ, către Jiŭ, către Câinenĭ, către Rucărŭ, către Câmpina şi către Teléjenŭ, ca să oprésca pe nemţĭ de a intra în ţéră. Dar Barbu Serdaru Cornea şi Bengescu, cu alţĭ boerĭ carĭ eraŭ aplicaţĭ către nemţĭ, s'aŭ unitŭ cu óstea din Ardélŭ şi însuşĭ eĭ 'ĭ-aŭ călăuzitŭ de aŭ trecutŭ peste plaiulŭ Vîlculuĭ şi aŭ descinsŭ la jiŭ. Aci eĭ aŭ lovitŭ fără veste oştile luĭ Mavrocordat, le-a risipitŭ şi le-a luatŭ totŭ ce aveaŭ. În urma acestora tótă ţéra de peste Oltŭ s'a închinatŭ împăratuluĭ nemţescŭ.

Acésta nu fu îndestulŭ. Pe la Sânta Maria mare a descinsŭ o sumă de óste nemţéscă pe la Câinenĭ şi a venitŭ până la Piteştĭ. Căpitanulŭ şi vameşulŭ de acolo, aŭ scrisŭ îndată luĭ Vodă că aŭ venitŭ nemţiĭ până acolo şi că vorŭ să vie până în Bucureştĭ.

Mavrocordatŭ primindŭ acéstă veste neplăcută,

s'a sfătuitŭ cu boerii sĕĭ să iasă din Bucureştĭ cu óstea la Călugăreni şi să se pue acolo în lagărŭ, ca să vadă ce vorŭ să facă aceĭ ostaşĭ. Cu vodă se afla şi Antimŭ, mitropolitulŭ ţĕriĭ. Acesta s'a dusŭ într'o di la dênsulù cu o scrisóre ce dicea că 'ĭ-a venitŭ din Bucureştĭ de la Avram, dascălulŭ care locuia în Mitropolie. În acea scrisóre se spunea mitropolituluĭ să se întórcă în Bucureştĭ, căcĭ este să vie aci Gheorghe Şerban-Vodă, fiulŭ luĭ Cantacozino din Ardélŭ cu multă óste, ca să'lŭ pue domnŭ al ţĕriĭ. Acésta era o stratagemă care avea de scopŭ să facă pe Mitropolitulŭ să se întórcă în Bucureştĭ, iar pe Vodă, să fugă din ţéră.

Mavrocordatŭ, crediendŭ în sinceritatea acestorŭ nuvele, s'a înfricoşatŭ şi s'a trasŭ spre Giurgiu. Elŭ a învitatŭ şi pe mitropolitulŭ Antim să-lŭ însoţéscă, dar acesta 'ĭ-a rĕspunsŭ că trebue să se întórcă în Bucureştĭ, căcĭ nu se cuvine să'şĭ lase turma în voia întîmplăriĭ.

Întorcêndu-se la Bucureştĭ, Antim a adunatŭ pe boerĭ la Mitropolie şi aŭ decisŭ ca să cheme pe nemţĭ şi să le închine ţéra. Domnulŭ, mergêndŭ la Giurgiu a adunatŭ óste turcéscă, căcĭ avea fermanŭ de la Pórtă ca orĭ când va chema pe Turcĭ, eĭ să se supue ordinelorŭ sale. Venindŭ cu óstea turcéscă la Bucureştĭ, a doveditŭ că tóte cele spuse de Mitropolitulŭ Antim eraŭ curate plăsmuirĭ. Mavrocordatŭ ţiindŭ consiliŭ cu boeriĭ de partida sa, a scrisŭ patriarchuluĭ de la

Constantinopole de le-a trimisŭ destituirea (catharesis) mitropolituluĭ şi în locului luĭ aŭ alesŭ mitropolitŭ pe Mitrofan.

Boerii carĭ lucraŭ pentru rĕsturnarea luĭ Mavrocordatŭ, Bujorénu, Golescu, Bălénu şi alţiĭ, s'aŭ înţelesŭ cu Barbu serdaru să vie cu nemţiĭ în taină la Bucureştĭ ca să prindă pe Vodă. Barbu serdaru a trecutŭ Oltulŭ cu óstea nemţéscă prin locurĭ neumblate şi în diminéţa zileĭ de 14 Noembre 1716, aŭ sositŭ în Bucureştĭ. Năvălindŭ fără veste în curtea palatuluĭ domnescŭ, nemţiĭ aŭ aflatŭ pe toţĭ âncă în patŭ. Eĭ aŭ ridicatŭ pe domnŭ cu tótă familia luĭ şi 'ĭ-aŭ dusŭ la Cotrocenĭ; de aci 'l-aŭ dusŭ la Târgovişte de unde 'l-aŭ trecutŭ în Ardélŭ la Sibiŭ. Aci 'l-aŭ datŭ în mâna generaluluĭ Haizler, care l'a tratatŭ cu multă îngrijire.

Dupĕ trecerea luĭ Mavrocordat în Ardélŭ, boeriĭ s'aŭ adunatŭ ca să se sfătuiască ce este de făcutŭ. Eĭ aŭ trimisŭ pe Bujorénu şi pe Grigore Bălénu logofătu la Sibiŭ ca să se înţelégă cu generalulŭ Ştainvil ca să le dea oştire nemţéscă pentru a se apăra de turcĭ, căcĭ eĭ voescŭ să unéscă ţéra cu nemţiĭ. Generalulŭ, ne avêndŭ nicĭ o autorisaţiune pentru unŭ asemenea lucru, a refusatŭ cererea boerilorŭ.

CAP. II

Ión Mavrocordat 1717–1719.

Sultanulŭ numeşte domnŭ pe Ión Mavrocordatŭ şi'lŭ trimite în ţéră cu armie turcéscă. Ión Mavrocordat, cu ajutorulŭ turcilorŭ liberéză din mânele tătarilorŭ 17.000 de creştinĭ. Ión Mavrocordat este trimisŭ de Pórtă ca solŭ ca să închee pace cu nemţiĭ. Turciĭ daŭ nemţilorŭ Banatulŭ Craioveĭ.

Sultanulŭ, aflândŭ despre cele petrecute în ţéră, a fostŭ mişcatŭ de unŭ simţimêntŭ de rĕsbunare în contra ţĕriĭ şi a boerilorŭ. Dar calmându'şĭ mânia a decisŭ de a numitŭ domnŭ în Muntenia pe Ión Mavrocordat, fratele detronatuluĭ domnŭ Nicolae. Vizirulŭ, îmbrăcându-lŭ cu caftanŭ domnescŭ, l'a trimisŭ în ţéră cu Huseim, aga ianicerilor, cu o óste de 12,000 turcĭ şi 1000 tătarĭ, ca să'lŭ aşeḑe în scaunŭ (1717).

Locuitoriĭ ţĕriĭ carĭ se spăimântaseră auḑindŭ că Sultanulŭ voia să robéscă ţéra, aflândŭ acum de numirea nouluĭ domnŭ, aŭ revenitŭ pe la căminurile lorŭ. Dupe ce s'a restabilitŭ ordinea, armatele de turcĭ şi de tătarĭ aŭ eşitŭ din ţéră, rĕmâindŭ numaĭ puţinĭ ianicerĭ şi arnăuţĭ, pentru pasa domnuluĭ.

Dupe stabilirea nouluĭ domnŭ, boeriĭ carĭ se aflaŭ în ţéră aŭ venitŭ împrejurulŭ sĕŭ şi 'ĭ-aŭ datŭ totŭ concursulŭ lorŭ. Dar boeriĭ carĭ veniseră cu nemţiĭ ca să prinḑă pe fostulŭ domnŭ, aŭ fugitŭ în Ardélŭ cu mulţĭ alţiĭ.

Boerii carĭ pribegiseră în Ardélŭ s'aŭ adunatŭ cu toţiĭ şi s'aŭ sfătuitŭ să închine ţéra împăratuluĭ nemţescŭ şi să'ĭ céră domnŭ pe Gheorghe fiulŭ luĭ Şerban-vodă Cantacozino. În acestŭ scopŭ eĭ s'aŭ dusŭ la Viena să céră de la împĕratulŭ oştire cu care să gonéscă din ţéră pe turcĭ şi pe vodă Ión Mavrocordat. Impĕratulŭ nu le-a acordatŭ de îndată cererea, dar le-a dat speranţă că maĭ târdiŭ se va face şi acésta.

În vara acestuĭ anŭ 1717 s'a făcutŭ între turcĭ şi nemţĭ marea bătălie pentru luarea Belgraduluĭ Serbieĭ. Óstea nemţéscă numĕra 120,000 soldaţĭ sub comanda luĭ Eugenie. Turciĭ eraŭ şi maĭ numeroşĭ sub comanda mareluĭ Vizirŭ. Bătălia a fostŭ crâncenă şi sângerósă, dar victoria a rĕmasŭ deplină a nemţilorŭ.

În urma acesteĭ victoriĭ repurtată de nemţĭ la Belgrad, turciĭ şi tătariĭ aŭ inceputŭ a se risipi şi a se retrage. În retragerea lorŭ o sémă de tătarĭ aŭ trecutŭ prin Muntenia pe care a prădat'o şi a robit'o fórte tare. Ión Mavrocordat aflândŭ despre rĕutăţile tătarilorŭ, a încălecatŭ însuşĭ calulŭ şi luândŭ cu sine şi pe unŭ paşe care se afla în Bucureştĭ, aŭ eşitŭ în calea tătarilor. Elŭ a desrobitŭ din mânele lorŭ ca la 17,000 de creştinĭ.

Sultanulŭ, vĕdendŭ că în cursulŭ celorŭ doĭ anĭ din urmă a fostŭ continuŭ bătutŭ de către nemţĭ, a inceputŭ să încline către pace. Elŭ, a şi trimisŭ

solĭ plenipotenţiarĭ, între carĭ era şi Ión Mavrocordat domnulŭ Românieĭ, ca să trateze cu plenipotenţiariĭ nemţilorŭ de pace. Dar din causa propunerilorŭ exagerate din amêndouĕ părţile şi pentru că Filip, regele Spanieĭ a îndărătnicit pe turcĭ de a face pace, promiţându-le ajutorŭ pentru continuarea resbeluluĭ, încheerea păciĭ s'a amânatŭ.

În scurtŭ timpŭ Pórta s'a convinsŭ că ajutórele promise de Spania eraŭ numaĭ speranţe deşarte. De aceea iar a venitŭ la simţimente de pace. Ministrulŭ Anglieĭ la Constantinopole, Sir Robert Sutton, s'a oferitŭ să fie mediatorŭ între puterile beligerante. Mijlocirea sa fu priimită şi se decise ca plenipotenţiariĭ puterilorŭ să se întrunéscă le Passaroviez, unŭ satŭ în Serbia pe rîpa dréptă a Moraveĭ, la óre-care distanţă de locŭlŭ unde acestŭ rîŭ se varsă în Dunăre. Ambasadoriĭ imperialĭ eraŭ comptele de Virmond şi consilierulŭ aulicŭ al resbeluluĭ de Telman. Din partea Sultanuluĭ eraŭ uniţĭ, Silihdar Ibraim, Mohamed Efendi şi Ión Mavrocordat, principele Muntenieĭ.

Âncă de la începutulŭ anuluĭ 1717, în prima lună a domnieĭ a luĭ Ión Mavrocordatŭ, oştile imperiale sub comanda generaluluĭ Stainvil şi conduse de Barbu serdaru, a intratŭ şi aŭ coprinsŭ Banatulŭ Craioveĭ. Elŭ voia să coprindă şi România mare; dar împrejurările l'aŭ făcutŭ să se mulţuméscă numaĭ cu Banatulŭ Craioveĭ,

pe care Ión Mavrocordat i l'a cedatŭ chiar printr'unŭ tractatŭ secretŭ, mulţumindu-se să conserve România-mare.

În prima conferinţă ce s'a ţinutŭ la Passaroviez în ḑioa de 5 Iunie 1718, plenipotenţiariĭ Germanieĭ, cereaŭ tótă România şi Moldova şi maĭ multe altele. Turciĭ, nu numaĭ că nu accordaŭ aceste cererĭ, dar aveaŭ şi eĭ pretenţiunile lorŭ. Din causa dar a propunerilorŭ exagerate din ambele părţĭ, pacea nu s'a pututŭ încheia.

Dar principele Eugenie, adunându-şĭ oştile la Belgrad, a trecutŭ cu ele peste Morava, stândŭ gata să atace pe Vizirulŭ care era tăbăritŭ cu oştile otomane la Nissa. Vizirulŭ ameninţatŭ astŭfelŭ de reînceperea resbeluluĭ, a ordonatŭ solilorŭ Turcieĭ ca să cedeze la pretenţiunile Austrieĭ. Astŭ-felŭ dar, la 21 Iulie, din 1718, s'a încheiatŭ pace pentru 24 de anĭ.

În acéstă pace, Veneţia a perdutŭ Peloponesulŭ saŭ Moreea; dar a dobânditŭ nişte cetăţĭ în Dalmaţia şi Albania. Împĕratulŭ Carol VI al Austrieĭ a ţinutŭ Banatulŭ Craioveĭ, adică România apusénă până în Oltŭ, Banatulŭ Temişóreĭ, Belgradulŭ cu Serbia până în Timoc şi la délulŭ Duicdas, o parte din Bosnia până la apa Sava, de ambele laturĭ ale rîuluĭ Unneĭ cu cetatea Novi. În fine a dobânditŭ libera navigaţiune cu corăbiile pe Dunăre, precum şi comerţulŭ liberŭ în ţĕrile turceştĭ pentru supuşiĭ cesaro-crăeştĭ, cu vamă numaĭ de treĭ la sută.

În acéstă pace s'a proclamatŭ amnistie completă pentru toţĭ pribegiĭ din Muntenia, dânduli-se înapoĭ tóte moşiile şi averile. Ceĭ robiţĭ din ţéră s'aŭ liberatŭ gratis; iar captiviĭ de resbelŭ, cu unŭ preţŭ fórte micŭ. Fostulŭ domnŭ Nicolae Mavrocordat cu patru fiĭ aĭ sĕĭ s'aŭ datŭ în schimbŭ pentru ceĭ doĭ solĭ împĕrăteştĭ Stein şi Petraş, carĭ se aflaŭ închişĭ în Edicule.

Astŭ-felŭ Nicolae Mavrocordat, dobândindu-şĭ libertatea, a trecutŭ prin Muntenia la Constantinopole. Fratele sĕŭ, Ión Mavrocordat, l'a priimitŭ cu multă afecţiune şi onorurĭ. Se zice că fratele sĕŭ Ión i-ar fi oferitŭ chiar domnia, sub condiţiune ênsă să fie maĭ blândŭ cu poporulŭ, dar elŭ a refusat şi a trecut înainte la Constantinopole.

Ión Mavrocordat a fostŭ unulŭ din puţiniĭ domnĭ fanarioţĭ, inspiratŭ de simţimente maĭ umane pentru supuşiĭ sĕĭ şi care a lăsatŭ óre-carĭ suveniri plăcute pentru blânda sa guvernare [1]).

Dar geniulŭ reuluĭ, gelosŭ póte şi de acéstă mică consolaţiune ce poporulŭ românŭ aflase în acestŭ domnŭ streinŭ, nu l'a lăsatŭ multŭ pe tronulŭ ţĕriĭ. Bolnăvindu-se de tifosŭ [2]), elŭ a

---

1) Una din faptele sale cele maĭ umane şi generóse este că a mijlocitŭ la Sultanulŭ de a ertatŭ şi a pusŭ în libertate pe vĕduva fostuluĭ domnŭ Constantin Bassarab Brâncovénu. Dupe ce acéstă dómnă martiră s'a întorsŭ în ţéră cu familia eĭ, Mavrocordatŭ a restabilit'o în stăpânirea tutulorŭ averilorŭ eĭ imobiliare.

2) Dupe Enghel, Ión Mavrocordat a muritŭ otrăvitŭ de fra-

încetatŭ din viaţă în luna Februarie din anulŭ 1719, dupe care a fostŭ îmormêntatŭ în mănăstirea sântu Gheorghe din Bucureştĭ.

CAP. III

Nicolae Mavrocordat a doa domnie 1719 -1730.

Nicolae Mavrocordat dă proclamaţiĭ în ţéră. Carol VI numeşte Banŭ alŭ Craioveĭ pe Gheorghe Cantacozino, dupe cererea boerilorŭ. Mavrocordat pune imposite noĭ pe ţéră; elŭ desfiinţéză maĭ cu totulŭ óstea naţională. Mavrocordat persecută limba naţională.

Îndată ce a venitŭ ştire la Pórtă despre mórtea luĭ Ión Mavrocordat, Sultanulŭ şi Vizirulŭ 'şĭ-aŭ adusŭ aminte de Nicolae Mavrocordat care sosise de curênd la Constantinopole. Eĭ nu uitaseră credinţa şi serviciile luĭ, precum nicĭ că elŭ fusese în robie doĭ anĭ de ḑile şi că îşĭ perduse tótă averea. De aceea elŭ fu numitŭ îndată domnŭ în Muntenia.

Îndată ce Mavrocordat se numi domnŭ, a numitŭ locotenenţĭ carĭ să guverne ţéra până la venirea sa. Elŭ a trimisŭ şi proclamaţiĭ în ţéră, adresându-se atâtŭ la boerĭ câtŭ şi la poporŭ, cu promisiunĭ că 'şĭ va da tótă ostenéla ca să facă totŭ ce'ĭ va fi cu putinţă pentru binele ţériĭ.

tele sĕŭ Nicolae, dupe trecerea luĭ la Ţarigrad Nu este de mirare căcĭ precum vom vedea în cursulŭ domnieĭ fanarioţilorŭ, otrava era unulŭ din mijlócele cele maĭ eficace pentru a răpi tronulŭ tatăluĭ, al fratelui saŭ al fiuluĭ.

Elŭ a maĭ făcutŭ şi publicaţiunĭ către toţĭ aceia carĭ în prima sa domnie complotase ca să'lŭ rĕstórne din scaunŭ. Prin aceste publicaţiunĭ, elŭ le da încredinţare să fie fără nicĭ o témă, căcĭ a uitatŭ şi a ertatŭ tóte cele trecute. În fine afirma şi cu jurămêntŭ că nimenĭ nu va pătimi nimic, numaĭ fie-care să rĕmâe în pace şi în odihnă pe la casa luĭ.

Ca să întăréscă şi maĭ multŭ sinceritatea promisiunilorŭ sale, Nicolae Mavrocordat a pus şi pe Hrisante, patriarhulŭ Ierusalimuluĭ, care se afla atuncĭ la Ţarigrad, ca să scrie în ţéră şi să încredinţeze pe toţĭ, ca nimenĭ să n'aibă de nimicŭ a se teme.

Atâtŭ cărţile scrise de Nicolae Mavrocordat, câtŭ şi cele scrise de Hrisante aŭ fostŭ trimise în ţéră printr'unŭ boerŭ anume Iorgu Slugeru.

Boerĭ, aflândŭ despre venirea acestuĭ trimisŭ, s'aŭ adunatŭ în Bucureştĭ şi aŭ vĕdutŭ cele ce li se scria. Unĭĭ din boerĭ ênsă, neîncredêndu-se celorŭ scrise aŭ fugitŭ în Moldova şi peste Oltŭ.

Nicolae Mavrocordat a fostŭ întêmpinatŭ la Dunăre de către locotenenţiĭ domneştĭ, de către boerĭ şi ostaşĭ, primindu-lŭ cu mare pompă. Dupe aceea a intratŭ în Bucureştĭ şi s'a aşedatŭ în scaunŭ.

În anulŭ acesta boeriĭ de peste Oltŭ aŭ trimisŭ dêntre dênşiĭ pe Radu Golescu spătaru şi pe Ilie Stirbeĭ vistieru la împĕratulŭ Carol VI, ca să-ĭ céră a numi Banŭ alŭ Oltenieĭ pe Bei-

zade Gheorghe Cantacozino. Împĕratulŭ a trimisŭ decretŭ generaluluĭ Stainvil de a mersŭ la Craiova şi a numitŭ Banŭ pe Gheorghe Cantacozino, dându'ĭ şi patru consilierĭ, pe patru boerĭ.

Cândŭ a venitŭ Mavrocordat în Bucurescĭ, era ciumă şi fómete în ţéră. Ca să'şĭ atragă dragostea poporuluĭ elŭ a adusŭ provisiunĭ din strĕinătate şi le-a împărţitŭ prin tóte părţile pe unde era de lipsă ca să nu móră lumea de fóme. Din fericire anulŭ următorŭ 1720 a fostŭ fórte abondentŭ şi a alinatŭ multe lipsurĭ şi nefericirĭ.

Nicolae Mavrocordat credu că a venitŭ momentulŭ ca să pue nuoĭ contribuţiunĭ asupra poporuluĭ, ca să aibă de unde să-şĭ sature lăcomia de banĭ. Elŭ a înfiinţatŭ văcăritulŭ pe care îlŭ desfiinţase Ştefan Cantacozino cu anatemă; adăogă pogonăritulŭ, adică o taxă pentru fie-care pogonŭ de vie; îndatoră din noŭ pe mănăstirĭ şi pe preoţĭ să plătéscă contribuţiĭ; înfiinţă în fine pecetluitu, adică unŭ biletŭ imprimatŭ pe care căta să'lŭ aibă totŭ sătĕnulŭ contribuabilŭ.

Pentru culmea nefericiriĭ elŭ desfiinţă maĭ tóte trupele naţionale şi micşoră numĕrulŭ slujitorilorŭ saŭ ale miliţiilorŭ ce se aflaŭ prin districte, de fie-care căpitanŭ câte o mie. Acéstă mĕsură vătămătóre a slăbitŭ statulŭ cu desăvârşire şi a făcutŭ să scadă spiritulŭ resbelnicŭ între românĭ.

Mavrocordat, propuindu-şĭ de a preface Muntenia în provincie grecéscă, a începutŭ a persecuta limba naţională, lăsând'o să existe numaĭ

în poporulŭ de josŭ. La curte nu se maĭ vorbea de câtŭ limba grécă modernă. Boerii perdêndŭ orĭ-ce sentimentŭ de mândrie naţională, servilĭ peste mĕsură, ca să complacă domnuluĭ lorŭ, adoptară şi eĭ limba grecéscă. Nu se credeaŭ destulŭ de nobilĭ vorbindŭ limba patrieĭ şi abia se serviaŭ de dênsa ca să pótă comunica cu slugile, amestecând'o totuşĭ cu multe vorbe greceştĭ.

În alŭ cincilea anŭ alŭ domnieĭ sale, Mavrocordat a terminatŭ mânăstirea Văcăreştiĭ, pe care o clădise din nuoŭ; a înfrumuseţat'o şi a dăruit'o cu tóte cele necesere.

În fine, dupe o domnie de 11 anĭ, în care a esercitatŭ tóte tiraniile asupra poporuluĭ românŭ, Nicolae Mavrocordat, a murit la 14 Septembre 1730, victimă a uneĭ vieţe corupte şi desfrânate, în mijlocul curtisanelorŭ şi al linguşitorilorŭ sĕĭ. Elŭ fu îngropatŭ în mânăstirea Văcăreştiĭ, zidită de dênsulŭ.

Dintre fanarioţiĭ carĭ s'aŭ succedatŭ pe tronulŭ Românieĭ în cursulŭ secoluluĭ de tristă memorie, Nicola Mavrocordatŭ a fostŭ singurulŭ care a avutŭ o domnie maĭ lungă. Domniele ce aŭ urmatŭ dupe dênsulŭ, aŭ fostŭ cele maĭ multe de o durată fórte scurtă.

CAP. IV.

Constantin Mavrocordat ântiia domnie şi Mihail Racoviţă Gehan, de la 17 Octombre 1730 până la Noembre 1731.

Dupe mórtea luĭ Nicolae Mavrocordat, boerii aŭ alesŭ domnŭ pe Constantin fiulŭ séŭ. Deşi tênĕrŭ, insă printr'o conduită blândă şi modestă, elŭ atrăsese afecţiunea tutulorŭ şi meritase a se sui pe tronulŭ Românieĭ.

Constantin Mavrocordatŭ ar fi domnitŭ póte maĭ mulţĭ anĭ, daca Mihail Racoviţă, duşmanulŭ familieĭ sale nu l'ar fi rĕsturnatŭ dupe patru săptămânĭ de domnie, maĭ 'nainte chiar de a fi confirmatŭ de Pórtă.

Ahmedŭ III fusese rĕsturnatŭ şi in loculŭ sĕŭ se suise pe tronulŭ Sultanilorŭ, Mahmudŭ. Mihail Racoviţă, supranumitŭ Gehan, fiind protegiatŭ de capiĭ rebelilorŭ carĭ adusese pe Mahmud pe tronŭ, a fost numitŭ la 17 Octombre 1730 domnŭ al Munteniei, plătind însă 150,000 leĭ şi sporindŭ tributulŭ.

Domnia luĭ Mihail Racoviţă abia a duratŭ unŭ anŭ, în care nu a făcutŭ nimicŭ demnŭ de a se trece în istorie. Rivalulŭ sĕŭ, Constantin Mavrocordat, aflase de la dênsulŭ cum se cumpără domnia pe banĭ. Prin forţa banilorŭ dar, în luna luĭ Noembre 1731, elŭ rĕstórna pe Mihail Racoviţă, şi iĭ ia loculŭ.

CAP. V

Constantin Mavrocordat a doua domnie 1731 Noembre 1733.

Constantin Mavrocordat reuşise a dobândi tronulŭ Muntenieĭ; dar acéstă mare favóre îlŭ costase marĭ sume de banĭ, pe care fusese nevoitŭ să le împrumute de la bancheriĭ din Constantinopole. Pentru a se despăgubi de acéstă mare cheltuială, Mavrocordatŭ trebui să inventeze mijlóce cum să stórcă din ţéră sume enorme de banĭ.

În acestŭ scopŭ, elŭ înfiinţéză o capitaţie mare şi generală, care trebuia să apese asupra tutulorŭ locuitorilorŭ, fără nicĭ o distincţiune de rangŭ şi de clasă. Acestŭ impositŭ deşi era egalŭ pentru toţĭ, elŭ fu ênsă sdrobitorŭ pentru ceĭ sĕracĭ, care trebuia să plătéscă aceiaşĭ sumă ca şi bogatulŭ.

Pe lângă acestŭ impositŭ asupritorŭ, elŭ maĭ vêndu pe la arendaşĭ şi tóte veniturile statuluĭ care le strângea apoĭ pe comptulŭ lorŭ. Îşĭ póte cine-va lesne închipui efectele funeste ale uneĭ astŭ-felŭ de mĕsurĭ, care este sorginte ne secată de abuzurĭ. Ţéraniĭ se resimţiră atâtŭ de multŭ de stórcerile şi schingiurile arendaşilorŭ grecĭ în câtŭ începură a emigra din ţéră cu grămada.

Starea de plânsŭ în care căduse ţéra ajunse până la auḑulŭ Sultanuluĭ. Acésta nu era de ajunsŭ ca să atingă inima Sultanuluĭ. Baniĭ luĭ Grigore

Ghica aŭ determinatŭ căderea luĭ Constantin Mavrocordatŭ. Pe la începutulŭ anuluĭ 1733, Sultanulŭ a numitŭ domnŭ în Muntenia pe Grigore Ghica, iar pe Constantin Mavrocordatŭ l'a pusŭ domnŭ în Moldova.

CAP. VI

Grigore Ghica 1733—1735.

Domniĭ Muntenieĭ şi aĭ Moldoveĭ se schimbaŭ la intervale fórte scurte. Acésta se făcea maĭ cu sémă pentru a curma abuzurile cu care împovăraŭ ţéra. Din nefericire însă sórta ţĕriĭ se agrava şi maĭ multŭ în locŭ să se amelioreze. Schimbarea domnilorŭ era o sorginte ne secată pentru ceĭ marĭ de la Pórtă, ca să stórcă banĭ de la aceia carĭ aspiraŭ la tronulŭ acestorŭ ţĕrĭ. Aceştia, dupe ce venéŭ pe tronŭ, eraŭ şi eĭ nevoiţĭ să stórcă cu prisosŭ din spinarea ţĕriĭ sumele vĕrsate la Pórtă.

Grigore Ghica dar, dobândindŭ tronuluĭ Muntenieĭ numaĭ prin dare de banĭ, căta să urmeze calea pe care umblase predecesorulŭ sĕŭ pentru a se despăgubi şi a-şĭ strânge ceva şi pentru ḑile negre. Maĭ abilŭ de câtŭ Constantin Mavrocordat, Ghica caută să măréscă veniturile, fără să sporéscă contribuţiunile. Elŭ nu creşte de locŭ capitaţia, dar măreşte taxele vamale, care până aci eraŭ fórte ne însemnate.

În acestŭ scopŭ elŭ a ziditŭ carvasaraoa saŭ casa pentru vamă.

Cu tótă prudenţa sa însă lăcomia l'a împinsŭ prea departe, în câtŭ a ajunsŭ să-lŭ compromită. Elŭ a suprimatŭ de la preoţĭ tóte scutirile de care se bucuraŭ. Aceştia, împreună cu comercianţiĭ turcĭ, simţindu-se vătămaţĭ în interesele lorŭ, aŭ făcutŭ plângerĭ la Pórtă. Sultanulŭ, în 1735, a strămutatŭ pe Grigore Ghica pe tronulŭ Moldoveĭ.

CAP. VII.

Constantin Mavrocordat a treia domnie 1735—1741.

Constantin Mavrocordat cumpără domnia. Reforma luĭ Mavrocordat. Turcia declară resbelŭ Rusieĭ (1736). Turcia ese victoriósă din resbelŭ. Austria restitue Oltenia (1739) care se reîncorporésă cu România Mare. O adunare generală votéză reforma luĭ Mavrocordat.

Constantin Mavrocordat era competitorulŭ celŭ maĭ arţĕtorŭ pentru tronulŭ Munteniei. Ca să-lŭ dobândéscă elŭ plăti unŭ milionŭ de leĭ şi adăogă la tributulŭ ţĕriĭ cincĭ sute miĭ leĭ plătibilĭ la începutulŭ fie-căreia domniĭ. Cu asemenea preţŭ Mavrocordat, dobândi pentru a treia óră tronulŭ Munteniei. Acéstă mĕsură puse vêrfŭ nefericirilorŭ ţĕriĭ.

Venindŭ pentru a treia óră la tronulŭ Munteniei, în nişte condiţiunĭ atâtŭ de onerósă, Constantinŭ Mavrocordat era nevoit să inventeze

miḑlóce nuoĭ pentru a-şĭ satisface setea de avuţie. Miḑlócele ordinare de care usase până acum nu maĭ eraŭ suficiente, ele nu maĭ putéŭ să-ĭ îndestuleze lăcomia şi avariţia. Prin ingeniosulŭ sĕŭ spiritŭ fanarioticŭ, elŭ concepuse o reformă generală care trebuia să aducă o schimbare radicală în întréga organisare a ţĕriĭ.

Prin acéstă reformă generală, care s'a numitŭ de atuncĭ „Reforma luĭ Mavrocordatŭ“ elŭ atingea treĭ scopurĭ. Maĭ ântîiŭ îşĭ deschidea o sorginte abondentă de înavuţire, apoĭ dedea o lovitură simţitóre boerilorŭ românĭ, puindu-ĭ în neputinţă de a se maĭ lupta pentru sprijinirea drepturilorŭ ţĕriĭ, şi în fine trecea de liberalŭ şi umanitarŭ, făcêndŭ o schimbare radicală în clasa ţĕranilorŭ.

Maĭ 'nainte însă de a-şĭ pune în esecutare acéstă lucrativă reformă, elŭ este impedicatŭ de importantele evenimente exterióre.

În urma păciĭ de la 12 Iulie 1711 prin care s'a terminatŭ resbelulŭ de la Prutŭ, Rusia nu putea să sufere multŭ timpŭ umilirea armelorŭ sale. Ea căta ne apăratŭ să afle vre unŭ motivŭ, pentru ca să reîncépă resbelulŭ cu Turcia. O asemenea causă luă naştere în anulŭ 1727, dupe mórtea luĭ August II, regele Polonieĭ, pentru succesorulŭ sĕŭ la tronŭ. Franţa susţinea candidatura luĭ Stanislaŭ Leczinsky, socrulŭ luĭ Ludovic al XV, Austria şi Rusia susţineaŭ pe August III de Saxe. Rusia, ca să asigure reu-

şita candidatuluĭ eĭ, intrase deja cu o armată în Polonia.

Încă de pe timpulŭ lui Petru celŭ Mare, Turcia, ca să înlăture orĭ-ce înrîurire a Rusieĭ în Polonia, îĭ impusese o asemenea condiţiune în tractatulŭ de la Prutŭ. Rusia, care îşĭ propusese să reîncépă resbelulŭ cu Turcia la cea d'ântiiŭ ocasiune favorabilă, încheiase cu Austria, încă din anulŭ 1726, unuĭ tractatŭ defensivŭ şi ofensivŭ.

Lucrurile trăgăniră până în 1736. Turcia, aflândŭ despre tractatulŭ secretŭ încheiatŭ între Rusia şi Austria, vĕdendŭ violarea făcută tractatuluĭ de la Prutŭ care oprea pe Rusia de a se amesteca în afacerile Polonieĭ, vĕdendŭ întinderea Rusieĭ în Persia, precum şi atacarea Crimeeĭ declară resbelŭ Rusieĭ în 28 Maiŭ 1736.

Austria, ca aliată a Rusieĭ, vĕdendŭ că Pórta s'a sculatŭ cu armele în contra Rusieĭ, o ameninţă cu resbelŭ, daca nu va da satisfacţiune Rusieĭ. De altă parte, Englitera şi Olanda, temendu-se de căderea Turcieĭ în acestŭ resbelŭ în care avea să se lupte cu doĭ aliaţĭ puternicĭ, consiliară pe Pórtă să menţie pacea.

Până a nu începe lupta sângerósă între Rusia Austria şi Turcia, se adună unŭ congresŭ la Nimirov, în scopŭ de a menţine pacea. Rusia face nişte propunerĭ umilitóre şi inacceptabile. Între propunerile Rusieĭ era şi una relativă la ţĕrile dunărene ale Românilorŭ: *Recunóşterea Moldovei*

şi a Valahieĭ ca principate independente, sub protectoratulŭ Rusieĭ.

Prin acéstă condiţiune Rusia, pe de o parte punea mâna pe ţĕrile române, iar pe de alta îşĭ deschidea o cale largă către creştiniĭ din peninsula Balcanică şi către Constantinopole. Turcia înţelese că chiar daca ar perde acestŭ resbelŭ, nu ar putea să dea Rusieĭ ceva maĭ multŭ de câtŭ atâta. Ea dar preferă resbelulŭ, ca să salve celŭ puţinŭ onórea şi să scape de umilire.

Congresulŭ de la Nimirov se disolvase în Noembre 1736 fără nicĭ unŭ resultatŭ şi resbelulŭ începuse cu furie între puterile beligerante. Austria fu nefericită în acestŭ resbelŭ. Bătută cu desăvêrşire, ea fu silită, prin pacea de la Belgrad (1739 Sept. 18), să înapoeze Turcieĭ Oltenia, care se reîncorporă cu România-Mare, Belgradul şi altele. Rusia, deşi victoriósă, fu nevoită şi dênsa, din causa aliateĭ sale Austria, să subscrie pacea dela Belgrad, mulţumindu-se cu nişte modeste avantage.

Dupe încheerea paciĭ, Constantin Mavrocordatŭ se prepară a-şĭ pune în esecutare faimósa reformă. Elŭ convócă la finele anuluĭ 1739, la Bucureştĭ o adunare generală în care eraŭ representate tóte clasele de ómenĭ. Acéstă adunare avea de scopŭ nu să delibereze asupra proiectuluĭ de reformă, ci să consacre prin votulŭ eĭ voinţa despotuluĭ. Acéstă reformă, întărită prin

semnăturile boerilorŭ, se compunea din 12 articole a cărorŭ coprindere este cea următóre:

1. Se scutesce de orĭ-ce impositŭ clerulŭ şi mânăstirile; dar totŭ de o dată li se ia şi milele saŭ gratificaţiunile ce priimiaŭ în virtutea hrisóvelorŭ domneştĭ, de pe la vămĭ şi ocne. Se institue o comisiune de eclesiasticĭ carĭ să inspecteze şi să controleze mânăstirile. Egumeniĭ se îndatorésă să dea socotélă acestuĭ soiŭ de tribunalŭ de tóte veniturile şi cheltuelile lorŭ. Prisosulŭ din veniturile mânăstirilorŭ să se adune într'o casă specială şi să se întrebuinţeze în faceri de bine prin ştirea domnuluĭ.

II. Se scutescŭ toţĭ boeriĭ de orĭ ce contribuţiunĭ plăteaŭ până acum. Din boeriĭ de clasa ântêia şi a doa carĭ aŭ sărăcitŭ şi n'aŭ priimitŭ funcţiunĭ, se formézā o a treia clasă specială, numită némurĭ, adică coborâtorĭ din nobilĭ; iar descendenţiĭ acestora se numescŭ Mazilĭ. Aceştĭ din urmă ânsă totŭ vorŭ plăti capitaţia.

III. Se desfiinţéză veniturile ce priimeaŭ ca darŭ boeriĭ şi cocónele. Se hotăraşte o léfă fiecăruia funcţionarŭ şi boerŭ, în proporţiune cu venitulŭ ce i s'a luatŭ. Se hotăraşte o léfă şi pentru boeriĭ ceĭ fără funcţiunĭ.

IV. Se ea de la căpitaniĭ de o mie, atribuţiunile ce aveaŭ peste judeţe. In loculŭ lorŭ se punŭ ispravnicĭ cu léfă, carĭ vorŭ esercita funcţiunile de judecătorĭ şi comandanţĭ.

V. Braslele şi corporaţiunile logofeţilorŭ de

visterie şi a logofeţilorŭ de divanŭ, carĭ moşteneaŭ funcţiunile din tată în fiŭ şi carĭ serveaŭ în divanŭ cu sĕptămâna, vorŭ plăti capitaţie. Căpitaniĭ de o mie carĭ s'aŭ desfiinţatŭ, ofiţeriĭ vamalĭ afară din serviţiŭ, comercianţiĭ din Bucureştĭ, companiile de comercianţĭ din Craiova, comercianţiĭ de Silistra, de Braşovŭ, Armeniĭ şi Jidaniĭ, se punŭ sub inspecţiunea mareluĭ Cămăraşŭ şi vorŭ plăti capitaţia în patru sferturĭ.

VI. Numĕrulŭ armateĭ se reduce. Trupele permanente şi slujitoriĭ carĭ vorŭ servi continuŭ numaĭ în timpulŭ de resbelŭ, iar în timpŭ de pace, numaĭ câte o sĕptămâna din patru, se supunŭ la contribuţiĭ. Pentru esecutarea legilorŭ şi pentru poliţia interióră, se conservă numaĭ 120 de tălpaşĭ (infanterie), 120 de cazacĭ şi 1620 slujitorĭ. Pentru guarda domnéscă se angagia câte-va sute de turcĭ şi de Albanezĭ.

VII. Se înfiinţase treĭ tribunale supreme, unde trebuia să se judece afacerile dupe legile luĭ Mateiŭ I Bassarab, căḑute în mare parte în desuetudine.

VIII. Se desfiinţéză Spătărei, Vistierei, Roşiiĭ, Păhărnicei, Postelnicei, Viziteiĭ, Comiseiĭ, Şetrăreiĭ şi alţiĭ, supuşĭ aĭ boerilorŭ de prin sate, carĭ până aci eraŭ scutiţĭ de orĭ ce dare, şi se punŭ la birŭ.[1])

---

1) Din vechime, boeriĭ de clasa ântêia şi a doa aveaŭ o mulţime de servitorĭ, carĭ purtaŭ numele rangului lorŭ. Astŭ-felŭ,

IX. Se desrobescŭ şi se declară ómenĭ liberĭ toţĭ ţĕraniĭ servi[2]) carĭ se aflaŭ pe moşiile boe-

---

ceĭ ce se aflaŭ sub unŭ Spătarŭ se numeaŭ Spătăreĭ; ceĭ de sub unŭ Postelnicŭ, Postelniceĭ, etc. Eraŭ sate întregĭ de acestia. În timpŭ de pace eĭ eraŭ scutiţĭ de orĭ ce dare, iar în timpŭ de resbelŭ, eraŭ datorĭ a lua armele sub domniĭ lorŭ.

Boeriĭ maĭ aveaŭ şi dreptulŭ de jurisdicţiune asupra locuitorilorŭ de pe moşiile lorŭ, unŭ felŭ de privilegiŭ feudalŭ. Nicolae Mavrocordat, şi apoĭ fiulŭ sĕŭ Constantin Mavrocordat, aŭ luatŭ cu desăvêrşire de sub mâna boerilorŭ pe servitoriĭ lorŭ, Spătăreĭ, Postelniceĭ, Păhărniceĭ, etc., desfiinţându-le şi dreptulŭ de jurisdicţiune ce aveaŭ asupra lorŭ. Printr'acésta s'a datŭ o lovire mortală forţeĭ materiale şi morale a boerilorŭ români; iar pe de alta a sporitŭ în folosulŭ sĕŭ veniturile ţĕriĭ.

2) Încă din vechime, ţĕraniĭ eraŭ împărţiţĭ în treĭ clase: Se numeaŭ *Moşneni* saŭ *Megiaşĭ* aceia carĭ aveaŭ proprietăţile lorŭ şi eraŭ liberĭ despre boerĭ. Aceĭ carĭ, deşi eraŭ liberĭ, nu aveaŭ moşie şi şedeaŭ pe moşiile boerilorŭ şi ale mănăstirilorŭ, se numeaŭ *Clăcaşĭ*. Iar aceĭ carĭ, ne fiindŭ nicĭ liberĭ, şedeaŭ pe moşiile boerilorŭ şi ale mănăstirilorŭ, se numiaŭ *Sclavi* saŭ *Vecinĭ*, şi numĕrulŭ lorŭ era celŭ maĭ mare.

Săteniĭ ceĭ liberĭ şi moşneniĭ plăteaŭ dările cele maĭ grele, iar sclaviĭ saŭ vecniĭ, plăteaŭ o dare maĭ mică, fiindŭ sub protecţiunea stăpânilorŭ lorŭ. Condiţiunea acestora era fórte grea. Stăpâniĭ lorŭ aveaŭ putere absolută asupra lorŭ; eĭ puteau să-ĭ vêngă cu satele împreună saŭ în familiĭ, putêndŭ a despărţi pe copiĭ de părinţĭ, etc.

În prima sa domnie, Constantin Mavrocordat, pusese şi pe robĭ saŭ vecinĭ la birŭ de o potrivă cu toţĭ ceĭ l'alţĭ contribuabilĭ. Prin înfiinţarea reformeĭ în anulŭ 1740, elŭ i-a liberatŭ cu totulŭ de sub robia stăpânilorŭ. De la reforma luĭ Mavrocordat, ţĕraniĭ eraŭ împărţiţĭ în doă clase: *Moşnenĭ* şi *Clăcaşĭ*. Moşneniĭ, şedêndŭ pe moşiile lorŭ proprii, nu eraŭ supuşĭ la nicĭ unŭ serviţiŭ către nimenĭ. Clăcaşiĭ, locuindŭ pe moşiile boerilorŭ şi ale mănăstirilorŭ, dedeaŭ dijmă din tóte semănăturile şi altele, şi lucraŭ 14 ḑile de clacă, la arătură, la seceră, la prăşilă, etc.

Acestŭ articolŭ IX din reforma luĭ Mavrocordatŭ consideratŭ într'unŭ modŭ abstractŭ şi independentŭ de orĭ ce alte consideraţiunĭ, i-ar da dreptulŭ la laudele cele maĭ marĭ şi la recu-

rilorŭ şi ale mănăstirilorŭ. Eĭ se supunŭ la dările generale ale ţĕrĭĭ. Spre despăgubire se dă boerilorŭ câte unŭ numĕrŭ de scutelnicĭ.[3])

X. Se desfiinţésă dările ce se numiaŭ, Văcăritulŭ, Pogonăritulŭ, Ploconulŭ (impositulŭ ce fie care locuitorŭ plătea la numirea unuĭ nuoŭ domnŭ.

---

noştinţa ţĕranilorŭ desrobiţĭ. Dar cine nu ştie că faptele unuĭ omŭ nu se judecă dupe forma şi efectulŭ lorŭ materialŭ. Meritulŭ şi demeritulŭ uneĭ fapte, se judecă dupe mobilulŭ, dupe intenţiunea aceluia ce a făcut'o. Astŭ-felŭ fiindŭ, ne întrebămŭ: Óre, fost'a în intenţiunea luĭ Mavrocordat, când a proclamatŭ libertatea ţĕranuluĭ, să facă o faptă umană şi de pură morală? Voit'a elŭ să vie în ajutorulŭ desvoltărĭĭ, prosperităţiĭ şi întărireĭ statuluĭ românŭ? Nu, nicĭ de cum.

Unŭ fanariotŭ conruptŭ şi hrăpitorŭ ca dênsulŭ, nu era capabilŭ de asemenea înalte simţimênte. Ceea ce Mavrocordat a urmăritŭ şi a voitŭ să dobândéscă prin acéstă reformă a fostŭ, slăbirea sub tóte raporturile a statuluĭ românŭ, spre a nu ma fi în stare să-şĭ revendice drepturile, şi crearea de resurse finanţiare, din care să-şĭ sature órba sa lăcomie de banĭ.

3) Scutelnicĭĭ eraŭ unŭ felŭ de despăgubire ce se dedese boerilorŭ şi mănăstirilorŭ de la carĭ se luase robiĭ ţĕranĭ. Acésta consista într'unŭ numĕrŭ de contribuabilĭ, carĭ se scuteaŭ de orĭ ce dare către statŭ şi se daŭ în serviţiulŭ acelora pe carĭ voia să-ĭ despăgubéscă. Aceştĭ scutelnicĭ se învoiaŭ cu stăpânii lorŭ să le plătéscă câte ceva în banĭ saŭ în muncă, dupe cum se puteaŭ înţelege.

Uniĭ din scutelnicĭ plateaŭ câte o sumă de banĭ în doă câştiurĭ, alţiĭ făceaŭ óre-carĭ serviţiĭ şi se numiaŭ Dârvaşĭ, căcĭ aduceaŭ câte-va care cu lemne la stăpânĭ, Răcarĭ, căcĭ aduceaŭ câte 100 racĭ pe săptămână; Pescarĭ, Stuparĭ, Văcarĭ, Morarĭ, Pogonarĭ, etc Sătenulŭ nu era silitŭ, fără voia luĭ să devie scutelnicŭ, dar elŭ dorea acéstă situaţiune, căcĭ dările luĭ către stăpânŭ eraŭ maĭ uşóre de câtŭ acelea către statŭ.

Scutelnicĭĭ, dupe 1848 s'aŭ desfiinţatŭ de guvernulŭ ţĕrĭĭ, dândŭ o indemnitate în banĭ acelora ce aveaŭ scutelnicĭ

XI. Se sporescŭ veniturile tesauruluĭ domnescŭ, adăogândŭ la plata oerituluĭ câte 16 banĭ, la vinăritŭ câte şése banĭ de vadră şi la dijmăritŭ. Vămile vorŭ rĕmânea dupe aşeḑarea luĭ Grigore Vodă Ghica. Preţulŭ sării de la ocne se ridică la 180 banĭ suta de oca.

XII. Fie-care săténŭ va da câte 10 leĭ pe anŭ în patru termene, adică câte leĭ 2-50 la fie-care treĭ lunĭ.

Făcêndu-se catagrafie s'aŭ găsitŭ 147 de miĭ de familiĭ contribuabile, afară de brasle.

Ca domnŭ arbitrarŭ, care nu ţinea nicĭ o socotélă de legile şi obiceiurile ţĕriĭ, Mavrocordat, a unitŭ veniturile personale cu veniturile tesauruluĭ publicŭ, făcêndŭ o singură casă. Din acéstă casă elŭ plătea tributulŭ la Pórtă şi făcea şi tóte cele l'alte cheltuelĭ; iar ceea ce rĕmânea, era propria luĭ avere, fără să dea socotélă nimĕnuĭ.

Reforma luĭ Mavrocordatŭ a provocatŭ nemulţumirĭ generale. Tóte clasele societăţiĭ fusese lovite. Boeriĭ, prin suprimarea privilegiurilorŭ şi a veniturilorŭ lorŭ; ţĕraniĭ şi braslele, prin sporirea contribuţiunilorŭ. Plângerĭ generale se ridicară în contra luĭ Mavrocordat. Pe lêngă aceste plângerĭ se maĭ adăogă şi influenţa bănéscă a luĭ Mihail Racoviţă la Pórtă. Acesta, vĕḑênd sporirea veniturilorŭ ţĕriĭ provenite din reforma luĭ Mavrocordat, adaogă tributulŭ şi darurile către ómeniĭ ceĭ influenţĭ aĭ Porţiĭ şi reuşaşte a do-

bândi tronulŭ ţĕriĭ. Constantin Mavrocordat este depusŭ în luna luĭ Iunie 1741, iar Mihail Racoviţă este numitŭ în loculŭ sĕŭ domnŭ pentru a doa óră, ânsă numaĭ pe treĭ anĭ.

CAP. VIII

Mihail Racoviţă, a doa domnie, 1741–1744

Mihail Racoviţă, aflândŭ despre creşterea veniturilorŭ ţĕriĭ, obţinută prin aplicarea reformeĭ luĭ Constantin Mavrocordat, a făcutŭ totŭ posibilulŭ ca să dobândéscă tronulŭ Munteniei.

Aflându-se datorŭ sume enorme de banĭ pe la ómeniĭ ceĭ influenţĭ de la Pórtă, elŭ le-a promisŭ că le va plăti tóte datoriile, ba âncă va maĭ spori şi tributulŭ, daca va fi numitŭ domnŭ alŭ Munteniei. Ceĭ marĭ de la Pórtă, fiind personalŭ interesaţĭ la numirea luĭ Racoviţă, aŭ stăruitŭ la Sultanulŭ de i-a satisfăcutŭ cererea.

Mihailŭ Racoviţă este numitŭ domnŭ în loculŭ luĭ Constantin Mavrocordat, la 13 Septembre 1741, ânsă numaĭ pe termenŭ de treĭ anĭ. Dupe ce veni în ţéră şi se instală pe tronŭ cu pompa obicĭnuită, cea d'ântêiŭ grije a luĭ a fostŭ ca să ia cunoştinţă despre veniturile ţĕriĭ. Deşi aceste venituri eraŭ destulŭ de împovărătóre, maĭ cu sémă pentru poporŭ, totuşĭ elŭ le găsi insuficiente, pentru a satisface obligaţiunile ce luase

la Constantinopole ca să dobândéscă domnia. Elŭ avu dar coragiulŭ ca să măréscă dările poporuluĭ. Astŭ-felŭ elŭ adăogă unŭ al cincilea sfertŭ la capitaţie, adică sporea capitaţia cu o a cincea parte. Elŭ maĭ reînfiinţă văcăritulŭ şi supuse pe clerŭ la contribuţie.

Poporulŭ, ne maĭ putêndŭ suporta apăsarea atâtorŭ contribuţiunĭ, a începutŭ a emigra în ţĕrile vecine în numĕrŭ fórte mare. Numaĭ din Oltenia fugiră de o dată 15,000 de familiĭ.

Boeriĭ, vĕdêndŭ că ţéra se deşartă de locuitorĭ şi că merge la ruină, s'aŭ dusŭ cu plângerĭ la Pórtă. Sultanulŭ a menţinutŭ pe Racoviţă âncă treĭ lunĭ pe tronŭ, până să-şĭ împlinéscă termenulŭ de treĭ anĭ. Dupe aceea l'a rechematŭ la Constantinopole în luna Septembre 1744 şi l'a trimisŭ în exilŭ la Mitiline.

CAP. IX

Constantin Mavrocordat, a patra óre, 1744—1747

Constantin Mavrocardat, aflândŭ despre plângerile ce ţéra ridicase în contra luĭ Mihaial Racoviţă şi înţelegêndŭ că Sultanulŭ a decisŭ să-lŭ destitue, a numĕratŭ doă-spre-ţece miĭ pungĭ de banĭ şi a reuşitŭ a fi numitŭ domnŭ pentru a patra óră, ânsă numaĭ pentru treĭ anĭ.

Pórta, de la numirea luĭ Mihail Rasoviţă, adop-

tase sistemulŭ ca pe viitorŭ să nu maĭ dea tronulŭ Principatelorŭ de câtŭ pe câte treĭ anĭ. Pe lêngă acésta, domnulŭ trebuia, la sfîrşitulŭ fie-căruia anŭ, să céră de la Constantinopole Muharer, adică reînoirea domnieĭ, pentru care plătea, se înţelege, sume însemnate de banĭ pe la ceĭ marĭ de la Pórtă.

Revenindŭ pentru a patra óră pe tronŭ, Constantin Mavrocordat, a pusŭ iar în aplicare reforma sa. Dar veniturile ce percepea eraŭ departe de a acoperi plăţile şi cheltuelile ce trebuia să facă. Veniturile ce avea la precedenta domnie nu maĭ existaŭ acum, pentru că numĕrulŭ contribuabililorŭ se împuţinase fórte multŭ din causa emigrăriĭ. Către finele anuluĭ 1747, puindŭ să se facă catagrafie de numĕrulŭ ţĕranilorŭ contribuabilĭ, s'aŭ găsitŭ numaĭ 70,000 de familiĭ din 147,000 ce eraŭ la plecare.

Vĕdêndu-se dar în imposibilitate de a-şĭ plăti tributulŭ la Pórtă şi cele l'alte datoriĭ ale sale cu veniturile cele existente, Mavrocordat a fost redusŭ să revie la mĕsurĭ exorbitante. Elŭ a supusŭ la capitaţie şi pe preoţĭ ca pe ţĕranĭ, iar la capitaţie a maĭ adăogatŭ doă sferturĭ pentru toţĭ, adică plătindŭ fie-care contribuabilŭ câte 15 leĭ pe anŭ.

Temêndu-se ânsă ca acéstă sporire de tributŭ să nu aducă pe sătenĭ la exasperare şi să-ĭ facă să emigrese, le-a îndulcitŭ sórta din altŭ puntŭ de vedere. În anulŭ 1747 a ordonatŭ ca ţĕraniĭ

clăcaşĭ să nu maĭ lucrese pentru proprietarŭ de câtŭ 12 ḑile pe anŭ, în locŭ de 24, câtŭ lucra până aci.

Dupe împlinirea termenuluĭ de treĭ anĭ, Constantin Mavrocordat a trecutŭ ca domnŭ în Moldova, iar în Muntenia a venitŭ domnŭ, pentru a doa óre, Grigorie Ghica.

CAP. X

Grigore Ghika, a doa domnie, 1748–1752.

Grigore Ghica, dobândise domnia Munteniei prin sume marĭ de banĭ, ca dupe obiceiŭ. Ca toţĭ fanarioţiĭ, predecesoriĭ şi urmaşiĭ sĕĭ, Grigore Ghica, nu considera Ţéra-Românéscă, de câtŭ ca o ţéră cucerită, ca o mină de esploatare, menită a-ĭ îndestula setea de avere, fără nicĭ o altă consideraţiune de umanitate saŭ moralitate.

Impositele ce apăsaŭ la venirea sa pe ţéră, găsindu-le insuficiente, elŭ a maĭ adăogatŭ âncă doă imposite nuoĭ, unulŭ numitŭ, *darulŭ baĭramuluĭ*, pe care îlŭ promisese Sultanuluĭ să-lŭ dea la acéstă sĕrbătóre a turcilorŭ; şi al doilea, numitŭ *lipsa* saŭ *deficitulŭ*, adică suma necesară cu care să completese neajungerea din sferturĭ. Elŭ a maĭ sporitŭ şi darea oerituluĭ.

Pe lângă atâtea imposite apăsătóre, Ggrigore Ghica a făcutŭ şi o instituţiune folositóre. Elŭ a zidit mănăstirea sântuluĭ Pantelimon, aprópe

de Bucureşti în care a înfiinţatŭ unŭ spitalŭ care se întreţinea cu fondurile mănăstireĭ. Grigore Ghica este unulŭ din rariĭ domnĭ fanarioţĭ care a muritŭ pe tronŭ. Elŭ a încetatŭ din viaţă în anulŭ 1752 luna Septembae.

CAP. XI

Mateiŭ Ghica a domnitŭ optŭ lunĭ, 1752–1753

Îndată dupe mórtea luĭ Grigore Ghica, boeriĭ aŭ trimisŭ la Constantinopole unŭ curierŭ cu Arzŭ (doleanţă) către Sultanulŭ, cerêndŭ să le dea domnŭ pe Beizade Scarlat, fiulŭ fostuluĭ domnŭ. Totŭ de o dată aŭ maĭ plecat la Constantinopol şi unŭ numĕrŭ de boerĭ carĭ să se plângă la Pórtă în contra contribuţiunilorŭ ce apăsaŭ pe ţéră, în contra cheltuelilorŭ mucareluluĭ (întărirea anuală a domnuluĭ), în contra impietăreĭ turcilorŭ pe pămêntulŭ ţĕreĭ şi în fine în contra deselorŭ schimbărĭ a domnilorŭ.

Pe timpulŭ acela se afla Capu-chehaia (agentŭ saŭ representantŭ) alŭ ţĕriĭ la Constantinopole unŭ boerŭ a nume Mihalopolu, iar ginerile luĭ, beizade Mateiŭ Ghica, fiulŭ defunctuluĭ domnŭ Grigore Ghica, era mare dragomanŭ la Pórtă.

Arzulŭ ce boeriĭ trimesese la Pórtă ca să céră de la Sultanulŭ întărirea luĭ Beizade Scarlat ca domnŭ, a încăputŭ în mânele luĭ Mihalopolu. Acesta a pusŭ în arzŭ numele Mateiŭ al ginereluĭ sĕŭ, în locul numeluĭ Scarlat. Dupe aceea, prin stă-

ruinţa amicilorŭ sĕĭ şi prin dare de banĭ, a făcut să se întăréscă ca domnŭ Mateĭ Ghica.

Pornindŭ ca domnŭ din Constantinopole, Mateĭ Ghica, a întêlnitŭ în cale pe boerii carĭ mergeaŭ la Pórtă să céră uşurare pentru greutăţile ţĕriĭ. Dar Mateĭ le-a promisŭ cu multă încredinţare că va face îndestulare tutulorŭ acelorŭ plângerĭ, şi astŭ felŭ s'aŭ întors cu toţiĭ în ţéră.

Noulŭ domnŭ, Mateiŭ Ghica, aşeḑêndŭ-se pe tronulŭ ţĕriĭ a continuatŭ sistemulŭ de guvernare alŭ domnilorŭ fanarioţĭ. Uitândŭ cu desăvêrşire promisiunile de uşurare şi îmbunătăţire ce dedese boerilorŭ pe care i-a opritŭ de a merge cu plângere la Pórtă, elŭ a începutŭ a-ĭ persecuta. Ne mulţumitŭ cu veniturile în vigóre ale ţĕriĭ, elŭ măĭ adăogă sferturile şi alte contribuţiunĭ apăsătóre.

Ţéra, gemêndŭ sub povara atâtorŭ rele ce o apăsa, trimise plângerĭ la Pórtă. Sultanulŭ, ca să se încredinţeze despre fiinţa adevĕruluĭ, a trimisŭ pe unŭ Capugi-başa la Bucureştĭ ca să cerceteze plângerile ţĕriĭ. Mateĭ Ghica, ca să împedice poporulŭ de a se plânge la Capugi-başa, a pusŭ sentinele severe ca să-lŭ isoleze cu totulŭ de orĭ-ce contactŭ cu ceĭ ce voiaŭ să-ĭ vorbească. Poporulŭ, vĕḑêndu-se împedicatŭ astŭ-felŭ în legitimulŭ dreptŭ de a-şĭ arăta păsurile la trimisulŭ Porţiĭ, a usatŭ de unŭ miḑlocŭ maĭ eficace.

În ḑioa de 21 Maiŭ 1753, Mateĭ Ghica, puindu-se în trăsură, s'a dusŭ la mitropolie pentru

sĕrbătórea sânțilorŭ Constantin și Elena. Aci, aflându-se o mulțime de poporŭ care se adunase cu ocasiunea aceleĭ sĕrbătorĭ, s'a resculatŭ în contra domnuluĭ. Dupe aceea, luând în mijlocul lorŭ pe Mitropolitulŭ și pe boerĭ, s'aŭ dusŭ în numĕrŭ fórte mare înaintea conaculuĭ luĭ Capugi-basa. Aci eĭ aŭ înlăturatŭ sentinelele și aŭ depusŭ în mânele trimisuluĭ Porțiĭ plângerile lorŭ, dându-ĭ și esplicațiunĭ verbale.

Capugi-basa a înaintatŭ la Pórtă plângerile poporuluĭ. Sultanulŭ, voindŭ să facă dreptate, a luatŭ pe la începutulŭ luĭ Iunie 1753, pe Mateĭ Ghica și l'a trimisŭ domnŭ în Moldova; iar în Muntenia a numitŭ domnŭ pe Constantin Gehan, fiulŭ luĭ Mihail Racoviță.

CAP. XII

Constantin Gehan Racoviță, 1753–1756

Constantin Gehan, fiulŭ fostuluĭ domnŭ Mihail Racoviță, dobândise domnia Munteniei prin mijlocirea spătaruluĭ Mihalake, care era Basŭ-Capu-chehaia la Pórtă.

La venirea sa ca domnŭ, elŭ promisese boerilorŭ că va face totŭ felulŭ de ușurărĭ poporuluĭ și că țéra se va bucura de timpĭ maĭ fericiți de câtŭ ceĭ de până aci. Dar crescutŭ și trăitŭ în sistemulŭ celŭ coruptŭ al fanarioților, elŭ nu putea să desminți tradițiunile acesteĭ rase infame.

Cum se aşedă pe tronŭ, Constantin Gehan, dete ţéra pe mâna ginereluĭ sĕŭ, postelniculŭ Geanetŭ, căruia asemenea datora dobândirea tronuluĭ Muntenieĭ. Acesta, fiindŭ numitŭ de către domnŭ, Capcimalŭ, adică strîngătorulŭ venituriloru statuluĭ, a sporitŭ într'atâta numĕrulŭ sferturiloŭ capitaţieĭ în câtŭ aŭ ajunsŭ la 12 pe anŭ. Astŭ-felŭ fie-care sătĕnŭ trebuia să plătéscă câte 30 leĭ pe anŭ, sumă care era maĭ-pre-susŭ de forţele luĭ.

Boeriĭ, îngrijaţĭ de astă stare de lucrurĭ care ducea ţéra la ruină, s'aŭ adunatŭ în secretŭ la Craiova, spre a se sfătui despre ce era de făcutŭ. De aci eĭ aŭ pornitŭ la Constantinopole o deputaţiune de boerĭ, în fruntea cărora era Episcopulŭ de Rîmnicŭ.

Domnulŭ, aflândŭ despre demersurile boerilorŭ, s'a spăimêntatŭ fórte tare şi a alergatŭ la mi-ţlóce împăciuitóre. Chemândŭ pe boerĭ la sine, le-a promisŭ că va exila pe postelniculŭ Geanet, că va scădea fórte multŭ impositele şi că va trimite la Constantinopole unŭ Capu-Chehaia dintre boeriĭ românĭ.

Boeriĭ, totŭ de una credulĭ, s'aŭ amăgitŭ şi de astă dată de promisiunile cele viclene ale fanarioţilorŭ şi aŭ consimţitŭ să recheme din cale deputaţia ce pornise la Constantinopole. Eĭ aŭ trimisŭ cu mare iuţélă curierŭ care a ajunsŭ pe deputaţiĭ românĭ la Adrianopole şi 'ĭ-a întorsŭ din cale.

Dar abia se potolise foculŭ, abia deputaţia boerilorŭ se întórse în ţéră şi Constantin Racoviţă îşĭ dete josŭ masca. Prin dare de banĭ, elŭ obţinu de la Pórtă unŭ fermanŭ prin care a exilatŭ la Cipru pe doĭ fraţĭ Văcăreştĭ carĭ eraŭ capiĭ oposiţiuneĭ, şi s'a gonitŭ din Constantinopole boerulŭ românŭ care era trimisŭ acolo ca Capu-Chehaia. Acestea le-a făcut domnulŭ fanariotŭ ca să înfricoşeḑe şi să intimideḑe pe boeriĭ din ţéră.

Cu tóte acestea efectulŭ a fostŭ cu totulŭ contrariŭ de acela la care se aştepta domnulŭ. Spiritele se iritară atâta de multŭ în contra domnuluĭ fanariotŭ, in câtŭ acesta începu a se teme de siguranţa sa personală. Vĕḑêndŭ că şederea sa pe tronulŭ Munteniei devine aprópe imposibilă, a cerutŭ singurŭ la Pórtă de l'a trecutŭ domnŭ în Moldova în luna Ianuarie 1756.

CAP. XIII

Constantin Mavrocordat, a cincea domnie 1756–1758

În timpulŭ strămutăriĭ luĭ Constantin Gehan pe tronulŭ Moldoveĭ, Constantin Mavrocordat se afla la Constantinopole, pândindŭ ocasiunea favorabilă de a pune iar mâna pe tronulŭ Munteniei. Deşi elŭ era bine vĕḑut la Pórtă şi se bucura de o mare favóre, totuşĭ i-a trebuit să facă marĭ sacrificiĭ de banĭ şi să adaoge la tributulŭ ţĕriĭ *Zaheréoa* adică provisiunile de grâŭ nece-

sare pentru întreţinerea Constantinopoluluĭ, spre a dobândi domnia.

Mavrocordat contractase multe datoriĭ şi veniturile ţĕriĭ eraŭ cu totulŭ insuficiente pentru a le putea acoperi. In 1757, elŭ ordonă unŭ recensimêntŭ asupra ţĕranilor contribuabilĭ şi nu se găsescŭ de câtŭ 35,000 de familiĭ din 147,000 ce constatase în anulŭ 1740. Elŭ vede că din capitaţia acestuĭ micŭ numĕrŭ de contribuabilĭ, îĭ era imposibilŭ de a face faţă la enormele sale cheltuelĭ. De aceia maĭ înfiinţă o dare numită *ajutorinţa*, unŭ impositŭ care consista în o valóre de âncă douĕ sferturĭ.

Poporulŭ, strivitŭ sub apăsarea atâtorŭ imposite, se refusă la plata lorŭ şi ameninţă de a emigra în mase. Mavrocordat, înspăimêntat de unŭ pericolŭ atât de realŭ, revine la mĕsurĭ maĭ uşurătóre. Elŭ restabileşte vechile patru sferturĭ, determinând ca plată numaĭ câte şése leĭ de sfertŭ.

Atuncĭ elŭ alătură pe lângă fie-care ispramnicŭ câte un grecŭ, ca amêndoĭ împreună să adune veniturile districtuluĭ. Eĭ vărsaŭ aceste venituri la tesaurŭ, sub luare de chitanţă tipărită. Din acelŭ timpŭ s'a menţinutŭ în fie-care districtŭ câte doĭ ispramnicĭ, unulŭ grecŭ şi altulŭ românŭ.

Cu nuoulŭ sistemŭ adoptatŭ de Mavrocordat, póte că ţéra ar fi intratŭ pe o cale de ameliorare, populaţiunea ar fi începutŭ să se întórcă pe la căminurile eĭ. Dar domnia luĭ Mavrocordat

se scurtă. Pe la jumătate anulŭ 1758, Mavrocordat fu scosŭ din domnie. Chematŭ la Constantinopole, elŭ este închisŭ în cele şépte Turnurĭ şi chiar ameninţatŭ cu ştréngulŭ. Elŭ abia îşĭ scapă viaţa plătindŭ o sumă însemnată de banĭ şi fiindŭ exilatŭ la Mitileni.

CAP. XIV

Scarlat Ghica 1758–1761

Dupe depunerea luĭ Mavrocordat din domnie, Pórta a numitŭ domnŭ în Muntenia pe Scarlat Ghica, fiulŭ fostuluĭ domnŭ Grigore Ghica şi care, dupe încetarea din viaţă a tatăluĭ sĕŭ, se ceruse de boerĭ la Pórtă. Elŭ a dobândit domnia numĕrând la tesaurulŭ împărăţieĭ unŭ milionŭ de leĭ.

Acestŭ domnŭ n'a corespunsŭ de felŭ cu speranţele poporuluĭ românŭ. Venindŭ în ţéră, elŭ avea necesitate de marĭ sume de banĭ ca să-şĭ plătéscă enormele datoriĭ ce contractase. Organisaţia din urmă a luĭ Mavrocordat nu putea să satisfacă nicĭ într'unŭ chipŭ necesităţile sale pecuniare. Elŭ dar a restabilitŭ cele 12 sferturĭ, a îndoitŭ ajutorinţa şi contribuţiunile, pogonărituluĭ, tutunăritŭ, vinăritulŭ şi oeritulŭ. Ast-fel, în 1759, veniturile se suiră de la suma de 800,000 leĭ la aceea de 2,546,828 leĭ [1]).

În compensaţiunea unorŭ imposite atâtŭ de

1). Memoriile generaluluĭ Bravr p. 73 şi 94.

grele cu care împovărase ţéra, Scarlat Ghica a făcut o mare faptă pentru binele ţĕriĭ. Elŭ a adresatŭ o suplică la Pórtă în contra abuzurilorŭ şi a intinderiĭ turcilorŭ în ţéră. Cheltuindŭ o sumă de 400,000 leĭ, Ghica, a reuşitŭ să trimiţă unŭ Muvela Efendi, unŭ Capugi-Başa şi unŭ Teftigiŭ carĭ aŭ gonitŭ pe turcĭ din ţéră cu vitele lorŭ peste Dunăre. A mărginitŭ pe turcĭ de a nu maĭ călca în ţéră de câtŭ cu autorisaţiunea domnuluĭ, şi anume pentru a cumpăra producte cu bună tocmélă pentru aprovizionarea împărăţieĭ.

Scarlat Ghica s'a condusŭ astŭ-felŭ cu boeriĭ în câtŭ aceştia nu s'aŭ dusŭ cu nicĭ o plângere la Pórtă în contra luĭ. Cu tóte astea Pórta, îndată dupe împlinirea celorŭ treĭ anĭ de domnie, l'a destituitŭ fără nicĭ unŭ motivŭ în luna luĭ August 1761.

CAP. XV

Constantin Mavrocordat, a şésea domnie 1761–1763

Tronulŭ Românieĭ era deja de multŭ timpŭ pusŭ la mezatŭ. La fie-care rechemare de domnŭ, tronulŭ se dedea aceluia care oferea maĭ multŭ. Constantin Mavrocordat dobândi acestŭ tronŭ pentru a şésea óră, plătindŭ Sultanuluĭ 1000 de pungĭ de banĭ şi viziruluĭ 250. Când a venitŭ în Bucureştĭ, elŭ era încongiuratŭ atâtŭ de vechiĭ câtŭ şi de nuoiŭ seĭ creditorĭ carĭ se disputaŭ pentru întâetatea plăţiĭ creanţelorŭ lorŭ. Ca să

pótă satisface pretenţiunile creditorilorŭ, Mavrocordat puse nuoĭ imposite, căcĭ acésta era resursa tutulorŭ domnilorŭ fanarioţĭ.

Turcii, ca să deschidă o nuoă sorginte de a stórce banĭ şi promisiunĭ, începură a considera Banatulŭ Craioveĭ ca unŭ statŭ independentŭ de România-Mare. Mavrocordatŭ, ca să înlăture acestŭ abuzŭ ne suferitŭ, de la 1761 începe să nu maĭ trimiţă Banŭ la Craiova. Elŭ stabili în Oltenia aceiaşĭ administraţiune ca şi în România-Mare, numindŭ acolo numaĭ unŭ Caimacam. Banulŭ Craioveĭ resida în Bucureştĭ.

Boeriĭ, ne mulţumiţĭ cu sporirea impositelorŭ, se plânseră continuŭ la Pórtă cerêndŭ uşurare. In fine, Sultanulŭ, hotărândŭ să satisfacă plângerile ţĕriĭ, trimise unŭ Capugiŭ în ţéră sub motivŭ că aduce firmanŭ de reînoirea domnieĭ. Capugiulŭ Porţiĭ însă avea cu dênsulŭ şi unŭ firmanŭ de destituire.

Mavrocordat, audindŭ despre venirea Capugiuluĭ, îĭ ese cu mare pompă înainte ca să-lŭ priiméscă. Venindŭ la curtea domnéscă, turculŭ citeşte maĭ ântîiŭ fermanulŭ de întărire; dar îndată după aceea citeşte şi fermanulŭ de mazîlire. Acésta pune în consternaţie pe tótă lumea. Turculŭ dupe aceea confiscă tótă averea luĭ Mavrocordat şi apoĭ îlŭ ia şi pe dênsulŭ la Constantinopol.

Astŭ-felŭ, Constantin Mavrocordat, dupe ce domnise de patru orĭ în Moldova şi de cincĭ orĭ

în Muntenia, şi-a terminatŭ cariera în a şésea a sa domnie care a duratŭ numaĭ unŭ anŭ şi optŭ lunĭ.

CAP. XVI

Constantin Gehan Racoviţă, a doa domnie 1763—1664

Constantin Gehan este numitŭ domnŭ al Muntenieĭ în luna luĭ Martie 1763, prin mijlocirea unuĭ grecŭ Stavraki, care era Capuchehaiaoa ţĕriĭ la Constantinopole. Acestŭ grecŭ se bucura de o mare influenţă la Pórtă. Setosŭ de avuţie elŭ pusese domnŭ pe Constantin Gehan numaĭ ca să.ĭ serve de instrumentŭ la tîlhăriile sale.

Ca să stórcă banĭ din ţĕră, diabolicul grecŭ Stavracki, aduse pără la Sultanulŭ în contra boerilorŭ din ţară. Elŭ îĭ descrise ca pe nişte intriganţĭ carĭ veneaŭ totŭ-d'a-una la Pórtă cu plângerĭ nedrepte in contra domnilorŭ. Elŭ isbuteşte la Sultanulŭ de trimete în ţĕră unŭ Capugĭ-Başa cu fermanŭ de a băga în puşcărie o mulţime de boerĭ. Elŭ îĭ chinuia în carcere până ce îĭ silea să îĭ dea sume însemnate de banĭ ca să îĭ liberese. Aceste barbare procedărĭ serveaŭ şi ca să intimideze pe boerĭ să nu maĭ reclame în contra impositelorŭ celorŭ grele şi în contra grecilor.

Constantin Gehan a încetatŭ din viaţă după o domnie numaĭ de ḑece lunĭ şi a fostŭ îngropatŭ la mitropolie.

CAP. XVII.

Ștefan Racoviță, 1764—1765.

Ștefan Racoviță, fratele luĭ Constantin Gehan, este numitŭ domnŭ totŭ prin influența luĭ Stavraki. Maĭ servilŭ de câtŭ fratele sĕŭ, elŭ este unŭ instrumentŭ și maĭ docilŭ în mânele luĭ Stavraki. Intrândŭ ca domnŭ în Bucureștĭ, la 26 Aprilie 1764 în sunetulŭ numeróselorŭ clopote ale orașuluĭ, elŭ îșĭ inaugurésă domnia prin vĕrsarea de sânge inocentŭ.

Pentru ca să bage spaima în boerĭ, Stavraki îĭ scosese de la Pórtă unŭ fermanŭ ca să omóre doĭ boerĭ îndată ce va sosi în capitală. Fidelŭ ordinuluĭ protectoruluĭ sĕŭ Stavraki, Stefan Racoviță, îndată ce ajunse în capitală, spânzură pe unŭ boerŭ, anume Stolnicul Stefănake, la poarta curțiĭ domnești și decapită pe unŭ Gheorghe Băjescu vătafulŭ de aprodĭ

În urma acestorŭ două esecutărĭ Ștefan-Vodă puse nuoĭ imposite, persecută și închise unŭ mare numĕrŭ de boerĭ, și fu celŭ maĭ avarŭ și maĭ crudŭ tiranŭ de câtŭ toțĭ predecesoriĭ sĕĭ. Terórea care domnea în țéră făcuse pe boeriĭ ce maĭ rĕmăsese liberĭ să nu maĭ cuteze să ridice vocea nicĭ să se ducă cu plângerĭ la Constantinopole.

Poporulŭ însă din Bucureștĭ ne maĭ putândŭ îndura atâtea tiraniĭ, se rĕscólă în contra dom-

nuluĭ. Eĭ tragŭ clopotele şi, armaţĭ cu topóre şi cu ciomege, căcĭ nu aveaŭ arme, spargŭ carcerile şi scotŭ de acolo pe boeriĭ carĭ eraŭ închişĭ. Apoĭ mergŭ în masă la palatŭ şi cerŭ cu mare sgomotŭ de la domnŭ micşorarea impositelorŭ şi gonirea grecilorŭ.

Stefan Vodă era gata să cedeze la cererile poporuluĭ; dar agenţiĭ ce Stavraki avea pe lângă dênsulŭ, îlŭ îndărătniciră. Eĭ îlŭ consiliară să trimiţă asupra poporuluĭ desarmatŭ guarda sa de albanesĭ şi de turcĭ. Poporulŭ neavênd arme nu putu să resiste multŭ forţeĭ armate şi se risipi. Cu tóte astea, curagiulŭ şi devotamentulŭ poporuluĭ produse efectele sale.

Paşiĭ de pe lângă Dunăre, aflând despre crudimele şi desordinele ce se petreceaŭ în ţéră, scriseră la Pórtă ,arătând că, causa tuturorŭ acestorŭ rele era Stavraki. Sultannlŭ, indignatŭ de asemenea barbariĭ, pune de sugrumă pe Stavraki.

În câtŭ pentru Ştefan Racoviţă, elŭ este destituitŭ şi averea luĭ confiscată. Ast-felŭ s'a terminatŭ domnia luĭ Ştefan Racoviţă, dupe o durată de 18 lunĭ.

CAP. XVIII

Scarlat Ghica a doua domnie 1765–1766

Cu tóte că tronulŭ ţĕreĭ ajunsese de multŭ timpŭ unŭ obiectŭ de licitaţiune; cu tóte că elŭ

se dedea totŭ-d'a-una aceluĭ care oferea maĭ multŭ, fără nicĭ o consideraţiune de persónă; de astă dată însă, Sultanulŭ făcu o escepţiune.

Obositŭ de atâtea plângerĭ ce continuŭ întêmpinase din ţéră; convinsŭ de réua şi tiranica guvernare a Domnilorŭ fanariotĭ de până aci, Sultanulŭ voi să dea de astă dată Românilorŭ unŭ domnŭ maĭ bunŭ prin natrura sa, maĭ dreptŭ şi maĭ umanŭ prin simţimintele sale. Elŭ dar le trimete, ca domnŭ, pentru a doa óră, pe Scarlatŭ Vodă Ghica. Acesta, în prima sa domnie, nu lăsase suvenire aşa rele în inima poporuluĭ românŭ.

Venindŭ în ţéră ca domnŭ, Scarlat Ghica, o află fórte despopulată. Veniturile eĭ totale se redusese la 1,808,920 leĭ, în care intra şi suma de 26,837 leĭ, venitulŭ moşieĭ de lêngă Brăila, numită Odaia Viziruluĭ. Acésta era ferma ce se formase cu Poloniĭ, pe carĭ turciĭ îĭ făcuse captivĭ în resboaele lorŭ cu Polonia şi-ĭ aşedase aci.

Vizirulŭ, care fondase aci acéstă colonie, avea ca femee o sultană a nume Sofia. Elŭ dispuse ca dupe mórtea sa, acéstă proprietate să fie pentru totŭ-de-una apanagiulŭ acesteĭ sultane. Dar bostangii, carĭ guvernaŭ dupe timpŭ acéstă fermă, făceaŭ multe stricăciunĭ şi neajunsurĭ în ţéră.

Acésta devenise o plagă pentru locuitoriĭ românĭ. Scarlat Ghica, ca să înlăture acestŭ mare rĕŭ, a intratŭ în tratăţie cu Sultana Sofia ca să

rĕscumpere acéstă proprietate şi s'o unéscă la pămêntulŭ ţĕriĭ. Elŭ conveni ca să plătéscă Sultaneĭ câte 25,000 leĭ pe fie-care anŭ şi câte alţĭ 3,500 leĭ Nazîruluĭ saŭ guvernatoruluĭ Brăileĭ.

Dupe ce rĕscumpără Odaia Vizîruluĭ şi a câtorŭ-va insule, situate aprópe de Silistra, Scarlat Ghica, forméză proectulŭ ca cu încetulŭ şi prin dare de banĭ, să rĕscumpere tóte cele l'alte posesiunĭ ce turciĭ aveaŭ pe teritoriulŭ principatuluĭ, adică, Turnu, Giurgiu şi în fine Brăila.

Cu acésta elŭ 'şĭ-ar fi atrasŭ recunoştinţa Românilorŭ şi ar fi fostŭ singurulŭ domnŭ fanariotŭ care ar fi lăsatŭ o suvenire plăcută în istoria naţiuneĭ române. Dar mórtea l'a răpitŭ din viaţă, chiar în al doilea anŭ al domnieĭ sale.

CAP. XIX

Alexandru Ghica, 1766–1768

Maĭ 'nainte ca vestea despre mórtea luĭ Scarlat Ghica să ajungă la Constantinopole, Mitropolitulŭ şi boeriĭ, dupe iniţiativa vĕduveĭ luĭ Scarlat Ghica, se adună ca să decidă despre sórta tronuluĭ. Dupe mature deliberărĭ, eĭ cadŭ de acordŭ ca să céră printr'o petiţiune la Pórtă, să întăréscă ca domnŭ pe Alexandru Ghica, fiulŭ defunctuluĭ domnŭ Scarlat Ghica. Acéstă petiţiune se trimite cu mare iuţélă la Constantinopole, unde este sprijinită şi de representantulŭ ţĕriĭ. Sultanulŭ

aprobă de astă-dată dorinţa Românilorŭ, şi, în luna luĭ Iulie 1776, trimite luĭ Alexandru Ghica inseminele domnieĭ.

Succedândŭ la tronulŭ Românieĭ, Alexandru Ghica, moştenise tóte calităţile cele bune ale tatăluĭ sĕŭ. Elŭ nu crescu câtuşĭ de puţinŭ impositele, şi acésta îĭ atrase afecţiunea poporuluĭ. În cursulŭ celorŭ doĭ anĭ aĭ domnieĭ sale, veniturile ţĕriĭ, dupe cum aflămŭ din Memoriile generaluluĭ Bavr, aŭ crescutŭ gradatŭ. Astŭ-felŭ, până în luna luĭ Noembre 1778, ele ajunsese la ţifra de 1,021,182 leĭ. Din acéstă sumă se plătea regulatŭ tributulŭ Porţiĭ şi tóte cele l'alte cheltuelĭ, rĕmênêndŭ şi unŭ escedentŭ ca beneficiŭ. Dar resbelulŭ ce prorupse între Rusia şi Turcia, puse capĕtŭ domnieĭ şi administraţiuniĭ sale umane şi regulate.

Ecaterina II se suise pe tronulŭ Ţarilorŭ ăncă de la 1762. Fidelă planuluĭ conceputŭ de Petru celŭ Mare, în privinţa Orientuluĭ, ea căuta pricină Turcieĭ ca să-ĭ declare resbelŭ.

Dupe mórtea luĭ August III, regele Polonieĭ, Ecaterina reuşaşte, prin intrigĭ şi prin banĭ, ca să se alégă rege al Polonieĭ fostulŭ eĭ favoritŭ, Stanislas Poniatovsky (1764). Partida patrioţilorŭ din Polonia cere ajutorŭ la Pórtă, ca să înlăture influenţa şi ingerinţele Rusieĭ în Polonia, alegêndŭ unŭ rege naţionalŭ. Pórta ânsă refusă, atât acéstă propunere, câtŭ şi aceea ce i se maĭ

face printr'o notă din partea ambasadoruluĭ Franţeĭ, comitele de Vergennes.

Dupe alegerea luĭ Poniatovsky ca rege, isbucneşte în Polonia resbelulŭ civilŭ între doă facţiunĭ. Ecaterina dă ajutorulŭ eĭ uneia din aceste doă facţiunĭ. Patrioţiĭ polonĭ persecutaţĭ şi goniţĭ de Rusia, aflaŭ refugiŭ în Moldova.

O dată, o trupă de cazacĭ şi de ruşĭ, urmărescŭ unŭ numĕrŭ de Polonĭ până în orăşelulŭ Balta, de la marginea Bassarabieĭ, care se considera ca parte integrantă a Turcieĭ şi pe care îlŭ distrugŭ cu desĕvêrşire. Acésta se consideră de majoritatea divanuluĭ ca o provocare la resbelŭ. Marele vizirŭ Hamza-Paşa declară dar resbelŭ Rusieĭ în Octombre 1768.

Încă din anulŭ 1767, Ecaterina, în vederea resbeluluĭ ce voia să declare Porţiĭ, îşĭ puse în gândŭ să-şĭ atragă spiritele Românilorŭ în favórea armelorŭ ruseştĭ. În acestŭ scopŭ, ea trimise în 1767 emisarĭ secreţĭ în ambele Principate. În România venise unŭ locotenentŭ-colonelŭ îmbrăcatŭ ca călugărŭ, sub pretextŭ de a visita mănăstirile. Dupe ce visitase maĭ multe mănăstirĭ, acestŭ emisarŭ ajunsese la Curtea de Argeşŭ. Aci elŭ atrase în partea Ecaterineĭ pe Episcopulŭ de Argeşŭ. Dupe ce acestŭ înaltŭ prelatŭ prestă jurămêntulŭ de credinţă, emisarulŭ Ecaterineĭ îĭ aruncă dupe gâtŭ unŭ medalionŭ cu portretulŭ împărateseĭ. În urmă eĭ plecară amên-

doĭ la Bucureştĭ, ca să facă nuoĭ partisanĭ pentru causa Ecaterineĭ.

Îndată ce Turcia declară resbelŭ Rusieĭ, ea îşĭ aruncă privirile asupra Principatelorŭ, carĭ eraŭ naturalmente aplecate către Rusia din causa comunităţiĭ de religiune. Alexandru Ghica, domnulŭ Munteniei, fiindŭ prea june, nu inspira destulă confienţă. În luna luĭ Noembre, Sultanulŭ, depuse pe Alexandru Ghica şi în loculŭ luĭ trimise domnŭ pe Grigore Ghica, care fusese dragomanŭ al Porţiĭ.

CAP. XX

Grigore Ghica, 1768—1770

Grigore Ghica fusese numitŭ domnŭ în Muntenia chiar dupe recomandaţia hanuluĭ tătarilorŭ, care îlŭ credea capabilŭ de a servi cu folosŭ pe turcĭ în acestŭ timpŭ de resbelŭ. Îndată dupe numirea luĭ Grigore Ghica, Turcia, ca să previe intrarea Ruşilorŭ în ţéră, şi ca să ţie pe Românĭ în nemişcare, trimite óste în Muntenia şi o parte din aceste trupe se stabilescŭ ca garnisonă în Bucureştĭ.

Între acestea, Ruşiĭ luaseră cetatea Hotinuluĭ şi coprinsese tótă Moldova. Unŭ polcovnicŭ, Nazarie Cherezin, vine la Focşanĭ cu trupe uşóre de cazacĭ şi de voluntarĭ. Elŭ trimite o trupă de 800 voluntarĭ, carĭ înaintésă până în Prahova şi

Ialomița. Acéstă trupă avea de scopŭ să scótă poporulŭ românŭ de sub ascultarea domnuluĭ. Boerii eraŭ fórte dispușĭ a se uni cu Rușii, dar polcovniculŭ Nazarie, fiindŭ nevoitŭ să mérgă spre Galațĭ și Brăila în contra Turcilorŭ, n'a putută să le dea ajutorulŭ cerută.

Voluntariĭ luĭ Nazarie, înaintândŭ spre Bucureștĭ, aŭ intratŭ în orașŭ la 7 Octombre 1769, când se crăpa de ḑioă. Poporulŭ, creḑêndŭ că Rușii venise să-ĭ scape de sub jugulŭ turcilorŭ și să le dea drepturile, s'a sculatŭ cu toțiĭ și s'a unitŭ cu voluntariĭ.

În câte-va ore, turciĭ din Bucureștĭ fură omorâțĭ și alungațĭ. Totŭ atuncĭ s'a prinsŭ și Grigore Ghica-Vodă cu boeriĭ ce eraŭ pe lângă dênsulŭ și s'aŭ trimisŭ în Iașĭ, de unde apoĭ aŭ fostŭ trimișĭ la Petersburg. Dupe acésta mareșalulŭ Romanțov a pusŭ guvernatorŭ în ţéră, pe spătarulŭ Pîrvu Cantacozino.

Turciĭ s'aŭ silitŭ din tóte puterile ca să scótă pe Rușĭ din ţéră; dar aŭ fostŭ învinșĭ în tóte părțile. În fine, generalulŭ Zavetin venindŭ la Bucureștĭ cu unŭ corpŭ de óste regulatŭ, turciĭ aŭ fostŭ nevoițĭ să tréca cu toțiĭ peste Dunăre. Astŭ-felŭ Rușii aŭ coprinsŭ tótă România-Mare, adică cele 12 județe din Oltŭ spre Rĕsăritŭ.

Turciĭ eraŭ âncă stăpânĭ pe România-Mică. Eĭ aŭ numitŭ domnŭ aci pe postelniculŭ Manolake Roseti, care se afla deja caimacam. Acesta, în fruntea uneĭ armate turceștĭ, a pornitŭ să vie la

Bucureşti; dar, dupe o bătălie ce a avutŭ cu generalulŭ Zametin, fiindŭ învinsŭ, a trecutŭ peste Dunăre. Banatulŭ Craioveĭ a căḑutŭ dar şi elŭ sub stăpânirea Ruşilorŭ.

Generalulŭ Zametin, pe la începutulŭ luĭ Maiŭ 1770, priimeşte ordinŭ să lase Bucureştiĭ şi să mérgă cu tóte trupele sale în Bassarabia. Boeriĭ compromişĭ ca partisanĭ aĭ Ruşilorŭ, s'aŭ vĕḑutŭ nevoiţĭ să emigrese de frica turcilorŭ. Uniĭ aŭ trecutŭ în Transilvania, alţiĭ s'aŭ dusŭ dupe óstea rusésca.

Manole-Vodă, aflândŭ despre cele petrecute în Bucureştĭ, s'a sculatŭ cu óstea otomană, a trecutŭ Dunărea în ţéră şi a venitŭ în Bucureştĭ.

CAP. XXI

Manole-Vodă Roseti, 1770. A domnitŭ patru luni

Îndată ce Manole Roseti a intratŭ în Bucureştĭ cu óste turcéscă, a chematŭ pe toţi Boeriĭ şi locuitoriĭ, carĭ eraŭ emigraţĭ să se întórcă pe la casele lorŭ. Elŭ spera să restabiléscă lucrurile în ţéră şi să-şĭ întăréscă domnia. Dar speranţele sale fură de o prea scurtă durată.

Armia cea mare a Ruşilorŭ a repurtatŭ asupra turcilorŭ, la 18 Iulie şi la 1 Augustŭ 1770, doă marĭ victoriĭ. Generalulŭ Romanţof trimite

pe brigadierulŭ Gudovicĭ cu óste asupra Bucureştilorŭ. Óstea turcéscă ce era acolo fuge peste Dunăre, iar Manole-Vodă, trece peste Oltŭ la Craiova.

CAP. XXII

Ocupaţiunea rusésca. 1770—1774

Ruşii instituescŭ câte unŭ divanŭ în România-Mare şi în Oltenia, ca să administreze ţéra provisoriŭ. Congresulŭ se adună la Goleşti ca să trateze de pace între turcĭ şi ruşĭ. Pacea de la Cainargi şi art. 16 relativŭ la Principate.

Dupe ce Ruşiĭ aŭ gonitŭ iar pe Turcĭ din România-Mare, feldmareşalulŭ Romanţof a instituitŭ aci unŭ divanŭ saŭ consiliŭ superiorŭ compusŭ din boeriĭ ceĭ marĭ, carĭ fură însărcinaţĭ cu administraţiunea ţĕriĭ. Romanţof desfiinţéză capitaţia; din imposite elŭ lasă numaĭ vămile, salinele, vinăritulŭ, oeritulŭ şi dijmăritulŭ, taxa asupra albinelorŭ şi porcilorŭ. Elŭ bate o moneda de aramă cu armele Moldoveĭ şi ale Munteniei.

Manole-Vodă, care se retrăsese în Oltenia, a fostŭ gonitŭ de acolo cu armele de către generalulŭ rusŭ Krintenie. Dar maĭ pe urmă Krintenie retrăgèndu-se spre Bucureştĭ, Manole Roseti Vodă iar a venitŭ cu armie turcéscă şi a coprinsŭ

cele cincĭ judeţe ale Oltenieĭ. Dar generalulŭ Potemkin şi alţĭ generalĭ ruşĭ, mergèndŭ cu óste asupra Craioveĭ, a bătutŭ şi a gonitŭ pe turcĭ de acolo. Ruşiĭ aŭ devenitŭ din nuoŭ stăpânĭ peste cele cincí judeţe.

Manole-vodă, vĕdènd perderile succesive ale turcilorŭ, iar maĭ cu sémă fiindŭ bătuţĭ la Văcăreştĭ în 21 Iunie 1771 şi la Negoeştĭ în ḑioa de 23 Iunie, s'a descuragiatŭ cu desăvêrşire şi a fugitŭ la Sibiŭ în Transilvania. Feldmareşalulŭ Romanţof, organiséză şi la Craiova unŭ divanŭ întocmaĭ ca celŭ din Bucureştĭ, cu atribuţiune de a guverna numaĭ cele cincĭ judeţe ale Oltenieĭ. Astŭ-felŭ tótă ţéra Românéscă cade sub stăpânirea Ruşilorŭ.

În urma atâtorŭ victoriĭ din partea Ruşilorŭ, Turciĭ perduse Crimeea, Bassarabia, Moldova, Muntenia şi tóte cetăţile de la Dunăre. Noulŭ vizirŭ Muzunoglu, descuragiatŭ de a putea preface sórta resbeluluĭ, înclină spre pace. Făcêndu-se armistiţiŭ, s'a provocatŭ unŭ congresŭ care s'a întrunitŭ la satulŭ Goleştiĭ în iarna dintre aniĭ 1771 a 1772.

Plenipotenţiariĭ ruşĭ aŭ pusŭ ca condiţiune a păciĭ ca Turciĭ să dea Moldova şi Muntenia regeluĭ Stanislas, care trebuia să abdice la tronulŭ Polonieĭ. Dupe mórtea acestuia cele doĕ ţĕrĭ române, căta să fie puse sub protecţiunea Rusieĭ. Pórta a refusat. Dupe alte doĕ congrese carĭ rĕmase infructuóse, turciĭ, strîmtoraţĭ din tóte păr-

ţile în Bulgaria, cerŭ iar pace. De astă dată pacea se închee la Kainargi în 17 Iulie 1774.

Articolulŭ 16 din acestŭ tractatŭ era relativŭ la Muntenia şi la Moldova. Elŭ era conceputŭ în modulŭ următorŭ:

Articolulŭ 16 din tractatulŭ de la Kainargi:

„Imperiulŭ rusŭ restitue Sublimeĭ Porţĭ tótă Bassarabia, cu oraşele Achermanulŭ, Kilia, Ismailulŭ şi alte oraşe şi sate, cu totŭ ce se ţine de ele, precum şi fortereţa Benderuluĭ. Ea maĭ restitue sublimeĭ Porţĭ cele doĭ principate, România şi Moldova, cu tóte cetăţile, oraşele, orăşelele, satele şi în generalŭ totŭ ce se ţine de dênsele, şi sublima Pórtă le priimeşte cu condiţiunile următóre, pe carĭ se obligă şi promite solemnŭ să le observe cu religiositate.

Aceste condiţiunĭ în numĕrŭ de ḑece coprindeaŭ în esenţă:

1⁰. Amnistie generală pentru toţĭ locuitoriĭ de orĭ-ce condiţiune din ambele principate.

2⁰. Liberulŭ esercitiŭ al religiuneĭ creştine.

3⁰. Se restitue mănăstirilorŭ şi particolarilorŭ tóte moşiile ce aveaŭ din vechime împrejurulŭ Brăileĭ, Benderuluĭ etc. şi care acum se numescŭ raiahs.

4⁰. Să recunóscă şi să respecte clerulŭ.

5⁰. Să acórde familiilor carĭ ar voi să abandone ţéra şi să mérgă într'alta, dreptulŭ de a o putea face fără nicĭ unŭ obstacolŭ.

6⁰. Să nu se céră locuitorilorŭ ţĕriĭ nimicŭ

din datoriile trecute, de orĭ-ce natură ar fi ele.

6⁰. Să nu céră de la locuitorĭ nicĭ o contribuţiune din timpulŭ resbeluluĭ şi ăncă doĭ anĭ de la încheerea păciĭ.

8⁰. Românii şi Moldoveniĭ se vorŭ bucura de aceleaşĭ avantage de carĭ se bucuraŭ în timpulŭ împărăţieĭ luĭ Mahomet IV, de fericită memorie (1648—1687).

9⁰. Suveraniĭ celorŭ doĕ principate Muntenia şi Moldova; vorŭ avea fie-care pe séma sa, lângă sublima Pórtă, agenţiĭ sĕĭ însărcinaţĭ de afacerĭ creştinĭ, de religiune grécă. Eĭ vorŭ fi trataţĭ cu favóre de sublima Pórtă, bucurându-se de dreptulŭ gintelorŭ.

10⁰. Sublima Pórtă maĭ consimte ca, dupe circumstanţele în care se vorŭ afla cele douĕ principate, ministriĭ curţiĭ Rusieĭ, să vorbéscă în favorulŭ lorŭ; şi sublima Pórtă promite de a lua în consideraţiune aceste representaţiunĭ.

CAP. XXII

Alexandru Ipsilanti. 1774–1781

Boerii îşi alegŭ domnŭ românŭ. Boerii trimitŭ deputaţi la Pórtă să céră confirmarea domnuluĭ. Pórta numeşte domnŭ pe Alexandru Ipsilanti. Instituţiunile şi îmbunătăţirile introduse de Ipsilanti în ţéră. Rusia stipuléză de la Turcia dreptulŭ de ingerinţă şi de controlŭ asupra Principatelorŭ. Ceĭ doĭ fiĭ aĭ luĭ Ipsilanti plécă în voiagiŭ fără voia tatăluĭ lorŭ. Ipsilante abdică la tronŭ.

Îndată dupe încheerea păciĭ, Românii, basându-se pe art. 16 din tractatulŭ de la Kainargi şi pe articolulŭ optŭ din condiţiunile impuse Turcieĭ prin acestŭ articolŭ, se credură în dreptŭ de a'şĭ alege unŭ domnŭ pe care sublima Pórtă era datóre să-lŭ recunóscă şi să-lŭ întăréscă. Dupe nişte lungĭ şi furtunóse desbaterĭ în carĭ tóte pasiunile cele rele fură puse în jocŭ şi în urma avisuluĭ cerutŭ de la generalulŭ Romanţof, adunarea a alesŭ ca domnŭ pe Ştefan Prâscovénu din Craiova, omŭ mediocru şi chiorŭ.

Dupe alegerea domnuluĭ, se ivescŭ marĭ dificultăţĭ în privinţa alegeriĭ a doĭ deputaţĭ carĭ trebuia să mérgă la Constantinopole să céră confirmarea luĭ precum şi respectarea maĭ multorŭ privilegiurĭ ce avusese România din vechime şi recunoscute acum prin tractatulŭ de la Kainargi. În fine se desemnară doĕ persóne de o modestă însemnătate carĭ consimţiră să mérgă la Constantinopole.

Lipsa de curagiŭ şi de energie din partea Românilorŭ a îndemnatŭ pe Turcia ca să nu respecte punctele cele importante din tractatulŭ de la Kainargi. Singurulŭ avantagiŭ ce resultă din acestŭ tractatŭ fu dreptulŭ ce Rusia dobândise de a interveni între Pórtă şi cele doĕ principate.

Pe când acestea se petreceaŭ în România, Turcia, obicinuită cu arbitrarulŭ de maĭ 'nainte, numeşte domnŭ în Muntenia, la 28 Septembre 1774 pe Alexandru Ipsilanti. Curênd dupe aceea sosescŭ şi deputaţiĭ românĭ la Constantinopole. Eĭ sunt fórte surprinşĭ vĕḑêndŭ chiar pe însărcinatulŭ de afacerĭ al Rusieĭ, că-ĭ consiliasă să nu maĭ stăruiască pentru confirmarea domnuluĭ alesŭ de ţéră, ci să recunóscă pe domnulŭ numitŭ de Pórtă. Lipsindu-le curagiulŭ, eĭ se desistară de la misiunea lorŭ şi astŭ-felŭ Alexandru Ipsilanti remâne Domnŭ şi intră în capitala Românieĭ la 3 Februarie 1775.

Alexandru Ipsilanti avea avantagiŭ de a fi agreat atâtŭ de Turcia câtŭ şi de Rusia. Elŭ nu era rĕŭ vĕḑutŭ nicĭ de românĭ, ca ceĭ-l'alţĭ domnĭ fanarioţĭ. Maĭ 'nainte de a pleca din Constantinopole, Ipsilanti supuse la cunoştinţa Sultanuluĭ plângerile românilor şi reuşi să dobândéscă satisfacţiune pentru maĭ multe din ele. Elŭ obţinuse de la Pórtă unŭ fermanŭ, revestitŭ cu unŭ hatihumaium [1]), pe care îlŭ ceti poporuluĭ şi care con-

1) Hatihumaium va să ḑică ordinŭ scrisŭ cu mâna Sultanuluĭ, conceputŭ astŭ-felŭ: „Să se facă întocmaĭ" Vilkinson.

ţinea recunóşterea maĭ multorŭ drepturĭ şi privilegiurĭ ale Românilorŭ, violate până aci.

Împuternicitŭ printr'unŭ asemenea fermanŭ Ipsilanti face maĭ multe reforme şi instituţiunĭ folositóre pentru ţéră. În cursulŭ celorŭ şépte anĭ aĭ domnieĭ sale, ţéra se bucură de liniştea şi de fericirea timpilorŭ celorŭ bunĭ. Elŭ opreşte pe turcĭ de a maĭ trece Dunărea şi de a se stabili în ţéră; suprimă tributulŭ ce ţéra plătea pentru Odaia Vizirului; restabileşte vechea administraţiune; dă funcţiunile cele principale boerilorŭ celorŭ capabilĭ; întórce la plugŭ ḑece miĭ de ţĕranĭ carĭ, ne maĭ putêndŭ îndura apăsările guvernelorŭ fanariote, devenise haiducĭ; protege comerţulŭ şi industria; înfrumuseţéză Bucureştiĭ; înfiinţéză maĭ multe şcóle şi unŭ gimnaziŭ, se înţelege tóte în limba grecéscă, în mănăstirea sântu Sava.

În acestŭ gimnaziŭ se formară, Riga, Govdala, Vardalah etc. şi toţĭ greciĭ ceĭ renumiţĭ carĭ aŭ lucratŭ pentru liberarea Grecieĭ. Elŭ înfiinţéză casa milelorŭ de unde se dedeaŭ pensiunĭ şi gratificaţiĭ vĕduvelorŭ, copiilorŭ de boerĭ, funcţionarilorŭ celorŭ săracĭ, la Paşte la Crăciunŭ şi la anulŭ noŭ. Elŭ zideşte în Bucureştĭ unŭ palatŭ, numitŭ Beilik, destinatŭ pentru locuinţa Paşilorŭ şi a Capugiilorŭ turcĭ carĭ ar trece prin capitală; fondéză o reşedinţă cu palaturĭ frumóse la Afumaţĭ; scuteşte clerulŭ de imposite; reduce contribuţiunile numaĭ la patru sferturĭ.

Rusia, în virtutea dreptuluĭ ce dobândise prin tractatulŭ de la Kaingargi de a interveni la Pórtă pentru interesele Principatelorŭ, nu lăsa să trécă nicĭ o ocasiune fără a usa de dreptulŭ eĭ. Prin convenţiunea explicativă a tractatuluĭ de la Kainargi, dintre Rusia şi Pórtă, incheiată la Constantinopole la 10 Martie 1779, Pórta, prin art. VII, luase din noŭ obligaţiune să respecte maĭ multe drepturĭ şi prerogative ale Principatelorŭ. Iar prin o nuoĕ convenţiune încheiată între Rusia şi Pórta otomană în anulŭ 1781, Rusia stipuléză dreptulŭ de a ţine în Muntenia şi în Moldova câte unŭ consolŭ generalŭ rusŭ, care să fie censorulŭ conduiteĭ domnilorŭ românĭ.

Precum se vede din tóte mişcările politice ale Rusieĭ în privinţa Principatelorŭ, ea se ocupa maĭ multŭ a-şĭ deschide o cale din ce în ce maĭ liberă de ingerinţe şi de controlŭ în afacerile interióre ale Principatelorŭ, de câtŭ a face ca Românii să profite de condiţiunile impuse Turcieĭ prin tractate, de a le respecta drepturile.

Se implinise deja şépte anĭ de când Ipsilanti domnea cu pace şi cu dreptate, făcêndŭ pe poporulŭ românŭ să uite unŭ momentŭ miseriile ce îndurase în cursulŭ atâtorŭ deceniĭ. Dar o întêmplare ne aşteptată vine să turbure liniştea bunuluĭ domnŭ şi să-ĭ pue tronulŭ şi chiar viaţa în pericolŭ.

Ceĭ doĭ fiĭ aĭ luĭ Ipsilanti, unulŭ în etate de 16 iar celŭ-l'altŭ de 17 anĭ, carĭ priimise o

educaţiune européná, manifestase dorinţa de a face o călĕtorie în Germania. Dar tatălŭ lorŭ temêndu-se ca acestŭ faptŭ să nu inspire bănuelĭ divanuluĭ turcescŭ, nu le permise să facă acestŭ voiagiŭ. Copiĭ însă, înfrângêndŭ voinţa tatăluĭ lorŭ, plécă în nóptea de 27 Decembre 1781 din Bucureştĭ, însoţiţĭ numaĭ de doĭ servitorĭ.

A doua ḑi tótă curtea este pusă în mişcare. Se trimite în tóte direcţiunile dupe dênşiĭ; dar în deşertŭ că nu putură să'ĭ ajungă de pe urmă. Se trimise âncă Mitropolitulŭ şi câţĭ-va boerĭ carĭ îĭ întelnură în Transilvania; dar nu reuşiră să-ĭ facă să se întórcă înapoĭ. Alte încercărĭ de a-ĭ face să revie în ţéră, remaseră totŭ infructuóse.

Principele Ipsilanti avea să se témă pentru viaţa luĭ. Duşmaniĭ sĕĭ aflase ocasiune favorabilă de a'lŭ înegri înaintea Sultanuluĭ şi de a-lŭ face să trécă ca trădătorŭ. De aceea elŭ se decide să-şĭ trimiţă abdicarea la Constantinopole.

Acésta nu ar fi scutitŭ pe Ipsilanti de urgia Padişahuluĭ, căcĭ duşmaniĭ sĕĭ, Murusi şi alţĭ grecĭ fanarioţĭ, intrigase atâta la Sultanulŭ, în câtŭ acesta era gata să-ĭ ia capu şi să-ĭ confisce averile. Dar marele Vizir Ahmed-Paşa, care era amiculŭ luĭ Ipsilanti, a înlăturat cu totulŭ furtuna ce ameninţa capulŭ sĕŭ. Ipsilanti, asiguratŭ de amiculŭ sĕŭ Ahmed-Paşa s'a şi dus la Constantinopole în luna luĭ Maiŭ 1782, unde află cu multă bucurie şi pe copiĭ luĭ.

CAP. XXIV

Nicolae Caragia 1782–1783

Dupe abdicarea luĭ Alexandru Ipsilanti, Sultanulŭ numeşte domnŭ în Muntenia pe Nicolae Caragea, dragomanulŭ Porţiĭ. Maĭ înainte de a pleca din Constantinopole şi până a nu fi măcar cunoscutŭ de românĭ, Nicolae Caragea, dă ordinŭ ca fie-care familie din ţéră să plătéscă câte ḑece leĭ. Acestŭ impositŭ necunoscutŭ până aci în România, pune în agitaţiune tótă lumea. Boeriĭ protestéză şi reuşescŭ a reduce acestŭ nuoŭ impositŭ la 6 leĭ de familie.

Caragea fiindŭ săracŭ şi ne avêndŭ banĭ pentru a face călĕtoria în ţară precum şi pentru a întêmpina cheltuelile făcute cu domnia la Constantinopole, scrie caimacamilorŭ în România să-ĭ trimiţă 600.000 leĭ.

Nicolae Caragea intră în ţéră la 6 Septembre 1782. Abia soseşte aci şi priimeşte un fermanŭ împărătescŭ prin care i se ordonă să trimiţă la Constantinopole în celŭ maĭ scurtŭ timp, proviziunile de grâŭ pentru tómnă. Caragea era în neputinţă de a satisface cererea Padişahuluĭ, pentru că ţéra era în mare lipsă de producte, din causă că locustele mâncase tóte recoltele. Elŭ se vĕḑu dar nevoitŭ să adaoge sferturile şi cu baniĭ adunaţĭ să cumpere grâŭ din Transilvania ca să satisfacă cererea Porţiĭ.

În anulŭ 1782, Rusia, usândŭ de dreptulŭ ce stipulase de la Turcia, numeşte câte unŭ consolŭ generalŭ la Bucureştĭ şi la Iaşĭ. Ea maĭ înfiinţéză şi unŭ curierŭ care să pórte corespondenţa între Petersaurg şi Constantinopole.

Acestŭ curierŭ trecea de două orĭ pe lună prin Bucureştĭ. Caragea, temêndu-se ca boerii să nu trimiţă prin acestŭ curierŭ plângerĭ la Sultanulŭ saŭ la Vizirulŭ, în contra asupritóreĭ sale domniĭ, luă tóte măsurile ca să împedice o asemenea comunicare.

Dar până în fine, boeriĭ aflară mijlocŭ de a trimite plângerile lorŭ la Constantinopole prin curierulŭ Rusieĭ. Caragea este depusŭ în luna luĭ Octombre 1783. În loculŭ luĭ Sultanulŭ pune Domnŭ pe Mihail Suţu, dragomanulŭ Porţeĭ. De la începutulŭ ereĭ fanariote, Pórta adoptase sistemulŭ de a nu trimite în România şi în Moldova alţĭ domnĭ de câtŭ pe favoriţii ce eraŭ dragomanĭ saŭ beizadele.

CAP. XXV.

Mihaiŭ Suţu 1738-1786.

Mihaiŭ Vodă Şuţu era de origină din Costantinopole, fiulŭ unuĭ boerŭ numitŭ Constantin Şuţu. În domnia sa, Şuţu a fostŭ blândŭ şi dreptŭ pentru tótă lumea. În cestiunile de imposite elŭ

a fostŭ fórte moderatŭ şi ţéra, sub domnia luĭ, s'a bucuratŭ de pace şi de fericire.

Printr'un actŭ cu data din 16 Octombre 1783 adresatŭ luĭ Vodă Şuţu de către Sultanulŭ, Raicevich, consilierulŭ imperialŭ, care fusese o dată şi secretarŭ al luĭ Alexandru Ipsilanti, este numitŭ consulŭ generalŭ în România şi Moldova din partea imperatoruluĭ Iosif II. Elŭ avea însărcinarea de a protege comerţulŭ austriacŭ în aceste douĕ ţĕrĭ.

De altă parte Rusia care în urma tractatuluĭ de la Cainargi avea ochiĭ asupra mersuluĭ afacerilorŭ din Principate, deţine de la Pórtă unŭ fermanŭ adresatŭ Românilorŭ, relativŭ la constituţiunea Românieĭ şi Moldoveĭ. Acestŭ fermanŭ conţinea maĭ multe articole relative la respectarea şi regularea drepturilorŭ Românilorŭ.

Se făcea o reducţiune în privinţa tributuluĭ ambelorŭ ţĕrĭ; se reducea darulŭ pentru Bairamurĭ; se scuteaŭ domniĭ de orĭ-ce plată în casŭ de prelungire a domnieĭ şi se defindea Porţiĭ de a-ĭ depune fără vre-o culpă bine constatată.

Să nu se maĭ céră de la domniĭ numiţĭ din nuoŭ nicĭ o para maĭ multŭ de câtŭ se lua în trecutŭ; se defindea paşilorŭ, cadiilorŭ, şi altorŭ ofiţerĭ din ţĕrile vecine de a cere dupe voinţa lorŭ vre-unŭ venitŭ de la Românĭ saŭ de a trimite comisarĭ cu scopŭ de a stórce banĭ saŭ darurĭ. Când se va schimba viziriĭ la Înalta Pórtă,

domniĭ românĭ să nu fie datorĭ să dea nicĭ unŭ darŭ.

Cumpărările de cereale făcute de fisculŭ Înalteĭ Porţĭ, se vorŭ plăti în numerarŭ şi transportulŭ nu va maĭ fi în sarcina locuitorilorŭ; se suprimă darea de berbecĭ, care se făcea până aci prin saigiĭ (ciobanĭ) şi prin ómeniĭ casapilorŭ (şefilorŭ de măcelăriĭ), care dedea locŭ la multe abuzurĭ.

Când se vorŭ lua lemne şi alte materialurĭ de construcţiune din Principate se va face maĭ întâiŭ cunoscutŭ domnilorŭ; transporturile făcute de locuitorĭ vorŭ fi numaĭ până la fruntariĭ şi li se vorŭ plăti în banĭ gata.

Este opritŭ sub aspre pedepse lucuitorilorŭ din ţĕrile vecine de a intra în Principate pentru a face semănăturĭ saŭ a paşte animalele; să se dea înapoĭ proprietarilorŭ, pămênturile ce s'ar fi luatŭ în urma încheeriĭ păciĭ.

Pórta nu va putea trimite comisarĭ în ţéră de câtŭ pentru casurĭ fórte importante; aceştĭ comisarĭ nu vorŭ putea cere nicĭ o plată de la Românĭ pentru misiunea lorŭ nicĭ nu-şĭ vorŭ putea prelungi şederea fără necesitate.

Mihail Şuţu avea totŭ dreptulŭ să créḑă că va domni multŭ timpú în România. Pe de o parte elŭ era iubitŭ de ţéră; iar pe de alta tractatele îlŭ făcea să créḑă celŭ puţinŭ într'o durată de şépte anĭ. Dar elŭ uitase că forţa arbitrară şi intrigile nimicescŭ adesea puterea tractatelorŭ.

Pe timpulŭ domnieĭ luĭ Şuţu trăiaŭ la Constantinopole doĭ fanarioţĭ rivalĭ carĭ pândeaŭ să pue mâna pe tronulŭ Munteniei. Aceştia eraŭ, Nicolae Mavrocordat, dragomanulŭ luĭ Gezaerli, Hasan-Paşa, căpitanŭ-paşa al armieĭ otomane, intimulŭ Sultanuluĭ Abdul Hamid şi Celebi Petraki, inspectorulŭ monetărieĭ împărăteştĭ care avea mare putere la Pórtă.

În treĭ rândurĭ Celebi Petraki, prin marea sa influenţă, reuşise să înlăture numirea luĭ Mavrogheni la domnie. Lovitŭ de mórte în ambiţiunea sa, Mavrogheni jură perderea rivaluluĭ sĕŭ. Insistândŭ atâtŭ pe lângă protectorulŭ sĕŭ Căpitan-Paşa, câtŭ şi pe lângă marele Vizirŭ Iusuf Paşa care îlŭ avea la favóre, elŭ îĭ decise ca să mérgă la Sultanulŭ, asupra căruia avéŭ mare influenţă. În urma insistenţeĭ acestorŭ ómenĭ, Sultanulŭ dete luĭ Mavrogheni domnia Munteniei; iar pentru Celebi Petraki, scóseră unŭ Calte-fermanŭ, adică unŭ ordinŭ de decapitare.

Celebi Petraki este aruncatŭ în temniţă, iar luĭ Mihail Şuţu se trimite ordinŭ de depunere. Ambiţiosulŭ fanariotŭ Mavrogheni, dotatŭ cu marĭ talente, dar infectatŭ de viţiurĭ, nu se mulţumeşte numaĭ că a învins şi a făcut să se condamne la mórte pe rivalulŭ sĕŭ Petraki. Ca toţĭ ambiţioşiĭ ceĭ corupţĭ şi micĭ la sufletŭ, elŭ voeşte să şi umiléscă pe rivalulŭ sĕŭ maĭ înainte de a fi executatŭ.

Mavrogheni face să se fixeze ḑiua morţiĭ luĭ

Petraki tocmaĭ în ḑiua când elŭ era să fie primit în audienţă publică de Sultanulŭ. Vanitosulŭ fanariotŭ voia ca rivalulŭ sĕŭ să asiste la splendidulŭ sĕŭ triumfŭ.

Petraki este scosŭ din carcere şi adusŭ la pórta Seraiuluĭ, pe când Mavrogheni eşa de acolo pe unŭ calŭ superbŭ şi urmatŭ de o escortă princiară. Ca condamnatŭ la mórte, elŭ trebuia să sărute scara piciorului rivaluluĭ sĕŭ şi să'ĭ céră graţia vieţiĭ, pe care Mavrogheni era în dreptŭ să 'ĭ-o acorde. Celebi Petrakì se supune la acésta; dar sufletulŭ celŭ coruptŭ al luĭ Mavrogheni, ne demnŭ de nobilulŭ sentimentŭ al mărinimieĭ şi alŭ generosităţiĭ, a rĕmasŭ inflexibilŭ. După ce se bucură de umilirea rivaluluĭ sĕŭ, elŭ face semnŭ călăuluĭ de a'ĭ trunchia capulŭ, care cade la piciórele sale.

CAP. XXVI

Nicolae Mavrogheni, 1786 – 1790 Ianuarie

Caracterulŭ escentricŭ şi faptele stravagante ale luĭ Mavroghene. Jafurile şi cruḑimile luĭ Mavroghene asupra boerilorŭ. Resbelul dintre Rusia, Anglia şi Turcia. Mavrogheni îşĭ aşéḑă lagărulŭ în Bulgaria. Austriacii în Bucurestì. Mavroghene cu óstea în Muntenia. Austriacii îlŭ respingŭ cu armele. Mavrogheni decapitatŭ Pacea de la Şiştovŭ şi pacea de la Iaşĭ:

Numirea luĭ Nicolae Mavrogheni făcea o escepţiune la regula ce adoptase Pórta de a nu da domnia ţĕrilorŭ române de câtŭ acelora ce fusese

dragomanŭ la Pórtă saŭ beizade. Nicolae Mavrogheni era de condiţiune modestă, elŭ nu fusese de câtŭ dragomanŭ la marină al luĭ Căpitanŭ-Paşa.

Mavrogheni era de unŭ caracterŭ fórte curiosŭ şi avea nişte apucăturĭ stravagante. Cu o imaginaţiune escentrică, elŭ era fórte capriţiosŭ şi comitea fapte lipsite de orĭ-ce bunŭ simţŭ şi chiar ridicole. Elŭ avea adesea visiunĭ; se scula în miţlocul nopţiĭ şi striga ajutorŭ, spuindŭ că voescŭ să'lŭ asasine. Câte o dată se servea de escentricitatea caracteruluĭ sĕŭ pentru a ascunde câte o viclenie.

Voindŭ să pedepséscă pe vre unŭ boerŭ, elŭ iĭ spunea că a visatŭ peste nópte că iĭ aplica cutare saŭ cutare pedépsă şi indată punea în lucrare pedépsa ce ţicea că a visatŭ.

O dată, voindŭ să'şĭ bată jocŭ de boerĭ şi să-'ĭ despreţuéscă, a adusŭ în plină adunare calulŭ sĕŭ de paradă, Talabaşa, l'a îmbrăcatŭ cu caftanŭ cusutŭ cu firŭ şi l'a facutŭ boerŭ, dându'ĭ rangulŭ de clucerŭ.

În scurtŭ, spiritulŭ sĕŭ presenta unŭ amestecŭ de capriţiĭ şi de ideĭ escentrice în câtŭ se presenta lumiĭ ca unŭ altŭ Caligula, imitândŭ nebuniile acestuĭ tiranŭ al antichităţiĭ.

Venindŭ în România, elŭ fu tiranŭ cu boeriĭ, cu călugăriĭ, cu neguţătoriĭ şi chiar cu ţĕraniĭ, elŭ nu făcea nicĭ o distincţiune între ţĕraniĭ ceĭ bunĭ şi ceĭ rĕĭ. Cu tóte că se arăta adesea către

turcĭ că era mahometanŭ în secretŭ, elŭ însă îĭ trata totŭ aşa de rĕŭ ca şi pe creştinĭ. În modulŭ acesta domni Mavrogheni până la 3 August 1787, cândŭ se declară iar resbelŭ intre Rusia şi Turcia. De aci înainte, luândŭ parte activă în resbelŭ, cugetările şi activitatea sa luară cu totulŭ altă direcţiune până la finele vieţeĭ sale.

Îndată după declararea resbeluluĭ, Sultanulŭ trimite unŭ fermanŭ luĭ Mavrogheni prin care îlŭ îndémnă ca elŭ cu Românii să apere din tóte puterile ţéra în contra Ruşilorŭ. Imputernicitŭ prin acestŭ fermanŭ care îĭ dedea o putere discreţională de acţiune, Mavroghene ia nişte mĕsurĭ carĭ aveaŭ de scopŭ atâtŭ ca să ridice Rusieĭ orĭ-ce posibilitate de a afla partisanĭ în ţéră, câtŭ şi de a stórce banĭ, spre a întreţine o óste cu care să lupte în contra Ruşilorŭ.

Mavrogheni chémă într'o adunare generală pe boerĭ. Aci elŭ condamnă pe o mare parte dintr'ênşiĭ la plata unorŭ sume însemnate de banĭ, ca pedépsă pentru că sunt partisanĭ aĭ Rusieĭ. Pe alţiĭ, ca ceĭ doĭ verĭ Nicolae şi Manolache Brâncovénu, pe ceĭ doĭ verĭ Constantin şi Scarlat Ghica, pe Dimitrie Racoviţă, Ión Murusi şi Ión Văcărescu cu fiulŭ sĕŭ Alexandru, îĭ exiléză în insula Rodos. Trimite în mănăstirile din Bulgaria pe Panu Filipescu cu amêndoĭ fii sĕĭ Nicolae şi Constantin; iar pe familiile lorŭ le exiléză, pe unele la Constantinopole, iar pe altele prin Albania.

Resbelulŭ se urma la începutŭ cu óre-care succesŭ din partea turcilor. Rusia pune mare stăruinţă ca să tragă în alianţa sa şi să bage în acţiune şi pe Austriacĭ. În fine, Iosif al II, în luna luĭ Februarie 1788, declară şi elŭ resbelŭ Turcieĭ. Îndată ce Mavrogheni află despre acéstă declarare de resbelŭ, confiscă tóte turmele transilvănenilorŭ care se aflaŭ păşunândŭ în Muntenia şi le dă pentru hrana celorŭ 100,000 de óste turcéscă care se afla în ţéră.

Pórta învestise pe Mavrogheni cu o putere fórte mare. Elŭ comanda tutulorŭ paşilorŭ carĭ se aflaŭ în România. Mavrogheni îşĭ formase o armată compusă din Bulgarĭ, Albanesĭ şi Românĭ cu care să lupte în contra Austro-Ruşilorŭ. Duşmaniĭ Turcieĭ, ameninţândŭ ca să intre în România, Mavrogheni a trimisŭ spre Buzĕŭ o parte din óstea sa sub comanda maĭ multorŭ boerĭ, ca să le oprésca trecerea.

În urma maĭ multorŭ victoriĭ repurtate în contra turcilorŭ, austro-ruşiĭ se arată la fruntariele Românieĭ. Cu talentele sale militare şi cu puternica sa energie, Mavrogheni, respinge pe austriacĭ pretutindenĭ, lângă mănăstirile Sinaia şi Cozia precum şi în Oltenia. Sultanulŭ ca să mulţuméscă luĭ Mavrogheni pentru serviciile aduse, îĭ trimite unŭ caftanŭ şi o sabie imperială.

Marele Vizirŭ Iusuf-Paşa, trece cu armia sa în Transilvania. Trupele otomane ce se aflaŭ în România mergú şi ele să se unéscă cu armia

vizirului. Mavrogheni nu maĭ remâne de câtŭ cu corpulŭ sĕŭ de voluntarĭ ca să apere ţéra. Dar miḑlócele sale pecuniare se sleiseră şi nu maĭ era în stare să'şĭ întreţie trupele. Pórta, sub raportulŭ finanţelorŭ era fórte strimtorată şi nu putea să'ĭ procure nimicŭ. În astŭ-felŭ de dificilă situaţie aflându-se, Mavrogheni maĭ primeşte şi o scrisóre secretă de la doĭ paşĭ, carĭ îlŭ consiliaŭ să se tragă în Bulgaria.

Mavrogheni ne primindŭ ajutóre de nicăerĭ şi încuragiatŭ de scrisórea secretă ce primise de la doĭ paşĭ, lasă în ţéră caimacamŭ care să o guverneze în loculŭ sĕŭ pe unŭ Dimitrie Turnavitu şi elŭ trece peste Dunăre unde îşĭ aşéḑă lagărulŭ în Bulgaria.

Îndată dupĕ plecarea luĭ Mavrogheni din ţéră, principele de Coburg, în fruntea a 40,000 de óste austriacă, vine la fruntariile Munteniei. Puţinele trupe române ce trebuiaŭ să se opue intrăriĭ Austriacilorŭ în ţéră, trecŭ în partea lorŭ şi apoĭ îĭ călăuzescŭ până la Bucureştĭ.

Austriaciĭ, oprindu-se pe o înălţime, priveaŭ ca într'o panoramă peste întinderea capitaleĭ Românieĭ care cu numerósele cupole ale bisericelorŭ eĭ ce străluceaŭ la razele sóreluĭ, le presenta unŭ spectacolŭ feericŭ. Eĭ nu cutezaŭ să pătrunḑă de îndată în lăuntru, temându-se să nu se afle aci vre o numerósă garnisonă turcéscă. Dar acéstă temere peri cu totolŭ din inima ósteĭ im-

periale, când vĕḑu venindŭ înaintea eĭ pe mitropolitulŭ şi cu boerii ţĕriĭ ca să le predea oraşulŭ.

O bucurie ne spusă pătrunse în inima tutulorŭ; ostaşiĭ austriacĭ suntŭ primiţĭ în oraşŭ ca nişte fraţĭ. Eĭ staŭ aci treĭ ḑile în cursulŭ cărora suntŭ bine trataţĭ şi nutriţĭ. Dupĕ aceea eĭ plécă spre Giurgiu. În Bucureştĭ se constitue unŭ guvernŭ provisoriŭ din boeriĭ ceĭ maĭ principalĭ aĭ ţĕriĭ. Craiova se predase deja principeluĭ de Hohenlohe.

Austriaciĭ mergŭ să asedieze Giurgiu, creḑendŭ că garnisona turcéscă de acolo este puţinŭ numerósă. Dar turciĭ, cerendŭ întăririĭ de la Rusciucŭ, facŭ o eşire teribilă. Eĭ respingŭ pe Austriacĭ până la Argeşŭ. Acésta produse o mare panică până în capitala Bucureştĭ. Principele de Coburg se grăbi să céră ajutóre de la Suvarof, care se afla în Moldova. Acesta iĭ trimite 4000 de ruşĭ. Turciĭ se retraseră în Giurgiu şi Rusciucŭ. Dar îndată a intervenitŭ unŭ armistiţiŭ.

Între acestea, Nicolae Mavrogheni se ocupa în Bulgaria cu formarea uneĭ armate compusă din Bulgarĭ, Albanezĭ şi Sêrbĭ. Totŭ atuncĭ vine ca vizirŭ Hasan Căpitanŭ-paşa protectorulŭ sĕŭ. Mavrogheni ducendu-se la Şumla ca să-lŭ vaḑă, acesta îlŭ întrébă cum de a părăsitŭ, ţéra în timpŭ de resbelŭ. Elŭ iĭ arată scrisórea ce priimise de la ceĭ doĭ paşĭ. Căpitan-paşa, furiosŭ în contra acestorŭ paşĭ, carĭ se aflaŭ în tabăra sa, iĭ decapitéză şi ordonă luĭ Mavrogheni să intre îndată în ţéră.

Mavrogheni trece cu óstea sa pe laturea stângă a Dunăriĭ. Dar în urma maĭ multorŭ învingerĭ ce suferi din partea austriacilorŭ, maĭ cu sémă în bătalia de la Calafatŭ din 26 Iunie 1790, se vĕḑu nevoitŭ să se întórcă în Bulgaria. Hasan-paşa, vĕḑêndŭ că turciĭ eraŭ învinşĭ în tóte părţile şi neputêndŭ isbuti să facă o pace onorabilă cŭ inimiciĭ sĕĭ, se sinucide prin otravă.

În locul luĭ Hasan-paşa vine mare vizirŭ Celebi Hasan, paşa de la Rusciucŭ. Acesta era duşmanŭ al luĭ Mavrogheni, căcĭ se temea de energia şi talentele sale militare. Elŭ dar hotărî să'lŭ pérdă.

Celebi Hasan trimite din lagărulŭ sĕŭ de la Şumla unŭ Capugiŭ la Mavrogheni ca să-ĭ ia capulŭ sub cuvîntŭ că era în înţelegere cu Austriaciĭ. Acéstă crimă se comise în luna luĭ Iulie 1790. Capulŭ luĭ Mavrogheni este trimisŭ la Pórtă cu o listă de acusaţiunĭ. Sultanulŭ Selim III, convinsŭ de inocenţa luĭ Mavrogheni, lasă familieĭ sale tóte averile ce avea, iar vizirulŭ Celebi Hasan este sugrumat peste câte-va lunĭ.

Cu tóte că ţéra era ocupată de austriacĭ âncă de la intrarea lorŭ aci, totuşĭ Pórta, dupe mórtea luĭ Mavrogheni numeşte domnŭ pe Alexandru Mavrocordat. Dar acesta a fostŭ domnŭ numaĭ cu numele, căcĭ pe câtŭ timpŭ a duratŭ resbelulŭ, elŭ nu a pututŭ să intre în ţéră; iar dupe încheerea păciĭ, în locul luĭ Mavrocordat s'a numitŭ altŭ domnŭ.

Turciiĭ strimtoraţĭ din tóte părţile atâtŭ de către austriacĭ câtŭ şi de către Ruşĭ, se vĕdŭ nevoiţĭ să facă pace. Acéstă pace se închee maĭ ântêiŭ cu austriaciĭ la Şiştov în ḑioa de 4 August 1791. In urma acesteĭ păcĭ, principele de Coburg, la 1 Octombre, evacuază cu desăvêrşire România pe care o înapoiază Turcieĭ cu fruntariile ce avusese înaintea resbeluluĭ.

Peste câte-va lunĭ, la 29 Decembre 1791, se face şi cu Rusia pacea la Iaşĭ. Articolulŭ IV din acéstă pace coprindea: Maestatea sa împărătésa întórce sublimeĭ Porţĭ Moldova cu oraşele şi satele eĭ cu totŭ ce se coprinde într'ênsa, sub condiţiunile următóre pe carĭ sublima Pórtă promite să le îndeplinéscă cu exactitate."

Aceste condiţiunĭ sunt:

1⁰. Să observe şi să execute cu religiositate totŭ ce s'a stipulatŭ în favórea Românieĭ şi Moldoveĭ, în tractatulŭ de pace din anulŭ 1774 Iulie 10; în convenţiunea explicativă din 10 Martie 1779, precum şi in actulŭ din 28 Decembre 1783, sub-scrisŭ de marele vizirŭ în numele Porţiĭ.

2⁰. Să nu céră de la aceste provinciĭ nicĭ o plată din cele vechĭ, de orĭ-ce natură ar fi.

3⁰. Să nu céră de la aceste ţĕrĭ nicĭ o contribuţiune saŭ plată pentru tótă durata resbeluluĭ. Din contra, pentru a se desdauna din pagubele ce aŭ suferit aceste ţĕrĭ pe timpulŭ resbeluluĭ, să se scutéscă pe cursŭ de doĭ anĭ, de la rati-

CAP. XXXIX

Alexandru Ipsilanti a doua domnie 1796—1797.

Căderea luĭ Alexandru Murusi a fostŭ o consecinţă a destituireĭ fratelui sĕŭ din înalta funcţiune de dragoman al Porţiĭ. Intrigile grecilorŭ din Fanarŭ reuşiseră a-lŭ perde şi pe acesta în ochiĭ Porţiĭ.

Alexandru Ipsilanti care lăsase tronulŭ Românieĭ în anulŭ 1781 din causa fiilorŭ sĕĭ carĭ fugiseră în Europa, dobândeşte acestŭ tronŭ pentru a doa óră, dândŭ mulţĭ banĭ ómenilorŭ influenţĭ de la Pórtă. În a doa sa domnie, Ipsilanti nu s'a pututŭ conduce totŭ cu aceiaşĭ dreptate şi omenie ca în cea d'ântêiŭ.

Veniturile ţĕriĭ nefiindŭ suficiente pentru a-ĭ procura destuĭ banĭ ca să-şĭ plătéscă datoriile contractate pentru a cumpĕra domnia, se vĕḑu nevoitŭ să sporéscă impositele. Osebitŭ de acésta, rĕscóla luĭ Pasvantoglu, paşa de la Vidin, fu iar pentru ţéra Românéscă o causă de marĭ nefericirĭ, ne maĭ cunoscêndŭ nicĭ unŭ frêŭ, treceaŭ Dunărea prin tóte părţile şi făceaŭ Românilorŭ cele maĭ marĭ stricăciunĭ.

Ca să pue capĕtŭ devastărilorŭ ce resbelulŭ paşe Pasvantoglu [1]) făcea atâtŭ în imperiŭ câtŭ şi în România, Sultanulŭ se decide să trimiţă asupră-ĭ o expediţiune seriósă. Elŭ porneşte în

1) Pe timpnlŭ împărăţieĭ Sultanuluĭ Selim, guvernulŭ otoman hotărîse să introducă în imperiulŭ turcescŭ *Nizam-Gedit*.

contra luĭ Pasvantoglu chiar pe favoritulŭ sĕŭ ministru de resbelŭ, Căpitan-paşa Kuciuc-Kuseim.

Acestŭ mare paşe avea unŭ dragomanŭ la care ţinea fórte multŭ şi căruia voia să-ĭ dea tronulŭ Românieĭ. Elŭ puse dar tótă influenţa sa la Pórtă care numi domnŭ în loculŭ luĭ Ipsilanti, pe Constantin Hangerli. Ipsilanti, dupe o domnie numaĭ de unŭ anŭ şi treĭ lunĭ, adică de la Ianuarie 1796 şi până la Aprilie 1797, se întórce la Constantinopole.

adică sistemulŭ europénŭ pentru organisarea armateĭ, şi să desfiinţeze Ianicerii Acéstă mare reformă a fostŭ causă de multe turburărĭ în imperiulŭ Otomanŭ. În Vidin trăia pe timpulŭ acela unŭ Osman Pasvantoglu, fiulŭ unuĭ puternicŭ Aian care dupe mórtea tatăluĭ sĕŭ dobândise o mare avere. Inteligentŭ, cutezĕtorŭ, ambiţiosŭ şi energicŭ, Pasvantoglu se declară în contra nuoĭĭ reforme şi protectorulŭ ianicerilorŭ

Ianicerii din Belgrad şi din alte părţĭ alérgă sub stindardulŭ sĕŭ şi forméză astŭ-felŭ sub dênsulŭ o armată de peste 30,000 soldaţĭ carĭ devinŭ spaima imperiuluĭ. Pasvantoglu a gonitŭ pe paşa din Vidin, a ocupatŭ cu rebeliĭ sĕĭ acéstă forte cetate şi şi-a întinsŭ stăpânirea asupra întregeĭ provinciĭ. Ne mulţumindu-se cu atâta, elŭ a începutŭ să se întinză în tóte laturile, înfrângêndŭ cu armele tóte autorităţile vecine şi făcêndŭ devastările cele maĭ marĭ.

Sultanulŭ, ca să pue capĕtŭ acestuĭ mare rĕŭ. a pornitŭ în contra luĭ Pasvantoglu maĭ mulţĭ paşĭ, dar aŭ fostŭ bătuţĭ. A trimisŭ apoĭ pe Rumeli Vasili paşa cu alţĭ şépte paşĭ, dar şi aceştia fură învinşĭ şi alungaţĭ prin armele vitézuluĭ rebelŭ Pasvantoglu.

Sultanulŭ vĕḑêndŭ că era dificilŭ să învingă pe Pasvantoglu cu armele, a pusŭ mijlocitorĭ la elŭ însuşĭ ca să-lŭ róge să-lŭ erte. Sultanulŭ prefăcêndu-se că se înduplecă, iartă pe Pasvantoglu şi-lŭ numeşte paşe peste cetatea Vidinuluĭ; ênsĕ cu condiţiune ca să vie acolo şi unŭ altŭ paşe cu unŭ numĕrŭ determinatŭ de ómenĭ. Astŭ-felŭ s'a liniştitŭ Pasvantoglu.

Dar pacea ce Sultanulŭ a făcutŭ cu Pasvantoglu nu a fostŭ

CAP. XXX

Constantin Hangérliu 1797–1799

Hangérliu înfiinţéză văcăritŭ. Pasvantoglu înfrânge oştile musulmane care asediase Vidinulŭ. Pasvantoglu numitŭ paşe cu treĭ tuiurĭ şi domnŭ al Vidinuluĭ. Înlocuirea şi uciderea luĭ Hangérliu.

Constantin Hangérliu era fiulŭ unuĭ medicŭ. Acesta fiindŭ favoritulŭ Sultaneĭ Valide, muma împĕratuluĭ Selim, a mijlocitŭ de a făcutŭ pe fiulŭ sĕŭ dragomanŭ în loculŭ luĭ Ştefanaki, nepotulŭ luĭ Mavrogheni.

Maĭ târdiŭ, când Căpitanŭ-Paşa Cuciucŭ Kuseim a fostŭ trimisŭ de Sultanulŭ ca să bată pe Pasvantoglu, elŭ a cerutŭ de la Pórtă să-ĭ numéscă domnŭ în Ţéra-Românéscă pe Constantin Hangérliu care să-ĭ fie de ajutorŭ, avêndŭ mare credinţă într'ênsulŭ. Pórta a îndeplinitŭ îndată cererea luĭ Cuciucŭ Husein.

Constantin Hangerliu a intratŭ în Muntenia în luna luĭ Noembre anulŭ 1797. Elŭ a fostŭ prii-

de o lungă durată. Ne avêndŭ confienţă în paşa pe care Sultanulŭ îlŭ maĭ trimesese în Vidinŭ, elŭ îlŭ puse sub privigherea ósteĭ sale, în câtŭ acelŭ paşe se afla ca într'o închisóre.

Pe de altă parte Ţĕriĭ-Româneştĭ îĭ făcea totŭ felulŭ de neajunsurĭ. Elŭ cerea luĭ Ipsilanti în tóte ţilele banĭ, producte, vite etc.

Pasvantoglu era necontenitŭ în luptă cu Aianiĭ de prin prejurŭ şi maĭ cu sémă cu celŭ din Rusciucŭ. Sultanulŭ, ca să pue capĕtŭ acestuĭ mare rĕŭ, s'a decisŭ să trimiţă în contra luĭ Pasvantoglu o oxpediţiune puternică, în capulŭ căria puse pe marele vizirŭ Cuciucŭ Kusein Căpitanŭ-Paşa.

mitŭ cu mare bucurie, atâtŭ de boerĭ câtŭ şi de poporŭ, pentru că trecea de omŭ bunŭ şi dreptŭ şi pentru că avea multe alte bune calităţĭ.

Dupe ce s'a aşedatŭ în scaunŭ, Hangerliu a căutatŭ în totŭ chipulŭ să îndestuleze oştile turceştĭ ce se apropiaŭ de Vidin, fără să aducă greutăţĭ poporuluĭ românŭ. Dar peste puţinŭ timpŭ ne maĭ putêndŭ să facă faţă cererilorŭ ce i se făceaŭ, se vĕḑu nevoitŭ să înfiinţeze văcăritu.

Boeriĭ pămêntenĭ facŭ cunoscutŭ domnuluĭ că acéstă dare s'a desfiinţatŭ o dată din ţéră cu jurămêntŭ şi cu anatemă. Hangerliu era dispusŭ să înlăture acestŭ impositŭ asupritorŭ, dar ómeniĭ carĭ îlŭ incongiuraŭ, grecĭ conrupţĭ din fanarŭ, ca să-şĭ sature lăcomia, aŭ îndemnatŭ cu stăruinţă pe Hangerliu, să pue acestŭ impositŭ. Acésta aduse marĭ grautăţĭ asupra poporuluĭ şi fu causă de peire pentru Hangerliu.

Între acestea, aŭ ajunsŭ la Vidin şi oştile cele numeróse, trimise de Pórtă în contra luĭ Pasvantoglu. Sépte-spre-ḑece Paşĭ comandaŭ trupele cele numeróse, carĭ venise să asediese Vidinulŭ pe uscatŭ şi pe apă. Pasvantoglu, prevĕḑêndŭ maĭ d'ânainte ceea ce avea să i se întêmple, adunase în lăuntru cetăţiĭ 15,000 de ostaşĭ vitejĭ şi hotărâţĭ; aprovisionase cetatea pentru multŭ timpŭ cu tóte cele necesariĭ. Paşa pe care Sultanulŭ îlŭ trimisese în cetate, este sugrumatŭ din ordinulŭ luĭ Pasvantoglu.

Turciĭ începuse să bată cetatea şi dedeaŭ asal-

turĭ în tóte ḑilele. Ceĭ din lăuntru resistaŭ cu eroismŭ şi luaŭ tóte mĕsurile ca bombele aruncate în cetate de asediatorĭ să se stingă maĭ 'naînte de a face esplosiune. Cu modulŭ acesta, în totŭ cursulŭ lupteĭ, cetatea a fostŭ apărată de orĭ ce incendiŭ.

Lupta înverşunată dura de cincĭ lunĭ de ḑile fără nicĭ unŭ efectŭ. Asediatoriĭ, obosiţĭ de atâtea încercărĭ deşarte, începŭ a deveni maĭ puţin vigilenţĭ şi nepăsătorĭ. Pasvantoglu, observândŭ starea de indolenţă a duşmanilorŭ sĕĭ, face într'o ḑi o eşire furtunósă. Eşindŭ pe ne aşteptate din cetate cu toţĭ ómeniĭ sĕĭ ceĭ maĭ vitejĭ, cade cu o furie ne spusă asupra oştilorŭ imperiale. Printr'o iuţélă tempestósă, sparge tabăra cea mare a turcilorŭ, iĭ pune pe gónă şi le apucă tóte provisiunile, artileria, corturile şi stindardele. Chiar cortulŭ luĭ Căpitan-Paşa, cu tóte avuţiile ce avea cu dênsulŭ, cade în mânele luĭ Pasvantoglu.

Căpitan-Paşa, coprinsŭ de o panică teribilă, abia scapă cu fuga şi maĭ de totŭ golŭ. Elŭ se închide în cetatea Rahova spre apărare cu puţinĭ ómenĭ ce aŭ pututŭ să-lŭ urmeze. Ca să scape de furia luĭ Pasvantoglu, Căpitan-Paşa a arĕtatŭ Sultanuluĭ, printr'unŭ trimisŭ anume, cele ce se întêmplase şi l'a consiliatŭ ca să trimiţă rebeluluĭ ertare, ca singurŭ meḑiŭ de a stinge foculŭ ce se încinsese.

Sultanulŭ, înţelegêndŭ gravitatea situaţiuneĭ, a urmatŭ consiliulŭ luĭ Căpitan-Paşa. Elŭ a tri-

misŭ luĭ Pasvantoglu unŭ fermanŭ, prin care nu numaĭ că-ĭ acorda ertare complectă, dar îlŭ numea şi paşe cu treĭ tuiurĭ şi-ĭ da demnitatea de domnŭ al Vidinuluĭ.

Cu modulŭ acesta Huseim-Paşa liniştise lucrurile. Dar ca să se apere pentru ne reuşita espediţiuneĭ, elŭ pâraşte la Sultanulŭ pe Ali-Paşa Rumeli, spuindu-ĭ că din causa luĭ a fostŭ învinsŭ de Pasvantoglu, căcĭ a fostŭ în înţelegere cu dênsulŭ. Sultanulŭ Selim, creḑândŭ pâra luĭ Huseim-Paşa, l'a autorisatŭ să-ĭ trimiţă capulŭ luĭ Ali-Paşa, ceea ce s'a şi făcutŭ.

Între acestea, divanulŭ Sultanuluĭ căuta să arunce asupra luĭ Huseim-Paşa tóte greşalele espediţiuneĭ. Pentru a isbuti maĭ sigurŭ în pâra lorŭ, uniĭ din membriĭ divanuluĭ aŭ îndemnatŭ şi pe Constantin Hangerliu ca să scrie şi elŭ la Pórtă, arătândŭ că ne reuşita espediţiuneĭ este din causa luĭ Huseim-Paşa.

Hangerliu, uitândŭ recunoştinţa ce datora luĭ Huseim-Paşa, precum şi favórea de care acesta se bucura la Pórtă, se amăgeşte şi scrie o mulţime de calomniĭ în contra luĭ. Din întêmplare, scrisorile luĭ Hangerliu, aŭ căḑutŭ în mâna luĭ Huseim-Paşa. Indignatŭ de ingratitudinea luĭ Hangerliu, Huseim a decisŭ să-şĭ rĕsbune. Huseim scrie la Constantinopole şi dobândeşte cu înlesnire depunerea luĭ Hangerliu din domnie şi numirea luĭ Alexandru Murusi.

Dupe destituirea sa, Hangerliu a predatŭ gu-

vernulŭ în mânele caimacamuluĭ nouluĭ domnŭ, care administra ţéra în unire cu divanulŭ boerilorŭ. Hangerliu până să'şĭ facă preparativele de plecare, şedea liniştitŭ totŭ la curtea domnéscă. Elŭ nu ştia sărmanulŭ că-şĭ aştepta peirea capuluĭ.

În ḑioa de 18 Februarie 1799, intră la dênsulŭ unŭ turcŭ, peşchirgiulŭ vizirului, însoţitŭ de unŭ arabŭ şi de doĭ servĭ armaţĭ. Îndată ce peşchirgiulŭ intră la destituitulŭ domnŭ se aşéḑă lângă dênsulŭ şi-ĭ dă o scrisóre din partea luĭ Huseim Paşa; iar arabulŭ înarmatŭ sta în picióre înaintea lorŭ.

Pe când Hangerliu citea scrisórea luĭ Huseim, arabulŭ scóte unŭ ştreangŭ din sînŭ şi vrea să-lŭ arunce dupe gâtulŭ nefericiteĭ victime; dar acéstă încercare ne isbutindŭ, arabulŭ trage cu pistolulŭ în peptulŭ luĭ Hangerliu, care cade mortŭ. Peşchirgiulŭ se aruncă şi elŭ cu hangerulŭ asupra nefericituluĭ domnŭ şi-ĭ dă maĭ multe lovituri, deşi era deja mortŭ. Dupe sĕvârşirea crimeĭ, se tae capulŭ luĭ Hangerliu, spre a se trimite la Constantinopole; iar corpulŭ se aruncă pe feréstră, despuiatŭ de orĭ ce veşminte.

Când ştirea morţiĭ luĭ Hangerliu se rĕspândi în oraşŭ, o panică coprinse tótă lumea. Dar peşchirgiulŭ ducêndu-se în divanŭ a cetitŭ fermanulŭ prin care este autorisatŭ să ia capulŭ luĭ Hangerliu. În urma acestora, peşchirgiu ia tóte ave-

rile fostuluĭ domnŭ, lăsându-ĭ familia cu totulŭ săracă. Elŭ apoĭ plecă la Constantinopole.

Astŭ-felŭ a fostŭ tragiculŭ sfîrşitŭ al luĭ Hangerliu.

CAP. XXXI.

Alexandru-Vodă Muru i, a doa domnie, 1799—1801

Pasvantoglu îşĭ reîncepe devastările. Cara-Mustafa cu o mie de Pasvanţi merge asupra Craioveĭ. Lupta cu Pasvanti la apa Jiuluĭ. Pasvanţiĭ devaştéză şi ardŭ Craiova. Muruzi alérgă cu armia de arnăuţi în contra Pasvanţilorŭ. Bătălia de la Craiova cu Pasvanţiĭ. Constantin Murusi abdică de la tronulŭ Munteniei.

Alexandru Murusi, maĭ ânainte chiar de a i se da insemnele domnieĭ, priimeşte ordinŭ ca să intre în ţéră, spre a pune capătŭ turburărilorŭ ce se făceaŭ din partea luĭ Pasvantoglu.

La intrarea sa în Bucureştĭ, Muruzi, este primitŭ cu bucurie de către totŭ poporulŭ. Nuolŭ domnŭ îşĭ propune să guverne ţéra cu blândeţe şi dreptate, dar incursiunile cele desastróse ale luĭ Pasvantoglu, a absorbitŭ tótă activitatea sa şi a secatŭ tóte resursele de proprietate ale ţĕriĭ.

Pasvantoglu iar eşise din cerculŭ supunerĭĭ şi ascultărĭĭ sale şi făcea marĭ stricăciunĭ în provinciile din prejurŭ, iar maĭ cu sémă în România. Pórta trimite fermanŭ secretŭ Aianuluĭ de la Rusciucŭ şi luĭ Ibraim Nazir, ca să adune óste

şi să încongióre pe Pasvantoglu din tóte părţile, astŭ-felŭ în câtŭ să nu se maĭ întindă preste ţĕrile asupra cărora nu avea nicĭ unŭ dreptŭ.

Aianulŭ Rusciuculuĭ şi Ibraim Nazir, pentru ca să tae luĭ Pasvantoglu drumulŭ de a intra în România, aŭ înşiratŭ oştire prin judeţele de peste Oltŭ. Acéstă mĕsură de apărare ar fi reuşitŭ póte, daca oştile imperiale ar fi fostŭ maĭ vigilente şi şĭ-ar fi îndeplinitŭ maĭ bine datoria. Dar ele, ducêndŭ o viaţă indolentă şi nepăsătóre, aŭ lăsatŭ luĭ Pasvantoglu câmpulŭ liberŭ de a face ce va voi.

Pasvantoglu, vĕdêndŭ mĕsurile ce ce luase în contra sa, a alesŭ o mie de călăreţĭ vitejĭ din Vidin şi puindu-ĭ sub comanda unuĭ Cara-Mustafa, i-a trimisŭ peste Dunăre. Pasvanţiĭ se strecurară cu înlesnire printre oştile otomane aşedate de pază şi sburară spre Craiova. Ştirea sosireĭ acestorŭ duşmanĭ implacabilĭ aĭ Românilorŭ, a sculatŭ Craiova în picióre.

Óstea de arnăuţĭ ce se afla în Craiova, unindu-se cu o parte din óstea turcéscă ce se afla pe acolo, aŭ eşitŭ înaintea Pasvanţilorŭ la apa Jiuluĭ, spre a-ĭ opri de a înainta maĭ departe. Aci se începu o luptă din cele maĭ înverşunate. Victoria era de sigurŭ a creştinilorŭ, daca perfidia cea négră a păgânilorŭ nu prefăcea starea lucrurilorŭ. Păgâniĭ, în locŭ să se lupte în contra Pasvanţilorŭ, începură să impuşce pe creştinĭ pe la spate. Aceştia, puşĭ între doă focurĭ, s'aŭ

vĕḑutŭ nevoiţĭ să fugă care încotro, spre a-şĭ salva viaţa. Atuncĭ Pasvanţiĭ, deschiḑêndu-şĭ o cale liberă aŭ înaintatŭ spre Craiova.

O panică teribilă coprinse inima locuitorilorŭ din Craiova. Ceĭ ce aveaŭ miḑlóce de transportŭ, încărcaŭ ce puteaŭ din averile lorŭ şi fugeaŭ unde vedeaŭ cu ochiĭ ca să-şĭ scape viaţa. Aceĭ ce nu puteaŭ face altŭ-felŭ, comercianţiĭ maĭ cu sémă, a cărorŭ avere consista în mărfurile lorŭ, îşĭ frângeaŭ mâinele aşteptândŭ sórta fatală ce alerga cu paşĭ repeḑĭ către dênşiĭ.

Pasvanţiĭ, ajungêndŭ la porţile oraşuluĭ, se repedŭ în lăuntru cu armele în mână şi cu o furie sĕlbatecă sfăramă totŭ ce le ese înainte. Eĭ ucidŭ pe locuitorĭ fără nicĭ o consideraţiune de secsŭ şi de etate, punŭ focŭ la case şi la magasiĭ. Ţipetile şi vaetile victimelorŭ se amestecaŭ cu sgomotulŭ armelorŭ, cu tropătulŭ cailorŭ şi cu clăncănitulŭ săbiilorŭ. Nuoriĭ de fumŭ amestecaţĭ cu flacările ce eşiaŭ din casele şi edificiile aprinse, întunecaŭ lumina sóreluĭ. În fine, Craiova întrégă presenta unŭ spectacolŭ, pe care pana nu-lŭ póte descrie, dar care lăsă urme adêncĭ în durata timpuluĭ.

Ajungêndŭ ştirea la Bucureştĭ despre desastrulŭ ce căḑuse asupra Craioveĭ, Murusi alérgă la Slatina cu óstea de arnăuţĭ ce avea sub stindardele sale. Îndată ce ajunge la Slatina, elŭ întăreşte maĭ ântêiŭ strimtorile şi pune sentinele pe malurile Oltuluĭ. Dupe aceea elŭ trimite cea

maĭ mare parte din óste la Craiova, spre a se uni cu armia imperială, cu care să se bată în contra Pasvanţilorŭ.

Acum, înaintea Craioveĭ se formase o armie însemnată, compusă din arnăuţiĭ luĭ Muruzi, din cazaciĭ luĭ Ibraim Nazirŭ şi din turciĭ luĭ Musli-aga. Bătălia la începutŭ mergea cu puţinŭ succesŭ pentru că Pasvanţiĭ aveaŭ avantagiulŭ de a se bate din întăririĭ. Maĭ pe urmă crestiniĭ şi cazaciĭ, dobândindŭ şi eĭ posiţiunĭ avantagióse, începŭ a se bate cu multŭ succesŭ.

Dar unŭ altŭ inconvenientŭ vine să pue obstacole vitejieĭ creştinilorŭ. Turciĭ, pismuindŭ pe creştinĭ, începŭ a-ĭ lovi mişeleşte pe la spate şi astŭ-felŭ îĭ paralisésă în acţiunea lorŭ. Cu tóte astea, creştiniĭ luĭ Muruzi şi cazaciĭ luĭ Ibraim, dupe o luptă înverşunată de maĭ multe ḑile, reducŭ cu desévêrşire pe Pasvanţĭ, în câtŭ eĭ nu maĭ cugetă de câtŭ cum să fugă. Lucrulŭ era fórte dificilŭ, căcĭ eşirea lorŭ era păḑită din tóte părţile.

Vĕḑêndu-se astŭ-felŭ strîmtoraţĭ, Pasvanţiĭ, începŭ a se înţelege cu uniĭ din capiĭ oştilorŭ imperiale ca să le deschiḑă locŭ să fugă din Craiova unde se aflaŭ baricadaţĭ. Într'o nópte întunecósă, eĭ străbatŭ printre sentinele şi fugŭ afară din Craiova. Oştile române şi cu cazaciĭ luĭ Ibraim, se iaŭ dupe rebelĭ. Eĭ îĭ batŭ la Craiova şi la Săcărenĭ, şi-ĭ silescŭ să ia calea către Vidin.

Rĕscóla luĭ Pasvantoglu fusese pentru Ţéra-

Românéscă o sorginte nesecată de calamităţĭ şi de nefericirĭ. Speranţa de linişte şi de pace nu venise âncă să-ĭ îndulcéscă trista situaţiune în care se afla, căcĭ aceştĭ sĕlbaticĭ şi cruḑĭ rĕsvrătitorĭ, nu eraŭ âncă învinşĭ de armele cele pătate de duplicitate ale Sultanuluĭ. În astŭ-felŭ de stare a lucrurilorŭ, Constantin Muruzi, perduse orĭ ce speranţă de a maĭ putea domni în pace şi în linişte.

Tótă domnia luĭ Muruzi de doĭ anĭ şi nuoă lunĭ fusese o luptă continuă în contra luĭ Pasvantoglu. De aceea elŭ se hotăraşte să abdice la tronulŭ ţĕriĭ. Pentru a eşi ânsă din domnie şi a se întórce la Constantinopole, elŭ încércă multe dificultăţĭ şi este nevoitŭ să cheltuiască o sumă însemnată de banĭ.

CAP. XXXII

Mihaiŭ-Vodă Şuţu, a treia domnie, 1801 Octobre—1802

Mihaiŭ Suţu trece Dunărea şi bate pe Pasvantoglu. Cârjalii devastésă ţéra. Cruḑimele şi jafurile Cârjaliilorŭ. Populaţiunea capitaleĭ Bucureştĭ emigrésă la Braşovŭ. Mihaiŭ Şuţu fuge în Transilvania. Domnia vagabonḑilorŭ în Bucureştĭ. Ibraim-Paşa Bosnéculŭ restabileşte ordinea în Bucureştĭ. Paşa de la Nicopole şi Aianulŭ Rusciuculuĭ restabilescŭ ordinea în Bucureştĭ. Pasvanţii, învinşĭ şi goniţĭ peste Dunăre.

Îndată dupe eşirea din domnie a luĭ Alexandru-Vodă Muruzi, Pórta trimite domnŭ în Muntenia, pentru a treia óră, pe Mihaiŭ-Vodă Şuţu. Elŭ intră în Bucureştĭ în luna luĭ Octombre 1801, şi este priimitŭ cu mare bucurie, pentru că în domniile luĭ precedente se purtase cu blândeţe şi cu dreptate.

Dorinţa luĭ Mihaiŭ Şuţu era ca şi de astă-dată să domnéscă într'unŭ modŭ dreptŭ şi umanŭ. Dar ţéra era într'o stare deplorabilă din causa jafurilorŭ, devastaţiunilorŭ şi uciderilorŭ ce îndurase până aci. Pe de altă parte Sultanulŭ iĭ ordonase ca să continue resbelulŭ cu Pasvantoglu, fără însă să-ĭ dea nicĭ o para din hasnaua împărătéscă.

Situaţiunea era fórte dificilă. Şuţu avea trebuinţă de banĭ, atâtŭ pentru a-şĭ plăti datoriile ce contractase cu dobândirea domnieĭ, câtŭ şi

pentru întreţinerea ósteĭ. Vistieria era gólă. Elŭ se vede dar nevoitŭ a recurge la nuoĭ imposite.

În scurta domnie a luĭ Mihaiŭ-Vodă Şuţu, ţéra a trecutŭ prin atâtea fase nefericite, a înduratŭ atâtea miseriĭ, a fostŭ obiectulŭ atâtorŭ atrocităţĭ, în câtŭ inima omenéscă se sfişie de durere numaĭ la amintirea lorŭ.

Pe când Tersenicli, Aianulŭ Rusciuculuĭ şi ceĭ l'alţĭ aianĭ vitejĭ se băteaŭ pe laturea dréptă a Dunăriĭ în contra luĭ Pasvantoglu, Mihaiŭ Şuţu împarte în maĭ multe trupe oştirea împărătéscă care se afla în ţéră şi o aşéḑă pe malulŭ stângŭ al Dunăriĭ de peste Oltŭ, pentru a observa mişcările luĭ Pasvantoglu şi a-lŭ ţine în respectŭ.

Pasvantoglu, ca să-şĭ uşureze posiţiunea, s'a cercatŭ a dobândi neutralitatea luĭ Vodă-Şuţu. Dar acesta luândŭ propunerea luĭ Pasvantoglu ca o causă de slăbiciune, se decide a lua ofensiva. Turciĭ ce se aflaŭ în ţéră sub ordinile sale, precum şi óstea creştină trecŭ peste Dunăre. Dupe ce iaŭ Fat-Islamu şi Kaina, încongióră Negotinulŭ pe care 'lŭ coprindŭ dupe o luptă de treĭ lunĭ de ḑile şi intră într'ênsulŭ. Sultanulŭ, aflândŭ despre aceste succese, trimite luĭ Şuţu fermanŭ cu multe laude şi mulţumirĭ.

Pasvantoglu, întărâtatŭ în contra luĭ Şuţu, voeşte să-şĭ rĕsbune asupra Ţĕriĭ-Româneştĭ. Elŭ trimite în secretŭ să cheme la dênsulŭ pe Cârjaliĭ, nişte vestiţĭ hoţĭ carĭ locuiaŭ despre Tracia şi Bulgaria. Puindŭ 1000 de Cârjaliĭ, bine ar-

maţĭ, sub comanda luĭ Manaf-Ibraim, renumitŭ pentru cruḑimile sale, îlŭ trimite peste Dunăre în România.

Cârjalii, în ḑioa de 25 Aprilie 1802, trecŭ Dunărea, străbătu fără nicĭ unŭ obstacolŭ prin mijlocul a doĕ corpurĭ de oştire împĕrătéscă care se preface că nu vede nimicŭ. Înaintândŭ înăuntru ţĕriĭ, sub călăuzirea unuĭ trădătorŭ fanariotŭ, eĭ ajungŭ fără veste la satulŭ Clianovŭ, unde se făcea unŭ bâlciŭ. Aci, o mulţime de locuitorĭ cu femeĭ şi cu copiĭ, o mulţime de comercianţĭ, petreceaŭ fără nicĭ o témă de furtuna ce înainta cu paşĭ repeḑĭ asupra lorŭ. Cârjalii cadŭ ca nişte fére sĕlbatice în mijloculŭ mulţimeĭ desarmate. Atuncĭ începŭ nişte scene îngrozitóre de jafurĭ, de incendiurĭ şi de uciderĭ pe care pana nu este în stare să le descrie, acele scene care aŭ lăsatŭ urme ne şterse în memoria poporuluĭ românŭ. Cârjalii, însetaţĭ de sângele creştinilorŭ semĕnaŭ cu o haită de lupĭ flămânḑĭ care se aruncă cu turbare asupra uneĭ turme de oĭ.

În urma acestuĭ măcelŭ teribilŭ, Cârjalii trecŭ la mănăstirea Strehaia. Ibraim Nazirŭ care se bătea peste Dunăre, trece în România ca să pue capĕtŭ relelorŭ ce se făceaŭ în ţéră de către Cârjaliĭ. De la Strehaia, Cârjalii se ducŭ la Târgu-Jiuluĭ pe care îlŭ pradă şi îlŭ ardŭ. Din fericire locuitoriĭ acestuĭ oraşŭ, preveniţĭ de Ibraim, scapă de jafŭ şi de mórte trecêndŭ în Transilvania.

Ibraim Nazir, în fruntea uneĭ óste de Cazacĭ

şi Deliĭ se ia în góná dupe Cârjaliĭ. Elŭ ĭĭ ajunge maĭ ântêiŭ la Têrgu-Jiuluĭ unde se bate cu dênşiĭ în cursŭ de şése ḑile. Cârjaliĭ înfricoşindu-se de vitejia luĭ Ibraim, fugŭ peste nópte, fără să ştie încotro aŭ apucatŭ. În fine Ibraim dă iar de dênşiĭ la Ocnele-marĭ; dar totŭ atuncĭ elŭ priimeşte ştire că unŭ corpŭ de Pasvanţĭ a trecutŭ la Caracalŭ sub comanda vestituluĭ Kusangéli, care a făcutŭ cele maĭ marĭ cruḑimĭ.

Cârjalii sunt bătuţĭ de Ibraim la Ocnele-marĭ. Descuragéţĭ de vitejia luĭ Ibraim, eĭ fugŭ d'ânnaintea luĭ, ducêndu-se la Caracal, unde se unescŭ cu Kusangéli. Ibraim avea acum o óste de peste 8000 ómenĭ dintre care peste 3000 creştinĭ. Elŭ încongióră pe Cârjaliĭ la Calafat şi începe să-ĭ bată. Dar lupta se prelungeşte fără nicĭ unŭ resultatŭ, căcĭ oştile imperiale eraŭ de rea credinţă.

Între acestea Mihaiŭ Şuţu priimeşte veste că Pasvanţiĭ sunt gata să trécă Oltulŭ şi să vie la Bucureştĭ. Şuţu-vodă se turbură atâtŭ de multŭ la priimirea acesteĭ nuvele ameninţătóre în câtŭ numaĭ ştia ce să facă. Elŭ nu era în mĕsură de a se opune duşmanilorŭ cu forţa, căcĭ chiar óstea ce avea se revoltase din causă că nu i se plătise léfa pe şése lunĭ. De aceea adunândŭ pe boerĭ, le declară ca fie-care să caute a-şĭ scăpa viaţa şi averea prin fugă.

Atuncĭ capitala Bucureştiĭ presenta unulŭ din acele spectacole care fácea să se sbârléscă pĕrulŭ şi să îngheţe inima de spaimă. O popula-

ţiune de aprópe 80,000 de suflete era pusă în mişcare. Pe faţa fie-căruia se vedeaŭ desemnate temerea şi disperarea. Fie-care alerga în tóte părţile ca să-şĭ găséscă vre-unŭ carŭ saŭ vre-o căruţă, pentru a putea fugi d'ânaintea pericoluluĭ ce'lŭ ameninţa.

În fine, pe la 15 Maiŭ, unŭ numĕrŭ de peste 70,000 de locuitorĭ, boerĭ, comercianţĭ şi meseriaşĭ, cu familiile lorŭ, aŭ eşitŭ din Bucureştĭ, luândŭ calea spre Braşovŭ. Era unŭ spectacolŭ imposantŭ de durere să veḑĭ o populaţiune atâtŭ de numerósă întinḑându-se pe o distanţă de 20 de ore cale, uniĭ în trăsurĭ, alţiĭ în care, alţiĭ călărĭ şi fórte mulţĭ pe josŭ, purtând pe spinare povara miceĭ lor averĭ.

Pe faţa fie-cărŭia se vedea ostenéla şi disperarea. Acéstă numerósă emigraţiune părea ca o imensă turmă de oĭ care fugeaŭ luate în góná de o haită de lupĭ ce alergaŭ dupe dênsele ca să le sfişie. În fine aceĭ ce aŭ vĕḑutŭ cu ochiĭ acéstă înfiorătóre emigraţiune 'şĭ-aŭ pututŭ face o idee reală despre eşirea evreilorŭ din Egipetŭ.

Casa domnéscă precum şi consoliĭ puterilorŭ streine cu familiile şi cancelariile lorŭ, aŭ plecatŭ de o dată cu populaţiunea Bucureştilorŭ. Mihaiŭ Şuţu şi cu Beizadelele aŭ maĭ rĕmasŭ aci câtŭva timpŭ. Mitropolitulŭ Dositeĭ şi episcopulŭ de Argeşŭ ânca n'aŭ plecatŭ de odată cu populaţiunea Bucureştilorŭ. Iar din boeriĭ marĭ aŭ maĭ rĕmasŭ Banulŭ Nicolae Brâncovénu, Banulŭ Scar-

lat Ghica şi alţiĭ, avêndŭ ênsă tóte gata de plecare la apropierea pericoluluĭ.

Imposanta emigraţiune ajunge în fine la Câmpina. Boeriĭ se adună să se sfătuiască daca trebuia să continue imediat pe cale saŭ daca nu era maĭ bine să maĭ aştepte aci vre-o nuvelă despre cele ce s'ar fi întêmplatŭ în Bucureştĭ în urma plecăriĭ lorŭ. A doa ḑi şi sosescŭ, ştirĭ de la Bucureştĭ care rĕspândescŭ panica în tóte inimile şi care hotăraşte pe toţĭ ca să plece înainte.

Calea ce imensa caravană trebuia să străbată între Comarnicŭ şi Sinaia era din cele maĭ dificile. Aceĭ ce aŭ călătoritŭ peste Orăţiĭ nu maĭ departe de câtŭ acum vre-o 25 de anĭ, îşĭ potŭ face o idee de ce putea să fie acéstă strimtă, repede şi prăpăstiósă cale pe la începutulŭ acestuĭ secolŭ. În fine cu multă dificultate şi cu multe pericole, numerósa emigraţiunea ajunge la Sinaia, unde petrece nóptea sub bolta ceréscă.

A doa ḑi populaţiunea emigrantă porneşte şi ajunge la Braşovŭ. Dar aci îĭ aştepta alte dificultăţĭ. Unde să se găséscă în oraşulŭ Braşovuluĭ atâtea case în care să se adăpostéscă o populaţiune atâtŭ de numerósă. De unde să se procure cele necesare pentru hrana atâtorŭ suflete. Tóte lucrurile de hrană se scumpisera într'unŭ modŭ desproporţionatŭ cu mijlócele emigranţilorŭ. Dar guvernulŭ de la Viena, informându-se despre cele ce se petreceaŭ la Braşovŭ şi Sibiŭ, a datŭ ordinŭ autorităţilorŭ locale ca să

procure emigraţilorŭ tóte cele necesariĭ pentru hrană, puindŭ tarifă pentru fie-care obiectŭ.

În Bucureştĭ rĕmăsese numaĭ Vodă cu Beizadelele, câţĭ-va boerĭ, Mitropolitulŭ şi episcopulŭ de Argeşŭ. Pustietatea cea maĭ înfiorătóre domnea în totŭ oraşulŭ unde nu maĭ rĕmăsese piciorŭ de locuitorŭ. La curte ereaŭ numaĭ câţĭ-va arnăuţĭ şi turcĭ cari vociferaŭ de diminéţa până séra, cerêndŭ lefile ne plătite pe atâtea lunĭ. Pe lângă aceştia maĭ vine de la Negotin şi unŭ Bimbaşa Sava, căpitanŭ creştinŭ, cu oştile sale care asemenea reclama lefurĭ.

Viaţa domnuluĭ şi a celorŭ-l'alţĭ carĭ maĭ rĕmăsese în Bucureştĭ devenise penibilă din causa pericolelorŭ grave ce-ĭ ameninţa în tóte ḑilele. În fine într'o ḑi vine ştirea că Pasvanţŭ, trecêndŭ Oltulŭ aŭ pornitŭ spre Bucureştĭ. Atuncĭ Mihaiŭ-Vodă Şuţu se înduplecă şi elŭ să plece. Maĭ 'nainte ênsă de plecare, domnulŭ chémă înnaintea sa pe Bimbaşa-Sava pe care, dupe ce ilŭ îmbracă cu caftanŭ şi iĭ face óre-care darurĭ, ilŭ lasă caimacam ca să ţie ordinea în oraşŭ pentru câte-va ḑile, câtŭ va lipsi elŭ la ţéră.

Vodă Şuţu nu voia să se ştie nimicŭ despre fuga luĭ peste fruntare. De aceea elŭ ese din Bucureştĭ într'o carîtă împreună cu beizadelele şi urmatŭ de o mică escortă, precum avea obiceiŭ de a eşi la plimbare. Dar odată eşitŭ la câmpŭ, ia calea către Văleni de munte de unde trece peste vêrfulŭ luĭ Craiŭ în Transilvania.

Mitropolitulŭ şi boeriĭ ce maĭ rĕmăsese în Bucureştĭ, aflândŭ despre fuga domnitoruluĭ, înţeleseră că era vorba de vre-unŭ apropiatŭ pericolŭ. Eĭ dar fugŭ care încotr'o apucă. Bimbaşa-Sava vĕdêndu-se amăgitŭ de către Vodă-Şuţu, care fugise fără să le plătéscă lefile, s'a luatŭ dupe dênsulŭ cu unŭ numĕrŭ de óste ca să'lŭ ajungă în cale. Încercarea sa ênsă nu reuşi, căcĭ când elŭ ajunse la Văleni de munte, Şuţu trecuse deja în Transilvania.

Acum ţéra întrégă era lăsată în voia întêmplăriĭ. Fără domnŭ, fără Mitropolitŭ, fără guvernŭ, fără administraţie, ea căduse în prada anarhieĭ, a jafuluĭ şi a pustiireĭ. Domnia vagabonḑilorŭ era în tótă puterea eĭ, maĭ cu sémă că şi Bimbaşa-Sava lipsea din Bucureştĭ. Eĭ devastară curtea domnéscă, batjocorindŭ chiar insemnele domnieĭ; sparseră uşile prăvăliilorŭ şi ale pimniţelorŭ şi se deteră la orgiele cele maĭ ne auḑite până aci. În nemărginita lorŭ desfrênare, eĭ eraŭ gata să dea focŭ Bucureştilorŭ din maĭ multe laturĭ, spre a-şĭ însemna în istorie oribila lorŭ urgie.

Dar din fericire Provedinţa a înlăturatŭ d'asupra capitaleĭ Românieĭ acestŭ flagelŭ destructorŭ. La Cotroceni se afla unŭ numĕrŭ de ostaşĭ sub paşa Ibraim Bosniaculŭ. Aflândŭ despre desordinile ce se petreceaŭ în Bucureştĭ, acesta a intratŭ în oraşŭ cu trupa sa şi în câte-va ḑile

a restabilitŭ ordinea, spânḑurândŭ, împuşcândŭ şi decapitândŭ pe făcătorii de rele.

Fiindŭ-că din boerii ceĭ marĭ nu se maĭ afla nicĭ unulŭ în Bucureştĭ, paşa Ibraim făcu spătarŭ pe unŭ boernaşŭ anume Guliano; iar agă pe unŭ polcovnicelŭ anume Ioniţă. Dupe aceea, aducêndŭ în oraşŭ brutarĭ şi măcelarĭ, a începutŭ să încurageze lumea care pribegea maĭ aprópe de capitală, să se întórcă pe la căminele lorŭ.

Vestea relelorŭ ce căḑuse asupra Bucureştilorŭ ajungêndŭ la auḑulŭ luĭ Hasan Aga paşa de la Nicopole şi la Terseniklı Aianulŭ Rusciuculuĭ, aceştia aŭ plecat în unire la Bucureştĭ, ca să restabiléscă ordinea cu desăvêrşire. Sosindŭ aci, eĭ prindŭ şi pedepsescŭ cu mórte pe toţĭ făcĕtoriĭ de rele. Ceĭ ce putură, aŭ scăpatŭ cu fuga, în câtŭ oraşulŭ se linişti cu desăvêrşire. Astŭfelŭ furtuna ce bântuise câtŭ-va timpŭ capitala Românieĭ se risipeşte cu totulŭ.

Dupe ce se stabileşte ordinea în Bucureştĭ, Terseniklı trimise 2000 de ómenĭ aleşĭ la Caracal. Aceştia aveaŭ ordinŭ să se unéscă cu óstea luĭ Ibraim Nazirŭ ca să bată pe Pasvanţĭ.

Pasvanţiĭ eraŭ deja închişĭ în Caracal de unde se băteaŭ de ḑece ḑile. Dupe venirea ajutórelorŭ trimise de Terseniclı, Pasvanţiĭ care isprăviseră şi provisiunile, plănuiaŭ cum să-şĭ scape viaţa prin fugă. Într'o nópte, abandonându-şĭ răniţiĭ, s'aŭ strecuratŭ printre asediatorĭ şi s'aŭ îndreptatŭ către Dunăre. Goniţĭ dupe urmă şi împuşcaţĭ de

armia imperială, eĭ aŭ trecutŭ peste Dunăre la Vidin.

Ţéra era acumŭ deşartă de Pasvanţĭ; în Bucureştĭ se aflaŭ peste 8,000 óste turcéscă; pacea şi ordinea se restabiliseră cu desăvîrşire. Marele banŭ Nicolae Brâncovénu care se afla la Focşanĭ, vine în Bucureştĭ chematŭ fiindŭ de paşa Tersenicli. Dimitrie Hangiarliu vine în Bucureştĭ ca caimacamŭ trimisŭ de domnulŭ Moldoveĭ, Alecsandru Şuţu.

CAP. XXXIII

Alexandru-Vodă Suţu, domneşte treĭ luni în 1802

Alexandru Şuţu guvernéză Muntenia provisoriŭ. Mitropolitulŭ, Episcopiĭ şi boeriĭ aflaţĭ în emigraţie la Sibiŭ, ceru prin suplică la Pórtă să le trimiţă domnŭ pe Constantin-Vodă Ipsilanti.

Între acestea, Pórta, prin mijlocirea luĭ Hasan Aga-Paşa, a datŭ ertare luĭ Pasvantoglu. În Moldova se afla atuncĭ domnŭ Alexandru-Vodă Şuţu, nepotulŭ luĭ Mihail-vodă Şuţu. Aflândŭ despre fuga unchiuluĭ sĕŭ în Transilvania, Alexandru Şuţu, a cerutŭ la Pórtă domnia Muntenieĭ. Sultanulŭ primind cererea luĭ Alexandru Şuţu, l'a însărcinatŭ prin Hatihumaium împărătescŭ numaĭ cu administraţiunea provisorie a Muntenieĭ. Elŭ avea îndatorirea să facă a reveni populaţiunea pribégă în ţéră, să stabiléscă ordinea, să plătéscă léfa

oştilorŭ imperiale carĭ apoĭ să trécă peste Dunăre. În urma acestora elŭ trebuia să scrie la Pórtă, arătândŭ unde voeşte să'lŭ întăréscă domnŭ.

Alexandru Şuţu vine fără întârdiere în Bucureştĭ şi se pune pe lucru. Elŭ scrie Mitropolituluĭ, Episcopilorŭ şi boerilorŭ carĭ se aflaŭ pribegindŭ la Braşov ca să se întórcă în ţéră. Uniĭ dintr'ênşiĭ însă nu cutesaŭ să intre în ţéră, temându-se ca să nu fie supuşĭ de Tersenicli paşa să plătéscă lefurile oştirilorŭ turceştĭ. Aceĭ însă carĭ avură curagiulŭ de a se întórce, fură bine primiţĭ de Alexandru Şuţu, onorîndu-ĭ cu ranguri şi cu funcţiunĭ.

În acestŭ timpŭ, Mitropolitulŭ Dositeiŭ şi Episcopiĭ, Banulŭ Dimitrie Ghica cu fiĭ sĕĭ, Manole Brâncovénu, Radu Golescu, Scarlat Câmpinénu şi alţiĭ, precum şi mulţĭ boerĭ din Craiova se aflaŭ la Sibiŭ. Aceştia adunându-se cu toţiĭ se sfătuiră despre interesele ţĕriĭ. Eĭ decidŭ a trimite la Pórtă o suplică (Arz-Mazar) prin care, expuindŭ tóte miseriile ce suferea ţéra de maĭ mulţĭ anĭ, cerură de la Sultanulŭ să le dea domnŭ pe junele Constantin Ipsilanti care fusese domnŭ în Moldova şi să se scutéscă ţéra de tributŭ pe unŭ anŭ.

Acéstă suplică, susţinută şi de ambasadorulŭ Rusieĭ, află ecoŭ la buna-voinţă a Sultanuluĭ. În scurtŭ timpŭ boeriĭ din Ardlŭ primescŭ unŭ Hatihumaium împărătescŭ care le acorda tóte cererile. Osebitŭ de acestea Sultanulŭ, acorda

Domnuluĭ tronulŭ pentru şépte anĭ; pe viitorŭ Domnulŭ trebuia să facă numirile în funcţiunĭ cu consimţimêntulŭ Mitropolituluĭ şi al Boerilorŭ; să nu maĭ dea funcţiunĭ la boeriĭ grecĭ; paşiĭ şi Aianiĭ de la Dunăre să nu maĭ aibă nicĭ unŭ amestecŭ în afacerile din lăuntru ale ţĕriĭ.

În urma acestuĭ Hatihumaium, Alexandru-vodă Şuţu este mazilitŭ, după o domnie numaĭ de treĭ lunĭ. Elŭ se întórce iar ca domnŭ în Moldova.

CAP. XXXIV

Constantin-Vodă Ipsilanti, 1082–1807

Boeriĭ pribegĭ se întorcŭ în ţéră. Pasvantoglu cere banĭ de la Ipsilanti. Pasvanţiĭ şi turciĭ intră în România. Populaţiunea emigréză. Ipsilanti forméză o óste de apĕrare. Pasvanţiĭ se întorcŭ peste Dunăre. Ipsilanti fuge cu tótă familia în Transilvania, apoĭ se duce la Petersburg. Sebastiani denunţă la Pórtă pe Ipsilanti ca ruso-filŭ. Alexandru Şuţu rechematŭ de Pórtă dupĕ 11 ḑile de domnie. Muscaliĭ intră cu armele în Moldova Pórta rechémă pe Constantin Ipsilanti pe tronulŭ Munteniei. Ipsilanti domnŭ şi peste Moldova. O óste otomană intră pe neaşteptate în Bucureştĭ. Muscaliĭ la Colentina. Turciĭ din Bucureştĭ ucişĭ şi alungaţĭ peste Dunăre. Oştirile ruseştĭ ocupă Principatele. Manifestulŭ împăratuluĭ Alexandru către Românĭ.

În urma numiriĭ luĭ Constantin-vodă Ipsilanti, boeriĭ carĭ se aflaŭ în Transilvania s'aŭ întorsŭ

plinĭ de bucurie în ţéră. Eĭ aŭ eşitŭ înaintea Domnitoruluĭ la Dunăre în ḑiua de 14 Octombre 1802, unde 'ĭ-aŭ făcutŭ o primire strălucită şi cordială, după care aŭ plecatŭ cu toţiĭ spre Bucureştĭ. Sosindŭ în capitala ţĕrii, Ipsilanti nu a pututŭ trage la palatulŭ domnescŭ, din causă că se sdruncinase fórte tare de cutremurulŭ celŭ mare care se întêmplase în ḑiua precedentă. Elŭ dar fu nevoitŭ să descindă pentru câtŭ-va timpŭ la Mănăstirea Văcăreştiĭ, până să se facă reparaţiunile necesariĭ la palatulŭ domnescŭ.

Cea d'ântêiŭ grije a luĭ Constantin Ipsilant a fostŭ ca să plătéscă lefile oştilorŭ turceştĭ pentru a putea să le trimiţă peste Dunăre, spre a scăpa ţéra de jafurile ce făceaŭ. Liberă şi liniştită, ţéra începe a se îndrepta sub unŭ guvernŭ blândŭ şi umanŭ.

Dar duşmanulŭ celŭ ne împăcatŭ al omenireĭ creştine, crudulŭ şi sĕlbateculŭ Pasvantoglu, sta ameninţătorŭ la Dunăre. Ipsilanti, ca să îmblânḑéscă acéstă féră sălbatecă, iĭ trimite darurĭ preţióse şi banĭ la Vidin, prin marele Postelnicŭ Constantin Caragea, cerêndu-ĭ amiciţia. Pasvantoglu exprimândŭ domnitoruluĭ o mulţumire perfidă, 'i-a promisŭ amicia sa.

Ţéra părea că intrase pe o cale nouă de pace şi de veselie, când monstrulŭ de la Dunăre începe a'şĭ arăta colţiĭ ceĭ înveninaţĭ. Pasvantoglu cere de la Ipsilanti să-ĭ trimită o mie pungĭ de banĭ. Ipsilanti surprinsŭ de acéstă cerere esor-

bitantă şi ne putându de o dată a se opune, îĭ trimite o parte din suma cerută. Pasvantoglu, priimindŭ baniĭ ce i se trimisese, face cunoscutŭ luĭ Ipsilanti ca în scurtŭ timpŭ să-ĭ trimiţă şi restu, căcĭ are să-ĭ maĭ céră şi alte sume de banĭ.

Constantin Ipsilanti, din rĕspunsulŭ luĭ Pasvantoglu, înţelese că avea să se aştepte la o faptă violentă din parte-ĭ. Pasvantoglu nu întârdie multŭ ca să'şĭ dea pe faţă scopulŭ. La 18 Ianuarie 1803, o armie de 6000 Pasvanţĭ şi cu o mulţime de tunurĭ trecŭ Dunărea pe la Ostrovenĭ pe ghiaţă sub comanda luĭ Manaf Ibraim.

Populaţiunea rurală care se credea plătită cu suferinţile de maĭ 'nainte, se umple de spaimă la vederea trupelorŭ luĭ Pasvantoglu şi începe a se risipi, abandonându-şĭ satele. Dar voindŭ să scape de sabia Pasvanţilorŭ, sărmaniĭ locuitorĭ se expuneaŭ la alte pericole totŭ atâtŭ de marĭ pentru viaţa lorŭ. Iarna era fórte grea, gerulŭ fórte mare şi neaoa căduse în cantităţĭ enorme. Locuitoriĭ dar se expuneaŭ a'şĭ vedea femeile şi copiiĭ murindŭ de gerŭ şi sfîşiindu-se de férele sĕlbatice.

Manaf Ibraim şi ceĭ-l'alţĭ căpitanĭ aĭ Pasvanţilorŭ, scriseră caimacamuluĭ din Craiova că eĭ aŭ intratŭ în ţéră ca amicĭ. Eĭ cerură să le trimiţă provisiunĭ pentru oştire, precum şi să le prepare case pentru locuinţă. Caimacamulŭ comunică îndată domnitoruluĭ despre cele ce se petreceaŭ peste Oltŭ.

Spaima coprinde îndată tótă populaţiunea Bucureştiuluĭ; dar Constantin-Vodă nu'şĭ perde nicĭ de cum sângele rece şi cu o matură cugetare ia de urgenţă tóte mĕsurile necesare în nişte circumstanţe atâtŭ de grele. Pe de o parte elŭ scrie Caimacamuluĭ Craioveĭ ca să le dea Pasvanţilorŭ totŭ ce le cerea; iar pe de alta ia tóte mĕsurile de apărare. Elŭ pune maĭ ântîiŭ sentinele pe la barierele oraşuluĭ spre a nu lăsa pe nimenĭ ca să fugă. Trimite apoĭ prin judeţele despre munte ca să adune plăieşĭ, grăniceri şi panduri, cu carĭ îşĭ formédă o óste de apărare. Din tineriĭ negutătorĭ şi meseriaşĭ ce se aflaŭ în capitală formézĕ o trupă pe care o numeşte óstea orăşenéscă. Elŭ maĭ aduce şi o trupă de cazacĭ care se afla aprópe de Moldova, precum şi artileriştĭ experimentaţĭ carĭ montaŭ tunurĭ cu tóte cele necesare.

Acum Constantin-vodă Ipsilanti avea o óste de 12,000 ómenĭ pe piciorŭ de resbelŭ şi gata a intra în luptă. Din acéstă óste, Ipsilanti trimite 500 de călăreţĭ aleşĭ carĭ să şédă ascunşĭ prin satele de lângă Giurgiu şi carĭ să intre în acţiune la momentulŭ oportunŭ.

Pasvanţiĭ trecêndŭ în Ţéra-Românéscă, aŭ scosŭ vorbă că eĭ aŭ venitŭ aci numaĭ ca sa pótă lua maĭ cu înlesnire Nicopolulŭ. Dar în realitate eĭ avéŭ de scopŭ să năvăléscă asupra Bucureştilorŭ să-lŭ jefuiască şi să-lŭ arădă. Dorinţa lorŭ însă rĕmase ne îndeplinită din causa măsurilorŭ energice ale luĭ Ipsilanti.

Dupe ce Ipsilanti se pusese în stare de a putea respinge cu armele orĭ-ce atacŭ alŭ Pasvanţilorŭ, elŭ maĭ raportéză atâtŭ la Pórtă, câtŭ şi la Rusia şi Austria despre pericolulŭ ce ameninţa ţéra. Pasvantoglu, mustratŭ fórte tare de Sultanulŭ pentru relele sale urmărĭ şi informatŭ despre resistenţa resboinică la care se preparase Ipsilanti, a datŭ ordinŭ luĭ Manaf Ibraim de s'a trasŭ cu tótă óstea la Vidinŭ.

În urma trecerii peste Dunăre a Pasvanţilorŭ, poporulŭ se linişteşte cu desăvêrşire. O primăvară dulce care înviază natura întrégă, dispune tótă lumea la muncă şi la veselie. O recoltă abondentă recompenséză óre cum pe porulŭ românŭ de atâtea suferinţe prin care trecuse. Pacea şi bucuria generală nu fură turburate în anulŭ acesta de câtŭ de arderea Bucurescilorŭ (28 August 1804) care a luatŭ focŭ de la o casă particolară. Dar şi acestŭ rĕŭ a avut unŭ efectŭ utilŭ, căcĭ Bucureştiĭ s'aŭ reconstruitŭ într'unŭ modŭ maĭ regulatŭ şi maĭ sistematicŭ.

Lucrurile se petreceaŭ astŭ-felŭ în Ţéra-Românéscă. Pacea şi liniştea domnéŭ pretutindenĭ, poporulŭ aspira cu dreptŭ cuvêntŭ la unŭ viitorŭ maĭ fericitŭ, când unŭ evenimentŭ ne aşteptatŭ şi surprindătorŭ vine să schimbe cu totulŭ starea lucrurilorŭ.

În ḑiua de 16 August 1806, o mişcare estraordinară se vede la palatulŭ domnescŭ. Carîta domnéscă era trasă la scara cea mare şi o mul-

ţime de alte trăsurĭ umpléŭ curtea domnieĭ. Boeriĭ suntŭ chemaţĭ cu mare iuţélă la palatŭ şi adunându-se acilea, eĭ află pe domnŭ în picióre. Venindŭ în faţa lorŭ, Ipsilanti le declară că circumstanţe grave, independinte de voinţa luĭ îlŭ silescŭ să plece pentru câtŭ-va timpŭ din Bucureştĭ. Elŭ recomandă boerilorŭ ca în lipsa luĭ să ţie ordinea în ţéră.

Dupe aceste scurte cuvinte, Ipsilanti cu tótă familia sa cobóră pe scară si se sue în carîta domnéscă. Boeriĭ grecĭ şi alţĭ casnicĭ aĭ sĕĭ se punŭ în cele-l'alte trăsurĭ. Trăsura în care se pusese familia princiară era precedată de o trupă de Harvaţĭ cu săbiile scóse. O altă trupă de cazacĭ cu suliţile întinse încongiuraŭ trăsura domnéscă şi pe tóte cele-l'alte. Arnăuţiĭ, cu Tufecci-Başa, Deli-Başa, Buluc-Başa şi Topci-Başa cu treĭ trupurĭ micĭ, toţĭ călărĭ, închidéŭ numerósa escortă.

A treia ḑi dupe plecarea sa din Bucureştĭ, Constantin-Vodă Ipsilanti se afla la Braşovŭ. Dupe unŭ repaosŭ de treĭ ḑile, elŭ se duse la Petersburg; iar pe dómna cu copiiĭ o lăsă la Kievŭ.

Lumea întrégă la Bucureştĭ, precum şi cea maĭ mare parte din boeriĭ grecĭ se turmentaŭ să afle causa misteriósă a acesteĭ subite plecărĭ. Acéstă causă era fórte simplă:

Maĭ 'nainte chiar de a deveni domnŭ al Munteniei, pe când se afla ca dragomanŭ al Porţiĭ Otomane, Constantin Ipsilanti, intrase în rela-

ţiunĭ intime cu Rusia. Aceste legăturĭ dintre Ipsilanti cu Rusia se strânseră şi maĭ tare dupe ce Ipsilanti veni ca domnŭ în Moldova şi apoĭ în Muntenia. La Pórtă Ipsilanti se bucura de cea maĭ mare încredere şi era fórte stimatŭ pentru capacitatea sa. Sultanulŭ Selim nu avea nicĭ umbră de prepusŭ asupra luĭ. Dar dupe ce a venitŭ domnŭ în Muntenia, întêmplându-se să se rescóle Sêrbiĭ în contra Porţiĭ, a eşitŭ vorba că elŭ i a îndemnatŭ la una ca acésta. Ceea ce însă a descreditat cu totulŭ pe Ipsilanti la Pórtă a fostŭ unŭ evenimentŭ cu totulŭ altulŭ.

Pe la 1806, împăratulŭ Napoleon I, voindŭ a determina pe Pórtă ca să declare resbelŭ Rusieĭ, a trimesŭ ambasadorŭ la Constantinopole pe generalulŭ Sebastiani. Trecêndŭ prin Ţéra Românéscă, elŭ a fostŭ priimitŭ cu marĭ onorurĭ de domnulŭ Ipsilanti. Dar din întrevorbirile ce aŭ avutŭ împreună, Sebastiani se convinse că Ipsilanti era partisanŭ înfocatŭ al Rusieĭ.

Ajungêndŭ la Constantinopole, Sebastiani denunţă Sultanuluĭ simţimentele ruso-file ale luĭ Ipsilanti şi-lŭ pâraşte că este amestecatŭ în rescóla Sêrbilorŭ. Pórta se preface că nu ştie nimicŭ despre urmările luĭ Ipsillanti, spre a putea pune mâna pe dênsulŭ.

Dar intenţiunile Porţiĭ asupra luĭ Ipsilanti nu putéŭ să rĕmâe multŭ timpŭ secrete. Alexandru Ipsilanti, tatălŭ luĭ Constantin-Vodă, aflându-se în Constantinopole, a descoperitŭ pericolulŭ ce

ameninţa viaţa fiuluĭ sĕŭ. Elŭ l'a consiliatŭ ca să abdice, spre a scăpa de urgia Porţiĭ; dar Constantin nu voi să-lŭ asculte. Când însă află despre asasinarea luĭ Terseniclĭ, elŭ se înfricoşă fórte multŭ şi începu a fi fórte preocupatŭ.

Între acestea Pórta decisese nu numaĭ depunerea, dar şi uciderea luĭ Ipsilanti. Italinski însă, ambasadorulŭ Rusieĭ, aflândŭ despre pericolulŭ ce ameninţa capulŭ luĭ Ipsilanti, i-a scris chiar cu mâna sa ca să fugă din ţéră. Unŭ curierŭ tătarŭ este trimisŭ cu acéstă veste preventivă. Acestŭ curierŭ, făcêndŭ numaĭ treĭ ḑile şi treĭ nopţĭ de la Constantinopole până la Bucureştĭ, a sositŭ aci înainte de apusulŭ sóreluĭ, în ḑiua de 16 August 1806. De aceea şi plecarea luĭ Ipsilanti a fostŭ atâtŭ de iute şi atâtŭ de neprevĕḑută.

De la plecarea luĭ Constantin Ipsilanti din ţéră şi pênă la intrarea Ruşilorŭ în Bucureştĭ, 13 Decembre 1806, adică într'unŭ intervalŭ de patru lunĭ, o mulţime de evenimente importante şi de sensaţiune s'aŭ petrecutŭ în România.

Îndată dupe plecarea luĭ Ipsilanti din ţéră, Pórta a numitŭ domnŭ în Muntenia pe Alexandru Şuţu. Ambasadorulŭ rusescŭ a protestatŭ în contra trimiterii unuĭ noŭ domnŭ în ţéră, de óre-ce Ipsilanti, în virtutea Hatihumaunuluĭ datŭ de Pórtă la numirea luĭ, avea dreptŭ să domnéscă şépte anĭ. Dar marele turcŭ a opusŭ dreptuluĭ, voinţa sa personală:

Alexandru-Vodă Şuţu a venit dar pentru a doa

óră domnŭ în Ţéra-Românéscă. Din nefericirea luĭ însă, acéstă a doa domnie nu a duratŭ de câtŭ 11 ḑile. Circumstanţe fórte grave a silitŭ pe Pórtă să-lŭ recheme la Constantinopole şi să-lŭ scótă din domnie.

Îndată ce Constantin Ipsilanti a sositŭ la Petersburg, lucrurile aŭ luatŭ o altă direcţiune. Prin numeróse promisiunĭ şi puternice îndemnurĭ, Ipsilanti a reuşitŭ să determine pe împăratulŭ Alexandru al Rusieĭ ca să declare resbelŭ Turcilorŭ.

Fără chiar a face o prealabilă declaraţiune de resbelŭ, generalulŭ Michelson intră în Moldova. Aflândŭ cetăţile Hotinulŭ şi Benderulŭ fără nicĭ o pază, elŭ le şi ocupă. Dupe aceea generalulŭ Meendorf ocupă Ismailulŭ, iar generalulŭ Dolgoruchi intră în Moldova. Scarlatŭ-Vodă Calimah, care abia intrase în Iaşĭ, se vede nevoitŭ să fugă din ţéră.

Acéstă mişcare repede şi ne aşteptată a Rusieĭ a produsŭ o mare confusiune la Constantinopole. Pórta, surprinsă de unŭ evenimentŭ atâtŭ de gravŭ la care nu era nicĭ cum pregătită a respunde, revine la nişte simţimente cu totulŭ pacifice. Ea declară ambasadoruluĭ rusŭ că priimeşte propunerea relativă la domniĭ ţĕrilorŭ române. În consecinţă ea scóte unŭ fermanŭ prin care reînoeşte domnia luĭ Constantin Ipsilanti.

Acesta, plecêndŭ din Petersburg, se opreşte la Kiev unde priimeşte fermanulŭ Porţiĭ. Elŭ numeşte îndată Caimacamŭ ca să administreze

ţéra până la venirea sa, pe uniĭ din boeriĭ ceĭ marĭ. Puţinŭ timpŭ dupe aceea, Ipsilanti intră în Moldova cu generalulŭ Mikelson. Boeriĭ moldovenĭ daŭ o petiţiune generaluluĭ rusŭ prin care îĭ cerŭ ca Constantin Ipsilanti să fie domnŭ şi al Moldoveĭ. Generalulŭ Mikelson, pe basa puteriĭ ilimitată ce avea de la împăratu, numeşte domnŭ asupra Moldoveĭ, dupe cererea boerilorŭ, tot pe Constantin Ipsilanti.

Cu tóte că Turcia dedese deplină satisfacţiune pretenţiunilorŭ ambasadoruluĭ rusŭ, totuşĭ oştile moscovite nu s'aŭretrasŭ din Moldova. Ambasadorulŭ rusŭ, încoragiatŭ de slăbiciunea Porţiĭ, îĭ cere ca hotarulŭ Turcieĭ să fie la Dunăre. Pórta ne putêndŭ suferi o asemenea umilire, se decide să ia armele.

În ḑiua de 30 Noembre 1806, o armată de ḑece miĭ turcĭ intră în Bucureştĭ sub comanda luĭ Aidin-Paşa de la Giurgiu şi a luĭ Kiose-kehaia de la Rusciucŭ. O mare spaimă coprinde tótă populaţiunea Bucureştilorŭ, cu tóte că căpeteniele ósteĭ otomane avéŭ ordinŭ ca să ţie cea maĭ aspră disciplină.

Boeriĭ românĭ însărcinaţĭ de Ipsilanti cu administraţiunea ţĕriĭ se aflaŭ acum în situaţiunea cea maĭ critică. Turciĭ le cereaŭ să le dea tóte cele necesariĭ pentru óstea ce intrase în Bucureştĭ, precum şi pentru aceea ce se maĭ aştepta să vie. Ipsilante le ordonase ca să prepare provisiunĭ pentru 50,000 óste ruséscă ce avea să

soséscă în curêndŭ. Ne apăratŭ că inima lorŭ înclina către oştile creştine, dar iataganulŭ turculuĭ era maĭ aprópe de grumazulŭ lorŭ. Într'unŭ astŭ-felŭ de impasŭ aflându-se, eĭ trimitŭ pe doĭ boerĭ la Focşanĭ, spre a vedea daca Ruşiĭ aŭ să soséscă în curêndŭ.

Nu le era de ajunsŭ boerilorŭ sarcina ce turciĭ le impusese pentru aprovisionarea oştilorŭ otomane, eĭ începură a le maĭ cere şi sume marĭ de banĭ. Ne mulţumindu-se cu baniĭ ce se aflaŭ în vistierie, eĭ siliră pe boeri să se maĭ şi împrumute pentru ca să le satisfacă lăcomia.

Între acestea, Ruşiĭ din Moldova începŭ a intra în Ţéra Românéscă. Turciĭ se înspăimêntară fórte multŭ la acéstă nuvelă, căcĭ eĭ aflase că oştirea ruséscâ numera 30,000 ostaşĭ, deşi în realitate nu eraŭ de câtŭ şése miĭ.

Ceĭ 400 de Harvaţĭ carĭ rĕmăsese în Bucureştĭ în urma plecăriĭ luĭ Ipsilanti, se închiseră în mănăstirea Radu-Vodă. În ḑioa de 13 Decembre 1806, turciĭ se preparaŭ să bombardeze mănăstirea pentru a-ĭ scóte afară. Harvaţiĭ, deşi încongiuratĭ de un numĕrŭ însemnatŭ de turcĭ, se dispunéŭ a ţine o resistenţă disperată.

De o dată se rĕspândeşte ştirea că ruşiĭ aŭ ajunsŭ la Colintina. O mişcare estraordinară se produce în tótă lumea creştină. Clopotele sună în totŭ oraşulŭ, harvaţiĭ luĭ Ipsilanti esŭ din cetate cu săbiile góle şi începŭ a măcelări pe turcĭ.

Locuitoriĭ capitaleĭ armaţĭ cu totŭ felulŭ de obiecte ucigătóre, daŭ năvală asupra turcilorŭ.

O panică teribilă coprinde tótă armia turcéscă. Incredinţându-se că în adevĕrŭ ruşiĭ sosise, turciĭ cadŭ în cea maĭ mare confusiune. Eĭ alérgă ameţiţĭ în tóte părţile, uniĭ desbrăcaţĭ, alţiĭ fără arme voescŭ să încalice şi să fugă; dar, coprinşĭ de spaimă, uniĭ încalecă cu faţa spre códa caluluĭ, legatŭ la esle; alţiĭ, uitândŭ să pue frîulŭ în capulŭ caluluĭ. În fine zăpăcéla era aşa de mare, în câtŭ femeile băteaŭ şi ucideaŭ pe turcĭ cu cobiliţa.

Cu mare greutate o parte din turcĭ aŭ reuşitŭ să ésă la câmpŭ şi să se îndrepteze către Giurgiu. Dar harvaţiĭ unindu-se cu cazaciĭ carĭ sosiseră maĭ înainte, le daŭ gónă. Eĭ îĭ ajungŭ la apa Argeşuluĭ. Aci cadŭ asupra lorŭ cu suliţile şi cu săbiile. Peste o mie de turcĭ deveniră prada furieĭ creştinilorŭ; ceĭ carĭ potŭ scăpa cu fuga alérgă spre Giurgiu de unde trecŭ apoĭ pe celŭ-l'altŭ ţĕrmŭ al Dunăriĭ.

Oştile ruseştĭ intră în Capitală în strigătile de bucurie ale poporuluĭ care în circumstanţele de atuncĭ îĭ privea ca pe nişte salvatorĭ. Comandantulŭ lorŭ era generalulŭ Miloradovicĭ. În curênd dupe aceea a sositŭ şi Constantin Ipsilanti, precum şi generalismulŭ ósteĭ ruseştĭ Mikelson; eĭ aŭ fostŭ primiţĭ cu mare intusiasm. Generalulŭ Isaiof, cu doă polcurĭ de cazacĭ şi cu parte

din infanterie, s'aŭ trimisŭ la Craiova ca să garanteze liniştea celorŭ cincĭ judeţe.

Poporulŭ se linişteşte cu desăvêrşire. Boeriĭ carĭ fugiseră în timpulŭ turcilorŭ spre Transilvania, s'aŭ întorsŭ cu bucurie pe la casele lorŭ. Generalismulŭ Mikelson a pusŭ de s'a cetitŭ în ambele principate unŭ manifestŭ al împăratuluĭ Alexandru. Prin acestŭ manifestŭ, datŭ din Iaşĭ cu data de 16 Decembre 1806, marele împăratŭ se adresă la tóte clasele sociale ale poporuluĭ românŭ. Elŭ făcea să reiasă îngrijirea părintéscă şi sacrificiile ce împăraţiĭ Rusieĭ aŭ avutŭ şi aŭ făcutŭ totŭ-d'a-una pentru poporulŭ românŭ. Apoĭ raportându-se la starea de miserie a poporuluĭ românŭ, spune că ea l'a determinatŭ să declare resbelŭ Turcieĭ ca unŭ adevĕratŭ protectorŭ desinteresatŭ alŭ lorŭ.

CAP. XXXV

Ocupaţiunea rusésca. Constantin Ipsilanti domnŭ al Munteniei şi al Moldoveĭ, sub ocupaţiunea rusésca. Resbelulŭ ruso-turcŭ

Ţĕrile române se guvernéză prin divanurĭ, prezidate de unŭ generalŭ rusŭ. Tractatulŭ de la Tilsit. Napoleon I trădésă pe Turcia. Armistiţiulŭ de la Slobozia între Rusia şi Turcia. Ruşiĭ începŭ ostilităţile. Luptele generaluluĭ Pangration peste Dunăre. Ruşiĭ asediază Şumla. Perderile Ruşilorŭ la asediarea Ruşciuculuĭ. Victoria Ruşilorŭ asupra Turcilorŭ la tabăra de lângă Rusciucŭ. Ruşiĭ începŭ a se retrage din Muntenia. Victorie strălucită repurtată de Cutuzof asupra Turcilorŭ lângă Ruşciucŭ. Ceapanoglu se predă luĭ Cutuzof cu 30,000 turcĭ. Rusia răpeşte Basarabia. Panaiot şi Dimitrie Moruzi trădéză Pórta Otomană. Sultanul ratifică pacea de la Bucureştĭ încheiată cu Ruşiĭ. Suferinţele Românilorŭ în timpulŭ resbeluluĭ Ruso-turcŭ.

Constantin Ipsilanti revenise din Rusia ca domnŭ al Munteniei şi al Moldoveĭ totŭ de o dată. Intrândŭ în Muntenia prin luna luĭ Decembre 1806, elŭ a lăsatŭ în Moldova unŭ Caimacamŭ care să guverneze ţéra în locul sĕŭ. Pentru a'şĭ îndeplini promisiunea ce dedese împăratuluĭ Alexandru, Ipsilanti, adună ostaşĭ din ambele Principate, pe carĭ iĭ organiséză în felulŭ cazacilorŭ.

Sosirea Ruşilorŭ în Bucureştĭ a umplutŭ de spaĭmă pe toţĭ turciĭ de pe lângă Dunăre. Eĭ aŭ lăsatŭ de o dată în părăsire tóte cetăţile de pe malulŭ stângŭ alŭ Dunăriĭ. Ruşiĭ, dacă ar fi înain-

tatŭ îndată spre Dunăre, ar fi ocupatŭ fără nicĭ o resistenţă tóte acele cetăţĭ. Dar eĭ, ne dându-şĭ séma de starea lucrurilorŭ, aŭ perdutŭ acestŭ mare avantagiŭ.

Turciĭ, revenindŭ din spaima de care fusese coprinşĭ la începutŭ, s'aŭ întorsŭ şi aŭ ocupatŭ tóte cetăţile de pe malulŭ stângŭ al Dunăriĭ, aprovisionându-le cu producte şi întărindu-le cu garnisóne.

Între acestea, Napoleon, care devenise centrulŭ de gravitate al politiceĭ statelorŭ europene, îşĭ schimbă politica. Prin pacea de la Tilsit, elŭ câştigă pe Rusia în contra Angliei, duşmana luĭ cea neîmpăcată. Prin acéstă pace se stipula între Napoleon şi Rusia serviţiurĭ reciproce: Rusia oferea luĭ Napoleon mijlocirea sa pentru a-'lŭ împăca cu Anglia. La rêndulŭ sĕŭ, Napoleon, sacrificêndŭ pe aliata sa Turcia, pe care însuşĭ o aruncase în resbelulŭ cu ruşiĭ, promitea Rusieĭ s'o împace cu Turcia, cu condiţiunĭ fórte avantagióse. La casŭ cândŭ Turcia nu ar accepta pacea propusă de Napoleon, acesta se va alia cu Rusia, ca să împarţă imperiulŭ Otomanŭ.

Astŭ-felŭ, pentru acestŭ mare ambiţiosŭ, statele şi popórele Europeĭ nu eraŭ de câtŭ nişte instrumente de care elŭ se servea pentru a ajunge să domine lumea întrégă. Lipsitŭ de orĭ ce scrupulŭ de conştiinţă, elŭ nu s'a sfiitŭ de a da Rusieĭ, Basarabia, Moldova, Muntenia şi Bulgaria pênă la Balcanĭ. Negreşitŭ că îşĭ făcea şi

pentru sine o bună parte, precum dete şi Austrieĭ ceva ca s'o facă să consimţă la acéstă tâlhărie politică.

Când Turcia ia cunoştinţă despre acéstă trădare a luĭ Napoleon, ea devine furiósă. Cu tóte astea slăbiciunea în care se afla imperiulŭ Otomanŭ, din causa revoluţiunilorŭ interne, determină pe Pórtă ca să se plece la consiliile luĭ Sebastiani, ambasadorulŭ Franţeĭ. Astŭ-felŭ, în 24 August 1807, se închee armistiţiulŭ de la Slobozia, lângă Giurgiu, care coprindea cele următóre:

„Daca pacea între Rusia şi Pórtă nu s'ar întocmi îndată, atuncĭ armistiţiulŭ să ţină celŭ puţinŭ pênă la 21 Martie 1808. Atâtŭ Ruşiĭ câtŭ şi Turciĭ să ésă din Principate până în termenŭ de 36 ḑile. Ruşiĭ să se retragă peste Nistru, iar Turciĭ peste Dunăre. Să se înapoieze atâtŭ corăbiile şi echipagiulŭ lorŭ, câtŭ şi robiĭ ce s'aŭ făcutŭ în luptele de pênă acuma. În privinţa Principatelorŭ se maĭ dispunea ca până la incheerea păciĭ, administraţia lorŭ să fie dată unuĭ divanŭ alcătuitŭ din boerĭ“.

Clausele acestuĭ armistiţiŭ nemulţumi atâtŭ pe împăratulŭ Alexandru care nu voia cu nicĭ unŭ preţŭ să ésă din Principate, câtŭ şi pe Ipsilanti care se vedea scosŭ din domnie în modŭ indirectŭ. Alexandru refusă de a ratifica încheerea armistiţiuluĭ şi rĕmâne cu oştile în Principate, cu tóte că Turcia le retrăsese pe ale sale.

Napoleon, în urma maĭ multorŭ încercărĭ infructuóse de a aduce la o înţelegere pe Rusia şi Turcia, declară acesteĭ din urmă că pacea nu se póte face de câtŭ cu sacrificiulŭ din partea Turcieĭ de a da Rusieĭ Principatele dunărene. În urma uneĭ asemenea declaraţiunĭ, orĭ ce influenţă a luĭ Napoleon la Constantinopole a încetatŭ.

Pórta se apropie iar de Englitera. Prin tractatulŭ de la Dardanele (5 Ianuarie 1809) se restabileşte între ambele aceste puterĭ raporturile în care se aflaŭ înaintea resbeluluĭ. Legăturile dintre Turcia cu Anglia aŭ supăratŭ fórte multŭ pe Rusia. La 6 Martie 1809, principele Prosorovsky anunţă Porţiĭ că armistiţiulŭ a expiratŭ şi că resbelulŭ va reîncepe, dacă ambasadorulŭ englezŭ nu va fi gonitŭ din Constantinopole. Pórta refusă propunerea Rusieĭ; resbelulŭ reîncepe.

În urma încheeriĭ armistiţiuluĭ din 24 August 1807 şi dupĕ ce s'a deschisŭ la Rusciucŭ conferinţa pentru încheerea păciĭ, Ipsilanti s'a retrasŭ la Kievŭ. Ţĕrile Române s'aŭ guvernatŭ de divanurĭ compuse din boeriĭ pămêntenĭ, în cursŭ de maĭ mulţĭ anĭ, de la 1808 până la 1812 Maiŭ 28, cândŭ s'a încheiat pacea de la Bucureştĭ.

Divanurile formate pentru a guverna ţĕrile române, eraŭ presidate de către generalulŭ Cunicof, numitŭ de împĕratulŭ Rusieĭ. Acestŭ generalŭ a instituitŭ în fie-care divanŭ câte unŭ comitetŭ, compusŭ din Mitropolitulŭ, din unulŭ din Episcopĭ şi din patru saŭ cincĭ boerĭ marĭ aleşĭ

şi numiţĭ de dênsulŭ. Acestŭ comitetŭ avea competinţa să se pronunţe în ultimulŭ resortŭ, iar preşedintele era datorŭ să confirme hotărîrile lorŭ. Preşedintele nu putea să facă nimicŭ fără consimţimêntulŭ comitetuluĭ.

Acestŭ preşedinte a maĭ numitŭ şi pe lângă vistierie unŭ ofiţerŭ rusescŭ ca preşedinte. Elŭ supraveghia împreună cu vistierulŭ intrările şi eşirile veniturilorŭ ţĕriĭ, precum şi cheltuielile ce se făceaŭ cu oştirile şi cu alte trebuinţe publice. Fiind-că generalulŭ Cunicof îndeplinea funcţiunea de preşedinte în Moldova, elŭ a trimisŭ în Ţéra-Românéscă pe generalulŭ Enghelhart.

Ţĕrile se administraŭ după legile şi regulamentele lorŭ. Perceperea impositelorŭ, judecăţile, numirile în funcţiunĭ, se urmaŭ ca şi în timpulŭ domnilărŭ. Boeriĭ comitetuluĭ din care făcea parte şi vistierulŭ celŭ mare, te numiaŭ d'a droptulŭ de către preşedinte. Ceĭ-l'alţĭ funcţionarĭ se alegeaŭ maĭ ântîiŭ de Mitropolitŭ, de boeriĭ comitetuluĭ şi de vice-preşedinte, şi apoĭ se supuneaŭ cu raportŭ preşedinteluĭ spre întărire. Marele vistierŭ numia pe ispravnicĭ, cu consimţimêntulŭ vice-preşedinteluĭ, iar ceĭ-l'alţĭ boerĭ numiaŭ pe subalterniĭ lorŭ.

Între acestea, negociările de la Ruşciucŭ pentru pace ne obţinêndŭ nicĭ unŭ resultatŭ, Pórta trimite în acéstă cestiune representanţĭ la Iaşĭ. Intre aceştĭ representanţĭ era şi beizade Dimitrie Moruzi, ca locotenentŭ al dragomănieĭ, ca să

convingă şi personalŭ pe Feld-mareşalulŭ despre condiţiunile păciĭ. Dar dupĕ douĕ lunĭ de discuţiune n'aŭ ajunsŭ nicĭ aci la vre unŭ resultatŭ.

Dupĕ ce s'a împlinitŭ şi termenulŭ armistiţiuluĭ, mareşalulŭ Prozorovski a venitŭ la Bucureştĭ ca să începă ostilităţile.

În luna luĭ Martie 1809, generalulŭ Miloradovicĭ a plecatŭ asupra Giurgiuluĭ. Dar ne fiindŭ preparatŭ cu cele necesariĭ pentru asaltŭ, s'a întorsŭ înapoĭ cu perderĭ însemnate. O altă întreprindere condusă de însuşĭ Feld-mareşalulŭ asupra Brăileĭ, nu este maĭ fericită, căcĭ se respinge cu o perdere de 5000 ómenĭ.

În luna luĭ August, Feld-mareşalulŭ Prozorovski a muritŭ aprópe de Măcin; iar în loculŭ luĭ s'a numitŭ generalisimŭ, generalulŭ Pangration. Acesta, trecêndŭ Dunărea, s'a pusŭ în fruntea armateĭ. Elŭ a luatŭ Măcinulŭ, apoĭ Hîrşova, apoĭ, ducêndu-se asupra Silistri, a încercatŭ órecare perderĭ şi s'a întorsŭ la Hîrşova.

Între acestea aŭ capitulatŭ Ismailulŭ şi Brăila din causă că în urma unuĭ asediŭ îndelungatŭ consumase tóte provisiunile. Generalisimulŭ Pangration, dupĕ ce a maĭ făcutŭ un podŭ peste Dunăre în faţa Hîrşoveĭ şi l'a întăritŭ cu óste, s'a întorsŭ la Bucureştĭ pentru ernatecŭ.

În primăvara anuluĭ 1810 luna Martie, generalisimulŭ Pangration a fostŭ înlocuitŭ cu Nicolae Caminski. Acesta trimite pe frate-sĕŭ Sergiŭ asupra Babadaguluĭ pe care îlŭ coprinde. Dupĕ aceea

ruşiĭ daŭ o mare bătălie la Rasgrad şi la Cosliţa. Óstea turcéscă se comanda de vestitulŭ Pehlivan-paşa. Dupĕ multă vĕrsare de sânge, victoria a rĕmasŭ în partea luĭ Sergiŭ Caminski. Ruşiĭ luară o mulţime de trofee şi prisonierĭ. Între aceştia era şi Pehlivan-Paşa, prinsŭ la Cosliţa, şi alţĭ mulţĭ paşĭ.

Armia ruséscă, încuragiată de aceste succese, era gata pentru nuoĭ lupte şi victoriĭ. Generalisimulŭ Nicolae Camenski, coborândŭ la Silistra, o sileşte să capituleze cu condiţiunĭ. După aceea unindu-şĭ armata cu a frateluĭ sĕŭ Sergiŭ, trece peste Balcanĭ cu o óste de 40,000 ómenĭ şi ajunge la Şumla pe căre o asediază.

Dupĕ unŭ asediŭ de douĕ lunĭ care a costatŭ multe perderĭ din ambele părţĭ, generalisimulŭ Camenski s'a întorsŭ să asedieze Ruşciuculŭ. Aci s'a datŭ unŭ asaltŭ din cele maĭ teribile şi sângeróse. Cetatea era atâtŭ de tare apărată în câtŭ cu tótă vitejia ruşilorŭ, resultatulŭ a fostŭ ne fericitŭ. Peste optŭ miĭ soldaţĭ, maĭ mulţĭ generalĭ, colonelĭ şi ofiţerĭ inferiorĭ căḑură la acestŭ asaltŭ.

Căderea în întreprinderea asedierii Ruşciuluĭ nu descuragéză pe Camenski. Elŭ se ridică cu cea maĭ mare parte din óstea sa şi merge să bată tabăra cea mare a turcilorŭ care se afla din susŭ de Rusciucŭ. Ruşiĭ, deşi maĭ puţinĭ la numĕrŭ, câştigă o victorie strălucită asupra turcilorŭ carĭ eraŭ în numĕrŭ de 40,000 ómenĭ.

Îndată dupe acéstă strălucită victorie, Ruşiĭ aŭ asediatŭ tóte cetăţile de pe lângă Dunăre.

În urma campanieĭ din anulŭ 1810, generalismulŭ Camenski vine la Bucureştĭ ca să petrécă iarna. În primăvara anuluĭ 1811, elŭ îşĭ propunea să lovéscă nu numaĭ Andrianopoli, dar şi chiar Constantinopolu pentru ca să siléscă pe Pórtă să facă pace, căcĭ Rusia era ameninţată cu resbelŭ din partea Franţeĭ. Dar o mórte ne aşteptată a pusŭ capĕtŭ tutulorŭ proectelorŭ sale. În loculŭ luĭ Camenski, împăratu numeşte şi trimite generalismŭ pe Generalulŭ Cutusof, care vine în luna luĭ Martie.

Napoleon, informându-se că Ruşiĭ înaintase până în centrulŭ Turcieĭ, începu a'şĭ porni şi elŭ oştile spre Polonia. Rusia, observândŭ mişcările luĭ Napoleon, începe şi ea să-şĭ retragă oştile din Muntenia şi din Moldova către Bucovina, spre Nistru.

Generalulŭ Cutuzof chémă lângă dênsulŭ tóte trupele câte eraŭ împrăştiate prin cetăţile de peste Dunăre. Dar tóte aste trupe ce maĭ rĕmăsese la Dunăre sub comanda luĭ Cutuzof, nu trecéŭ peste 8000 ostaşĭ. Armia turcéscă însuma peste 40,000 soldaţĭ, anadolenĭ, albanezĭ, ieniceri etc. şi numĕrulŭ eĭ sporea pe fie-care ḑi.

Cutusof, vĕḑêndu-se în pericolŭ, a trecutŭ într'o nópte peste Dunăre în România şi şi-a aşeḑatŭ tabăra aprópe de Giurgiu, fortificându-se cu şanţurĭ de apărare. Aflându-se aci, pe de o

parte scrie în Moldova ca să i se trimiţă óste de acolo în ajutorŭ, iar pe de alta ordonă să se ridice spitalurile din Bucureştĭ şi să plece spre Moldova.

Aceste mişcărĭ ale ruşilorŭ eraŭ de natură a inspira marĭ temerĭ tutulorŭ locuitorilorŭ. Eĭ vedeaŭ că Ruşiĭ tindeaŭ la o apropiată şi totală retragere din Principate. Boeriĭ şi ceĭ-l'alţĭ locuitorĭ aĭ capitaleĭ începură a face pregătirĭ pentru a fugi în Braşov.

Vĕḑêndŭ că ruşiĭ staŭ în defensivă, o parte din óstea turcéscă trece în insula dunăréná ce este între Rusciucŭ şi Giurgiu şi se întăreşte acolo voindŭ să ia ofensiva. Aflându-se la o mică distanţă de tabăra ruséscă, eĭ trăgeaŭ continuŭ cu tunurile asupra ruşilorŭ. Aceştia fiindŭ în defensivă, rĕspundeaŭ cu vigóre focurilorŭ turceştĭ.

Între acestea soseşte generalulŭ Marcovŭ din Moldova cu óre-care ajutóre. Turciĭ, deşi eraŭ fórte numeroşĭ, nu cutezaŭ să ésă din insulă asupra ruşilorŭ. Atuncĭ Cutozof concipe unŭ planŭ cutezătorŭ pentru a surprinde tabăra turcéscă de pe malulŭ dreptŭ al Dunăriĭ.

Într'o nópte întunecósă, generalulŭ Markof, trece Dunărea pe vase cu tóte trupele sale şi debarcă ceva maĭ în susŭ de Rusciucŭ în spatele taberiĭ turceştĭ. Când se crăpa de ḑioă, turciĭ se pomenescŭ încongiuraţĭ de muscalĭ carĭ alergaŭ cu paşĭ repeḑĭ asupra lorŭ.

Spaima şi confusiunea coprinde totŭ lagărulŭ

turcescŭ. Păgânii ne maĭ fiindŭ în stare să pue mâna pe arme, alérgă care incotro póte ca să'şĭ scape viaţa. Cazaciĭ gonindu-ĭ dupe urmă îĭ omóră saŭ îĭ facŭ captivĭ. Ruşiĭ devinŭ stăpânĭ pe lagărulŭ turcescŭ cu tóte provisiunile şi maşinele de resbelŭ ce se aflaŭ într'ênsulŭ. Puindŭ mâna şi pe bateriile turcilorŭ aşeḑate pe malulŭ dreptu al Dunăriĭ, ruşiĭ batŭ într'unŭ modŭ cumplitŭ pe turciĭ ce se aflaŭ în insulă şi le tae orĭ-ce comunicare cu Rusciucu.

Turciĭ din insulă în numĕrŭ ca la 30.000 sub comanda luĭ Ceapanoglu suferiră fórte multŭ, fiindŭ bătuţĭ cu tunurile de pe ambele malurĭ ale Dunăriĭ. Frigulŭ celŭ rigurosŭ al ierneĭ şi lipsa de provisiunĭ aduseră pe turcĭ la disperare.

Dupe o resistenţă de patru-ḑecĭ de ḑile, Ceapanoglu s'a vĕḑutŭ nevoitŭ să se predea fără condiţiunĭ. Peste 15,000 de turcĭ fură aduşĭ ca prisonierĭ la Bucureştĭ de unde se porniră sub escortă în Rusia.

Vizirulŭ, vĕḑendŭ că nu-ĭ maĭ este cu putinţă ca să continue lupta, cere armistiţiŭ şi începe negocierele de pace. Tótă iarna şi primăvara anuluĭ 1812 împuterniciţiĭ turcĭ, între carĭ era şi Dimitrie Muruzi, negociară cu generalismulŭ Cutuzof, dar nu putură ajunge la nicĭ unŭ rezultatŭ din causă că Rusia cerea ţĕrile române şi Dunărea hotarŭ, iar Turcia se opunea. În fine în luna luĭ Aprilie conveniră ca să desparţă Moldova în doă şi să se pue hotarulŭ la Prutŭ.

Astŭ-felŭ Bassarabia se încorporéză la Rusia, iar România şi Moldova rĕmânŭ ca mai nainte sub Pórta Otomană.

Între acestea Napoleon întreprinsese marea sa expediţiune în contra ruşilorŭ. Elŭ avu grijă să scrie Porţiĭ ca să nu facă pace cu Rusia, căcĭ în scurtŭ timpŭ va sta mijlocitorŭ ca Pórta să închee o pace fórte avantagiósă pentru dênsa.

De ce puţinŭ lucru ţine câte o dată sórta uneĭ ţĕrĭ!.. Bassarabia nu ar fi căḑutŭ în ghiarele cele ucigătóre ale Rusieĭ, dacă trădarea nu se amesteca în astă afacere!..

Scrisorile ce Napoleon adresase Porţiĭ pentru a-ĭ spune ca să nu facă pace cu Rusia, căcĭ elŭ s'a sculatŭ cu resbelŭ asupra eĭ, aŭ încăputŭ în mânele luĭ Panait Muruzi, dragomanulŭ Porţiĭ. Acesta, în locŭ să le supue la cunoştinţa Divanuluĭ, le-a trimisŭ fratelui sĕŭ Dimitrie Muruzi, unulŭ din plenipotenţiariĭ Turcieĭ pentru incheerea păciĭ la Bucureştĭ.

Dupe priimirea acestorŭ scrisorĭ, Dimitrie Muruzi, lucréză într'unŭ modŭ cu totulŭ contrariŭ intereselorŭ Turcieĭ. Elŭ espediază îndată la Pórtă unŭ raportŭ prin care umple de spaimă inima tutulorŭ. Terminând acestŭ raportŭ, elŭ făcea cunoscutŭ Divanuluĭ că Cutuzof 'i-a declaratŭ că dacă în zece ḑile nu-ĭ va aduce tractatulŭ de pace subscrisŭ de Sultanulŭ, elŭ va trece cu armele peste Balcanĭ şi nu se va opri să facă pace de câtŭ la Andrianopolu.

La primirea acestuĭ raportŭ înfricoşătorŭ, Sultanulŭ care avea deja o mare temere de vitejia luĭ Cutuzof, se decide îndată şi ratifică tractatulŭ de pace încheeat în Bucureştĭ la 28 Maiŭ 1812, pe care apoĭ îlŭ trimite luĭ Dimitrie Muruzi la Bucureştĭ spre a-lŭ da Ruşilorŭ.

Puţinŭ dupe aceea, Sultanulŭ, descopere trădarea comisă de fraţiĭ Muruzi. Elŭ îĭ condamnă la mórte. Fermanulŭ Sultanuluĭ datŭ în acéstă privinţă se şi esecută peste puţine ḑile. Trădătoriĭ şi-aŭ luatŭ pedépsa meritată; dar Bassarabia a rĕmasŭ deslipită şi până astă ḑĭ de la cóstele suroreĭ sale Moldova.

Între acestea împĕratulŭ Alexandru numeşte generalismŭ în locŭlŭ luĭ Cutuzof pe generalulŭ Ciceacof. Între condiţiunile păciĭ era şi aceea ca şederea ruşilorŭ în Principate să se prelungéscă până în luna luĭ Octombrie. In acestŭ intervalŭ trebuia ca oştile ruseştĭ să se retragă din ţéră, să se ridice spitalele, să se liberese prisonieriĭ, în fine să se reguleze socotelile dintre autorităţile ruseştĭ cu româniĭ.

Într'unŭ articolŭ specialŭ se stipula ca domniĭ Munteniei şi aĭ Moldoveĭ să aibă o durată de câte şépte anĭ. Se întărea Hatihumaiumulŭ care se făcuse în ḑilele Sultanuluĭ Selim pentru privilegiurile ambelorŭ ţĕrĭ.

Dupe ce ruşiĭ aŭ eşitŭ cu totulŭ din ţéră, a venit marele Banŭ Gheorghe Arghiropolu ca

caimacamŭ al nuouluĭ domnŭ care se numise de Pórtă şi a luatŭ frânele guvernuluĭ.

În tótă durata de şése anĭ câtŭ a ţinutŭ resbelulŭ acesta între Rusia şi Turcia, unŭ adevĕratŭ flagelŭ a apăsatŭ asupra tutulorŭ locuitorilorŭ din ţĕrile române. Abuzurile şi corupţiunea cu care ruşiĭ aŭ venitŭ în ţéră aŭ storsŭ pe de o parte şi măduva din ósele românilorŭ, iar pe de alta a infiltratŭ în sângele lorŭ veninulŭ corupţiuneĭ. Óstea ruséscă, de la generalŭ până la soldatŭ, deprinsă cu jafulŭ şi cu spoliarea, nu maĭ lăsa nicĭ cenuşa în vatra sărmanilorŭ locuitorĭ carĭ îĭ primiseră ca fraţĭ de religiune şi ca salvatorĭ.

Autorităţile ruseştĭ împovăraŭ pe sĕrmaniĭ locuitorĭ cu dărĭ oneróse; ele îĭ întrebuinţaŭ la transporturĭ grele şi maĭ presusŭ de puterile lorŭ, le cereaŭ provisiunĭ pentru oştire şi le luaŭ în cantităţĭ îndoite şi întreite de câtŭ le trebuiaŭ, apoĭ prisosulŭ îlŭ vindeaŭ pe banĭ totŭ locuitorilorŭ carĭ mureaŭ de fóme.

Funcţiunile publice se vindeaŭ ca o marfă la mezatŭ. Comisariĭ însărcinaţĭ cu distribuirea cuartirurilorŭ eraŭ o altă plagă înveninată. Eĭ apăraŭ de acéstă corvadă pe aceĭ ce le dedeaŭ banĭ şi împovăraŭ peste mĕsură pe ceĭ săracĭ carĭ nu puteaŭ să le satisfacă lăcomia. Sĕrmaniĭ locuitorĭ eraŭ datorĭ a nutri pe soldaţiĭ ce aveaŭ în cuartirŭ, dându-le hrana copiilorŭ lorŭ;

iar baniĭ ce li se dedeaŭ pentru provisiunile ósteĭ intraŭ toţĭ în pungile generalilorŭ.

În fine viaţa locuitorilorŭ devenise atâtŭ de insuportabilă, în câtŭ eĭ ajunseră a regreta domnia păgânilorŭ. Când uniĭ din locuitorĭ, exasperaţĭ de atâtea jafurĭ şi tiraniĭ se duseră să se plângă la generalismulŭ ósteĭ, acesta le rĕspunse cu tonulŭ celŭ barbarŭ al cazaculuĭ. „Vĕ vomŭ lăsa numaĭ ochiĭ din capŭ pentru ca să puteţĭ plânge.“ Îşĭ póte dar cine-va imagina ce suveniri triste aŭ lăsatŭ pravoslavniciĭ muscalĭ în inima românilorŭ la plecarea lorŭ.

CAP. XXXVI

Ión Caragea 1812–1818.

Evenimentele desartróse în timpulŭ domnieĭ luĭ Caragea. Redactarea şi publicarea coduluĭ Caragea. Fuga luĭ Caragea.

Ión Caragea era fiulŭ luĭ Gheorghe Caragea, marele dragomanŭ al Porţiĭ otomane. Dupe incheerea păciĭ cu Rusia, Ión Caragea fusese numitŭ dragoman al Porţiĭ. Elŭ nu stătu în astă înaltă funcţiune de câtŭ 30 de ḑile, căcĭ Pórta l'a numitŭ domnŭ în Muntenia. Ión Caragea a plecatŭ din Constantinopole pe la începutulŭ luĭ Octombre. Oprindu-se câtŭ-va timpŭ la Şumla unde se afla Vizirulŭ, elŭ a intratŭ în Bucureştĭ

la 12 Decembre 1812, aşeḑêndu-se în scaunŭ cu ceremonia obicĭnuită.

Domnia luĭ Caragea se semnaléză prin câteva evenimente desastróse. Iarna escepţională din 1812, care a nimicitŭ marea armată a luĭ Napoleon I la Moscva, s'a resimţitŭ fórte tare şi în Principatele române. Din causa aceleĭ erne riguróse, aŭ peritŭ turme întregĭ de vite marĭ şi micĭ şi aŭ muritŭ o mulţime de ómenĭ. Pe la finele luĭ Decembre curtea domnéscă s'a mistuitŭ de flacărĭ numaĭ într'o nópte. Ciuma a decimatŭ în cursŭ maĭ multŭ de treĭ anĭ populaţiunea română. Acestŭ flagelŭ îngrozitorŭ a căḑutŭ maĭ ântêiŭ asupra capitaleĭ Bucureştĭ care rĕmăsese aprópe pustiŭ atâtŭ din causa implacabileĭ epidemiĭ, câtŭ şi din causa risipireĭ populaţiuneĭ. Dupe ce ciuma a bântuitŭ Bucureştiĭ aprópe unŭ anŭ, ea a începutŭ să se întinḑă prin ţéră, prin oraşe şi sate unde a făcutŭ unŭ desastru teribilŭ.

Aceste pedepse dumnezeeştĭ nu fură de ajunsŭ ca să sdruncine din temelie existenţa poporuluĭ românŭ, a maĭ trebuitŭ să vie şi Pórta cu cererĭ arbitrare şi exorbitante. Pórta otomană hotărîndu-se să ridice din nuoŭ şi să restaureze cetăţile de pe malurile Dunăriĭ, a cerutŭ şi a ridicatŭ din Ţéra-Românéscă braţele şi carele necesariĭ pentru transportarea tutulorŭ materialurilorŭ şi pentru efectuarea lucrărilorŭ necesariĭ.

În fine, dupe maĭ mulţĭ anĭ de înfricoşate rele şi suferinţe ce trecură peste Ţéra-Românéscă, po-

porulŭ începu a se bucura de pace şi de linişte. Domnulŭ începe a se ocupa cu îmbunătăţirea stăriĭ materiale şi morale a ţériĭ. În anulŭ 1815, vodă Caragea compune o comisiune care să se ocupe cu studiarea legilorŭ şi obiceiurilorŭ ţériĭ şi apoĭ cu redactarea codiceluĭ numitŭ Caragea, care s'a şi promulgatŭ în anulŭ 1816.

Dar vodă Caragea, ca toţĭ domniĭ fanarioţĭ, începe a stórce ţéra în tóte chipurile de banĭ, spre a-şĭ aduna o avere care să'ĭ asigure o largă existenţă, când nu va maĭ fi domnŭ. Plângerile şi suferinţele poporuluĭ ajunseră până la auḑulŭ Sultanuluĭ, care se decise să scótă pe domnŭ din scaunŭ maĭ 'nainte chiar de împlinirea celorŭ şépte anĭ.

Pórta, la şépte Octombre 1818, porneşte la Bucureştĭ unŭ Capugiŭ cu ordinŭ ca să pue mâna pe vodă Caragea. Acesta, aflândŭ la timpŭ despre pericolulŭ ce-lŭ ameninţa, se prepară de plecare. Elŭ constitue unŭ guvernŭ provisoriŭ compusŭ din Mitropolitulŭ, din Banulŭ Brâncovénu şi Samurcaşĭ. În ḑioa de 10 Octombre 1818, luândŭ cu sine cele 18 milióne leĭ ce putuse stórce din sudórea şi din sângele românilorŭ, plecă din Bucureştĭ împreună cu dómna şi cu fie-sa, escortatŭ de 400 arnăuţĭ şi merge la Braşovŭ. De aci porneşte la Viena, maĭ pe urmă trece în Elveţia şi apoĭ în Italia.

CAP. XXVII

Alexandru Şuţu 1819—1820.

Boerii cerŭ la Pórtă să le acórde dreptulŭ de a'şi alege domnŭ pămênténŭ. Pórta trimite domnŭ în Muntenia pe Alexandru Şuţu. Eteriştii din Muntenia voescŭ să ridice stindardulŭ liberării Grecieì. Mórtea luĭ Alexandru Şuţu.

Îndată dupe fuga luĭ vodŭ Caragea din ţéră, boeriĭ pămênteni în capŭ cu Mitropolitulŭ, se adună şi formulésă o petiţiune către Pórtă prin care iĭ cerŭ să le acorde dreptulŭ de a'şĭ alege domnŭ pămênténŭ. Între altele eĭ spuneaŭ Porţiĭ că era chiar de interesulŭ eĭ de a reveni la domniĭ pămênteni, căcĭ aceştia avêndŭ moşiĭ şi legăturĭ de familie în ţéră, nu puteaŭ fugi, dupe ce storceaŭ ţéra şi o jefuiaŭ.

Pórta, în locŭ să înţelégă adevĕratulŭ eĭ interesŭ, în locŭ să acórde Românilorŭ drépta lorŭ cerere, ea, în primăvara anuluĭ 1819, trimite domnŭ în Muntenia pe Alexandru Şuţu. Prin acéstă faptă arbritrară, Pórta, viola ca totŭ-d'auna drepturile cele vechĭ ale românilorŭ şi chiar obligaţiunile de curênd stipulate în favórea lorŭ. Numaĭ forţa evenimentelorŭ a făcutŭ ca Turcia să revie la simţimêntulŭ de dreptate şi să recunóscă drepturile românilorŭ.

Revoluţiunea cea mare a Franţeĭ rĕspândise spiritulŭ de libertate şi de emancipare în tóte

popórele apăsate de jugulŭ tiranieĭ. Acestŭ spiritŭ, nutritŭ şi cultivatŭ de maĭ mulţĭ anĭ, prinsese adêncĭ rădăcinĭ în inima tutulorŭ popórelorŭ creştine din orientulŭ Europeĭ, iar maĭ cu sémă în inima cea arţĕtóre a grecilorŭ. Fructulŭ sĕŭ se copsese cu desăvêrşire şi nu aştepta de câtŭ momentulŭ favorabilŭ ca să-şĭ producŭ efectele sale.

Greciĭ formaseră de maĭ mulţĭ anĭ societatea politică numită *Eteria*; scopulŭ eĭ era să dea Grecieĭ libertatea şi independinţa. Sediulŭ principalŭ al acesteĭ societăţĭ era în România, de unde avea să se dea semnalulŭ sculăriĭ tutulorŭ grecilorŭ din Europa în contra păgânilorŭ.

Pe la finele anuluĭ 1820 Eteriştiĭ deciseră să ridice stindardulŭ sculăriĭ grecilorŭ. Unŭ obstacolŭ ênsă se opunea la acéstă generósă întreprindere. Greciĭ nu putuse atrage în partea lorŭ pe Alexandru-vodă Şuţu. Elŭ era consideratŭ ca o dificultate ce trebuia înlăturată; eteriştiĭ dar deciseră să'lŭ omóre. Neputêndŭ reuşi a-lŭ ucide în modŭ violentŭ, precum se decisese, i se administră o otravă care îlŭ aruncă la patŭ de la 3 Decembre 1820 şi de care muri la 19 Ianuarie 1821.

Alexandru Şuţu, simţindu-se aprópe de sfirşitulŭ vieţiĭ, numeşte o comisiune saŭ căimăcămie compusă din 7 boerĭ, carĭ să administreze ţéra până la numirea nouluĭ domnitorŭ. Mórtea luĭ Alexandru Şuţu deschise în Ţéra-Românéscă,

pentru Eterie şi pentru Tudor Vladimirescu, unŭ câmpŭ liberŭ de acţiune, despre care vomŭ trata în perióda viitóre.

Maĭ 'nainte însă de a intra în espunerea faptelorŭ revoluţiuneĭ de la 1821, să arătămŭ pe scurtŭ starea politică şi socială a ţĕriĭ nóstre la acea epocă. Pentru a atinge acestŭ scopŭ, reproducemŭ aci Capitolulŭ I din *Revoluţia luĭ Tudor Vladimirescu, de Mihaiŭ Cioranu*, unŭ contimporanŭ care a luatŭ parte activă cu Tudor în acea revoluţiune.

„De la deschiderea resbeluluĭ din anulŭ 1806 până la 1812, — între Rusia şi Pórta Otomană — câtŭ a ţinutŭ resbelulŭ; şi de la 1812 până la 1818, cât a ţinutŭ domnia luĭ Caragia; şi de atuncĭ până la 1821, când a muritŭ Alexandru-Vodă Şuţu, amêndocă Principatele s'aŭ umplutŭ de grecĭ ca nicĭ o dată; pe lêngă carĭ aŭ intratŭ şi mulţime mare de Bulgarĭ, Arnăuţĭ, Armenĭ şi mulţime de Sêrbĭ din oştirile luĭ Cara-George, ale luĭ Melenco, ale luĭ Haiducŭ Velicu, şi ale maĭ multorŭ căpeteniĭ din revoluţia Serbieĭ; toţĭ aceştia se numiaŭ Arnăuţĭ şi jefuiaŭ, de faţă, cu armele încărcate şi cu iataganele la brîŭ, aceste nenorocite ţĕrĭ; maĭ vêrtosŭ că totŭ din aceştia se compunea pe atuncĭ tótă oştirea domnilorŭ fanarioţĭ; iar paza Principatelorŭ prin Românĭ, dupe vechile lorŭ aşeḑăminte, lipsea cu totulŭ. Oştirea domnilorŭ grecĭ se împărţea astŭ-felŭ:

Deli-Başa, şefulŭ călărimeĭ.

Tufecci-Başa, şefulŭ infanterieĭ.

Ghiuler Aasân, şefulŭ artilerieĭ.

Kirk-Serdar, şefulŭ călărimeĭ uşóre.

Bas-buluc-başa, şefulŭ guardieĭ domneşti.

„Baş-Ciohodar, cu douĕ trupe de ciohodarĭ, compunea iarăşĭ guardia Domnuluĭ; aceştia eraŭ căpeteniile ogéculuĭ domnescŭ; iar numĕrulŭ acestorŭ bande de adunăturĭ streine era ne hotărâtŭ.

„Marele Spătar, şefulŭ oştirilorŭ, nu se făcea nicĭ o dată din boeriĭ românĭ, precum nicĭ agă (prefectulŭ poliţieĭ), nicĭ căpitan de dorobanţĭ, nicĭ căpitan de lefegiĭ, precum nicĭ o altă dregătorie, carĭ, dupe vechile aşeḑăminte ale ţĕriĭ, aveaŭ sub dênsele trupe înarmate; ci, pe toţĭ aceştia, îĭ orânduia domnulŭ din grecii luĭ; însă tóte aceste trupe eraŭ cu Buluc-Başi lorŭ, cu Baraiactariĭ lorŭ, cu Odabaşi lorŭ, întocmaĭ dupe aşeḑămêntulŭ oştirilorŭ Otomane, iar stindardele eraŭ ale ţĕriĭ.

„Maĭ eraŭ ăncă totŭ din aceste adunăturĭ Polcovnicii de Seimenĭ cu seimeniĭ lorŭ; 17 polcovnicĭ de poteră, dupe numĕrulŭ districtelorŭ, şi 27 căpitanĭ de poteră, şi iarăşĭ alţĭ 17 Polcovnicĭ de têrgŭ, adică de fie-care capitală a judeţuluĭ câte unu, ca nişte poliţaĭ; toţĭ aceştia ne apăratŭ, trebuiaŭ să fie grecĭ.

„Caimacamulŭ Craioveĭ, ce era unŭ alŭ doilea Domnŭ în România-Mică, cu tótă suita luĭ şi cu tótă oştirea de lêngă dênsulŭ, trebuiaŭ să fie grecĭ; Zapciiĭ plăşilorŭ, vătăşeiĭ plaiurilorŭ, toţĭ dregă-

torii carĭ eraŭ sub dênşiĭ, chiar cea maĭ mică putere armată, trebuia să fie grecĭ; şi fórte rarŭ s'ar fi pututŭ vedea câte unŭ romanŭ printre dênşiĭ; într'unŭ cuvêntŭ, afară de poterişĭ saŭ jandarmĭ, carĭ eĭ maĭ eraŭ romanĭ, şi numaĭ eĭ intraŭ în păduri şi se băteaŭ cu hoţiĭ, tótă cea l'altă miliţie a ţĕriĭ era unŭ amestecŭ confusŭ de streinĭ, carĭ ne avêndŭ nicĭ unŭ dorŭ de ţéră (ce nu era a lorŭ) le venea maĭ bine a petrece timpulŭ în repaosŭ prin oraşe, saŭ a se ascunde la nevoe prin înfundăturile Carpaţilorŭ, de câtŭ a da faţă cu pericolulŭ, şi a înfrunta mórtea ce i-ar fi ameninţatŭ; şi iarăşĭ romanĭ curaţĭ, abia în dorobănţime se maĭ vedea, care atuncĭ se numia slujitorĭ de judeţe; şi eraŭ înarmaţĭ cu bice, şi însărcinările lorŭ nu eraŭ de câtŭ a esecuta ordinele de esecuţie şi de jafurĭ ce priimeaŭ de la superioriĭ lorŭ, pentru nenorociţiĭ locuitorĭ aĭ satelorŭ; iar toţĭ ceĭ l'alţĭ, dupe cum am disŭ, şi dupe cum de faţă se vede chiar până astădĭ, eraŭ streinĭ şi fórte departe cu totulŭ de a fi romanĭ.

„Mitropolitulŭ ţĕriĭ, câte treĭ Episcopiĭ Romănieĭ, toţĭ arhierei, toţĭ egumeniĭ mănăstirilorŭ şi tótă puterea cleruluĭ, de la carĭ se cerea lumina şi morala, şi patriotismulŭ, eraŭ grecĭ; în şcólele cele marĭ, ce se numeaŭ şcóle domneştĭ, toţĭ profesoriĭ marĭ şi micĭ eraŭ grecĭ, şi limba română era exilată de pretutindenĭ, şi numaĭ limba grecéscă se învĕţa; profesoriĭ particularĭ de prin

casele boerilorŭ, de prin casele neguţătorilorŭ celorŭ bogaţĭ, duhovniciĭ ce espovedeaŭ, pedagogiĭ fiilorŭ de boerĭ, preoţiĭ de pe la mănăstirile cele însemnate, preoţiĭ de pe la bisericile de mirŭ, toţĭ aceştia eraŭ grecĭ; până şi chiar slujba în biserică totŭ în greceşte se făcea.

„Negoţulŭ în tótă ţéra era în mâna grecilorŭ; şi limba grecéscă era în aşa mare vogă, în cât, dupe totŭ cuvêntulŭ dreptŭ, şi fără de voe, te făcea să creḑĭ că Grecia întrégă s'a strămutatŭ în România. Şi în adevĕrŭ, când Domniĭ ţĕrilorŭ, Episcopiĭ, miniştriĭ, cârmuitoriĭ, şcólele, eforiĭ şcólelorŭ, eforii tutulorŭ aşeḑămintelorŭ publice, divanurile, clerulŭ, tóte ramurile administraţiilorŭ, până şi ceĭ maĭ micĭ, şi ceĭ maĭ dupe urmă funcţionarĭ aĭ ţĕriĭ, eraŭ grecĭ, apoĭ nu eştĭ în dreptŭ a ḑice că Grecia se strĕmutase în România? şi că românilorŭ nu le maĭ rĕmăsese nicĭ unŭ dreptŭ în patria lorŭ? Numaĭ ţĕraniĭ, adevĕraţiĭ fiĭ aĭ Patrieĭ, eraŭ Românĭ şi sufereaŭ, sub jugulŭ celŭ maĭ barbarŭ, jafurile, prăzile şi desmoştenirile de pămênturile lorŭ; locuitoriĭ satelorŭ, adevĕratulŭ arbore al naţionalităţiĭ române, eraŭ reduşĭ la ultima estremitate a celeĭ maĭ spăimântătóre miseriĭ; şi limba omenéscă anevoe ar afla espresiunĭ spre a descrie grozăviile şi muncele la carĭ eraŭ supuşĭ aceĭ martirĭ, în acea epocă de sinistră memorie; în câtŭ, ne maĭ rĕmâindu-ĭ nicĭ o speranţă, românulŭ intra în codru şi se făcea tâlharŭ, saŭ trecea Dunărea şi fugea în

ţéra turcéscă, dupe cum se vede pe tótă întinderea maluluĭ dreptŭ al Dunăriĭ, de la Vêrciorova şi până la Marea-Négră, mulţime de sate româneştĭ carĭ se află maĭ în bună stare, şi trăindŭ o viaţă cu multŭ maĭ fericită, de câtŭ rudele şi fraţiĭ lorŭ ceĭ rĕmaşĭ în Moldova şi România. Într'acéstă stare se aflaŭ Principatele, când Tudor Vladimirescu a ridicatŭ stindardulŭ revoluţiuneĭ de la 1821.“

PERIÓDA VI

De la revoluţiunea lui Tudor Vladimirescu până la întórcerea Domnilorŭ pământeni, 1821—1822

CAP. I

Prima fasă a revoluţiunei luĭ Tudor Vladimirescu

§ I

Tudor Vladimirescu şi dispositiunile luate de dênsulŭ pentru începerea revoluţiuneĭ de la 1821.

În urma epoceĭ de regenerare, de glorie şi de mărire, ce Mihaiŭ Bravulŭ inaugurase prin vitejia spadeĭ sale, se părea că România intrase pe o cale nuoă de libertate, de stabilitate şi de fericire fórte durabilă, se părea că virtuţile civice, abnegarea şi patriotismulŭ reinviase spre a nu maĭ peri nicĭ o dată din inima Românilorŭ.

Dar din nefericire, acéstă ţéră atâtŭ de multŭ încercată, maĭ era destinată la o sórtă şi maĭ

aspră de câtŭ aceea din care o scăpase spada eroului românŭ. Mórtea luĭ Mihaiŭ Bravulŭ fu semnalulŭ decăderiĭ statuluĭ românŭ.

În urma morţiĭ luĭ Mihaiŭ, tóte viţiurile, tóte pasiunile cele rele se deşteptară maĭ inveninate şi maĭ violente în inima boerilorŭ ambiţioşĭ, carĭ se sfişiaŭ între dênşiĭ ca férele, pentru ca să ajungă la domnie. În decursŭ de 115 anĭ, Ţéra a mersŭ cu paşĭ repedĭ pe panta cea alunecósă a căderiĭ, până ce a devenitŭ victimă inocentă în ghiarele cele inveninate şi ucigătóre ale Fanarioţilorŭ şi ale Ciocoilorŭ, carĭ a stors'o şi a martirisat'o maĭ multŭ de unŭ secolŭ.

Fanarioţiĭ, carĭ nu aveaŭ altă ţintă de câtŭ înavuţirea lorŭ cu orĭ ce preţŭ, transformase ţéra, precum ne spune Cioranu maĭ susŭ, într'o adevĕrată provincie grecéscă, pe care însă nu o considera de câtŭ ca unŭ terenŭ fertilŭ de esploatare. Boeriĭ, fala altă dată a ţĕriĭ şi aprigiĭ eĭ apărătorĭ pe câmpulŭ de resboae, nu maĭ eraŭ ceea ce fusese o dată. Dupe ce, prin intrigĭ şi lupte intestine, ca să-şĭ satisfacă criminalele lorŭ ambiţiunĭ, aruncase ţéra în ghiarele fanarioţilorŭ, boeriĭ îşĭ perdură şi eĭ drepturile şi privilegiile de carĭ se bucurase până aci. Acum o nuoă boerie, *evghenia fanariotă*, le luase locŭlŭ în tóte ramurile administraţiuneĭ publice.

Cea maĭ mare parte din boeriĭ ţĕriĭ, perdênd cu desăvĕrşire orĭ ce simţimêntŭ de patriotismŭ şi de demnitate naţională, se fanariotisară. Maĭ

conrupţĭ de câtŭ fanarioţiĭ ênsăşĭ, eĭ rivalisaŭ cu dênşiĭ în viţiurile şi în metódele de a jefui ţéra.

Puţiniĭ din adevĕraţiĭ boerĭ carĭ rĕmăsese ne atinşĭ de contagiunea conrupţiuneĭ fanariote, trăiaŭ isolaţĭ pe la moşiile lorŭ, persecutaţĭ în tóte modurile de Domniĭ fanarioţĭ. Eĭ meditaŭ în trista lorŭ retragere la greşalele prin care adusese ţéra într'o astŭ-felŭ de durerósă stare. Acum nu le lipsea dorinţa de a reda Patrieĭ drepturile pe carĭ nu ştiuse îndestulŭ să le respecte şi să le apere, dar nu aveaŭ nicĭ destulŭ coragiŭ, nicĭ destulă energie şi devotamentŭ pentru a se espune să întreprindă ceva, care să le satisfacă acéstă dorinţă.

Dar provedinţa care, în cursulŭ secolilorŭ, scăpase de atâtea orĭ acéstă nefericită ţéră din ghiarele peireĭ, nu voi să o abandone la o sórtă atâtŭ de ne meritată. Poporulŭ românŭ a alergatŭ totŭ-de una cu intusiasmŭ la vocea eroilorŭ şi a patrioţilorŭ ţĕriĭ; elŭ 'şĭ-a vĕrsatŭ totŭ-de una sângele cu devotamentŭ pentru apĕrarea drepturilorŭ eĭ; elŭ dar nu merita să sufere starea de miserie în care boeriĭ conrupţĭ aruncase ţéra. De aceea Provedinţa, în înalta eĭ misericordie, a voitŭ să scape ţéra din robia fanarioţilorŭ şi a ciocoilorŭ, printr'unŭ fiŭ al poporuluĭ.

Istoria popórelorŭ ne arată că la tóte naţiunile aŭ existatŭ ómenĭ predestinaţĭ ca să facă când binele, când rĕulŭ. Daca aruncămŭ o privire retrospectivă asupra istorieĭ nóstre, aflămŭ

că mulţĭ aŭ fostŭ la noĭ din ceĭ predestinaţĭ pentru a face rĕulŭ şi fórte puţinĭ pentru a face binele. Istoria contimporană maĭ cu sémă ne presintă unŭ tabloŭ înfiorătorŭ de asemenea natură.

La 1821, Provedinţa voise să dea ţĕriĭ unŭ bărbatŭ inspiratŭ numaĭ de binele şi fericirea eĭ. Acestŭ bărbatŭ providenţialŭ, a fostŭ Tudor Vladimirescu care, prin sângele sĕŭ vărsatŭ cu atâta abnegare pe altarulŭ Patrieĭ, a făcutŭ să renască pe pământulŭ Românieĭ vechile eĭ drepturĭ.

Tudor Vladimirescu a fostŭ de naştere obscură, fiulŭ unuĭ ţĕranŭ din satulŭ Vladimir, plasa Gilortu, districtulŭ Gorjŭ. Elŭ s'a născutŭ în ultimulŭ pătrarŭ al secoluluĭ al XVIII. Educaţiunea sa a fostŭ simplă, ca şi condiţiunea socială a părinţilorŭ sĕĭ. Primele noţiunĭ de cetire şi de scriere, elŭ le-a priimitŭ de la unŭ preotŭ, din satulŭ Vladimir.

Cu tóte că eşitŭ din condiţiune obscură, Tudor avea tendinţe şi aspiraţiunĭ distinse. In etate de 10 saŭ 12 anĭ, elŭ se duse la Craiova şi intră *pe pricopsélă*[1]) la dascălulŭ Lupu, consângénŭ cu

---

1) Vorba procopsélă, de la greceşte, are la noĭ doă înţelesurĭ: 1° Însemnéză învĕţătură; omŭ procopsitŭ, adică omŭ cu instrucţiune. 2° Însemnéză avere, posiţiune secială; omŭ procopsitŭ, adică omŭ cu avere, omŭ cu carieră saŭ cu posiţiune socială

Locuţiunea, *pe pricopsélă*, însemnéză la noĭ, *pentru carieră*, pentru facerea carierei. *L'a datŭ pe pricopsélă*, adică l'a încredinţatŭ unuĭ patronŭ care să-ĭ facă carieră.

părinţiĭ luĭ Tudor. Maĭ târdiŭ, elŭ intră totŭ pe pricopsélă în casa unuĭ boerŭ din Craiova, unde învĕţă carte grecéscă de la dascălulŭ fiuluĭ aceluĭ boerŭ.

Născutŭ în districtulŭ Gorjŭ, ţéra Pandurilorŭ, Tudor avea marĭ disposiţiunĭ militare. În prima domnie a luĭ Constantin Ipsilanti (1802—1806), Tudor a fostŭ însărcinatŭ de dênsulŭ cu formarea unuĭ corpŭ de voluntarĭ. Ipsilanti, înfiinţase acéstă trupă sub cuvêntŭ de a apăra Oltenia de năvălirile luĭ Pasvantoglu ; în realitate însă, formarea acesteĭ óste era ca să ajute liberarea Grecieĭ.

În a doa domnie de unŭ anŭ a luĭ Constantin Ipsilanti, Tudor era biv-vel comisŭ şi vătafŭ de plaiŭ la Cloşanĭ. Ipsilanti l'a onoratŭ şi cu rangulŭ de Slugerŭ.

Prin meritele sale personale, Tudor, făcêndu-şĭ o posiţiune socială, a începutŭ să înţelégă şi maĭ

Din vechime şi până pe la venirea Regulamentuluĭ Organicŭ, era obiceiu la noĭ ca ómeniĭ de o condiţiune modestă şi chiar boeriĭ de o clasă inferióră să-şĭ dea copiĭ în casa vre-unuĭ boerŭ mare *pe pricopsélă*. Aceştĭ copiĭ, deşi serveaŭ în casa boeruluĭ, dar nu eraŭ consideraţĭ ca slugĭ, ci eraŭ trataţĭ cu totulŭ altŭfelŭ. Boerulŭ îngrijea de creşterea şi educaţiunea copiluluĭ, îlŭ îmbrăca şi îlŭ dedea la şcólă, apoĭ maĭ târdiŭ boeru îlŭ lua dupe dênsulŭ la divanŭ saŭ la vistierie, dupe funcţiunea ce ocupa elŭ, şi-lŭ făcea candidatŭ saŭ stagiarŭ în cancelarie ; apoĭ maĭ târdiŭ, daca tênărulŭ stiuse să profite de îngrijirile boeruluĭ, acesta îlŭ punea în slujbă şi îĭ făcea astŭ-felŭ cariera în societate. Acestŭ omŭ se numia apoĭ, omulŭ Bălénuluĭ saŭ omulŭ Bălăcénuluĭ, etc., dupe numele boeruluĭ la care slujise, adică avea de patronŭ pe Bălénu saŭ pe Bălăcénu, etc.

bine starea deplorabilă a ţĕriĭ sale şi necesitatea de a se face o transformare radicală in astă stare de lucrurĭ. Elŭ se frământa cu mintea ḑioa şi nóptea ca să afle vre unŭ remediŭ la atâtea rele. Dar în ceĭ marĭ nu putea să pue nicĭ o speranţă, căcĭ deşi uniĭ din eĭ compătimeaŭ de suferinţele ţĕriĭ, dar n'aveaŭ nicĭ curagiulŭ, nicĭ devotamentulŭ adevĕratuluĭ patriotismŭ pentru a se expune la vre-o întreprindere patriotică.

În câtŭ pentru dênsulŭ, elŭ era gata în orĭ ce momentŭ a-şi da viaţa pentru liberarea Patrieĭ de sub jugulŭ ce o apăsa, dar acésta nu era destulŭ. O singură speranţă îĭ maĭ întărea curagiulŭ : credinţa că Rusia îşĭ propusese să liberese, în numele cruciĭ, pe toţĭ creştiniĭ de sub jugulŭ otomanŭ.

Când Rusia se afla în resbelŭ cu Turcia (1807—1812), Tudor înfiinţă cu spesele sale o trupă de Panduri cu care luptă sub stégurile ruseştĭ. Elŭ spera prin asemenea sacrificiĭ, să contribue la dobândirea drepturilorŭ naţionale ale Românilorŭ.

În acestŭ resbelŭ, care a duratŭ maĭ multŭ de cincĭ anĭ şi în care Româniĭ contribuise atâtŭ de multŭ cu averea şi cu viaţa lorŭ, Tutor făcuse minunĭ de vitejie. Pentru bravurile sale, elŭ fu decoratŭ de generalulŭ rusŭ Cheralof cu ordinulŭ Vladimir şi onoratŭ cu rangulŭ de parucicŭ, adică locotenentŭ.

Dar, care fu decepţiunea luĭ Tudor, când vĕḑu că, resultatulŭ acestuĭ resbelŭ pentru România

fu ruperea Bassarabieĭ de la cóstele Moldoveĭ. Atuncĭ începu elŭ a înţelege câtŭ de puţinŭ trebuia să aştepte Românii de la generositatea şi desinteresarea Rusieĭ ortodoxe. Atuncĭ se convinse că Românii nu aveaŭ să aştepte liberarea lorŭ de sub jugulŭ Fanarioţilorŭ şi al ciocoilorŭ de câtŭ de la eĭ ênşile, cu sabia în mână, ca în timpiĭ de glorie aĭ străbunilorŭ lorŭ. În acestŭ sensŭ dar elŭ începe a lucra cu slabele sale mijlóce, aşteptânŭ cursulŭ evenimentelorŭ.

Tudor, prin vitejia şi curagiulŭ sĕŭ în resbelulŭ Ruso-Turcŭ, devenise unŭ personagiŭ importantŭ pentru boeriĭ patrioţĭ, câţĭ maĭ eraŭ pe acelŭ timpŭ, şi inspira temere Ciocoilorŭ. În populaţiunea de josŭ, în genere, iar maĭ cu sémă asupra sătenilorŭ de peste Oltŭ, asupra pandurilorŭ carĭ luptase sub dênsulŭ, elŭ dobândise unŭ mare prestigiŭ. Toţĭ ilŭ consideraŭ ca pe unŭ protectorŭ şi la orĭ ce păsŭ alergaŭ la dênsulŭ ca la unŭ părinte.

Profitândŭ de marea influenţă ce avea asupra poporuluĭ, Tudor proiectă să recruteze în taină o armată de panduri, cu care, într'unŭ momentŭ favorabilŭ, să lupte pentru revendicarea drepturilorŭ ţĕriĭ. In acestŭ scopŭ, elŭ îşĭ asociază maĭ mulţĭ amicĭ credincioşĭ în Oltenia, ca Creţescu, Gârbea, Miu şi alţiĭ, cu carĭ începe a lucra pentru realisarea acestuĭ scopŭ patrioticŭ. Pe lângă recrutarea de Panduri ce făcea prin ajutorulŭ acestorŭ amicĭ credincioşĭ, Tudor începuse să

adune arme şi muniţiunĭ pe carĭ le ascundea prin pădurĭ şi pe la proprietăţile sale de peste Oltŭ.

§ II

Tudor se légă în amiciţie intimă cu Episcopulŭ de Argeşŭ Ilarion. Cualiţiunea Sânteĭ Alianţe. Societăţile secrete. Eteria. Partidele politice în România în anulŭ 1820. Tudor se légă prin jurămêntŭ cu boeriĭ patrioţĭ.

Cu ocasiunea deselorŭ sale veniri prin Bucureştĭ, ca să apere la divanŭ nişte procese ale diferiţilorŭ sătenĭ de peste Oltŭ, Tudor legase amiciţie intimă cu Ilarion, Episcopulŭ de Argeşŭ. De la acestŭ învĕţatŭ şi venerabilŭ prelatŭ, care iĭ fu maĭ târdiŭ în revoluţiune consilierŭ intimŭ, elŭ se ţine în curentulŭ evenimentelorŭ politice din Europa şi despre tendinţele ce agitaŭ popórele maĭ multorŭ state, iar maĭ cu sémă despre Greciĭ din peninsula Balcanică.

O luptă de viaţă şi de mórte se incepuse de câtŭ-va timpŭ între popórele maĭ multorŭ state civilisate din Europa şi tiraniĭ lorŭ apăsătorĭ.

Puternica suflare a revoluţiuneĭ din 1789 făcuse să tremure pe tronurile lorŭ cele putrede toţĭ monarhiĭ statelorŭ Europeĭ. Ea rĕspândise lumina libertăţiĭ şi a adevĕruluĭ asupra tutulorŭ popórelorŭ carĭ zăceaŭ de secolĭ sub negrulŭ întunerecŭ al barbarieĭ şi al tiranieĭ.

Agera şi gloriósa spadă a luĭ Napoleon I prefăcuse numaĭ în câţĭ-va anĭ carta Europeĭ. Co-

prinse de spaima distrugeriĭ totale ce le ameninţa, cele treĭ marĭ state monarchice, Austria, Rusia şi Prusia, formase o puternică coaliţiune, sub numele de *Sânta Alianţă*. Scopulŭ realŭ al acesteĭ coaliţiunĭ era sugrumarea libertăţiĭ popórelorŭ şi restabilirea dreptuluĭ divinŭ în tóte statele Europeĭ.

Dupe multe şi sângeróse lupte, marele căpitanŭ al secoluluĭ al XIX, Napoleon I, este învinsŭ şi trimisŭ să móră ca martirŭ pe stânca de la sânta Elena.

Tiraniĭ aŭ reuşitŭ ca să înăbuşéscă unŭ momentŭ suflarea cea dătătóre de viaţă a libertăţiĭ; dar acéstă schintee divină care pătrunsese odată în sufletulŭ omenireĭ, nu maĭ putea să péră cu desăvêrşire. Ca unŭ germine dătătorŭ de viaţă ce emana chiar din principiulŭ de viaţă al creaţiuneĭ, ea căta să dea omenireĭ fructele sale cele bine-făcătóre.

În urma triumfuluĭ sânteĭ alianţe, maĭ în tóte statele Europeĭ se formase societăţĭ secrete. Aceste societăţĭ, ca Carbonariĭ în Italia, Fracmasonii în Franţa şi Spania, Eteriştiĭ în provinciile locuite de grecĭ, aveaŭ de scopŭ liberarea popórelorŭ de sub jugulŭ tiranieĭ şi restabilirea libertăţiĭ.

Încă de la 1812, greciĭ înfiinţase în Atena o societate cunoscută de *Eteria Amicilorŭ muselorŭ*. Între membriĭ acesteĭ societăţĭ figuraŭ chiar capete încoronate ca, regele Bavarieĭ şi al Vür-

temburguluĭ şi Alexandru împĕratulŭ Rusieĭ. Acéstă societate se prefăcu peste doĭ anĭ în o societate politică numită *Eteria* care dete naştere la rescularea grecilor în 1821 şi proclamarea eĭ de statŭ independentŭ în 1822.

La 1821 se aflaŭ doă partide politice în România: Una naţională în capulŭ căria eraŭ Grigorie Bălénu şi Episcopulŭ de Argeşŭ Ilarion; alta fanariotă, care avea de capŭ pe C. Samurcaşĭ, unŭ fanariotŭ influentŭ şi rafinatŭ. Capiĭ partiduluĭ naţionalŭ iniţiaseră în secretulŭ revoluţiuneĭ ce proiectaŭ pe o mulţime de boerĭ între cari Filipescu (vulpe), Scarlat Grădişténu, N. Văcărescu, Câmpinénu, Mihăiţă Filipescu, Grigore Filipescu, Stefan Bălénu, precum şi pe mitropolitulŭ Lupu. Scopulŭ tutulorŭ acestora era emanciparea ţĕriĭ de sub jugulŭ grecilorŭ.

Dar daca fusese lesne pentru boeriĭ patrioţĭ ca să proiecteze o revoluţiune, nu era totŭ astŭfelŭ şi pentru punerea eĭ în esecutare. Pentru acésta le trebuia unŭ braţŭ vigurosŭ care să ridice stindardulŭ revoluţiuneĭ, unŭ braţŭ devotatŭ pentru o asemenea sântă causă, un bărbatŭ a căruia voce să aibă eco în poporŭ, care trebuia să lupte pentru triumfulŭ acesteĭ revoluţiunĭ. Boeriĭ îşĭ ţintiră ochiĭ asupra luĭ Tudor Vladimirescu care reunea tóte aceste condiţiunĭ.

Grigore Bălénu şi Ilarion luară sarcina de a iniţia pe Tudor în secretulŭ întreprinderiĭ lorŭ şi a-lŭ determina ca să se pue în capulŭ acţiu-

neĭ, când se va da semnalulŭ sculăriĭ. Tudor acceptă cu bucurie acéstă propunere, căcĭ elŭ vedea într'ensa realisarea planuluĭ la care lucra în taină de maĭ multŭ timpŭ.

Boeriĭ patrioţĭ, spre a se asigura maĭ bine de concursulŭ celŭ eficace al luĭ Tudor, într'o întreprindere naţională atâtŭ de importantă, s'aŭ legatŭ cu dênsulŭ chiar prin jurămêntŭ înscrisŭ, prestatŭ în mănăstirea Tismana.

Prin mijlocirea luĭ Ilarion, Tudor făcu cunoştinţă cu C. Samurcaşĭ care era sufletulŭ Eterieĭ din Ţéra-Românéscă. Acesta apoĭ puse pe Tudor în contactŭ cu căpitanŭ Iordache Olimpianulŭ, capulŭ guardieĭ domneştĭ, compusă de arnăuţĭ.

Partida fanarioţilorŭ, în care intrase toţĭ boeriĭ fanarioţĭ şi o mulţime de boerĭ românĭ fanariotisaţĭ şi corupţĭ, aveaŭ de scopŭ rescularea şi liberarea Grecieĭ de sub jugulŭ otomanŭ, învingerea păgânilorŭ şi înfiinţarea unuĭ imperiŭ grec, în care să intre tóte popórele creştine din peninsula Balcanică.

Scopulŭ dar al amêndurora partidelorŭ revoluţionare urzite pe pământulŭ românescŭ diferea cu totulŭ unulŭ de altulŭ: Greciĭ aspiraŭ la liberarea Patrieĭ lorŭ de sub jugulŭ păgânilorŭ, triumfândŭ cu armele asupra lorŭ. Româniĭ tindeaŭ la desfiinţarea domnilorŭ fanarioţĭ, la gonirea din ţéră a tutulorŭ grecilorŭ şi ciocoilorŭ, carĭ o exploataŭ într'unŭ modŭ infamŭ, menţiind

ânsă cu turciĭ raporturile ce resultaŭ din vechile lorŭ tractate.

§ III

Despre începutulŭ şi desvoltarea Eterieĭ. Scufas şi alţĭ doĭ grecĭ fondésă Eteria în România. Tudor şi căpitanŭ Iordache se légă prin jurămêntŭ pentru a-şi da concursulŭ în revoluţiunea ce avea să isbucnéscă. Eteriştiĭ cerŭ începerea lupteĭ. Căpeniile partidelorŭ revoluţionare din Bucureşti, decidŭ asasinarea luĭ Alexandru-vodă Şuţu. Şuţu este înveninatŭ de doctorulŭ Apalti.

Lăsândŭ unŭ momentŭ pe Tudor Vladimirescu la ocupaţiunile sale pregătitóre pentru revoluţiunea naţională, să ne întórcemŭ privirea asupra Eterieĭ şi să vedemŭ naşterea şi desvoltarea eĭ până în momentulŭ acţiuneĭ.

La 1812, precum am menţionatŭ maĭ susŭ, se înfiinţase în Atena o societate literară sub numele de „*Eteria amicilorŭ de Muse.*“ Peste duoĭ anĭ dupe înfiinţarea acesteĭ societăţĭ, la 1814, se înfiinţase o altă societate cu totulŭ politică sub numele de Eterie, care avea de scopŭ liberarea grecilorŭ de sub jugulŭ turcescŭ, precum şi a tutulorŭ creştinilorŭ din imperiulŭ otomanŭ.

În spiritulŭ şi în scopulŭ acesteĭ societăţĭ se înfiinţase asemenea societăţĭ maĭ în tóte oraşele cele principale ale Europeĭ. În România şi Moldova, unde elementulŭ grecŭ era fórte numerosŭ şi unde avea avantagiulŭ de a fi la cóstele im-

periuluĭ Otomanŭ, se formă chiar de la începutŭ centrulŭ celŭ maĭ însemnatŭ de acţiune al Eterieĭ.

Iniţiatorulŭ acesteĭ societăţĭ în România şi Moldova era unŭ comerciantŭ grecŭ din Arta, anume Scufas care se afla în Odesa. Elŭ îşĭ maĭ asocie şi alţĭ comercianţĭ necunoscuţĭ ca şi dênsulŭ, pe Atanasie Tzalacoff şi pe E. Csantos.

Societatea fondată în România de aceştĭ grecĭ, inspiraţĭ şi conduşĭ de foculŭ patriotismuluĭ se numi *„Eteria amicilorŭ,“* şi scopulŭ eĭ secretŭ era armarea tutulorŭ grecilorŭ în contra turcilorŭ.

Ca să dea maĭ multă autoritate societăţiĭ lorŭ, capiĭ Eterieĭ inventară o putere misteriósă numită ἀρχή (principiŭ, sufletulŭ eterieĭ), care avea să se dea pe faţă în momentulŭ acţiuneĭ. Eĭ lăsaŭ a se înţelege şi toţĭ afidaţiĭ credeaŭ că acelŭ ἀρχή era Rusia, sub aripa căreia grecii aveaŭ să lupte spre a-şĭ dobândi libertatea.

Dupe ce aceĭ treĭ capĭ aĭ Eterieĭ îşĭ făcuse destuĭ aderenţĭ, Scufas se stabili în Constantinopole (Aprilie 1818) de unde să se pue în raportŭ, prin agenţiĭ sĕĭ, cu eteriştiĭ din diferitele centrurĭ ale Europeĭ. Din nefericire ênsă acestŭ înfocatŭ patriotŭ al grecilorŭ, nu putu conduce maĭ departe importanta sa întreprindere. Mórtea îlŭ răpi dintre ceĭ viĭ (Iulie 1818) maĭ înainte de a'şĭ ajunge scopulŭ.

Dupe mórtea luĭ Scufas, comitetulŭ dirigentŭ al Eterieĭ se maĭ mări cu alţĭ şépte membri între cari şi Leventis, dragomanulŭ consulatuluĭ

rusescŭ pentru Bucureştĭ. Rusia protejea pe faţă Eteria. Acésta încuragea pe eteriştĭ şi-ĭ făcea cutezătorĭ. Ênsuşĭ boeriĭ ţĕriĭ începuse a privi Eteria cu ochĭ bunĭ. Căpitanŭ Iordake, şefulŭ guardeĭ domneştĭ fu unulŭ din ceĭ d'ântêiŭ iniţiaţĭ în eterie. Elŭ era agentulŭ celŭ maĭ energicŭ şi celŭ maĭ utilŭ, căcĭ avea sub dênsulŭ cea maĭ mare parte din forţa armată a domnitoruluĭ pe care la timpŭ avea s'o pue în serviciulŭ Eterieĭ.

Numĕrulŭ eteriştilorŭ sporise atâtŭ de multŭ în câtŭ, la anulŭ 1820, Eteria numera peste 200,000 afidaţĭ înscrişĭ pe la diferitele comitete din oraşele principale ale Europeĭ.

Căpitanŭ Iordake înţelesese din vreme importanţa ce Tudor Vladimirescu avea în revoluţiunea ce se organisa, atâtŭ din puntulŭ de vedere al vitejieĭ sale personale, câtŭ şi al influenţeĭ ce elŭ avea asupra ţĕranilorŭ. De aceea elŭ căta să-lŭ atragă în partida Eterieĭ.

Tudor, din partea sa, vĕdêndŭ că din raporturile ce ar lega cu Eteria ar resulta unŭ mare avantagiŭ pentru reuşita causeĭ sale naţionale, nu esită a contracta óre-carĭ legăturĭ cu aceştŭ agentŭ însemnatŭ al Eterieĭ. Astŭ-felŭ dar Tudor se legă prin jurămêntŭ cu căpitanŭ Iordake în biserica luĭ sântu Sava, faţă şi cu căpitanŭ Farmake. Legătura ênsă ce Tudor contractă cu căpitanŭ Iordake nu restrângea întru nimicŭ libertatea de acţiune a luĭ Tudor în ceea ce pri-

vea causa sa națională. Elŭ promise prin jurămêntŭ luĭ căpitanŭ Iordake numaĭ: „Că va înlesni cu pandurii sĕĭ trecerea grecilorŭ peste Dunăre, unde avea să fie tétrulŭ resbeluluĭ.

Lucrările Eterieĭ eraŭ deja fórte înaintate. Greciĭ, intusiasmațĭ de a începe lupta cereaŭ să li se facă cunoscutŭ pe ἀρχή. Între Capodistria și Alexandru Ipsilanti, majoritatea capilorŭ Eterieĭ aleseră pe Ipsilanti.

Dupe cunóșterea luĭ ἀρχή, greciĭ nu-șĭ maĭ puteaŭ domina entusiasmulŭ. Eĭ cereaŭ să începă lupta îndată. De aceea căpeteniile Eterieĭ trebui să se adune ca să hotărască loculŭ și ḑioa, unde și când să începă mișcarea.

În privința fixăriĭ timpuluĭ și loculuĭ pentru începerea rĕscóleĭ, opiniunile eraŭ fórte împărțite între capiĭ Eterieĭ. Uniĭ propuneaŭ ca stindardulŭ revolteĭ să se ridice în Muntenia. Ipsilanti susținea ca lupta să începă în Peloponesŭ. Alțiĭ eraŭ pentru temporisare.

Ipsilanti fixă ḑioa de 14 Noembre 1820 pentru ridicarea stindarduluĭ revoluțiuneĭ în Moldova. Dar diferite circumstanțe și neînțelegerea dintre șefĭ, făcu pe Ipsilanti ca să revóce acéstă ḑi.

Curênd ênsă și dupe acéstă din urmă hotărîre, Ipsilanti se convinse că întreprinderea sa era condusă cu multă ușurință și imprudență și că causa sacră a grecilorŭ era cu totulŭ compromisă. Dar lucrurile eraŭ atâtŭ de înaintate în câtŭ îĭ era imposibilŭ a se maĭ da înapoĭ. Ip-

silanti trimite dar ordinŭ fratelui sĕŭ Dimitrie să trécă în Pelopones. În câtŭ pentru dênsulŭ, elŭ se decide a trece cu celŭ-l'altŭ frate al sĕŭ în Principate, de unde să mérgă apoĭ în ajutorulŭ grecilorŭ, trecêndŭ prin Bulgaria, Rumelia şi Macedonia, spre a le rescula în trecerea sa.

Ridicarea stindarduluĭ revoluţiuneĭ în România, întêmpina unŭ mare obstacolŭ în persóna luĭ Alexandru-vodă Şuţu. Acesta nu numaĭ că nu putuse fi atrasŭ în partea Eterieĭ, dar luândŭ cunoştinţă despre mişcările revoluţionare ce se organisaŭ pe pământulŭ românescŭ în contra turcilorŭ, se silea să descopere pe autoriĭ eĭ, spre a-ĭ da pe mâna turcilorŭ. Acésta determină pe capiĭ amêndurora partidelorŭ revoluţionare din Muntenia să decidă mórtea luĭ Alexandru Şuţu.

Complotulŭ pentru uciderea luĭ Şuţu se urzi chiar în casa luĭ Grigore Bălénu. Căpitan Iordake fu însărcinatŭ cu uciderea luĭ Şuţu. Elŭ jurase cu deplină convicţiune ca să esecute decisiunea capilor revoluţiuneĭ; dar în momentulŭ acţiuneĭ curagiulŭ l'a abandonatŭ, precum a mărturisit'o ênsuşĭ. Atuncĭ eteriştiĭ aŭ însăcinatŭ cu uciderea luĭ Şuţu pe doctorulŭ Apalti care i-a înveninatŭ fântâneaoa ce avea la braţulŭ stângŭ şi din care i s'a trasŭ mórtea.

---

§ IV

Mórtea luĭ vodă Şuţu este semnalulŭ revoluţiuneĭ în Muntenia. Tudor trece peste Oltŭ cu unŭ numĕrŭ de arnăuţĭ. Prima proclamaţie a luĭ Tudor către poporŭ Tudor lucréză cu activitate peste Oltŭ pentru adunare de óste. Ispravniculŭ de Mehedinţĭ fugĕ la Craiova. Óstea guvernuluĭ trimisă să prindă pe Tudor, trece sub stégulŭ sĕŭ.

Alexandru Şuţu încetéză din viaţă la 19 Ianuarie 1821. Căpitanŭ Iordake, fără a maĭ aştepta vre-unŭ ordinŭ superiorŭ, hotărăşte să dea semnalulŭ revoluţiuneĭ în Muntenia. Elŭ porneşte pe Tudor peste Oltŭ chiar în ḑioa de 18 Ianuarie cu 25 de arnăuţĭ din trupa sa, puşĭ sub comanda luĭ Dimitrie Macedonski, fostŭ ofiţerŭ în armata ruséscă şi stabilitŭ în Bucureştĭ dupe resbelulŭ din 1807—1812. În cale, spre Piteştĭ, alţĭ 15 arnăuţĭ se unescŭ cu ceĭ-l'alţĭ 25, şi trupa sub ordinele luĭ Tudor devine astŭ-felŭ maĭ puternicŭ.

Tudor trece Oltulŭ la 19 Ianuarie pe la satulŭ Budeştĭ din Vâlcea. A doa ḑi, îndreptânduse către Gorjŭ, întâlneşte pe vechilulŭ vătafuluĭ plaiuluĭ Horezu care venea de la casieria districtuluĭ Vâlcea cu vre-o 2000 galbenĭ. Tudor îĭ ordonă să-lŭ urmeze.

La 21 Ianuarie, Tudor soseşte în Têrgu-Jiuluĭ şi se opreşte la amiculŭ sĕŭ Vasile Móngă, sameşulŭ judeţuluĭ. Aflândŭ că unulŭ din isprav-

niciĭ judeţuluĭ, cluceru Dincă Oteteleşénu se afla în oraşŭ, Tudor trimite cincĭ arnăuţĭ de-lŭ aduce înaintea sa.

Dupe medulŭ nopţiĭ, Tudor pléca cu trupa sa. Déja elŭ pornise sub bună pază pe Oteteleşénu la Tismana. A doa di toţĭ boeriĭ din Tèrgu-Jiulŭ se alarmară despre cele ce se petrecuse. Arestarea ispravniculuĭ Oteteleşénu îĭ făcuse să bănuiască scopulŭ luĭ Tudor şi uniĭ din eĭ fugiră spre a-şĭ asigura viaţa.

Pe la mijlocul dileĭ soseşte în oraşŭ şi celŭ d'alŭ doilea ispravnicŭ, Văcărescu. Aflândŭ despre cele ce se petrecuse, elŭ adună îndată tóte catanele isprăvnicieĭ şi cele de poteră; totŭ de odată trimite curierŭ la Bucureştĭ, arătând cele întêmplate.

Totŭ în dioa de 22 Ianuarie, soseşte în Tèrgu-Jiuluĭ prima proclamaţiune ce Tudor dedese către poporŭ, chemându-lŭ la arme pentru a-şĭ dobândi drepturile strămoşeştĭ. Acéstă proclamaţie umple de spaimă pe toţĭ funcţionariĭ grecĭ şi pe ciocoĭ. Boeriĭ ceĭ micĭ, meseriaşiĭ şi plugariĭ, aplaudară la acéstă fericită ştire şi făcură luĭ Tudor urărĭ călduróse de reuşită.

Pe când proclamaţia revoluţiuneĭ se citea cu sensaţiune în Tèrgu-Jiuluĭ şi prin alte oraşe pe unde ajunsese, Tudor călătorea spre mănăstirea Tismana unde ajunse către séră. Peste nópte elŭ aduce înaintea sa pe Oteteleşénu şi lŭ pune să dea ordine către zapciĭ şi vătaşiĭ de plaiŭ din

districtulŭ Gorjiŭ pentru a se strânge plăiaşii la diferitele punte indicate de dènsulŭ. Oteteleşénu maĭ dete ordinŭ şi pentru aprovisionarea cu cereale şi vite a câtor-va mănăstirĭ de peste Oltŭ. A doa ḑi Tudor plecă din Tismana, lăsândŭ pe Oteteleşénu sub bună pază.

De la Tismana Tudor se îndreptéză spre plaiulŭ Cloşaniĭ. Aci elŭ află pe Dumitru Gârbea, unŭ afidatŭ al sĕŭ cu o cétă de 100 panduri ce adunase în pripă. Elŭ dă ordinŭ să se adune toţĭ pandurii din plaiŭ, precum şi ceĭ ce nu eraŭ în activitate, promiţèndu-le lefurĭ şi uşurare de podveḑĭ.

Totŭ de aci Tudor expediază în Gorjiŭ şi în Mehedinţĭ pe veriĭ sĕĭ Columbenĭ pe Ioniţă Creţescu, pe căpitanŭ Urlénu şi alţĭ ómenĭ de confienţă ca să adune voluntarĭ.

Din pandurii ce adunase, Tudor trimise câte o cétă la fie-care din mănăstirile Tismana, Strehaia, Horezu Motru şi altele, pe care le destinase ca cetaţĭ de apĕrare în contra turcilorŭ saŭ a grecilorŭ, depuindŭ în ele totŭ felulŭ de provisiĭ.

Proclamaţia luĭ Tudor sculase în picióre tótă populaţia suferindă, care alerga cu grămada sub stindardulŭ liberatoruluĭ. În câte-va ḑile se adunase împrejurulŭ luĭ Tudor peste 600 plăiaşĭ armaţĭ cu totŭ felulŭ de arme. Oltenii adunându-se din tóte părţile împrejurulŭ luĭ Tudor, îlŭ numiaŭ *Domnulŭ Tudor*.

Tudor adreséză îndată şi o petiţie către paşa de la Vidin pe lângă care îĭ alătură şi o doleanţă (arzŭ) către Sultanulŭ din partea poporuluĭ cu rugăciune ca s'o trimiţă la Pórtă. În acea doleanţă Tudor descria tóte miseriile ce poporulŭ suferea din partea grecilorŭ uniţĭ cu boeriĭ şi cu mitropolitulŭ, care era ocara némuluĭ românŭ. Elŭ făcea protestaţiile cele maĭ viĭ de credinţă şi supunere către inalta Pórtă, pe care o ruga să trimiţă unŭ comisar imperialŭ ca să se încredinţeze cu ochiĭ de fiinţa adevĕruluĭ.

Tudor era acum în fruntea uneĭ însemnate trupe de panduri. Ca mĕsurĭ de garanţie, spre a nu fi împedicatŭ în acţiunea sa, Tudor puse mâna pe zapciĭ ce se aflaŭ în judeţŭ şi-ĭ trimise în arestŭ la Tismana. Dupe aceea elŭ dă ordinŭ către locuitorĭ a nu maĭ plăti ispravnicilorŭ şi zapciilorŭ nicĭ o contribuţiune.

Aflândŭ despre sculare a luĭ Tudorŭ, ispravniculŭ de Mehedinţĭ, clucerulŭ Ralet, porneşte în contra luĭ pe polcovnicu de poteră, Pavel Nicolicescu ca să-lŭ prindă mortŭ saŭ viŭ; elŭ îĭ dă ca ajutorŭ şi alţĭ căpitanĭ de panduri.

Tudor se întâlneşte cu trupa luĭ Nicolicescu la o depărtare treĭ ore de la Cerneţĭ. Pandurii acestuia cum vinŭ în faţă cu óstea luĭ Tudor, trecŭ cu toţii sub stégulŭ luĭ. Nicolicescu este trimisŭ la mănăstirea Strehaia, dupe ce-i se ia din mânĭ ordinele ispravniculuĭ. Dupe aceea Tudor scrie ispravniculuĭ Ralet. Elŭ îĭ arată sco-

pulŭ naţionalŭ alŭ sculăriĭ sale şi-lŭ invită, daca este patriotŭ, să vie să se unéscă cu *Adunarea Norodulnĭ*. În fine îlŭ ameninţă că va atrage asupră'ĭ urgia poporuluĭ, dacă se va maĭ încerca să facă ceva în contra sculăriĭ sale.

Scrisórea luĭ Tudor către Ralet produse o mare spaimă asupra ispravnicilorŭ şi a cetăţenilorŭ din Mehedinţĭ. Ispravniculŭ Ralet şi sameşulŭ Poroinénu fugiră la Craiova. Cu tóte astea, ceĭ treĭ căpitanĭ, Boboc, Colţan şi Crăinicénu carĭ sosiră cu panduriĭ în Cerneţĭ, pornescŭ din propria lorŭ iniţiativă în contra luĭ Tudor. Dar la comuna Tîmna, plăiaşiĭ lorŭ fraternisară cu panduriĭ şi arnăuţiĭ luĭ Tudorŭ. Eĭ sunt prinşĭ şi duşĭ legaţĭ pe drumŭ către Strehaia, unde Tudor pornise cu óstea luĭ.

În drumulŭ către Strehaia, Tudor este întêmpinatŭ de ţĕranĭ carĭ îlŭ salută ca pe unŭ liberatorŭ, strigându-ĭ *„Să trăiască domnulŭ Tudorŭ“*. Intusiasmulŭ era fórte mare. Ceĭ junĭ se înrolaŭ de bună voe sub stindardulŭ sĕŭ, ceĭ maĭ bĕtrânĭ şi femeile îĭ căraŭ cu spinarea provisiunile ósteĭ.

Din ordinulŭ divanuluĭ Craioveĭ, mănăstirea Strehaia era ocupată de o cétă de plăeşĭ sub comanda luĭ Ceauşĭ Costake. Somatŭ de Tudor ca să se predea, ceauşĭ Costake, dupe óre-care esitare, deschide porţile mănăstireĭ, care se ocupă îndată de óstea luĭ Tudor. Căpitanŭ Crăinicénu

şi Bărbucénu Presicénu fură închişĭ în clopotniţa mănăstireĭ.

Dupe ce întăreşte Strehaia cu panduri şi provisiĭ, Tudor porneşte la mănăstirea Motru. În acéstă Mănăstire se aflaŭ întăriţĭ cu o cétă de panduri, ispravniciĭ de Mehedinţĭ, Căminarulŭ Ştefan Bibescu şi stolniculŭ Viişorénu, numiţĭ de căimăcămia ţĕriĭ. Tudor îĭ soméză să se predea dar eĭ refuză. În urma acestuĭ refusŭ, Tudor recurge la forţa armelorŭ. Elŭ ordonă a trage cu puscile într'ênsiĭ; dar asediaţiĭ sunt protegiaţĭ de zidurile mănăstireĭ. Tudor perde vre-o unspre-ḑece panduri şi arnăuţĭ. Cu tóte astea ispravniciĭ, vĕḑêndŭ că nu vorŭ putea resista multŭ timpŭ luĭ Tudor, îĭ trimite parlamentarĭ prin care îĭ spune că eĭ îĭ predă mănăstirea, dacă îĭ lasă să ésă liberĭ. Tudor admite propunerea şi ocupă mănăstirea Motru. În urma acestora elŭ îşĭ aşéḑă tabăra la Ţinţărenĭ, aşteptândŭ evenimentele.

Pe când Tudor ridicase cu atâta succesŭ stindardulŭ revoluţiuneĭ naţionale şi proclamaţia sa inspirase intusiasmulŭ celŭ maĭ mare în populaţia olténă, ce se petrecea în Bucureştĭ?

---

§ V.

Căimăcămia numită de Vodă-Şuţu înaintea morţiĭ sale. Mĕsurĭ energice luate de caimăcămie ca să înfrângă pe Tudor. Caimacamiĭ şi boeriĭ ţĕriĭ raportéză la Pórtă despre mişcarea luĭ Tudor şi cere ajutorŭ pentru suprimarea revoluţiuneĭ.

Voda-Şuţu, presimţindu-şĭ mórtea, numise la 15 Ianuarie 1821, o Căimăcămie de şépte boerĭ din divanulŭ domnescŭ. Aceştĭ caimacamĭ, ḑicea ordinulŭ de numire, la casŭ de vacanţă a tronuluĭ, vorŭ guverna ţéra pênă la numirea altuĭ domnŭ.

Căimăcămia numită de Vodă-Şuţă se compunea din:

1°. Mitropolitulŭ, ca preşedinte.
2°. Bivel-Ban Grigorie Brâncovénu.
3°. Bivel-Ban Constantin Creţulescu.
4°. Bivel-Ban Grigore Ghica.
5°. Bivel-Ban Barbu Văcărescu,
6°. Bivel-Vistieru Grigore Filipescu.
7°. Bivel-Postelnic, Iacovake Rizu.

Primulŭ actŭ al căimăcămieĭ, dupe mórtea luĭ Vodă-Şuţu, fu de a informa pe pórtă despre vacanţa tronuluĭ şi de a ruga să trimiţă domnŭ pe cine va găsi de cuviinţă. Deşi circumstanţele politice eraŭ destulŭ de încuragetóre pentru ca românii să facă unŭ actŭ naţionalŭ şi patrioticŭ, cerêndŭ de la Pórtă, ca şi altă dată să le respec-

tese dreptulŭ de a-şĭ alege pe domnitorŭ, totuşĭ marea majoritate a boerilorŭ din 1821, degeneraţĭ prin regimulŭ celŭ coruptŭ al fanarioţilorŭ, nu maĭ fură capabilĭ de asemenea fapte patriotice.

Totŭ cu data de 19 Ianuarie, Caimacamiĭ deteră o circulară către toţĭ ispravniciĭ anunţândŭ ţĕriĭ întregĭ mórtea luĭ Vodă-Şuţu. Eĭ ordona ispravnicilorŭ ca să fie cu îngrijire pentru pasa ordineĭ şi respectarea dreptuluĭ fie căruia.

Caimacamiĭ ţĕriĭ nu ştiaŭ încă nimicŭ despre sculare luĭ Tudor. Când avură cunoştinţă despre mişcările de peste Oltŭ, prin Caimacamulŭ Craioveĭ, eĭ luară tóte mĕsurile putincióse pentru împedicarea lăţiriĭ reuluĭ ce luase naştere şi pentru stârpirea luĭ. Eĭ sculară în picióre tótă forţa lorŭ armată de peste Oltŭ, şi porniră din Bucureştĭ orĭ-ce trupe le fu cu putinţă, ca în celŭ maĭ scurtŭ timpŭ să învingă şi să pue mâna pe Tudorŭ, viŭ saŭ mortŭ.

Dar popularitatea şi prestigiulŭ luĭ Tudorŭ era aşa de mare, în câtŭ forţele materiale ale Caimacamilorŭ şi ale boerilorŭ se nimiciră în faţa forţeĭ morale ale luĭ Tudor. Maĭ tóte trupele trimise în contra luĭ, abandonară pe apăsătoriĭ şi tiraniĭ poporuluĭ şi alergară sub stindardulŭ liberatoruluĭ lorŭ, *Domnulŭ Tudor*.

Căimăcămia ţĕriĭ vĕdĕndŭ că cu forţa materială nu póte învinge pe Tudor cercă, prin consiliĭ şi promisiunĭ, a-lŭ face să renunţe la întreprinderea sa cea periculósă, în care scopŭ îĭ tri-

mise *o carte obştéscă*. Dar nicĭ acestŭ mijlocŭ nu reuşi maĭ multŭ de câtŭ celŭ d'ântâiŭ.

Fără să aştepte rĕspunsulŭ luĭ Tudor la cartea ce'ĭ trimisese, Căimăcămia şi obştea boerilorŭ trimitŭ la Pórtă o petiţiune în care iĭ arată tóte mişcările luĭ Tudor şi mĕsurile ce eĭ întrebuinţase pentru înlăturarea rĕuluĭ. Eĭ esprimaŭ totŭ de o dată temerea ce aveaŭ de a nu putea să restabiléscă ordinea turburată şi rugaŭ pe Pórtă ca să ia mĕsurile cele maĭ eficace pentru învingerea *acestorŭ tâlharĭ* [1]).

Caimacamiĭ şi boeriĭ ţĕriĭ cugetară unŭ momentŭ ca să tragă din mânele luĭ Tudor elementulŭ popularŭ care făcea tótă forţa luĭ. În acestŭ scopŭ eĭ cercară a rivalisa cu Tudor în îmbunătăţirea sórteĭ poporuluĭ. Eĭ daŭ ordine ca să eftenéscă articolile pentru hrana poporuluĭ; scutescŭ de contribuţiĭ pe toţĭ panduriĭ câţĭ fusese până aci in activitate; începŭ a pedepsi pe foncţionariĭ prevaricatorĭ şi a-ĭ îndatora să despăgubéscă pe locuitorĭ de jafurile suferite şi altele de asemenea natură.

Dar poporulŭ care perduse de multŭ confienţa în boeriĭ ţĕriĭ, rĕmase fidelŭ luĭ Tudor care se sculase pentru drepturile lorŭ.

Caimacamiĭ ţĕriĭ neajungêndŭ la nicĭ unŭ resultatŭ cu mijlócele întrebuinţate până aci, se

1). Boeriĭ de la 1821 ca şi ceĭ de la 1848 trataŭ de tâlharĭ pe ceĭ ce se sculaseră pentru redobândirea drepturilorŭ naţionale.

vědŭ nevoiţĭ să alerge la měsurĭ maĭ energice. Eĭ daŭ ordine severe către tóte autorităţile din ţéră ca să ia tóte měsurile necesare pentru a popri întinderea şi desvoltarea revoluţiuneĭ.

Forţa armată din Bucureştĭ era pusă sub comanda luĭ căminaru Sava, a luĭ căpitanŭ Iordache şi Farmache, pe care iĭ autorisară să maĭ recruteze oştenĭ dintre bulgariĭ familiştĭ din ţéră. Sava recrută chiar albanezĭ vagabonzĭ din carĭ, cu o bună disciplină, făcu nişte adevěraţĭ soldaţĭ. Apoĭ elŭ maĭ organisă milităreşte şi brasla tabacilorŭ care se urcaŭ la unŭ numěrŭ de peste 1000 ómenĭ bunĭ de luptă. Se întăriră mănăstirile Radu-Vodă, Mitropolia, Mihaiŭ-Vodă şi Antimulŭ, puindu-se în fie-care câte o mică garnisonă. Tóte aceste měsurĭ calmară óre cum temerile locuitorilorŭ capitaleĭ a căria pază se încredinţase luĭ Sava.

Dar tóte acestea nu micşoraŭ întru nimic pericolulŭ ce creştea necontenitŭ dincolo de Oltŭ. Boeriĭ Craioveĭ anunţaŭ pe Caimacamĭ că Tudor se apropie de Craiova şi că elŭ a devenitŭ o putere redutabilă în tótă Oltenia.

Disperaţĭ de nuvelele cele rele ce priimiaŭ necontenitŭ din Craiova, Caimacamiĭ şi boeriĭ din Bucureştĭ se decise a face o jalbă către Pórtă, prin care să-ĭ céră să intre cu óste în ţéră ca să restabiléscă ordinea. Dar acéstă měsură estremă şi cu totulŭ ne patriotică se înlătura din

causa opunerii consoluluĭ rusescŭ, care fu consultatŭ la 4 Februarie, până a nu porni petiţiunea la Pórtă.

§ VI

Tabăra de la Ţinţăreni şi de la Coţofeni. Nicolae Văcărescu comandantŭ supremŭ al oştilorŭ din Oltenia. Căpitanŭ Iordache şi Farmache trimişi cu óste peste Oltŭ în contra luĭ Tudor. Óstea luĭ Solomon, Giuvara şi Bălténu, fraterniséză cu óstea luĭ Tudor. Văcărescu înlocuitŭ cu Samurcaşŭ. Căpitanŭ Iordache şi Tudor în tabăra de la Coţofeni. Căpitan Iordache şi Solomon la Craiova.

Dupe ocuparea mănăstireĭ Motru, precum am arĕtatŭ maĭ susŭ, Tudor îşĭ aşeḑase tabăra la Ţinţăreni. Divanulŭ Craioveĭ, de care pericolulŭ era fórte aprópe, luase tóte mĕsurile câte îĭ fusese prin putinţă pentru a desarma pe Tudor. Elŭ trimisese plăeşiĭ de carĭ putea dispune şi pe serdarulŭ Diamandi Giuvara cu trupa sa de 150 de panduri şi arnăuţĭ, carĭ se aşeḑară în tabăra de la Coţofeni, aprópe de tabăra luĭ Tudor de la Ţinţăreni.

Dar Giuvara, fiind unulŭ din afidaţiĭ luĭ Tudor în revoluţiune, scrise divanuluĭ Craioveĭ că elŭ nu cutéză a se lovi cu óstea luĭ Tudor care era de vre-o 4,000 panduri şi arnăuţĭ. Atuncĭ divanulŭ Craioveĭ dă ordin luĭ Solomon şi luĭ Bălténu ca să-şĭ unéscă trupa lorŭ de 600 luptătorĭ

cu óstea de la Coţofenĭ şi să năvăléscă cu toţiĭ asupra luĭ Tudor.

Caimacamiĭ din Bucureştĭ pentru a-şĭ asigura maĭ bine triumfulŭ asupra luĭ Tudor, luară âncă doă mĕsurĭ eficace. Maĭ ântêiŭ, eĭ numiră pe Vel-Vornicu Nicolae Văcărescu ca comandantŭ supremŭ al tutulorŭ oştilorŭ din Oltenia, cu însărcinare de a sdrobi pe tâlharulŭ de Tudor. Pe lîngă acésta eĭ maĭ trimitŭ chiar pe căpitanŭ Iordache, pe Farmache şi Enache, cu o parte din óstea lorŭ în ajutorulŭ armateĭ din Oltenia, ca să lupte cu forţe unite în contra luĭ Tudor. Eĭ maĭ trimitŭ şi pe Pavel Macedonski, fratele luĭ Dumitru Macedonski, care se afla în tabăra luĭ Tudor, ca să-ĭ înduplece să renunţe la întreprinderea lorŭ; dar n'a pututŭ avea nicĭ unŭ resultatŭ satisfăcĕtorŭ.

Văcărescu, conformŭ instrucţiunilorŭ ce avea de la Caimacamĭ, încércă maĭ ântîiŭ prin midlóce pacefice să înduplece pe Tudor a se lăsa de periculósa luĭ întreprindere. Dar Tudor rĕmâind ne strĕmutatŭ în hotărârea sa, Văcărescu ordonă luĭ Giuvara, Solomon şi Bălténu să lovéscu cu armele óstea luĭ Tudor.

Abia se începuse focurile şi unŭ apelŭ călduros̆ŭ la înfrăţire se aude eşindŭ din rîndurile ósteĭ luĭ Tudor. Arnăuţiĭ sĕĭ strigaŭ către arnăuţiĭ din óstea guvernuluĭ:

„Încetaţĭ cu focurile, căcĭ suntemŭ toţĭ creştinĭ şi ne-am sculatŭ numaĭ pentru lege şi dreptate.“

Atuncĭ arnăuţiĭ luĭ Solomon se îmbrăţişéză cu ceĭ din óstea luĭ Tudor şi lupta încetéză. Solomon se vede nevoitŭ a se retrage în tabăra de la Coţofenĭ.

Văcărescu, luândŭ cunoştinţă de la Bălténu despre fraternisarea trupelorŭ guvernuluĭ cu insurgenţiĭ, începu a dispera despre causa boerilorŭ. Elŭ trimite dar Caimacamilorŭ o relaţiune esactă despre starea lucrurilorŭ, făcêndŭ totŭ-de o dată cunoscutŭ că cu forţele de care dispune nu iĭ este cu putinţă a înfrânge pe Tudor.

Pe când Văcărescu aştepta la Craiova rĕspunsulŭ Caimacamilorŭ, sosescŭ şi ceĭ 500 arnăuţĭ de sub comanda căpitanilorŭ Iordache şi Farmache. O sută din eĭ, carĭ eraŭ din óstea luĭ Sava, sub comanda căpitanilorŭ Deli-başa Mihale Tufecci-başa Bojin şi Buluc-başa Ghencea, sunt porniţĭ înainte în lagărulŭ de la Coţofenĭ.

Văcărescu, dupe sosirea acestorŭ nuoĭ trupe îşĭ reluase curagiulŭ şi hotărâse a reîncepe lupta. Tóte eraŭ gata ; se fixase chiar ḑioa pentru începerea ataculuĭ, când soseşte ordinulŭ Caimacamilorŭ că Văcărescu este înlocuitŭ cu Samurcaşĭ.

Numirea luĭ Văcărescu ca comandantŭ generalŭ al oştilorŭ de peste Oltŭ, făcuse o fórte rea impresiune Eteriştilorŭ. Eĭ se temeaŭ ca acestŭ boerŭ inteligentŭ şi energicŭ, dar care nu făcea parte din Eterie, să nu le facă neajunsurĭ în importanta lorŭ întreprindere. Cu orĭ ce preţŭ dar elŭ trebuia să fie revocatŭ.

A fostŭ de ajunsŭ numaĭ şése ḑile intrigilorŭ fanariote ca să determine pe Caimacamĭ să recheme pe Văcărescu din misiunea sa şi în locul luĭ să trimiţă pe C. Samurcaşĭ, unŭ fanariotŭ rafinatŭ, care era sufletulŭ Eterieĭ din Bucureştĭ.

Samurcaşĭ avea carte deschisă de la Căimăcămie să stingă revoluţiunea prin orĭ ce miḑlocŭ va putea. Elŭ maĭ luase din partea Căimăcămieĭ şi o carte de ertare pentru Tudor. Samurcaşĭ se opreşte în Craiova, de unde începe corespondenţă cu Tudor, prin Hagi Prodan. Elŭ îĭ trimite printr'ênsulŭ 90,000 leĭ din 172,000 leĭ ce priimise de la Căimăcămie.

Căpitan Iordache şi Farmache se duse şi eĭ în tabăra de la Coţofenĭ, în fruntea arnăuţilorŭ ce comandaŭ. Scopulŭ luĭ căpitan Iordache nu era ca să se bată cu Tudor, ci să se înţelégă cu dênsulŭ. În puţinele ḑile câtŭ şeḑu la Coţofenĭ, căpitanŭ Iordache, se întêlnea nóptea cu Tudor la unŭ locŭ hotărâtŭ de dênşiĭ.

Nicĭ unŭ istoricŭ n'a reprodusŭ convorbirea lorŭ, dar se înţelege lesne că Iordache a trebuitŭ să céră luĭ Tudor esplicaţiunĭ în privinţa proclamaţiuneĭ dată de dênsulŭ, în care se condemnaŭ nu numaĭ boeriĭ dar şi greciĭ. Nu se ştie daca căpitanŭ Iordache a rĕmasŭ mulţumitŭ de esplicările luĭ Tudor, în destulŭ că eĭ s'aŭ despărţitŭ ca bunĭ amicĭ, dândŭ luĭ Tudor chiar banĭ şi muniţiunĭ.

Căpitanŭ Iordache se întórce cu óstea sa la

Craiova. În curênd porneşte şi Solomon cu catanale sale. Elŭ fusese îndemnatŭ de Tudor ca să se întêlnéscă cu căpitanŭ Iordache pentru a-ĭ esplica şi a-lŭ încredinţa despre scopulŭ mişcăriĭ sale.

Când Solomon se apropie de Craiova, căpitanŭ Iordache îĭ trimise vorbă să se opréscă cu trupa sa afară din Craiova, până va avea o înţelegere cu dênsulŭ. Eĭ se întêlniră în faţa ósteĭ lorŭ, şi se îmbrăţişéră cu cordialitate în vederea trupelorŭ lorŭ. Căpitanŭ Iordache dete apoĭ luĭ Solomon o scrisóre din partea luĭ Tudor, prin care iĭ recomanda să aibă tótă încrederea într'ênsulŭ şi să créḑă totŭ ce-ĭ va spune. Solomon în fine jură şi se legă cu căpitanŭ Iordache pe viaţă şi pe mórte. Trupele amêndorora fraterniséză şi ele dupe esemplulŭ şefilorŭ. Astŭ-felŭ înfrăţite, trupele amêndorora comandanţilorŭ, intră în Craiova cu cântece de libertate şi cu strigărĭ de ura.

Acum faptele vorbiaŭ de sine. Căpitanŭ Iordache se declară pe faţă că era organŭ intimŭ al Eterieĭ şi că-şĭ atrăsese în parte-ĭ şi pe Solomon. A doa-ḑi, toţĭ ofiţeriĭ din amêndoă trupele, cu căpitanŭ Iordache şi cu Solomon în frunte, jurară în catedrala Craioveĭ că vorŭ lupta ca fraţiĭ pentru patrie şi lege. Despre acéstă înfrăţire se face cunoscutŭ îndată şi luĭ Tudor la mănăstirea Motru.

Samurcaşĭ, instrumentulŭ inteligentŭ şi devotatŭ al Eterieĭ, îşĭ ajunsese scopulŭ pentru care

pusese atâta stăruință că să fie trimisŭ peste Oltŭ în locului luĭ Văcărescu. Elŭ venise aci ca să ocrotéscă pe Tudor, pe care îlŭ credea devotatŭ Eterieĭ, iar nu să-lŭ sdrobéscă. Misiunea luĭ era dar împlinită și plecă la București. Elŭ îndémnă și pe boeriĭ ce se maĭ aflaŭ acolo să facă ca dênsulŭ.

Căimăcămia acum nu maĭ putea întreprinde nimicŭ în contra luĭ Tudor. Tóte mijlócele eĭ eraŭ sleite. Tudor devenise domnŭ peste cele cincĭ județe de peste Oltŭ. Elŭ dar numi ispravnicĭ, ómenĭ cunoscuțĭ și de încredere. La Doljŭ numește pe Slugeru Solomon, la Romanațĭ pe Diamandi Giuvara, la Mehedințĭ pe Vistieru Crăinicénu, la Gorjŭ pe Vasile Móngă și la Vêlcea pe Ghelmegénu.

CAP. II

A doa fasă a revoluţiuneĭ luĭ Tudor Vladimirescu

§ I

Tudor ridică tabăra de la Ţîndărenĭ şi porneşte spre Bucureştĭ. Caimacamiĭ luĭ Calimah sosescŭ în Bucureştĭ. Tudor se luptă să pue disciplină în armata sa. Jafurile şi tâlhăriile Eteriştilorŭ. Tudor face esemple înspăimêntătóre ca să inspire respectulŭ disciplineĭ în oştire.

Dupe plecarea la Bucureştĭ a luĭ Samurcaşĭ, a Caimacamuluĭ Craioveĭ şi a boerilorŭ, la 28 Februarie, Craiova se deşertase fórte multŭ de locuitorĭ.

Tudor, stăpânŭ absolutŭ peste tótă Oltenia, ridică tabăra de la Ţinţărenĭ şi se îndreptă către Bucureştĭ în fruntea uneĭ óste de 4000 de voinicĭ, bine armaţĭ şi plinĭ de intusiasmŭ. Afară de acéstă óste îlŭ maĭ însoţeaŭ şi 2000 sătenĭ armaţĭ cu cóse şi cu lăncĭ, precum şi trupa luĭ Prodan şi Macedonski, care numĕra maĭ multe sute de sêrbĭ şi bulgarĭ.

Între acestea, Caimacamiĭ ţĕriĭ priimescŭ ştiinţă de la Scarlat Calimah că s'a numitŭ domnŭ în Muntenia. Eĭ iĭ espediară îndată prin curierŭ espresŭ unŭ raportŭ pe largŭ despre tóte cele ce se întâmplase în ţérâ de la 19 Ianuarie până la

10 Februarie 1821, rugându-lŭ să grăbéscă venirea luĭ în ţéră.

La 24 Februarie 1821 sosescŭ în Bucureştĭ şi Caimacamiĭ luĭ Calimah : Vel Postelnicŭ, Costache Negri, Biv-Vel Hatman Ştefan, Vogoridi şi Ión Samurcaşĭ carĭ anunţaŭ sosirea luĭ Vodă Calimah.

În fine se întórce şi C. Samurcaşĭ de la Craiova care ca resultatŭ alŭ misiuneĭ sale, aduce urmĕtórele propunerĭ din partea luĭ Tudor.

1⁰ Încetarea domnilorŭ grecĭ şi numirea de domnŭ pământénŭ.

2⁰ Înfiinţarea uneĭ oştirĭ naţionale celŭ puţinŭ de 12,000 ómenĭ.

3⁰ Fixarea dărilorŭ către statŭ prin adunarea ţĕriĭ.

4⁰ Ertarea pentru patru anĭ a birurilorŭ către vistierie.

5⁰ Darea uneĭ sume de 500 miĭ leĭ, plătiţĭ luĭ Tudor îndată pentru cheltuelile oştiriĭ.

Divanulŭ respinge propunerile luĭ Tudor. Elŭ scrie din noŭ luĭ Calimah să se gătéscă să vie în ţéră şi cere de astă dată şi ajutorŭ armatŭ de la Turcia. Tudor face cunoscutŭ celorŭ treĭ caimacamĭ aĭ luĭ Calimah că elŭ nu-lŭ va lăsa să trécă Dunărea în ţéră.

Astŭ-felŭ stăteaŭ lucrurile în privinţa revoluţiuneĭ naţionale, când Eteria începe şi ea să scótă capulŭ. Caimacamiĭ primescŭ ştirea că eteristulŭ Vasile Caravia a măcelăritŭ pe toţĭ Turciĭ din Galaţĭ. Acésta mări spaima de care

era coprinsă populaţiunea capitaleĭ. Ne maĭ crede-ndu-se în siguranţă, locuitoriĭ Bucureştenĭ începŭ să emigreze care încotro putea, spre a-şĭ garanta viaţa.

Dupe ce Tudor ridică tabăra de la Ţinţărenĭ şi se îndreptă cu óstea către Bucureştĭ, dete ordin luĭ Macedonski ca să ésă înaintea boerilorŭ fugarĭ şi să-ĭ întórcă la urma lorŭ, fără să le facă nicĭ unŭ rĕŭ.

Ridicândŭ stindardulŭ revoluţiuneĭ naţionale, Tudor avea să lupte şi să învingă o mulţime de dificultăţĭ. Una din cele maĭ teribile şi care îĭ fu fatală, era lipsa de disciplină maĭ cu sémă a trupelorŭ care se compuneaŭ din streinĭ de totŭ felulŭ.

La ridicarea revoluţiuneĭ, Tudor a fostŭ nevoitŭ, prin forţa lucrurilorŭ, până să-şĭ formeze o óste naţională, să se serve cu streinĭ mercenarĭ de care se serveaŭ şi domniĭ fanarioţĭ ca să împilese şi să jefuiască poporulŭ. Acésta dete naştere la o mulţime de turburărĭ şi abusurĭ. Pe lângă acéstă tristă necesitate pe care n'a pututŭ s'o evite, Tudor a comisŭ şi o greşélă politică capitală. În prima sa proclamaţie către ţéră, dupe ce recomandă cu seriositate şi cu căldură, *ca nimenĭ să nu se atingă măcar de unŭ grăunte de binele saŭ de casa vre unuĭ negutatorŭ, orăşénŭ saŭ ţĕranŭ saŭ de altŭ alŭ vre-unuĭ locuitorŭ*, a avutŭ nefericita inspiraţie să maĭ adaoge, ca să stimulese negreşitŭ scularea poporuluĭ, *de câtŭ*

numaĭ bunurile şi averile cele rĕŭ agonisite ale tiranilorŭ boerĭ să le jefuiască.

Acéstă din urmă frasă puse ţéra în complectă anarhie şi jafŭ. Nu era destulŭ că óstea mercenară, compusă de streinĭ carĭ n'aveaŭ nicĭ unŭ dorŭ de ţéră comiteaŭ abuzurile cele maĭ desfrênate, nu era destulŭ că gunóele oraşelorŭ carĭ se recrutaŭ pentru Eterie, îşĭ permiteaŭ totŭ felulŭ de jafurĭ şi de violărĭ, la aceştia se maĭ asocia şi o mare parte din locuitoriĭ românĭ.

Ţĕraniĭ, înterpretândŭ frasa din proclamaţia luĭ Tudorŭ, *averile rĕŭ agonisite*, în sensulŭ lorŭ, consideraŭ tóte averile ca rĕŭ câştigate şi prin urmare ca avêndŭ dreptŭ să le jefuiască.

Se vedea în tóte judeţele formându-se cete de sêrbĭ, de bulgarĭ şi de ţĕranĭ, armaţĭ cu totŭ felulŭ de arme, dêndŭ năvală asupra proprietarilorŭ şi arendaşilorŭ şi jefuindu-ĭ de totŭ ce aveaŭ. Pe de altă parte, aceĭ ce se înrolaŭ sub stindardulŭ Eterieĭ, se formaŭ în bande de 10—15 individe şi luând diferite direcţiunĭ, sub cuvêntŭ că se ducŭ în tabăra luĭ Ipsilanti, cutreeraŭ ţéra, ţineaŭ drumurile, omoraŭ şi jefuiaŭ pe toţĭ ceĭ ce aveaŭ ne-fericirea să le ésă în cale.

Tudor care vedea tóte aceste atrociţăţĭ, era nevoitŭ să înghiţă veninulŭ amărăciuneĭ în sine, aşteptêndŭ momentulŭ oportunŭ, când să pue capătŭ la tóte aceste desordine care îĭ compromiteaŭ mişcarea sa naţională.

În călătoria sa de la Ţinţăreni spre Slatina, ca să vie la Bucureşti, Tudor priimeşte o scrisóre de la Iordache Oteteleşénu prin care 'lŭ rógă să vie în grabă în ajutorulŭ sĕŭ la satulŭ Băneşti unde o cétă de Arnăuţi ameninţa viaţa sa şi a maĭ multorŭ familiĭ boereştĭ, care se adăpostise acolo. Tâlhariĭ carĭ înconjurase casele luĭ Oteteleşénu la Băneştĭ era o bandă de 70 bulgarĭ din trupa luĭ Macedonski şi Prodan pe care Tudor iĭ trimesese să întórcă pe boerii fugarĭ din Craiova. Eĭ se rupuseseră din acea trupă sub conducerea a doĭ capĭ aĭ lorŭ şi se apucase de jafurĭ şi de tîlhăriĭ.

Tudor lăsă óstea sa la Oteteleşŭ şi însoţit numaĭ de o cétă de Panduri călărĭ alérgă în ajutorulŭ celorŭ în pericolŭ. Tudor soseşte la timpŭ şi scapă viaţa luĭ Oteteliş énu şi a altorŭ optŭ familiĭ carĭ formaŭ împreună 32 de suflete.

Dupe ce scăpă de la mórte pe aceĭ boerĭ, Tudor le dă 11 panduri sub comanda unuĭ ceauşĭ Ivancea, spre a-ĭ conduce la mânăstirea Orezu. Elŭ le maĭ dete şi 200 leĭ de cheltuială şi le procură care să le transporteze bagagele până la disa mânăstire.

În urma acestora, Tudor dă ordinŭ de adună pe toţĭ zapciĭ rebelĭ, pe carĭ iĭ porneşte sub essortă la Oteteleşĭ. Elŭ plécă dupe dênşiĭ, însoţitŭ de Macedonski şi Prodan.

Luĭ Tudor i se presentase o ocasiune favorabilă ca să facă unŭ esemplu înspăimântĕtorŭ în

contra acelora ce violaŭ cu atâta nepăsare disciplina militară. Cu ajutorulŭ guardeĭ sale personale, Tudor omóră chiar în acea nópte pe ceĭ doĭ capĭ aĭ rebelilorŭ, anume Ivan şi Enciu, care ameninţase viaţa boerilorŭ la Beneştĭ.

Spre a băga terórea în inima tuturorŭ ostaşilorŭ, Tudorŭ, a doa ḑi de diminéţă aşéză pe panduri în ordine de bătae. Pe Arnăuţĭ îĭ pune la miḑlocŭ. Apoĭ aduce cele doué capete tăiate pe care le pune în prăjinĭ, spre vederea tutulorŭ.

Tudor, animatŭ de dorinţa de a face pe toţĭ ostaşiĭ ce-lŭ înconjuraŭ să înţelégă câ elŭ nu a ridicătŭ stindardulŭ revoluţiuneĭ pentru a da în pradă ţéra şi pe locuitoriĭ eĭ, le esplică cu cuvinte lămurite că scopulŭ sculăriĭ sale este tocmaĭ ca să scape ţéra şi pe locuitoriĭ eĭ de jafulŭ apăsătorŭ sub care zăcea maĭ bine de unŭ secolŭ, să stîrpéscă abuzurile să uşureze dările cele grele, în fine să schimbe şi să îmbunătăţéscă starea lucrurilorŭ. Elŭ le arată speranţele ce are pentru reuşită spuindu-le că în curândŭ aŭ să intre şi oştirile ruseştĭ ca să le dea ajutorŭ.

Tudor le spuse că pentru a atinge acestŭ scopŭ atât de bine făcătorŭ pentru tótă lumea, eĭ maĭ cu sémă, ca ostaşĭ apĕrĕtorĭ aĭ dreptăţiĭ, trebue să dea esemple de disciplină şi de respectŭ pentru averea altuia. În fine terminândŭ, elŭ le arată capetele celorŭ doĭ rebelĭ tâlharĭ şi le declară că astŭ-felŭ vorŭ fi pedepsiţĭ toţĭ aceĭ carĭ

vorŭ nesocoti ordinile superiorilorŭ lorŭ şi disciplina.

§ II.

Tudor se întêlneşte la Slatina cu Solomon, Căpitan Iordache, Farmache şi alţiĭ. Căpitan Iordacke şi Farmache chemaţĭ la Bucureştĭ de căimăcămie pentru paza oraşuluĭ.

Sosindŭ la Slatina, Tudorŭ se opreşte aci câte-va ḑile. Solomon vine şi elŭ la Slatina în capulŭ Pandurilorŭ sĕĭ, însoţitŭ şi de căpitanŭ Iordache şi Farmache, de Mihalea şi Ghencea. Eĭ ţinŭ cu toţiĭ unŭ consiliŭ de resbelŭ. În acestŭ consiliŭ se decide ca Tudor, căpitanŭ Iordache şi ceĭ-l'alţĭ să mérgă la Bucureştĭ; iar Solomon căruia i se va maĭ da vre-o sută de sêrbĭ şi Arnăuţĭ, să se întórcă la Craiova ca împreună cu panduriĭ luĭ, să oprésca trecerea turcilorŭ în ţéră.

Solomon cu panduriĭ sĕĭ se întórce a doa ḑi în Craiova. Elŭ întăreşte mănăstirea Jiţianu, lasă în Craiova o cétă de pandurĭ pentru pasa ordineĭ, apoĭ îşĭ aşéḑă lagărulŭ imprejurulŭ Craioveĭ. Din lagărulŭ sĕŭ Solomon dedea ordine ca comandantŭ supremŭ peste tótă Oltenia şi se nevoia să ţie disciplina între pandurĭ şi arnăuţĭ.

Cu tóte că boeriĭ perduseră încrederea în Căpitan Iordache şi Farmache, totuşĭ Căimacămia îĭ chemă în Bucureştĭ ca împreună cu Sava să păzéscă capitala.

Óstea luĭ Iordache şi Farmache se desparte la Slatina în doă grupe; una ia direcţiunea spre Bucureştĭ pe la Piteştĭ şi Găeştĭ, iar cea-l'altă, pe la Talpa şi Vadu-latŭ, ca să vie totŭ în Bucureştĭ. Amêndoă aceste trupe de arnăuţĭ comitŭ pe drumulŭ lorŭ totŭ felulŭ de tâlhăriĭ, violésă femeĭ, spargŭ şi jefuescŭ chiar Biericĭ. Eĭ ajungŭ la Bucureştĭ încărcaţĭ cu prăḑĭ.

Lipsiţĭ cu totulŭ de spiritulŭ de disciplină, eĭ deveniră semeţĭ şi aroganţĭ. Căpitanŭ Iordache şi Farmache se ducŭ cu ameninţărĭ la vorniculŭ Gheorghe Filipescu să'ĭ céră lefile soldaţilorŭ. Când acesta le spuse că vistieria era sleită de banĭ, Arnăuţii îlŭ insultară şi-lŭ ameninţară cu mórtea. Filipescu înspăimêntatŭ, se duce cu Samurcaşĭ la consululŭ rusescŭ căruia se plânge de violenţa luĭ căpitanŭ Iordache. Consululŭ chémă pe căpitanŭ Iordache înaintea sa şi-ĭ face aspre reproşurĭ, spuindu-ĭ că asemenea procedărĭ compromite causa Eterieĭ.

Căpitanŭ Iordache plécă supăratŭ cu trupa sa la Ipsilanti, lăsândŭ paza Capitaleĭ pe séma Arnăuţilorŭ luĭ Sava.

CASA ŞCOALELOR BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ

§ III.

Ipsilanti trece Prutulŭ pe la Sculenĭ. Proclamaţia luĭ Ipsilanti către poporulŭ Moldoveĭ. Debutulŭ luĭ Ipsilanti în revoluţiune. Sfinţirea stégului. Eteriştiĭ jură credinţă luĭ Ipsilanti.

Pe cândŭ Tudor înainta cu óstea sa către Bucureştĭ, Alexandru Ipsilanti conducea de d'încolo de Prutŭ firile Eterieĭ în Moldova. Ipsilanti, în unire cu cele-l'alte căpeteniĭ ale Eterieĭ, fixase pentru ḑioa de 25 Martie 1821 scularea grecilorŭ în diferitele puncte ale Europeĭ. Dar circumstanţe imperióse determinară pe Ipsilanti să încépă mişcarea cu multŭ maĭ înainte de ḑioa fixată.

În séra de 22 Fevruarie 1821, Alexandru Ipsilanti trece Prutu într'o barcă lângă Sculenĭ, pe la şése ore dupe amiaḑĭ. Elŭ era însoţitŭ de fraţiĭ sĕĭ Nicolae şi Gheorghe, de principele G. Cantacozino (fostŭ colonelŭ de husarĭ în armia ruséscă), de colonelulŭ Garnovski, de G. Manu, de Cavaleropolu şi de Spiru din Corcira. Elŭ este primitŭ de 200 călăreţĭ sub comanda luĭ Gherasim Orfano şi V. Teodor, tufecci-başa, care-lŭ însoţescŭ până la Galata, unŭ cuartŭ de oră departe de Iaşĭ, unde petrecŭ nóptea.

A doa ḑi, arnăuţiĭ din guarda domnéscă carĭ eraŭ iniţiaţĭ în Eterie, se punŭ toţĭ sub stindardulŭ luĭ Ipsilanti.

Mihaiŭ Şuţu, domnulŭ Moldoveĭ, se întêlneşte

cu Ipsilanti în casa luĭ Rizu. Ipsilanti încredinţésă pe Şuţu că mişcarea făcută de dênsulŭ este făcută cu ştirea Rusieĭ care a promisŭ să vie să o susţie cu armele.

Ipsilanti dă chiar a doa ḑi (23 Februarie) o proclamaţie către popurulŭ Moldoveĭ prin care îĭ face cunoscutŭ că Greciĭ s'aŭ sculatŭ pentru liberarea Grecieĭ şi că vorŭ să trécă Dunărea pentru a-şĭ libera patria cu ajutorulŭ grecilorŭ din ambele principate. Elŭ asigură pe poporulŭ Moldoveĭ că nu va avea să sufere nicĭ o pagubă saŭ nemulţumire din partea ósteĭ sale.

Ipsilanti debută în conducerea Eterieĭ prin nişte fapte care o desconsidera fórte multŭ. Chiar în ḑioa în care dase proclamaţia către poporulŭ moldavŭ, îĭ vine ştirea de la Galaţĭ despre măcelulŭ turcilorŭ. În locŭ să desaprobe fapta luĭ Caravia care întărîta fanatismulŭ turcilorŭ, Ipsilanti îlŭ felicită printr'unŭ ordinŭ de ḑi.

Unŭ altŭ actŭ totŭ aşa de barbarŭ se repetă la Iaşĭ. Chiar în nóptea sosireĭ sale, Ipsilanti dă ordinŭ să desarmeze şi să aresteze vre-o 70 de turcĭ ce se aflaŭ în Iaşĭ. Eĭ suntŭ aruncaţĭ în temniţă şi cea maĭ mare parte dintr'ênşiĭ, măcelăriţĭ.

Dar Ipsilanti nu se mulţumeşte numaĭ cu asemenea fapte sângeróse care îlŭ caracterisă ca omŭ crudŭ şi barbarŭ. Elŭ se cobóră şi la fapte mârşave şi degrădătóre.

Unŭ bancherŭ din Iaşĭ, anume Pavel Andreea, este pîrîtŭ că arŭ avea în depositŭ sume însem-

nate de banĭ ca aparţinândŭ Eterieĭ. Somatŭ de Ipsilanti ca să dea aceĭ banĭ, bancherulŭ spune că denunţarea nu este adevĕrată. Ipsilanti îlŭ arestésă, îĭ calcă cantorulŭ şi îĭ esamină registrele. Nicĭ o urmă de dovadă nu se găseşte pentru existenţa unorŭ asemenea banĭ. Cu tóte astea bancherulŭ este silitŭ să numere luĭ Ipsilanti 600,000 leĭ pentru a-şĭ rescumpăra viaţa şi libertatea.

Cu astŭ-felŭ de fapte Eteria nu avea nicĭ unŭ dreptŭ să aştepte ceva de la încrederea şi simpatia Românilorŭ. Asemenea escese barbare revoltaŭ tóte inimile oneste şi compromitéŭ causa cea sântă a grecilorŭ.

Ipsilanti, în ḑioa de 24 Februarie maĭ dete doă proclamaţiĭ, una către Eteriştĭ şi alta către popolulŭ elenŭ. Prin amândoă aceste proclamaţiĭ elŭ le lăuda entusiasmulŭ pentru liberarea Grecieĭ şi îĭ stimula la curagiŭ şi sacrificiĭ. Ipsilanti le maĭ întărea credinţa că Rusia are să vie în curênd cu armele în contra păgânilorŭ.

În intervalŭ de treĭ ḑile, de la 25 la 28 Fevruarie, Ipsilanti organisésă armata şi se proclamă prin decretŭ căpitanulŭ eĭ supremŭ. În fine în timpulŭ acesta se gătiră diferitele uniforme pentru ostaşiĭ Eterieĭ, se adunară arme, caĭ şi banĭ. La 28 Fevruarie se sfinţiră drapelurile în catedrala celorŭ treĭ Ierarşĭ. Sub oficiarea Mitropolituluĭ se cânta unŭ te-deum cu tótă solemnitatea ce reclama gravitatea faptuluĭ; tótă

óstea era sub arme. Mitropolitulŭ încinge singurŭ pe Ipsilanti cu sabia şi-í face urărĭ călduróse pentru învingerea duşmanuluĭ. Ostaşiĭ depuseră jurămêntulŭ de credinţă şi devotamentŭ.

§ IV.

Ipsilanti porneşte la Bucureştĭ. Nuvele descurăjetóre. Ipsilanti la Focşanĭ. Batalionulŭ sacru. Proclamaţia luĭ Ipsilanti către Românii din Muntenia. Ipsilanti la Colentina.

Ipsilanti părăseşte Iaşulŭ în ţioa de 1 Martie îndreptându-se spre Bucureştĭ. Elŭ încredinţésă luĭ Pendedeca paza capitaleĭ Moldoveĭ.[1]

Ajungêndŭ la Tîrgu-Frumosŭ, Ipsilanti decide să trimiţă pe fratele sĕŭ Dimitrie în Peloponesŭ pentru a conduce acolo insurecţiunea. Pe cândŭ se afla aci, elŭ priimeşte maĭ multe nuvele descuragetóre: I se comunică că Sêrbiĭ ameninţaţĭ de Austria, nu se vorŭ scula în contra turcilorŭ; că Episcopulŭ din Filipopoli, ce era însărcinatŭ cu rescularea Bulgarieĭ, fusese asasinatŭ; că emisarulŭ Papa Aristidi, fiindŭ prinsŭ de către turcĭ, se aruncase în apă dupe o stâncă, ca să scape de tortură.

De la Tîrgu-Frumosŭ, Ipsilanti se opreşte la Roman. De aci elŭ trimite, la 5 Martie, o adresă Divanuluĭ din Bucureştĭ prin care îĭ face cunoscutŭ scopulŭ sculăriĭ sale. Elŭ da încredinţare că nimenĭ n'are se fie turburatŭ în liniştea şi

averea sa din partea ósteĭ sale; asigura Divanulŭ despre ajutorulŭ armatŭ alŭ Ruşilorŭ pentru liberarea Grecieĭ etc.; şi în fine ruga Divanulŭ să îngrijéscă de aprovisionarea oştilorŭ sale şi ale Rusieĭ.

La şépte Martie Ipsilanti soseşte la Focşanĭ. Elŭ se opreşte aci câte-va ḑile, aşteptândŭ pe eteriştiĭ ce trebuia să-ĭ vie din Bassarabia şi din Odesa. Aci îlŭ aştepta Caravia şi Arghirocastru cu 200 eteriştĭ şi cu câte-va tunurĭ luate de la turcĭ la Galaţĭ.

Totŭ aci se adunară o mulţime de junĭ grecĭ carĭ, părăsindŭ băncile Universităţilorŭ, veniseră să se înroleze sub stindardulŭ patrieĭ lorŭ. Ipsilanti forméză dintr'ênşiĭ o trupă separată căria 'ĭ dă numele de *batalionulŭ sacru* (ὁ ἱερὸς λόχος). Eĭ eraŭ pedestri, şi purtaŭ cocardă tricoloră. Uniforma lorŭ era négră, de unde şi numele de Mavroforĭ (Μαυροφορῖται). Pe stindardŭ ca şi pe căciula lorŭ era desinată o căpăţînă de omŭ mortŭ cu doĕ óse încrucişate sub dênsa, devisa lorŭ era, mórte saŭ libertate. (Θάνατος ἢ Ἐλευθερία). Armele lorŭ eraŭ puşca şi suliţa.

Ipsilanti puse în capulŭ batalionuluĭ sacru pe G. Cantacozino. Ca sutaşĭ elŭ dete, pe Spiridon Dracula din Itaca, pe Luca Balsamaki, chefalonitŭ, pe Andronicŭ Peloponesianulŭ, pe Crochia hioticulŭ şi alţiĭ.

Din Focşanĭ Ipsilanti dete o proclamaţie către Românii din Muntenia prin care le făcea cunos-

cutŭ că elŭ va trece prin ţéră pentru a merge să-şĭ libereze patria. În fine elŭ promitea că óstea sa va observa disciplina. Între Focşanĭ şi Buzĕŭ, Ipsilanti este întêmpinatŭ de căpitanŭ Iordache, de Ghencea şi de Mihale Delibaşa cu 200 arnăuţĭ.

În fine Ipsilanti, totŭ înaintândŭ pe cale, soseşte la Colentina în ḑioa de 25 Martie unde se aşéḑă în casele Banuluĭ Grigore Ghica. Cu tóte promisiunile date de Ipsilanti prin proclamaţiile sale că va păḑi ordinea şi va respecta proprietatea fie-căruia, óstea sa formată din vagabonḑiĭ capitalelorŭ, ómenĭ corupţĭ şi ne disciplinaţĭ, îşĭ însémnă calea de la Iaşĭ şi până la Bucureştĭ prin totŭ felulŭ de jafurĭ şi de tâlhăriĭ. Eĭ însuflară asupra poporuluĭ românŭ spaima ce însuflase odată venirea tătarilorŭ şi a turcilorŭ în ţéră.

§ V

Scrisórea luĭ Ipsilanti către împĕratulŭ Rusieĭ la Laibah. Ipsilanti desaprobatŭ de împĕratulŭ Alexandru. Tudor îşĭ dă pe faţă politica sa naţională în mişcarea de la 1821.

Alexandru Ipsilanti, aprinsŭ de dorinţa arḑĕtóre de a-şĭ vedea patria liberată de sub jugulŭ păgânilorŭ, ridicase stindardulŭ Eterieĭ. Dar elŭ nu era nicĭ la înălţimea uneĭ întreprinderĭ atâtŭ de importante, nicĭ nu avea destulă maturitate, ca să înţelégă şi să cumpănéscă circumstanţele politice ale epociĭ în care voia să lucreze.

Daca 'şĭ aducea aminte de cuvintele tatăluĭ sĕŭ care-ĭ ḑicea, *să nu aştepte nici odată nimicŭ de la Rusia;* daca îşĭ aducea aminte că Alexandru al Rusieĭ, de la care elŭ spera liberarea Grecieĭ, se legase cu Austria şi cu Prusia prin tractatulŭ sânteĭ alianţe de la 1815 ca să sugrume şi să sdrobéscă capulŭ hidreĭ revoluţionare orĭ unde s'ar ivi, elŭ nu şi-ar fi permisŭ să arunce Grecia întrégă într'o revoluţiune din care puţinŭ a lipsitŭ să fie esterminată de iataganulŭ păgânuluĭ.

Maĭ 'nainte de a porni din Iaşĭ, Alexandru Ipsilanti trimite împĕratuluĭ Alexandru al Rusieĭ o epistolă în coprinderea următóre, cu data de 24 Februarie 1821 :

„*Sire!*

„Impulsiunile generóse ale naţiunelorŭ vinŭ de la Dumnezeŭ; şi negreşitŭ Greciĭ, printr'o inspiraţiunne divină, se ridică astă-ḑĭ în glóte pentru a scutura jugulŭ ne suferitŭ ce-ĭ împiléză de patru secolĭ. Datoria mea către patrie şi ultima voinţă a tatăluĭ meŭ îmĭ ordonă imperiosŭ a mĕ devota împreună cu fraţiĭ meĭ, pentru o causă atâtŭ de justă, la salvarea ţĕriĭ mele.

„Sire, maĭ multŭ de doă sute adrese, subscrise de maĭ multŭ de şése sute miĭ notabilĭ din tóte clasele şi provinciile Grecieĭ, mĕ chémă să mĕ punŭ în fruntea lorŭ pentru a învinge saŭ a muri cu dènşiĭ. Cu toţiĭ am făcutŭ acestŭ

jurĕmântŭ, pe care 'lŭ vomŭ împlini neapăratŭ.

„Mĕ vĕdŭ silitŭ a insemna aci pe scurtŭ chipulŭ cumŭ aŭ ajunsŭ greciĭ a se decide la acésta. Sunt câţĭ-va anĭ de când s'a formatŭ o societate secretă alŭ căria scopŭ este salvarea Grecieĭ. Acéstă societate a crescutŭ repede, şi ramificaţiile eĭ se intindŭ astă-dĭ în tóte părţile lumiĭ unde se află grecĭ. Dumnezeŭ, care protege causele cele juste, a bine-voitŭ a 'şĭ arunca o privire de compătimire asupra nenoroieteĭ mele Patriĭ, şi întunecă vederile tiranilorŭ seĭ, carĭ remaseră în cea maĭ complectă apatie cu tóte avertismentele repetate ale Englesilorŭ şi cu totŭ spiritulŭ de independinţă alŭ grecilorŭ ce se manifesta cu tărie.

„Politica Sultanuluĭ actualŭ de a estermina pe toţĭ paşiĭ din Rumelia de care se teme, ridică curagiulŭ Grecilorŭ, şi resbelulŭ Porţiĭ contra luĭ Ali-Paşa de la Ianina exaltă intusiasmulŭ lorŭ. În acestŭ momentŭ căpitaniĭ Epiruluĭ batŭ oştirile Sultanuluĭ, Sulioţiĭ şi Parganioţiĭ reintră în patria lorŭ pentru a se declara liberĭ; tóte provinciile Grecieĭ se populează cu apărătorĭ îndrăsneţĭ aĭ libertăţiĭ; Moreea şi Arhipelulŭ se mişcă; insula Creta se rĕscólă; Serbia, Bulgaria, Tracia şi Macedonia alérgă la arme; Valahia şi Moldova se ridică, şi Turciĭ înspăimântaţĭ staŭ la Constantinopole pe unŭ vulcanŭ gata a-ĭ înghiţi. Astŭ-felŭ este, Sire, astă-dĭ starea lucrurilorŭ în Grecia. Cutesŭ a asigura pe Înălţimea Vóstră imperială că nicĭ o

putere umană nu va putea opri acestŭ sborŭ generosŭ alŭ grecilorŭ, şi că resistenţa la dorinţa generală a naţiuneĭ póte o va perde pentru totŭ-d'a-una, pe când daca entusiasmulŭ sĕŭ ar avea unŭ conductorŭ, se speră că va fi salvatŭ.

„Abandona-veĭ, Sire, pe grecĭ, când cu unŭ singurŭ cuvêntŭ îĭ poţĭ scăpa de tirania cea maĭ monstruósă şi de grozăviile uneĭ lupte lungĭ şi teribile?

„Provedinţa va protege, fără îndoială, causa nóstră atâtŭ de justă; suntemŭ în dreptŭ, Sire, a crede că Înălţimea Vóstră să fiţĭ alesŭ a pune capĕtŭ lungelorŭ nóstre suferinţe.

„Nu respingeţĭ, Sire, rugăciunile a ḑece milióne de creştinĭ carĭ, credincioşĭ divinuluĭ nostru Salvatorŭ, întărâtă chiar prin acésta ura tiranilorŭ lorŭ.

„Scapă-ne, Sire, scapă religiunea de persecutoriĭ eĭ; dă-ne înapoĭ templele şi altarele nóstre, de unde lumina divină a Evangeliuluĭ a luminatŭ marea naţiune ce guvernaţĭ. Liberéze-ne, Sire. Curăţă Europa de aceştĭ monstri sângeroşĭ, şi bine-voeşte a adăoga, pe lângă numele de Salvatorŭ al Europeĭ şi acela de liberatorŭ al Grecieĭ.

„Cu cea maĭ profundă incredere în mărinimia Maiestăţiĭ Vóstre Imperiale, cutesŭ a cere protecţiunea vóstră pentru maica mea, pentru toţĭ consăgeniĭ meĭ, şi pentru tóte familiile grecilorŭ ce s'aŭ devotatŭ patrieĭ lorŭ. Vĕ jurŭ pe onóre

că nicĭ unulŭ din consâgeniĭ meĭ nu cunoştea proiectele mele.

„Cutesŭ a spera că Maiestatea Vóstră Imperială, va bine-voi a ordona ca ofiţeriĭ grecĭ ce sunt în serviţiulŭ Rusieĭ, să pótă părăsi serviţiulŭ fără greutate, spre a se devota patrieĭ lorŭ.

„Eŭ şi fraţiĭ meĭ ceremŭ respectuosŭ demisia nóstră din serviţiulŭ M. V. I. În tóte imprejurările vieţeĭ nóstre, devotamentulŭ nostru pentru persóna Maiestăţiĭ Vóstre va fi, Sire, fără marginĭ.

Sunt, Sire, cu celŭ maĭ profundŭ respectŭ, al Maiestăţiĭ Vóstre Imperiale,

prea umilŭ şi prea supusŭ servitorŭ.

Alexandru Ipsilanti.

Iaşĭ, 24 Februare, 1821.

Împĕratulŭ Alexandru se afla atuncĭ în congresulŭ de la Laibah, când priimi epistola luĭ Ipsilanti. Dupe citirea eĭ, elŭ adresă colegilorŭ sĕĭ următórele cuvinte:

„Étă o bombă ce ne trimitŭ revoluţionariĭ, dar care nu va face esplosie.“

Apoĭ adaogă:

„Acésta este efectulŭ esaltăriĭ ce caracterisă epoca actuală; iar în ceea ce priveşte pe Ipsilanti, acésta dovedeşte uşurinţa şi ne esperienţa juneţeĭ sale.“

Alaxandru ordonă îndată ca trimisulŭ luĭ Ipsilanti să plece înapoĭ în 24 de ore. Elŭ însăr-

cinésă dupe aceea pe Capodistria să rĕspundă luĭ Ipsilanti în numele sĕŭ, că desaprobă în modŭ solemnŭ şi radicalŭ întreprinderea sa.

Spre a se vedea maĭ bine ce temeiŭ potŭ pune Greciĭ şi toţĭ creştiniĭ din Orientŭ pe promisiunile şi pe protecţiunea Rusieĭ, reproducemŭ aci textualŭ rĕspunsulŭ ce Capodistria, în numele împĕratuluĭ Rusieĭ, dete luĭ Alexandru Ipsilanti, cu data de $^{14}/_{26}$ Martie 1821, din Laibah.

Principe,

„Priimindŭ scrisórea Vóstră de la 24 Februarie, Împĕratulŭ a simţitŭ o mâhnire cu atâtŭ maĭ profundă, cu câtŭ apreciase nobleţa simţimêntelorŭ de care i-aţĭ datŭ probe în serviciulŭ sĕŭ. Maiestatea Sa Imperială, a fostŭ prin urmare surpinsă vĕdêndu-vĕ urmândŭ esemplulŭ acelora carĭ în secolulŭ nostru caută, prin uitarea primelorŭ lorŭ datoriĭ, o fericire ce nu o póte afla de câtŭ în stricta observare a preceptelorŭ religiuneĭ şi moraleĭ.

„Strălucirea naşteriĭ Vóstre, cariera ce aĭ fostŭ îmbrăţişétŭ, justa consideraţiune ce căpătaseşĭ, totulŭ îţĭ impunea datoria a lumina despre adevĕratele lorŭ interese pe nobiliĭ Grecĭ ce-ţĭ arĕtaŭ o încredere atâtŭ de firéscă.

„Negreşitŭ, este în natura omuluĭ a dori îmbunătăţirea sórteĭ sale; negreşitŭ maĭ multe împrejurărĭ aŭ inspiratŭ grecilorŭ dorinţa de a nu rĕ-

mânea streinĭ de propria lorŭ ursită; dar óre prin revoltă şi resbelŭ civilŭ speră eĭ a realisa dorinţa lorŭ? Óre prin machinaţiunĭ obscure şi prin comploturĭ întunecóse póte spera unŭ popolŭ să învieze şi să se ridice în rîndulŭ naţiunilorŭ independente? Împĕratulŭ nu crede astŭ-felŭ. Elŭ s'a grăbitŭ a asigura grecilorŭ protecţiunea sa prin tractate încheiate între Rusia şi Pórtă.

„Astădĭ aceste avantage sunt nesocotite; căile legitime sunt părăsite; şi voĭ vĕ siliţĭ a lega numele vostru de nişte evenimente pe carĭ Majestatea Sa Imperială nu póte de câtŭ a le desaproba pe faţă.

„Rusia este în pace cu imperiulŭ Otomanŭ. Rĕscóla ce a isbucnitŭ în Moldova nu póte justifica, sub nicĭ unŭ cuvêntŭ, o ruptură între cele doă State. Ar fi dar a rupe cu guvernulŭ turcescŭ, ar fi a se purta vrăjmăşeşte cu dênsulŭ, a nesocoti credinţa tractatelor, daca Rusia ar favoriza, fie-chiar printr'o aprobare tacită, o revoltă ce are de scopŭ dărâmarea uneĭ puterĭ cu care Rusia a declaratŭ şi declară că e hotărâtă a fi în relaţiunĭ statornice de pace şi amicie.

„Apoĭ ce momentŭ aţĭ alesŭ voĭ spre a ataca Pórta? Chiar momentulŭ în care negoţiaţiunĭ, ce producŭ pe tótă ḑioa resultate fericite, încongiură acéstă pace de nuoĭ garanţiĭ; momentulŭ când cererile familieĭ vóstre eraŭ să fie satisfăcute; când ştiaţĭ că Sultanulŭ era dispusŭ a vĕ face dreptate deplină. Când cunoştéţĭ aceste împreju-

rărĭ şi maximile ce vorŭ dirige totŭ-de una politica Impĕratuluĭ, cum v'aţĭ pututŭ face ilusiune în privinţa hotărârilorŭ ce Maiestatea Sa era să ia? Cum aţĭ cutesatŭ să promiteţĭ locuitorilorŭ din Principate sprijinulŭ uneĭ marĭ puterĭ? Daca aţĭ credutŭ că puteţĭ compta pe Rusia, compatrioţiĭ voştri o vorŭ vedea nemişcată, şi peste puţinŭ eĭ vĕ vorŭ imputa acéstă procedare nesocotită; curênd veţĭ simţi tótă greutatea rĕspunderiĭ uneĭ întreprinderĭ pe care nişte pasiunĭ în delirŭ o putea consilia.

„Cu tóte astea nu este âncă prea târdiŭ pentru a reveni la raţiune şi la adevĕrŭ. Salvarea ómenilorŭ rătăciţĭ ce vĕ încongióră stă în mânele vóstre. Singurŭ le puteţĭ arĕta consecinţele uneĭ asemenea întreprinderĭ. Intórceţi-vĕ de la o asemenea orbire funestă, ca să scăpaţĭ şi voĭ pe compatrioţiĭ voştri de rĕsbunarea unuĭ guvernŭ ale căruia interese îĭ comanda a se purta fórte aspru cu voĭ.

„Nicĭ unŭ ajutorŭ directŭ saŭ indirectŭ nu puteţĭ spera de la Impĕratulŭ; căcĭ, o repetŭ, este ne demnŭ de dênsulŭ a săpa temelia imperiuluĭ turcŭ în complicitate cu o culpabilă societate secretă. Daca Rusia ar avea motive legitime de nemulţumire în contra Porţiĭ, şi daca Pórta ar refusa a vĕ satisface, daca într'unŭ cuvêntŭ întrebuinţarea forţeĭ armate ar deveni inevitabilă, numaĭ la acea forţă Impĕratulŭ ar avea recursŭ. Din contra, relaţiunĭ cu totulŭ pacifice s'aŭ sta-

bilitŭ între cele doă puterĭ, şi negocierile începute de miniştriĭ lorŭ asigură din ḑi în ḑi maĭ multŭ unŭ succesŭ fericitŭ.

„Cumpăneşte, Principe, aceste observaţiunĭ ce vĕ adreséză Impĕratulŭ şi prin care vĕ dă o ultimă probă despre bunătăţile Sale. Profită de acestŭ salutariŭ avertismentŭ. Repară rĕulŭ ce aĭ făcutŭ. Intêmpină nenorocirea ce o să atragĭ asupra frumóseĭ şi nenorociteĭ vóstre patriĭ.

„De ne veţĭ arĕta miḑlócele prin care puteţĭ face să înceteze turburările, fără a călca tractatele existente între Rusia şi Pórtă, Impĕratulŭ nu va refusa intervenirea sa pe lîngă guvernulŭ turcescŭ, angagiându-se a lua mĕsurĭ înţelepte, care să pótă readuce în Principate liniştea de care ele aŭ atâtŭ de mare nevoie. In orĭ ce altă ipotesă, Rusia nu va fi de câtŭ privitóre a evenimentelor, şi oştirile imperiale nu se vorŭ mişca din loculŭ lorŭ.

„Vĕ anunţŭ că nicĭ voĭ, nicĭ fraţiĭ voştri, nu maĭ sunteţĭ în serviciulŭ Maiestăţiĭ Sale Imperiale. Principesa Ipsilanti va continua cu tóte astea a se bucura de protecţiunea sa; iar în ceea ce vĕ priveşte personalŭ, Impĕratulŭ nu va permite în nicĭ o ipotesă a reintra în Rusia.

„Acéstă scrisóre o veţĭ priimi prin D-nu Baron de Stroganov, care, dupe ce o va comunica Porţiĭ, este autorisatŭ a v'o transmite. D. Baron

o va însoţi de consiliile ce Impĕratulŭ vĕ îndémnă ancă o dată a le urma."

Capodistrias.

Acéstă epistolă se trimise prin Stroganov, ambasadorulŭ Rusieĭ la Constantinopole, cu ordinŭ ca s'o comunice maĭ ântîiŭ cabinetuluĭ Otomanŭ, pentru a-lŭ asigura despre sinceritatea Rusieĭ. Ipsilanti o priimi oficialŭ dupe sosirea sa la Colintina.

Pentru a da o şi maĭ mare garanţie puterilorŭ cu carĭ subscrisese tractatulŭ de la Viena, Alexandru al Rusieĭ, ordonă să se publice chiar în gazetele greceştĭ de la Viena desaprobarea formală ce dedese sculăriĭ luĭ Ipsilanti.

Se maĭ îndeplini şi o mulţime de alte formalităţĭ de către agenţiĭ diplomaţĭ aĭ Rusieĭ, spre a se face bine cunoscutŭ şi în tóte ţĕrile că sculârea luĭ Ipsilanti nu era făcută prin ştirea şi impulsiunea Rusieĭ, că Ipsilanti era unŭ amăgitorŭ şi unŭ impostorŭ.

Acéstă desaprobare a luĭ Alexandru fu ca o lovitură de trăsnetŭ pentru Ipsilanti. Ea dedea Eterieĭ o lovitură mortală. Ipsilanti perduse totŭ prestigiulŭ sĕŭ, chiar în faţa Eteriştilorŭ. Afară de legiunea sacra, óstea luĭ Ipsilanti căduse într'o anarhie complectă, şefiĭ de trupe nu se maĭ înţelegeaŭ între dênşiĭ, soldaţiĭ nu maĭ ascultaŭ de şefiĭ lorŭ.

Dintr'acésta Românii cunoscură maĭ bine si-

tuaţiunea lorŭ politică. Tudor dete pe faţă modulŭ sĕŭ de acţiune care era curatŭ naţionalŭ.

Ipsilanti, rănitŭ în sufletŭ de conduita cea perfidă a Rusieĭ, îşĭ aduse aminte de cuvintele tatăluĭ sĕŭ care iĭ ḑisese: „Greciĭ să nu se razeme de câtŭ pe propriele lorŭ forţe şi să nu se încréḑă în Rusia.“

Ş'apoĭ a cuĭ era culpa daca Ipsilanti fu amăgitŭ de Rusia? Pentru ce uita elŭ istoria?!

Nu ştia elŭ că în anulŭ 1770 Rusia îndemnase pe greciĭ din Moreea să se scóle în contra turcilorŭ; că dupe pacea de la Cainargi, ea iĭ lăsase la rĕsbunarea păgânilorŭ, carĭ iĭ măcelăriră fără cruţare şi făcèndu-le alte multe neajunsurĭ?

În 1788 şi 1798, Lambru, Canzonis şi Andruzos, amăgiţĭ de emisariĭ ruşĭ, resculase pe grecĭ în contra Porţiĭ; eĭ perdură mica lorŭ flotă în bătălia de la insula Zeea; iar celebrulŭ Riga prinsŭ la Triestŭ de poliţia austriacă şi predatŭ paşiĭ de la Vidinŭ, fu ucisŭ cu alţĭ patru soţĭ aĭ sĕĭ.

Ce făcea Rusia pentru aceştĭ martirĭ, carĭ pereaŭ în numele eĭ? Nimicŭ!

---

§ VI

Boerii fugŭ în Transilvania. Consolii Rusieĭ şi Austrieĭ plécă din Bucureşti. Caimacamii luĭ Calimah se retragŭ la Rusciucŭ. Aspectulŭ Capitalii dupe fuga boerilorŭ, a consolilorŭ şi a Caimacamilorŭ. Ilarion intervine la Tudor ca să cruţe viaţa boerilorŭ. Tudor soseşte cu óstea la Bolintinu din Vale. Proclamaţia luĭ Tudor către locuitorii Capitaleĭ.

Cele doă căpeteniĭ ale revoluţiuneĭ din 1821, unulŭ românŭ néoşĭ, Tudor Vladimirescu, care ridicase peste Oltŭ stindardulŭ revoluţiuneĭ naţionale, ca să scape ţéra de grecĭ şi de ciocoĭ[1]; altulŭ fanariotŭ de sânge şi de origine, Alexandru Ipsilanti, care se pusese în capulŭ Eterieĭ la Iaşĭ, cu scopŭ de a înlesni scularea grecilorŭ de sub jugulŭ Turcieĭ, pentru a-şĭ dobândi independinţa, pornise la Bucureştĭ din doă direcţiunĭ opuse ale Principatelorŭ.

Apropierea luĭ Tudor şi a luĭ Ipsilanti de Bucureştĭ, produse panica în tótă lumea, iar maĭ cu sémă asupra boerilorŭ. Temerea boerilorŭ era îndoită: àntîiŭ pentru că audise că Tudor ar fi

1) Prin ciocoĭ, Tudor Vladimirescu înţelegea atâtŭ pe boeriĭ fanarioţĭ, creaţĭ de diferiţiĭ domnĭ fanarioţĭ şi carĭ se încuibase în ţéră, câtŭ şi pe aceĭ din vechiĭ boerĭ aĭ ţérii carĭ, adăpându-se din conrupţiunea regimuluĭ fanariotŭ şi fanariotisându-se, deveniră nişte instrumente órbe ale domnilorŭ fanarioţĭ şi jefuiaŭ şi storceaŭ ţéra maĭ rĕŭ de câţŭ grecii.

împănatŭ drumurile ce duceaŭ în Transilvania, al doilea că, ar fi hotărâtŭ să tae măcarŭ 12 boerĭ divaniţĭ. De aceea, făcêndu-şĭ pregătirile necesariĭ, eĭ trecură cu grămada în Transilvania.

Peste doă treĭ ḑile dupe fuga boerilorŭ, plecară şi consoliĭ Rusieĭ şi Austrieĭ, pe care îĭ maĭ însoţiră ăncă unŭ numĕrŭ de boerĭ. În Bucureştĭ rĕmase, Mitropolitulŭ, Episcopiĭ de Argeşŭ şi Rîmnicŭ, Vorniculŭ Grigore Bălénu, Vorniculŭ Mihaiŭ Manu, Vorniculŭ Iordache Slătinénu, Logofătulŭ Scarlatŭ Grădişténu, Vorniculŭ N. Golescu, Logofătulŭ Fotache Stirbeĭ, Logofătulŭ Alexandru Filipescu, Vorniculŭ Alexandru Nenciulescu şi alţĭ boerĭ marĭ şi micĭ. Iar paza capitaleĭ fu încredinţată luĭ Sava, care priveghea ḑioa şi nóptea pentru menţinerea ordineĭ.

Plecarea consolilorŭ determină pe caimacamiĭ luĭ Calimah şi pe Beşli-Aga să plece şi eĭ la Rusciucŭ.

Cu tótă severitatea luĭ Sava pentru menţinerea ordineĭ, turburarea era fórte mare în oraşŭ. Étă cum descrie unŭ martorŭ ocularŭ aspectulŭ capitaleĭ în acele ḑile de spaimă generală.

„Locuitoriĭ alergaŭ uimiţĭ pe strade, uniĭ cu bagagele în spinare, alţiĭ încărcândŭ în care familiile spre a fugi, alţiĭ transportândŭ în Mănăstirĭ şi pe la hanurile cele maĭ sigure lăḑile cu averea lorŭ. Prăvăliile comercianţilorŭ şi casele boerilorŭ eraŭ închise, stradele eraŭ pline de trăsurĭ cu bagage, copiĭ şi femeĭ; pânea şi carnea

lipséŭ, căcĭ tóte isnafurile încetase lucrulŭ lorŭ; banĭ nu se maĭ găsea; mulţĭ eraŭ siliţĭ a vinde obĭecte de mare preţŭ pe care le cumpăraŭ Evreiĭ şi Armeniĭ pe nimicŭ. Capitala cu o populaţiune de 90 miĭ locuitorĭ, părea pustie; pe strade se vedéŭ numaĭ vagabonḑĭ, carĭ umblaŭ dupe pléşcă, cu tótă străşnicia luĭ Sava.

„Evreiĭ, Armeniĭ şi parte din neguţătorĭ şi meseriaşĭ, lipsiţĭ de miḑlóce, se închiseră prin Mănăstirĭ, unde şedéŭ grămăḑiţĭ cu familiile lorŭ, sub corturĭ de rogojinĭ, în prada fómeĭ şi a friceĭ; ceĭ cu avere fugéŭ, uniĭ pe la Mănăstirile de prin prejurulŭ Bucureştilorŭ, alţiĭ pe la moşiĭ, ceĭ maĭ mulţĭ pe la oraşele de sub munţĭ şi în Austria.

„Adaogă la acésta asprimea timpuluĭ, unŭ timpŭ frigurosŭ, cu zăpadă, vêntŭ şi plóe; drumurile eraŭ desfundate şi pline de cete de vagabonḑĭ, carĭ prădaŭ pe călătorĭ; din acestea lectorulŭ îşĭ póte face o idee slabă de suferinţele nefericiţilorŭ locuitorĭ aĭ capitaleĭ carĭ, creḑêndŭ că a scăpatŭ de unŭ rĕŭ dedea peste altulŭ maĭ mare [1]).

Boeriĭ marĭ şi micĭ carĭ rĕmăsese în Bucureştĭ, temêndu-se de urgia luĭ Tudor, rugară pe episcopulŭ Ilarion ca să ésă inaintea luĭ Tudor la Sarmurcăşeştĭ, unde tăbărîse în nóptea de 15 Martie şi să stăruiască a-lŭ îmblânḑi ca să

1) Lettres sur la Valachie, par F. A. R. Paris 1821.

nu sacrifice pe vre-unulŭ dintr'ênşii, precum eşise vorba.

Ilarion, înduplecatŭ de rugăciunile boerilor, se duse de află pe Tudor în tabăra sa. Dupe maĭ multă ostenélă ce îşĭ dete, înduplecă pe Tudor de a renunţa la hotărîrea ce luase de a tăia câţĭ-va boerĭ cu barbă, *ca pildă pentru urmaşĭ.*

Discuţiunea dintre Ilarion cu Tudor fiindŭ caracteristică, o reproducemŭ aci în părţile eĭ esenţiale.

Dupe o lungă convorbire relativă la mişcare, Ilarion aduse vorba despre boerii divaniţĭ, de care Tudor se plângea.

— Aŭ fugitŭ mulţĭ boerĭ, Arhon Slugere, de frica dumitale, căcĭ s'a respânditŭ vorba că o să-ĭ taĭ.

— Îĭ voiŭ scurta de o palmă, pe câţĭ suntŭ boerĭ divaniţĭ, rĕspunse Tudor seriosŭ.

— Nu veĭ face acésta, Arhon Slugere, observă Ilarion cu seriositate.

— Şi cine mĕ póte opri, întrébă Tudor, încruntândŭ sprâncéna.

— Chiar interesulŭ ţĕriĭ.

— Interesulŭ ţĕriĭ este ca să scapŭ ţéra de aceĭ Balaurĭ, carĭ aŭ suptŭ sângele norodului, în unire cu Grecii, maĭ multŭ de o sută de anĭ.

— Cu acésta veĭ da pricină vrăjmaşilorŭ D-le şi aĭ ţĕriĭ ca să te inegréscă în ochiĭ Turcilorŭ şi aĭ Muscalilorŭ, luându-te dreptŭ zavergiŭ; şi nu-ţĭ veĭ ajunge scopulŭ pentru care te-aĭ scu-

latŭ; veĭ băga ţéra în robie, şi ţéra va rĕmânea iar pe mâna Grecilorŭ.

— Dar trebue pilde pentru urmaşĭ, rĕspunse Tudor aprinsŭ, plimbându-se prin camera sa pe gândurĭ.

— Asemenea pilde facŭ uneĭ ţĕrĭ maĭ multŭ rĕŭ de câtŭ bine. Ciocoiĭ trebuescŭ omorîţĭ politicesţe, iar nu trupesţe. E maĭ grea mórte pentru eĭ, cândŭ se vorŭ vedea fără privilegiurĭ şi fără slujbe, şi smeriţĭ înaintea boerilorŭ celorŭ micĭ, carĭ se vorŭ urca pe scaunele lorŭ în divanŭ, în adunare şi în slujbele cele marĭ.

— Nu trăimŭ noĭ să vedemŭ acésta; totŭ Grangoriĭ ceĭ Marĭ vorŭ fi în capulŭ bucatelorŭ; de aceea trebue omorîţĭ ca în loculŭ lorŭ să vie românĭ pătrioţĭ; o braslă nouă de boerĭ patrioţĭ.

— Mă temŭ să nu cădemŭ din lacŭ în puţŭ; şi rătăcirea cea din urmă să nu fie maĭ rea de câtŭ cea d'ântaiŭ.

— Dar bine, popo, aĭ uitatŭ ce aŭ făcutŭ aceştĭ Balaurĭ şi ţĕriĭ şi nouă tutulorŭ? Aĭ uitatŭ judecăţile şi ale mele şi ale bieţilorŭ sătenĭ, pe care le-am perdutŭ din pricina lorŭ? Nu m'aŭ îndemnatŭ eĭ óre, şi prin graiŭ şi prin scrisŭ, ca să mĕ ridicŭ cu pandurii meĭ pentru ca să scăpămŭ ţéra de liftele streine? Şi apoĭ nu totŭ eĭ mĕ făcéŭ tâlharŭ, în tóte poruncile lorŭ către ispravnicĭ, în tóte proclamaţiile lorŭ către ţéră, şi în tóte plângerile lorŭ către Paşĭ, către

Calimah, către Sultanulŭ şi către impăratulŭ Rusieĭ?

— Eraŭ siliţĭ, Arhon Sluger, ca să lucreḑe astŭ-felŭ, pentru ca să nu se deóche în ochiĭ Turcilorŭ şi aĭ Muscalilorŭ; căcĭ D-ta bine ştiĭ că revoluţiile nu le facŭ ceĭ ca d'alde eĭ, ci ceĭ ca d'alde voĭ; apoĭ daca estĭ hotărîtŭ să taĭ pe boerĭ pentru că te-aŭ necinstitŭ şi că aŭ trimisŭ óste ca să te omóre, atuncĭ cată să mĕ taĭ şi pe mine căcĭ şi eŭ am iscălitŭ multe hârtiĭ împotriva D-tale, alăturĭ cu eĭ.

— E! daca n'aĭ fi cine eştĭ, n'aĭ grige că nu te-aşĭ cruţa; dar pe lângă câţĭ-va berbecĭ graşĭ, am să taiŭ şi câţĭ-va ţapĭ.

— Să nu-mĭ aĭ blagoslovenia daca veĭ face una ca acésta. De câte-orĭ m'aĭ ascultatŭ nu te-aĭ căitŭ; ascultă-mĕ şi acum că nu greşeştĭ. Apoĭ boeriĭ ceĭ maĭ îndărătnicĭ, care póte merita să-ĭ taĭ, aŭ şters'o la sănătósa; ceĭ-ce aŭ rĕmasŭ putéŭ să fugă şi eĭ, ca ceĭ-ce aŭ dositŭ; şi daca aŭ rĕmasŭ, este că le pare bine în sufletulŭ lorŭ de ceea ce s'a făcutŭ; şi multŭ ajutorŭ ţi-aŭ datŭ pe sub mână, şi ăncă de mare folosŭ potŭ să-ţĭ fie; căcĭ eĭ vorŭ să prindă şérpele cu mâna altuia, fiindŭ că sunt fricoşĭ; dar adevĕraţiĭ boerĭ pămêntenĭ suntŭ patrioţĭ. Apoĭ, te întrebŭ, dreptŭ este ca uniĭ să scape, ceĭ maĭ vinovaţĭ póte, şi alţiĭ să fie tăiaţĭ, ceĭ patrioţĭ?

— Ceĭ ce aŭ scăpatŭ cu fuga, noroculŭ lorŭ a fostŭ. Ciobanulŭ când are să facă praznicŭ,

n'alege berbecele din turmă, îlŭ ia din grămadă.

— Arhon Sluger, te-am cunoscutŭ totŭ de una omŭ cu minte, care nu facĭ nimicŭ fără a te gândi; gândeşte-te matorŭ la urmările acesteĭ fapte nesăbuite, care de o veĭ săvêrşi, compromitariseştĭ tótă lucrarea ce aĭ începutŭ, şi vomŭ rĕmânea de sigurŭ totŭ pe mâna grecilorŭ. Dupe părerea mea eştĭ maĭ câştigatŭ daca veĭ închide pe boeriĭ cariĭ aŭ rĕmasŭ, şi-ĭ veĭ pune să iscăléscă tóte hârtiile cele de folosŭ obştescŭ; cu chipulŭ acesta cererile dumitale către norodŭ vorŭ avea maĭ multă greutate; iar pe de alta, vĕḑêndu-se compromişĭ, vorŭ fi siliţĭ să sprijine cu tărie drepturile ţĕriĭ pentru care te-aĭ sculatŭ; şi când vorŭ sosi trimişiĭ de la Pórtă, ca să se încredinţeze despre plângerile norodului, sprijinulŭ boerilorŭ într'acésta îţĭ va fi de folosŭ; căcĭ de! totŭ eĭ suntŭ stâlpiĭ ţĕriĭ; şi în ochiĭ celorŭ doă Curţĭ, glasulŭ lorŭ va fi maĭ lesne ascultatŭ de câtŭ alŭ nostru. Ştiĭ câtŭ îmĭ suntŭ de uriţĭ ciocoiĭ, în câtŭ, de aşĭ putea, i-aşĭ stinge pe toţĭ dupe faţa pămêntuluĭ, şi nu eŭ te-aşĭ opri ca să'ĭ scurteḑĭ pe toţĭ pe sub barbă; dar, în împrejurările de faţă, nu e politicŭ a face acésta. Fă-ţĭ ântâiŭ tréba cu dênşiĭ şi apoĭ ne vomŭ maĭ chibzui.

— Bine, popo, te-ascultŭ; dar sunt legatŭ de Arhiereŭ, căcĭ am făcutŭ jurămêntŭ cu arhiereŭ ca să taiŭ măcarŭ 12 din ceĭ cu barbă (proti-

pendadă), ca pildă pentru îndreptarea rĕuluĭ şi pentru urmaşĭ.

— Dar nu sunt şi eŭ Arhiereŭ? Şi ceva maĭ multŭ de câtŭ Arhiereŭ; te voiŭ deslega eŭ de jurămêntŭ; căcĭ scrisŭ este: putere aveţĭ a lega şi a deslega, în numele luĭ Isus Hristosŭ fiulŭ luĭ Dumnezeŭ.

— A! popo! ḑise Tudor oftândŭ. Aĭ să daĭ séma inaintea luĭ Dumnezeŭ că nu m'aĭ lăsatŭ să taiŭ câţĭ-va câinĭ de ciocoĭ, carĭ şi-aŭ datŭ cóstele cu lupiĭ de Grecĭ, şi aŭ ḑeciuitŭ biata turmă a norodului maĭ multŭ de 100 de anĭ.

— Fie păcatulŭ meŭ! rĕspunse Ilarion. Voiŭ da eŭ séma înaintea luĭ Dumnezeŭ! O iaŭ în sufletulŭ meŭ acésta.

— Aide, deslégă-mê de jurămêntŭ; şi fiĭ tu rĕspunḑĕtorŭ înaintea ţĕriĭ, daca va eşi altŭ-felŭ; dar ţine minte că lupulŭ îşĭ lépădă părulŭ, nu şi năravu; şi veĭ vedea ce vorŭ face câniĭ ăştia dupe mórtea mea."

În fine Tudor soseşte cu óstea sa în ḑioa de 16 Martie, la Bolintinulŭ din vale unde tăbărî ca să poposéscă. De aci elŭ trimite o proclamaţie către locuitoriĭ din Bucureştĭ. În acea proclamaţie Tudor ḑicea: că drepturile strămoşeştĭ ale poporuluĭ fiind nimicite de Domniĭ Fanarioţĭ în unire cu boeriĭ, s'a pusŭ în capulŭ poporuluĭ spre a i le redobândi; că elŭ se află în fruntea uneĭ armiĭ de 16,000 Românĭ; că districtele de peste Oltŭ până la Argeşŭ şi Teleorman sunt

în deplina luĭ supunere şi ascultare; că a întăritŭ şi a aprovisionatŭ mânăstirile cele cu posiţiunĭ strategice, etc. Dupe aceea elŭ porneşte o parte din oştire cu ordinŭ de a tăbărî în câmpia de la Cotrocenĭ şi a aştetpa acolo sosirea sa.

§ VII

Tudor în tabăra de la Cotrocenĭ. Intrarea luĭ Tudor în Bucureştĭ. Boerii cu Mitropolitulŭ vinŭ să facă actŭ de supunere luĭ Tudor. Turcii ameninţă să intre în ţéră.

Tudor vine în tabăra de la Cotrocenĭ chiar în ḑioa de 16 Martie pe séră. Óstea cu care se aşéḑă în lagărŭ se compune de vre o 5000 panduri şi de 500 arnăuţĭ aĭ luĭ Prodan şi Macedonski. Acéstă óste spori treptatŭ prin voluntariĭ ce soseaŭ rânduri, rânduri cu căpitaniĭ ce-ĭ recrutase. Acéstă oştire Tudor o numia în proclamaţia sa: *Adunarea poporului.*

În ḑioa de 17 Martie, Tudor intră călare în Bucureştĭ prin bariera podulŭ Caliţi în fruntea a 1000 de panduri voinicĭ. Dupe dênşiĭ veneaŭ arnăuţiĭ luĭ Macedonski, toţĭ călărĭ. La drépta luĭ Tudor mergea unŭ preotŭ cu crucea în mână; la stânga, locotenentulŭ sĕŭ Teodor Macedonénu. Unŭ căpitanŭ de panduri purta unŭ stégŭ de mătase, culorile naţionale.

Tudor ţinêndŭ în mână o pâne mare, simbolulŭ de abondenţă, se îndreptă spre Curtea-Veche

şi de aci spre Mitropolie. Mitropolia era ocupată de arnăuţiĭ luĭ Sava. Tudor ca să evite vre unŭ conflictŭ inutilŭ, ordonă de i se deschide porţile caseĭ Brâncovénuluĭ de sub Mitropolie. Elŭ se instalésă aci, puindŭ sentinele de pasă.

Stradele pe unde trecea Tudor, precum şi délulŭ Mitropolieĭ eraŭ pline de poporŭ care eşise să vadă pe Tudor şi pe pandurii sĕĭ, fără a se teme de nimicŭ. Căpitaniĭ luĭ Tudor străbătură capitala cetindŭ pe la rĕspântiĭ proclamaţiunea scrisă de la Bolintinŭ; iar preoţii intonaŭ imnurĭ bisericeştĭ.

Deşĭ Sava şi Tudor nu aveaŭ încredere unulŭ în altulŭ, căcĭ Sava apăra interesele domnuluĭ Calimah ce se numise de Pórtă; iar Tudor interesele Patrieĭ, totuşĭ eĭ se menagéră unulŭ pe altulŭ.

Boeriĭ, cu Mitropolitulŭ în frunte, veniră în corpore să facă actŭ de supunere luĭ Tudor pe care până ierĭ îlŭ tratase de tâlharŭ; iar astă-dĭ ilŭ salutaŭ ca pe unŭ capŭ alŭ statuluĭ. Tudor primeşte pe boerĭ cu tótă buna voinţă. Elŭ îĭ consiliasă să-ĭ dea totŭ concursulŭ lorŭ, fiind-că ridicarea poporuluĭ era pentru interesele generale ale ţĕriĭ.

Chiar în dioa sosireĭ sale, Tudor, dete ordine severe pandurilorŭ şi arnăuţilorŭ să nu comită jafurĭ saŭ desordine, sub pedépsă de mórte. Pentru a împiedica pe boerĭ de a fugi, precum şi pentru a avea de ştire la timpŭ când vorŭ trece

turciĭ în ţéră saŭ când greciĭ şi arnăuţĭ Eterieĭ ar cugeta să-lŭ atace fără de veste, Tudor puse sentinele atâtŭ pe la barierile capitaleĭ, câtŭ şi afară din capitală, spre Colentina, spre Bănésa şi spre Giurgiu.

Dar Caimacamiĭ luĭ Calimah carĭ fugise la Rusciucŭ nu staŭ în ne-activitate. Eĭ insistaŭ pe lângă Paşiĭ de la Dunăre ca să ia mĕsurĭ pentru stingerea revoluţiuneĭ în ţéră.

Peste câte-va ḑile de la sosirea sa în Bucureştĭ. Tudor priimeşte de la Solomon o stafetă însoţită de doă proclamaţiĭ, una din partea luĭ Derviş-Paşa din Vidinŭ, alta de la caimacamulŭ Şamurcaşĭ. Prin aceste proclamaţiĭ se anunţa intrarea turcilorŭ în Principate, daca nu va depune armele îndată. Tudor scrise luĭ Solomon ca să promiţă turcilorŭ că vorŭ depune armele şi se vorŭ preda toţĭ, însă maĭ târḑiŭ. Iar daca oştile turceştĭ vorŭ intra în ţéră, elŭ, Solomon, să se retragă în mânăstirile cele întărite cu óste şi cu provisiunĭ.

O altă epistolă priimeşte Tudor de la Solomon peste câte-va ḑile. În acéstă epistolă iĭ spunea că a venitŭ de la Vidinŭ Medelniceru Ión Poroinénu, ataşatŭ pe lângă Samurcaşĭ, cu scrisóre din partea Paşiĭ şi a Caimacamuluĭ. Prin acéstă scrisóre Paşa şi Caimacamulŭ ispitea pe Solomon cu totŭ felulŭ de promisiunĭ ca să se predea cu toţĭ aĭ luĭ; dar şi acéstă incercare rĕmase fără resultatŭ.

§ VIII

Tudor recunóşte guvernulŭ provisoriŭ lăsatŭ de Vodă-Şuţu şi guvernă ţéra în unire cu dênsulŭ. Petiţia locuitorilorŭ către împĕratulŭ Rusieĭ. Cartea de adeverire dată luĭ Tudor de boeriĭ ţĕriĭ. Petiţia boerilorŭ către Pórtă prin care justifică revoluţiunea luĭ Tudor.

Tudor reuşise pe deplinŭ în ridicarea revoluţiuneĭ; autoritatea sa acum se întindea peste tótă ţéra şi poporulŭ întregŭ ilŭ considera ca unŭ salvatorŭ alŭ Patrieĭ. Dar acésta nu era de câtŭ unŭ bunŭ începutŭ. Tudor trebuia să lucreze acum pe calea diplomatică ca revoluţiunea sa să se recunóscă de faptŭ împlinitŭ şi să atingă scopulŭ pentru care se ridicase.

Ca să dea guvernuluĭ sĕŭ unŭ caracterŭ legalŭ, Tudor, ascultând de consiliile luĭ Ilarion şi Brâncovénu, recunóşte guvernulŭ provisoriŭ formatŭ de Alexandru Şuţu inaintea morţiĭ sale. Elŭ înlocueşte numaĭ în acestŭ guvernŭ pe boeriĭ ce fugise cu din boeriĭ patrioţĭ carĭ rĕmăsese în ţéră, apoĭ guvernă ţéra în unire cu boeriĭ. Tudor numeşte ispravnicĭ în maĭ multe judeţe din România-Mare, şi ia mĕsurĭ pentru strângere de provisiĭ.

A recunóşte guvernulŭ numitŭ de fostulŭ domnŭ şi a guverna ţéra împreună cu dênsulŭ, a fostŭ unŭ actŭ da înaltă politică din partea luĭ Tudor, inspiratŭ negreşitŭ de Episcopulŭ Ilarion. Prin

acésta elŭ dedea mişcăriĭ sale unŭ caracterŭ de legalitate, făcêndŭ pe boerĭ solidarĭ cu poporulŭ; iar pe de alta inspira şi maĭ multŭ confienţă naţiuneĭ.

Recunoscêndŭ guvernulŭ boerilorŭ, Tudor nu avea de scopŭ a se servi cu dênşiĭ numaĭ pentru administraţia din lăuntru a ţĕriĭ. Scopulŭ sĕŭ era ca să-ĭ pue să facă óre-carĭ acte politice de o maĭ mare importanţă, elŭ voi să-ĭ facă patrioţĭ fără voia lorŭ.

La 18 Martie, Tudor pune pe boerĭ de adresésă Împĕratuluĭ Rusieĭ o petiţiune prin care justifică sculârea poporuluĭ, ca provocatŭ de jafurile şi impilările domnilorŭ fanarioţĭ, carĭ adusese pe poporŭ la culmea disperăriĭ. Spre a se vedea maĭ bine modulŭ lorŭ de a espune cestiunea, reproducemŭ aci textulŭ acesteĭ petiţiunĭ:

Sire.

„Subscrişiĭ îndrăsnimŭ a ne prosterna la piciórele tronuluĭ Maiestăţiĭ Vóstre imperiale, rugând'o ferbinte ca să bine-voiască a asculta plângerile uneĭ naţiunĭ, din norocire protectată de M. V. imperială; dar din nenorocire gemêndŭ sub jugulŭ administraţiuneĭ turco-fanarioţilorŭ din Constantinopole.

„Biata Românie gustase fericirea în ceĭ şépte anĭ aĭ resbeluluĭ din urmă, bucurându-se de vederea neînvinselorŭ trupe ale Maiestăţiĭ Vóstre ortodoxe, şi se legănase cu dulcea speranţă a

complecteĭ sale mântuirĭ; dar, vĕḑêndŭ retragerea trupelorŭ şi fiind lăsată iarăşĭ la disposiţiunea vechiuluĭ sĕŭ guvernămêntŭ, n'avea mângâiere de câtŭ în mărinimósa protecţiune a M. V. imperiale, pentru păstrarea privilegiilorŭ sale şi a buneĭ ordine în organisarea administraţieĭ sale; însă ,vaĭ totulŭ a fostŭ zădărnicitŭ! În deşertŭ consoliĭ ruseştĭ se aflaŭ faţă; fiind-că cu tóte înfocatele rugăciunĭ ale celorŭ maĭ marĭ aĭ naţiuneĭ către ospodarĭ, cu tóte legitimele observaţiunĭ ale numiţilorŭ consolĭ, cruḑiĭ ospodarĭ, cu ceĭ de pe lîngă dênşiĭ, profitândŭ de orĭ-ce ocasiune şi favorisaţĭ une-orĭ de împrejurărĭ, alte orĭ de vre-o trebuinţă a ţĕriĭ, şi-aŭ însuşitŭ ne pedepsiţĭ caracterulŭ de tiranĭ; şi purtându-se ca inamicĭ şi ca către o ţéră streină, şi bucurându-se de protecţiunea ortodoxă a M. V. imperiale, câte rele n'aŭ făcutŭ patrieĭ nóstre!

„Nedreptăţĭ şi împilărĭ nenumĕrate către sĕrmaniĭ locuitorĭ contribuabilĭ; asasinate către ceĭ maĭ de frunte aĭ naţiuneĭ; neînţelegerĭ (intrigĭ) vîrite între compatrioţĭ spre a le întórce în folosulŭ lorŭ privatŭ; desfiinţarea drepturilorŭ şi obiceiurilorŭ stabilite de anĭ ne numĕraţĭ, prin mărinimósa protecţiune a Rusieĭ; dispreţŭ la orĭ-ce dréptă observaţie, desonorândŭ şi înjuriindŭ şi esilândŭ nejudecaţĭ şi fără probe legale pe ceĭ ce făcea umbră; considerândŭ în fine ca o pradă a lorŭ acéstă nefericită ţéră, eĭ aŭ persecutatŭ totŭ, nimicindŭ orĭ-ce privilegiĭ, până când împinşĭ la disperare, ceĭ maĭ mulţĭ din nenorociţiĭ

contribuabilĭ din România mică fură siliţĭ a se revolta, ne maĭ putându suferi nedreptele şi neomenósele cererĭ şi plăţĭ.

„Subscrişiĭ, în faţa acesteĭ triste imprejurărĭ în care naţiunea îşĭ reclamă drepturileĭ eĭ pe calea uneĭ revolte, spre a nu cădea în categoria uneĭ cooperaţiunĭ sub-înţelésă, am făcutŭ totulŭ a o linişti, fără a cruţa nicĭ rugăciunĭ, nicĭ banĭ, cu speranţa d'a împăca d'o parte insurecţiunea şi despre alta d'a recurge la umanitatea M. V. imperiale, ca să aducemŭ la cunoştinţa sa şi causele şi privilegiile naţiuneĭ, tóte călcate în picióre; dar indeşertŭ, vaĭ! ne-am datŭ atâta ostenélă, fiindŭ-că nu numaĭ nu sperămŭ a linişti pe deplinŭ naţiunea, redusă la ultima disperare, dar celŭ maĭ mare pericolŭ ameninţă de obşte viaţa nóstră, căcĭ turciĭ dupe marginea Dunăriĭ, adună oştirĭ cu care să înnece ţéra, măcelărindŭ fără milă bĕtrânĭ şi flăcăĭ, până şi chiar copiĭ de ţîţă.

„În numele luĭ Dumnezeŭ, Sire, fie ca umanitatea M. V. imperiale să nu sufere stingerea nenorociteĭ nóstre patriĭ, protegétă de Î. V., şi d'aceiaşĭ religie cu dĕnsa. Bine-voiţĭ a ordona intrarea puternicilorŭ vóstre oştirĭ în nenorocita ţéră a suferindeĭ Românii, care se află în celŭ maĭ mare pericolŭ. Fie ca M. V. imperială să scape acéstă infortunată provincie ortodoxă, şi să-ĭ asigure din noŭ privilegiele şi drepturile sale, dupe mărinimósele promisiunĭ date prin ma-

nifestulŭ comandantuluĭ-şefŭ, nemuritorulŭ generalŭ Michelson, cu ocasiunea intrăriĭ trupelorŭ sale în România.

„Îndrăsnimŭ a repeta rugăciunile nóstre, Sire, şi conjurămŭ pe M. V. imperială, în numele Dumnezeuluĭ a totŭ putinte, ca să bine-voiască a scăpa câtŭ maĭ neîntârdiatŭ maĭ multŭ de unŭ milionŭ de suflete, în pericolŭ d'a fi sacrificate.

Sire,

Aĭ M. V. imperiale, prea umiliţĭ şi prea supuşĭ servitorĭ:

Grigorie Bălénu.
Mihail Manu.
Scarlat Grădişténu.
Grigore Ralea
Al. Nenciulescu.
N. Filipescu.
N. Văcărescu.
Istrate Creţulescu.
Fotache Stirbeĭ.
Alexandru Filipescu (vulpe).
Grigore Florescu.
Al. Vilara.

Bucureştĭ, 18 Martie 1821.

La 20 Martie, Tudor maĭ dete âncă doĕ proclamaţiĭ, una adresată către locuitoriĭ Capitaleĭ Bucureştĭ, iar alta către toţĭ locuitoriĭ de prin oraşe şi sate din tótă ţéra. Prin aceste proclamaţiĭ elŭ arăta âncă odată că s'a sculatŭ pentru redobândirea drepturilorŭ strămoşeştĭ pe care le-a usurpatŭ şi le-a nimicitŭ fanarioţiĭ. Elŭ în-

demna pe tótă lumea a susţine mişcarea ridicată de dênsulŭ în folosulŭ tutulorŭ. În fine elŭ declara că este decisŭ a susţine cu armele revendicarea drepturilorŭ violate ale ţĕriĭ, făcêndŭ apelŭ la toţi locuitoriĭ ce suntŭ în stare a purta o armă, ca să vie sub stindardulŭ sĕŭ.

La venirea lui Tudor în Bucureştĭ se maĭ aflaŭ aci numaĭ vre-o 60 din boeriĭ marĭ şi micĭ. Pentru a da mişcăriĭ revoluţionare o consistenţă şi maĭ mare, eĭ deteră luĭ Tudor, la 23 Martie, *o carte de adeverire*. Prin acéstă carte boeriĭ recunoşteaŭ că mişcarea liberatoruluĭ Slugeru Tudor este în interesulŭ şi folosulŭ ţĕriĭ, din care causă locuitoriĭ capitaleĭ şi ţéra întrégă, a priimitŭ pe Tudor cu braţele deschise.

Reproducem aci acestŭ actŭ pentru importanţa luĭ politică în causă :

Carte de adeverire dată Slugeruluĭ Tudor.

„În numele Prea sânţiteĭ şi nedespărţiteĭ Troiţe, unuia adevĕratuluĭ Dumnezeŭ.

„Încredinţămŭ ceĭ maĭ josŭ iscăliţĭ, cu acestŭ înscrisŭ al nostru, cum că am cunoscutŭ că pornirea Dumnéluĭ Slugeru Tudor Vladimirescu nu este rea şi vătămătóre, nicĭ în parte fie-căruia, nicĭ patrieĭ, ci folositóre şi isbăvitóre, şi noroduluĭ spre uşurinţă, pe care, ca şi pe unulŭ de binele ţĕriĭ voitorŭ, şi de trebuinţa obşteĭ noroduluĭ, l'aŭ priimitŭ tótă politia Bucureştiĭ, cu

dragŭ şi braţe deschise. Dreptŭ aceea şi ne jurămŭ din parte-ne sub aceste iscălituri, pre numele mareluĭ şi unuia adevĕratuluĭ Dumnezeŭ, că nicĭ odată nu vom cugeta împotriva vieţiĭ şi cinsteĭ Dumnéluĭ; şi ne vom uni pentru tóte bunele cugetărĭ câte se vorŭ chibzui între d-luĭ şi toţĭ ceĭ uniţĭ cu D-luĭ printr'aceste iscălituri, şi carĭ cugete se vorŭ dovedi într'adevĕrŭ că vorŭ privi, fără nicĭ o părtinire, la folosulŭ, nebântuirea, pacinica şi de cinstita petrecere a acestuĭ norodŭ al Valahieĭ, patrieĭ nóstre; iar când vomŭ urma împotrivă, şi purtându-ne cu vicleşugŭ împotriva obştesculuĭ folosŭ şi cele maĭ susŭ făgăduite, vomŭ călca vre-una dintr'ênsele, atuncĭ, ca nişte temĕtorĭ de Dumnezeŭ, şi vrăjmaşĭ aĭ patrieĭ nóstre şi bineluĭ obştescŭ, nu numaĭ înaintea înfricoşateĭ judecăţĭ să avemŭ pîră pe Dumnezeŭ şi să fimŭ lipsiţĭ de bunătăţile cereştĭ, ci şi aicĭ, judecêndu-ne de către toţĭ ceĭ înfrăţiţĭ la acéstă sfântă legătură, şi dovedindu-se prin destoinice arătărĭ învinovăţiţĭ, să ne pedepsimŭ dupe hotărîrea pravilelorŭ; şi spre încredinţare, am iscălitŭ ênşine cu mâinele nóstre.

1821 Martie 23.

Alŭ Ungrovlahieĭ Dionisie.
Gherasie Buzeulŭ.
Ilarion Argeşiŭ.
Istrate Creţulescu.
Grigorie Bălénu.
Mihalache Manu.

Gheorghe Slătinénu.
Nicolae Golescu.
Fotache Ştirbeĭ.
Ión Ştirbeĭ.
Scarlat Grădişténu.
Alexandru Filipescu.
N. Filipescu.
Al. Nenciulescu.
Al. Vilara.
N. Văcărescu.
Mih. Cornescu.
C. Golescu.
Dim. Filipescu.
Filip Lenşu.
C. Creţulescu.
Iordache Stirbeĭ.
Dionisie Fotino, serdaru.
Antonie Papazolu.
Ştefan Bujorénu.
I. Fălccianu.
Ión Cătunénu.
Răducanu Serdaru.
Manolache Nănoianu.
Alexandru Slugeru.
Mihaiŭ Pitaru.
C. Bujorénu.
Preda Săulescu.
Gheorghe Lehliu.
Ión Clincénu.
Ştefan Orăşénu.
Ión Jianu.
Alexandru Serdaru.
C. Borănescu.
Panţica Velcea.
Constantin, biv. vătafŭ iusbaşa.

C. Grecénu.
Constantin Slugeru.
Alexandru Andronescu.
Nicolae Catacaţŭ.
Ión Stolnicu.
Bănică Bălăcénu.
Ión Pitaru.
C. Andronescu.
Hristodor Serdaru.
Teodosie vel Slugeru.
Ión Lăcénu.
Nica Serdaru.
Alexie Slugeru,
Gheorghe Tufénu.
Mateĭ Grecénu, Medelniceru.

În fine, boerii maĭ adresară, la 27 Martie, şi către Pórtă o petiţie din partea poporuluĭ întregŭ. În acéstă petiţie se făcea cunoscutŭ Porţiĭ că, Tudor a venitŭ în Bucureştĭ cu unŭ numĕrŭ fórte mare de sătenĭ, că ţéra s'a sculatŭ din causa jafurilorŭ nesuferite comise de domniĭ fanarioţĭ, etc.

Reproducemŭ şi acéstă petiţie, spre a se vedea maĭ bine modulŭ cum boeriĭ interveneaŭ la Pórtă în favórea sătenilorŭ.

Petiţia către Pórtă din partea boerilorŭ în favórea insurecţiuneĭ:

Noĭ, prea plecaţĭ robĭ aĭ prea puterniceĭ împărăţiĭ, Mitropolitulŭ ţĕriĭ, Episcopiĭ, Egumeniĭ, Boeriĭ marĭ şi micĭ, căpitaniĭ, maziliĭ şi tótă

obştea locuitorilorŭ pămêntuluĭ ţĕriĭ Valahieĭ, vechiulŭ Chelerŭ împărătescŭ, cu cele până la pămêntŭ aşternute prea plecatele nóstre închinăciunĭ, facem arĕtare prea puterniceĭ împărăţiĭ, că, sosindŭ până aicĭ la Bucureştĭ Tudor Vladimirescu, însoţitŭ cu mulţime de norodŭ, cu lacrăme de umilinţă, îmbrăcaţĭ în vĕşmêntulŭ jaleĭ şi a ceĭ desĕvêrşitŭ prăpădiţĭ şi săracĭ, acum când erea vremea munciĭ câmpuluĭ, pentru jafurile ce în multe chipurĭ aŭ cercatŭ, şi pentru perderea drepturilorŭ şi a privilegiurilorŭ ce din vechime a avutŭ ţéra acésta, cu milostivire arĕtată de prea puternica împărăţie, către noĭ supuşiĭ eĭ, iar acum călcate şi ajunse maĭ cu totulŭ a se perde, nu din pricina nóstră a boerilorŭ pămêntenĭ, precum bănuia norodulŭ, ci din pricina oblăduitorilorŭ Domnĭ ce aŭ statŭ, cărora, din slăbiciune, de nevoie, trebuia să ne plecămŭ şi noĭ, supuşiĭ şi credincioşiĭ prea puterniceĭ împărăţiĭ, boeriĭ pămêntuluĭ, pentru care apururea găsind vreme de îndeletnicire, nu am încetatŭ a ne plânge către prea puternica împărăţie, precum şi acum am fostŭ siliţĭ, dupe datorie, a asculta dreptele plângerĭ ale ticălosuluĭ norodŭ, nu cu chipŭ de împotrivitorĭ către prea puternica împărăţie, ci cu chipulŭ celeĭ maĭ adêncĭ supunerĭ şi plecăciunĭ; privindŭ dar la vrednica de jale plângerea lorŭ, de patimele ce aŭ cercatŭ, şi părintésca datorie împlinindŭ, îndrăsnimŭ a face cunoscutŭ către prea puternica împărăţie

ale sale drepte rugăciunĭ, însoţite şi cu cele de înferbinţélă din partene, ca cu milostivire să ni se dea voe a arĕta maĭ pe largŭ greutăţile ce a suferitŭ acestŭ norodŭ din pricina numiţilorŭ oblăduitorĭ, şi a perderiĭ drepturilorŭ şi a privilegiurilorŭ ce din vechime a avutŭ, cu milostivire hărăzite de către prea puternica şi a nóstră hrănitóre împărăţie, rugându-ne ca şi acum să ne umbréscă cu cea deplină obicĭnuită milostivire a sa, acoperindŭ cu dènsa pe acestŭ norodŭ credinciosŭ, şi despre o parte împilatŭ, iar despre alta îngrozitŭ de întêmplările ce-ĭ potŭ să-ĭ vină asupră-ĭ, şi să se întêmpine orĭ ce năvălire; că, dupe cum ne-am încredinţatŭ chiar din cele ce am vĕdutŭ acum unŭ anŭ, ridicarea noroduluĭ nu priveşte spre împotrivire, ci spre cererea drepturilorŭ sale, care înşine noĭ vomŭ îndrăsni a le arĕta, când prea puternica împărăţie se va milostivi a ne da voe ca să facem o arĕtare ca acésta din partea supusuluĭ şi credinciosuluĭ norodŭ.

Aşteptămŭ dară cea milostivă, prea înaltă şi sântă poruncă a prea puterniceĭ împărăţiĭ.

1821, Martie 27.

---

§ IX

Ipsilanti în lagărŭ la Colintina. Greciĭ din Bucureştĭ ridică stindardulŭ libertăţiĭ. Tudor, are cu Ipsilanti o lungă şi animată esplicaţiune.

Pe când Tudor se stabilise în Bucureştĭ şi administra ţéra în unire cu guvernulŭ eĭ legalŭ, numitŭ de fostulŭ domnŭ Alexandru Şuţu, soseşte şi Ipsilanti la Colintina, în ḑioa de 25 Martie 1821, unde îşĭ aşéḑă lagărulŭ. Elŭ nu voise să se stabiléscă în Bucureştĭ, ne avêndŭ destulă încredere nicĭ în Tudor, nicĭ în Sava.

A doa ḑi dupe sosirea luĭ Ipsilanti, Mitropolitulŭ şi Boeriĭ s'aŭ dusŭ să-ĭ facă o visită de politeţă. Eĭ se plânse pentru escesele comise de arnăuţiĭ sĕĭ şi-lŭ rugară să ia mĕsurĭ ca să facă să înceteze asemenea turburărĭ. Ipsilanti promise că va pune capătŭ acestorŭ desordine, dar nu făcu nimicŭ.

Dupe venirea luĭ Ipsilanti, greciĭ carĭ se aflaŭ în Bucureştĭ se deciseră să facă o manifestare în favorulŭ Eterieĭ, ridicândŭ şi eĭ stindardulŭ libertăţiĭ. Acéstă manifestare se făcu în ḑioa de Duminică 27 Martie, cu multă pompă şi cu mare entusiasmŭ.

Ipsilanti aştepta ca Sava şi Tudor să vie să se pună sub ordinile sale, dupe cum făcuse căpitanŭ Iordache şi Farmache. Ne vĕḑêndŭ însă

nicĭ o mişcare din partea lorŭ, trimise la Sava pe secretarulŭ sĕŭ intimŭ Lassanis.

În urma esplicaţiunilorŭ ce Lassanis a avutŭ cu Sava, acesta decise a se duce la Colintina, spre a se închina capuluĭ insurecţiuneĭ greceştĭ. Elŭ se arĕtă cu totulŭ devotatŭ pentru causa Eterieĭ, risipindŭ prepusurile ce Ipsilanti concepuse în contra luĭ.

Ipsilanti invită şi pe Tudor, în doă rânduri, totŭ prin căpitanŭ Iordache, ca să mérgă la dênsulŭ; dar Tudor refusă, temêndu-se de vre o cursă. Ca să-lŭ asigure de bunele intenţiunĭ ale luĭ Ipsilanti, Sava iĭ propune să rĕmâe ca ostatice în tabăra luĭ. Atuncĭ Tudor se decise să mérgă la Colintina, unde se duse însoţitŭ de Ilarion.

Duca, unulŭ din generaliĭ luĭ Ipsilanti, iĭ propune ca să omóre pe Tudor. Ipsilanti se opune făcêndu-ĭ observaţiunĭ aspre şi amintindu-ĭ că atuncĭ ar perde şi pe Sava. Cu atâtŭ maĭ bine, respunse Duca; scăpămŭ de amêndoĭ, căcĭ amêndoĭ nu ne inspiră încredere. Ipsilanti refusă.

Aşa dar, mórtea luĭ Tudor era hotărâtă în cugetulŭ Eteriştilorŭ âncă de la finele luĭ Martie.

Nimenĭ nu póte spune într'unŭ modŭ esactŭ convorbirea ce Tudor a avutŭ cu Ipsilanti la Colintina. Vomŭ reproduce dar aci în esenţă ceea ce s'a raportatŭ din acéstă convorbire de către diferiţĭ autorĭ streinĭ şi indigenĭ, precum şi din cele raportate de martorĭ ocularĭ.

Tudor este priimitŭ de Ipsilanti cu multă politeţă şi-ĭ vorbeşte cu multă afabilitate. Dupe ce 'lŭ invită să şéḑă lèngă dênsulŭ, Ipsilanti îĭ ḑice surîḑêndŭ.

— Mĕ bucurŭ de vederea D-tale, Arhon Sluger. Unde este oştirea de 30,000 de panduri ce mĭ-aĭ promisŭ să aducĭ?

— Dar ceĭ 30,000 de ruşĭ ce luminăţia ta ni i-aĭ promisŭ în proclamaţiĭ, unde sunt? îlŭ întrébă Tudor pe acelaşĭ tonŭ.

— Muscaliĭ aŭ să vie de sigurŭ, rĕspunde Ipsilanti, îndată ce turciĭ vorŭ trece Dunărea.

— N'aŭ să vie muscaliĭ, Beizade. Turciĭ vorŭ intra în ţéră, dar ruşiĭ n'aŭ să vie să-ĭ gonéscă, căcĭ nu-ĭ lasă cele l'alte puterĭ. Tóte puterile, cu Rusia în frunte, vorŭ să sugrume revoluţiunile orĭ unde se ivescŭ. De aceea, luminăţia ta trebue să trecĭ Dunărca, cum aĭ ḑisŭ în proclamaţiile către românĭ. Noĭ îţĭ vomŭ înlesni trecerea peste Dunăre, unde creştiniĭ te aştéptă cu braţele deschise. Aşa a fostŭ înţelegerea mea cu căpitan Iordache. În Grecia este loculŭ de luptă al grecilorŭ, iar nu în România.

— Nu te înţelegŭ, Arhon Slugerŭ.

— Noĭ avemŭ doă scopurĭ cu totulŭ diferite. Dumneavóstră v'aţĭ sculatŭ ca să liberaţĭ Grecia de sub jugulŭ turcescŭ; noĭ ne-am sculatŭ ca să scăpămŭ ţéra Românéscă de domniile streine. Turciĭ sunt aliaţiĭ noştri şi nu ne putemŭ bate cu dênşiĭ. Prin eĭ sperămŭ noĭ să ne redobân-

dimŭ drepturile violate de către domniĭ streinĭ.

— Şi creḑĭ dumneata că turciĭ te privescŭ cu ochĭ maĭ bunĭ de câtŭ pe mine? Când vorŭ intra turciĭ în ţéră n'aŭ să te cruţe de locŭ, cu tóte jelbile cu genuchĭ plecate ce aĭ trimisŭ la Pórtă.

— Nu potŭ să ştiŭ cugetulŭ turcilorŭ; dar ştiŭ că noĭ nu trebue să le dămŭ pricină ca să robéscă ţéra. La casŭ de a intra Turciĭ, noĭ ne vomŭ trage în mănăstirile de peste Oltŭ, pe carĭ le-am umplutŭ cu provisiĭ şi cu Panduri. Acolo eŭ mĕ voiŭ ţine doĭ treĭ anĭ, până voiŭ căpăta drepturile ţĕriĭ. Să-ţĭ ajute şi D-tale Dumneḑeŭ să isbuteştĭ în planurile luminăţieĭ tale; dar de la Românĭ nu poţĭ aştepta nicĭ unŭ ajutorŭ. Numaĭ în Moreea poţĭ să daĭ de lucru turcilorŭ, maĭ alesŭ de se vorŭ scula Sêrbiĭ şi Bulgariĭ. Aşa e hotărârea şi părerea mea.

—Aşa dar, Arhon Slugerŭ, îţĭ calcĭ jurămêntulŭ ce aĭ datŭ luĭ căpitanŭ Iordache?

— Nicĭ de cum, Beizade. Am juratŭ să luptŭ cu panduriĭ meĭ, alăturĭ cu Sêrbiĭ şi cu Greciĭ, sub stégurile óste ĭ ruseştĭ, dupe cum ne-aĭ încredinţatŭ chiar luminăţia ta prin tóte scrisorile şi proclamaţiile. Daca veneaŭ ruşiĭ, luptamŭ cu toţiĭ în contra turcilorŭ; dar fiindŭ-că ruşiĭ nu vinŭ, noĭ nu putemŭ fi agresoriĭ turcilorŭ. Noĭ sperămŭ că plângerile poporuluĭ vorŭ fi ascultate de Inalta Pórtă, daca poporulŭ se va arĕta supusŭ. Interesele nóstre, Beizade, ne povăţuescŭ ca să

fimŭ bine cu turciĭ; iar interesulŭ Grecieĭ, este ca D-ta să trecĭ Dunărea. In Grecia este loculŭ Grecilorŭ şi în România este loculŭ Românilorŭ.

Doă săbiĭ nu încapŭ într'o técă, adaogă Tudor. Nălbitorulŭ nu póte lucra la unŭ locŭ cu cărbunarulŭ. Nu putemŭ comanda amândoĭ în acelaşĭ locŭ. Daca Măria Ta veĭ rĕmânea în ţéră, vorŭ intra Turciĭ ca să te gonéscă, ţéra va fi supusă la mare peire.

Pe când Tudor cobora scara ca să plece, Episcopulŭ Ilarion, ḑise luĭ Ipsilanti în limba grécă:

— Să mă creḑi Măria Ta, o puşcă dată în Turcĭ de catre românĭ, le va da motivŭ să robéscă ţéra şi s'o prefacă póte în paşălâcŭ, ceea ce nu creḑŭ că este în cugetulŭ Mărieĭ tale.

— N'am témă de turcĭ, căcĭ am la spate 60,000 de ruşĭ, îndată ce turciĭ vorŭ trece Dunărea.

— Să dea Dumnezeŭ! Atuncĭ fiĭ sigurŭ că şi Româniĭ vorŭ lupta alăturĭ cu greciĭ.

În urma acesteĭ întrevederĭ cu Tudor, Ipsilanti iĭ jură mórte, căcĭ îlŭ considera aliatŭ în secretŭ cu turciĭ. Totŭ de o dată Ipsilanti, prin căpitanŭ Iordache, face a se îndoi privigherea asupra luĭ Tudor, sperândŭ a pune mâna pe vre o corespondenţă cu turciĭ.

§ X

Ipsilanti renunţă de a maĭ trece Dunărea. Tudor îşĭ separă acţiunea, de a luĭ Ipsilanti şi Sava. Mitropolitulŭ şi boeriĭ închişĭ la Belvedere. Paşa de la Silistra se informéză despre starea spiritelorŭ în ţéră. Ipsilanti prinde o parte din corespondenţa luĭ Tudor cu Turciĭ.

Situaţiunea luĭ Ipsilanti devenise fórte critică în faţa uneĭ întreprinderĭ atâtŭ de cutezătóre, condusă cu atâta uşurinţă şi necumpănire. Deja, Rusia, prin desaprobarea sa formală, îĭ dedese o lovitură fatală, care îlŭ desconsiderase în ochiĭ tutulorŭ creştinilorŭ din Orientŭ. Tudor i se arătase ostilŭ şi Sava nu-ĭ inspira nicĭ o încredere. Oştirea sa din Principate, afară de batalionulŭ sacru, compusŭ din adunăturĭ şi lipsită cu totulŭ de simţimêntulŭ disciplineĭ, nu era în stare să se mĕsóre cu oştirea numerósă şi fanatică a turcilorŭ.

Tóte aceste împrejurărĭ determinară pe Ipsilanti să nu maĭ trécă Dunărea. I se păru multŭ maĭ comodŭ luĭ Ipsilanti să aştepte pe Turcĭ în Ţéra-Românéscă, de câtŭ să mérgă a-ĭ afla în ţéra lorŭ. În casŭ când turciĭ vorŭ trece Dunărea, elŭ va avea multe avantage în ţéră; ş'apoĭ totŭ îşĭ maĭ făcea ilusiunĭ că daca Turciĭ vorŭ intra în Principate, Rusia le va declara negreşitŭ resbelŭ.

Acum situaţiunea era lămurită. Treĭ factorĭ

îşĭ disputaŭ supremaţia acţiuneĭ în revoluţiunea de la 1821. Ipsilanti, care era recunoscutŭ ca căpetenie a Eterieĭ, avea pretenţiunea de a grupa sub mâna sa totŭ ce era forţă armată în ţéră, spre a putea face faţă evenimentelorŭ pe care le aştepta să-lŭ găséscă în Ţéra-Românéscă. Sava, omŭ ipocritŭ şi ambiţiosŭ, lucra prin totŭ felulŭ de intrigĭ şi cabale să triumfe causa luĭ Calimahŭ, de la care aştepta marĭ recompense, daca se va stabili ca domnŭ în Muntenia. Tudor, omŭ francŭ, loailŭ şi devotatŭ binelui generalŭ alŭ ţériĭ, inaugurase âncă de la începutŭ o politică naţională, care nu se acorda nicĭ cu interesele luĭ Ipsilanti, nicĭ cu acelea ale luĭ Sava. De acea, luândŭ în mână destinele ţériĭ sale, elŭ lucra, în acordŭ cu guvernulŭ legalŭ alŭ ţériĭ, la reuşita causeĭ sale naţionale.

Pentru ca să fie maĭ la adăpostŭ de intrigile şi mişeliile duşmanilorŭ, Tudor, pe la finele luĭ Martie, se strămută la Çotrocenĭ. Aci îlŭ însoţi Episcopulŭ Ilarion, Géni şi Chinopsi, carĭ se instalară cu Tudor în acea mânăstire.

Ilarion servea luĭ Tudor de consilierŭ intimŭ şi îĭ scria în limba francesă actele diplomatice pentru cabinetele streine. Chinopsi, în calitate de secretarŭ, scria actele publice în limba grecéscă pe care apoĭ le traducea în româneşte Petrache Poenaru. Actele destinate pentru Paşĭ şi pentru Sultanulŭ se redactaŭ de Chinopsi, apoĭ se traduceaŭ în limba turcéscă. Todor apoĭ, care era

fórte prepuitorŭ, controla acea traducţiune prin ómenĭ de încredere.

Tudor ţinea regulatŭ consiliŭ cu boerii despre afacerile ţĕriĭ, iar în specialŭ se ocupa cu marele Vistierŭ (Vulpe) pentru strângerea contribuţiunilorŭ şi aprovisionarea oştireĭ.

Deşi Tudor, când boerii veneaŭ la Cotrocenĭ pentru visită saŭ în consiliŭ, îĭ trata cu multă politeţă, le vorbia cu blândeţe şi le arăta tótă încrederea, totuşĭ boerii aveaŭ mare frică de elŭ.

Încredinţarea ce luase boerii că Ruşii nu vinŭ in ajutorulŭ Grecilorŭ; intrigile luĭ Ipsilanti şi ale luĭ Sava, deşteptase în inima lorŭ o temere şi maĭ mare despre Tudor şi despre turcĭ. Acésta îĭ decise să se retragă la Câmpu-Lungŭ, ca de aci să pótă trece maĭ cu înlesnire in Austria. Tudor, prinḑêndŭ de veste despre hotărîrea boerilorŭ, închise vre o cincĭ-spre-ḑece dintr'ênşiĭ la Belvedere, în casele luĭ Dinicu Golescu, împreună cu Mitropolitulŭ. Tudor încredinţase paḑa acestorŭ boerĭ la 300 de panduri aleşĭ, puşĭ sub comanda căpitanuluĭ Ioniţă, în care avea mare confienţă.

Tudor stăruia să convingă pe Pórtă că Românii s'aŭ sculatŭ numaĭ din causa jafurilorŭ şi apăsărilorŭ ce li se făceaŭ de către domniĭ fanarioţĭ, dar că eĭ sunt supuşĭ Porţiĭ de la care aştéptă îndreptare. În acestŭ scopŭ elŭ maĭ trimite şi alte petiţiĭ subscrise de boerĭ ca din partea ţĕriĭ, adresate către paşii dupe marginea Dunăriĭ. În acele

petiţiĭ se cerea ca Paşiĭ să trimiţă câţĭ-va Efendi credincioşĭ cunoscătorĭ de limba grecéscă saŭ română, ca să se încredinţeze că cele arătate prin petiţiunĭ sunt adevĕrate. Apoĭ eĭ să mijlocéscă la Pórtă ca să se satisfacă legitimele dorinţe ale poporuluĭ.

Aceste reclamaţiunĭ avură unŭ resultatŭ satisfăcătorŭ. Paşa de la Silistra a trimisŭ câţĭ-va Efendi să afle adevĕrulŭ. Tudor, aflândŭ despre venirea lorŭ, adûnă la sine pe toţĭ căpitaniĭ de Pandurĭ. Elŭ le dă ordinŭ ca toţĭ panduriĭ să-şĭ ascundă armele, spre a se încredinţa trimişiĭ Paşiĭ că poporulŭ s'a sculatŭ fără arme. Iar când vorŭ fi întrebaţĭ, eĭ să declare că s'aŭ sculatŭ pentru gonirea grecilorŭ din ţéră şi pentru uşurarea poporuluĭ de birurile cele grele ce îĭ apasă; să întăréscă în fine că vorŭ fi supuşĭ Porţiĭ ca şi în trecutŭ, şi că vorŭ plăti tributulŭ legiuitŭ.

Mergêndŭ la Cotrocenĭ, trimişiĭ turcĭ se plimbară prin tabără. Panduriĭ, desarmaţĭ, îĭ primiră cu strigăte de: „Să trăiască Sultanulŭ! să le facă dreptate, satisfacêndŭ dreptele cererĭ ale poporuluĭ.

Trimişiĭ Paşiĭ rĕmaseră mulţumiţĭ de primirea ce li se făcuse şi se încredinţară că adevĕrate eraŭ plângerile poporuluĭ. Eĭ promiseră că tóte cererile lorŭ se vorŭ comunica Padişahuluĭ care va face negreşitŭ îndestulare. Despărţindu-se de Tudor aceĭ trimişĭ îlŭ consiliară ca elŭ să cureţe maĭ ântâiŭ ţéra de rebeliĭ carĭ se sculaseră

cu armele în contra Turcieĭ. Cu acésta veĭ da o dovadă de credinţă către Pórtă şi veĭ atinge maĭ lesne scopulŭ ce urmăreştĭ. Tudor le rĕspunse că ia acéstă sarcină cu condiţiune însă ca Turciĭ să nu intre în ţéră. Trimişiĭ turcĭ promise a comunica tóte acestea Paşilorŭ ca şi aceştia la rândulŭ lorŭ, să le comunice la Pórtă.

Alţĭ turcĭ, trimişĭ incognito de Paşiĭ de la Vidin şi de la Rusciucŭ, se strecurară în lagărulŭ de la Cotrocenĭ, spre a afla adevĕrulŭ. Tudor care luase de ştire despre venirea lorŭ, dete căpitanilorŭ instrucţiunile de maĭ 'nainte; iar eĭ să se prefacă că nu ştiŭ cine sunt. Turciĭ se preumblară prin tabără şi îşĭ făcură observaţiunile de care aveaŭ trebuinţă.

În urma acestora, Tudor intră în corespondenţă secretă cu Paşiĭ de la Dunăre în contra Grecilorŭ şi a luĭ Sava. Ipsilanti care avea marĭ prepusurĭ asupra luĭ Tudor reuşise, prin spioniĭ ce avea între arnăuţiĭ luĭ Prodan şi Macedonski să pue mâna pe o parte din acéstă corespondenţă.

---

§ XI

Ipsilanti se amestecă în administrația țerii. Menținerea ordinei în capitală. Activitatea din tabăra de la Cotroceni. Sava voește să libereze pe boerii închiși la Belvedere.

Dupe venirea luĭ Ipsilanti la Colentina administrațiunea uneĭ părțĭ de țéră era disputată între Tudor și Ipsilanti. Tudor, precum știmŭ, numise ispravnicĭ în tóte județele țerii. Ipsilanti numise și elŭ ispravnicĭ în vre-o cincĭ județe carĭ se aflaŭ ocupate de oștirea luĭ. Locuitoriĭ din județele ocupate de Eterištĭ se plângeaŭ necontenitŭ luĭ Tudor pentru jafurile și maltratările ce sufereaŭ din partea ósteĭ nedisciplinată a luĭ Ipsilanti. Acésta sili pe Tudor să lucreze pe față în contra Eterištilorŭ.

Tudor ordonă ispravnicilorŭ sĕĭ și căpitanilorŭ de panduri ca să pedepsésca cu mórte pe făcĕtoriĭ de rele. Totŭ de odată elŭ paralisa ordinele ce dedea Ipsilanti în cele cincĭ județe ocupate de elŭ pentru banĭ și proviziunĭ, destituindŭ chiar pe ispravnicii sĕĭ. La rândulŭ sĕŭ, Ipsilanti usa de represaliĭ în contra luĭ Tudor, luândŭ provisiunile și baniĭ destinațĭ pentru óstea sa.

Ipsilanti, vecsatŭ fórte tare de conduita luĭ Tudor, trimite la dênsulŭ pe căpitanŭ Iordache, ca să-ĭ céră esplicațiĭ. Tudor îĭ rĕspunde că elŭ

şi cu Divanulŭ compunŭ guvernulŭ legalŭ al ţĕriĭ, că ordinea publică este în respunderea sa. „Doă cuţite într'o técă nu încapŭ“ adăogă Tudor. Prin urmare fiind-că muscaliĭ nu vinŭ, Ipsilanti să trécă Dunărea, precum s'a legatŭ prin proclamaţiile sale. Altŭ-felŭ Româniĭ vorŭ fi siliţĭ să gonéscă pe grecĭ din ţéră, ca să înlăture venirea turcilorŭ în ţéră şi s'o scape de robie.

Căpitanŭ Iordache plécă fórte supăratŭ pe Tudor pentru limbagiulŭ ce i-a ţinutŭ.

Pe când locuitoriĭ din judeţe sufereaŭ jafurĭ şi maltratărĭ din partea zavergiilorŭ, locuitoriĭ din capitală aveaŭ a îndura jafurile comise de vagabonḑiĭ ce se înrolaŭ sub stégulŭ luĭ Ipsilanti şi chiar din partea arnăuţilorŭ luĭ Sava.

În urma observaţiunilorŭ ce Tudor făcu luĭ Sava că nu pune tótă activitatea şi energia necesară pentru a menţine ordinea în Capitală, eĭ căḑură de acordŭ şi deteră ordinŭ ca toţĭ locuitoriĭ să se armeze şi să omóre pe orĭ-cine s'ar maĭ încerca să-ĭ jefuiască. Acésta făcu să maĭ înceteze óre-cum desordinea.

În timpulŭ acesta în tabăra luĭ Tudor de la Cotrocenĭ domnea o activitate extraordinară. Atâtŭ oştenii luĭ Tudor din tabără, câtŭ şi o mulţime de sătenĭ din comunele vecine, şi chiar arestanţiĭ de prin închisorĭ eraŭ ocupaţĭ cu săpare de şanţurĭ şi facere de meteresurĭ împrejurulŭ mănăstiriĭ Cotrocenilĭ. Sute de meşterĭ ferarĭ şi rotarĭ eraŭ ocupaţĭ, sub privegherea pandurilorŭ,

cu dregerea şi facerea de arme, precum şi cu facere de róte pentru tunurĭ.

Oştirea luĭ Tudor se esercita necurmatŭ la mânuirea armelorŭ, făcêndŭ maĭ în tóte ḑilele eserciţiĭ dupe sistemulŭ rusescŭ, ca să fie gata pentru lupta eventuală saŭ în contra grecilorŭ saŭ în contra turcilorŭ.

Sava nu înceta cu intrigile în contra luĭ Tudor. Profitândŭ de frica care intrase în inima boerilorŭ, de când Tudor îĭ secfestrase la Belvedere, elŭ le propuse ca să vie într'o nópte să-ĭ libereze. Tudor, aflândŭ despre planulŭ luĭ Sava, ordonă căpitanuluĭ Ioniţă ca să spue boerilorŭ că are ordinŭ de la Tudor, când va veni Sava ca să-ĭ ia cu forţa de acolo, elŭ să-ĭ dea, *însă maĭ scurţĭ de-o palmă.*

Când Sava se presentă într'o nópte cu 400 de arnăuţĭ la pórta caselorŭ de la Belvedere, boeriĭ alergară la pórtă şi rugară pe Sava să se tragă înapoĭ, făcêndu-ĭ cunoscutŭ că căpitanulŭ guardeĭ lorŭ de pasă are ordinŭ de la Tudor să-ĭ dea morţĭ iar nu viĭ.

Sava se întórse ruşinatŭ, frămêntându-se cu mintea să afle vre-unŭ mijlocŭ pentru a perde pe Tudor.

---

§ XII

Linia de conduită a luĭ Todor în revoluţiunea de la 1821. Asprimea luĭ Tudor pentru a impune disciplina. Tudor perde simpatia multora din ostaşiĭ sĕĭ.

Tudor, deşi dintr'o condiţiune socială fórte modestă, deşi nu avusese ocasiune să-şĭ cultive spiritulŭ prin niscar'-va studiĭ, totuşĭ era dotatŭ de la natură cu nişte calităţĭ carĭ distingŭ pe omulŭ superiorŭ de semeniĭ sĕĭ de rând.

Elŭ avea simţimêntulŭ justiţieĭ şi al cavalerismuluĭ într'unŭ gradŭ superiorŭ, avea multă tărie de caracterŭ în câtŭ nu şovăia nicĭ odată în resoluţiunile sale. Elŭ era născutŭ cu aplicaţiunĭ resbelnice. Contactulŭ cu ruşiĭ îlŭ făcuse să înţelégă importanţa disciplineĭ într'o armată, îlŭ convinsese că o armată fără disciplină este de nicĭ o valóre. Iar luptele ce a avutŭ cu turciĭ în cursŭ de maĭ mulţĭ anĭ câtŭ s'a bătutŭ sub stindardulŭ Rusieĭ, l'a făcutŭ să fie câte o dată crudŭ şi sângerosŭ.

Tudor dar, cu tótă lipsa de cunoştinţe în afaceri de statŭ, totŭ a fostŭ la înălţimea roluluĭ celŭ importantŭ ce'şĭ luase asupră. Elŭ înţelese de la începutŭ carĭ eraŭ adevĕratele interese ale ţĕriĭ, pe care ştiuse cu atâta bunŭ simţŭ să le distingă de acelea ale Eterieĭ.

La începutŭ elŭ a ştiut să profite de ajuto-

rulŭ ce i l'a datŭ Eteria prin căpitan Iordache, ca să pótă ridica peste Oltŭ stindardulŭ revoluţiuneĭ şi să-şĭ formeze apoĭ o armată naţională cu care să-şĭ susţie scopulŭ ce urmărea. Elŭ era sincerŭ şi fermŭ hotărîtŭ să se lupte cu panduriĭ sĕĭ alăturĭ cu greciĭ sub stindardulŭ rusescŭ, pentru că numaĭ astŭ-felŭ spera elŭ să redobândéscă drepturile violate ale ţĕriĭ.

Dar când Alexandru al Rusieĭ desaprobă în faţa Europeĭ pe Ipsilanti, când nu maĭ era nicĭ o speranţă de ajutorŭ muscălescŭ, când greciĭ şi româniĭ eraŭ lăsaţĭ la propria lorŭ sórtă, Tudor a ştiutŭ să separe causa Românieĭ de a Grecieĭ. Elŭ a spusŭ verde 'n ochĭ luĭ Ipsilanti: „Trecĭ Dunărea cu óstea d-tale, căcĭ acolo te chiamă interesele vitale ale Grecieĭ şi datoria D-tale. Interesele Românilorŭ diferă cu totulŭ de ale grecilorŭ şi greciĭ nu potŭ coopera cu Româniĭ pe pămêntulŭ românescŭ.“

Dar tocmaĭ acéstă declaraţiune francă şi leală a luĭ Tudor, făcu din Ipsilanti unŭ duşmanŭ al sĕŭ neîmpăcatŭ, care i-a juratŭ mórte. Elŭ nu a aşteptatŭ de câtŭ ocasiunea în care să pótă a-şĭ satisface laşa sa resbunare.

Din nefericire circumstanţele ce încongiuraŭ acţiunea luĭ Tudor eraŭ fórte dificile şi deschideaŭ o pórtă largă intrigilorŭ luĭ Sava.

Ceea ce preocupa şi frămênta maĭ multŭ cugetarea luĭ Tudor era de a ajunge să pótă menţine *ordinea publică*, prin care să garanteze ave-

rea, onórea şi viaţa cetăţenilorŭ şi prin care să inspire încredere Rusieĭ şi Turcieĭ. Dar acésta era lucru celŭ maĭ dificilŭ.

În oştirea luĭ Ipsilanti domnea desordinea şi lipsa cu totulŭ a disciplineĭ. Arnăuţiĭ luĭ Sava plătiţĭ de visterie ca să menţie ordinea, comiteaŭ multe jafurĭ şi desordinĭ. Aceste rele esemple îndemnară chiar pe panduriĭ luĭ Tudor şi pe arnăuţiĭ luĭ Macedonski şi Prodan să se dea la fapte rele şi turburătóre ordineĭ publice.

Tudor se vĕdu nevoitŭ a întrebuinţa mĕsurile cele maĭ aspre în contra tutulorŭ acelora, fie eĭ chiar Panduri d'aĭ sĕĭ, carĭ călcaŭ disciplina militară şi comiteaŭ jafurĭ. Ca să bage spaima în inima celorŭ hoţomanĭ, cum îĭ numea elŭ, Tudor spândură pe uniĭ din eĭ de nişte sălciĭ ce eraŭ în marginea taberiĭ de la Cotrocenĭ, iar pe alţiĭ îĭ sugrumă în secretŭ.

Tudor, ca să stîrpéscă năravulŭ tâlhăriilorŭ care se înrădăcinase atâtŭ de tare în inime ostaşilorŭ sĕĭ şi care îĭ compromitea causa ce apăra, fu silitŭ a merge până la cruḑimĭ.

Într'o ḑi Tudor, plimbându-se cu Ilarion prin tabără se opri într'unŭ locŭ cam obscurŭ. Aci, ridicândŭ o zeiche, lăsă să se vaḑă treĭ capete de omŭ. Ilarion înspăimêntatŭ îlŭ întrébă: „De ce 'ĭ-aĭ tăiatŭ şi ale cuĭ capete suntŭ?"

— „Suntŭ capetele a treĭ hoţomanĭ de panduri de peste Oltŭ, carĭ aŭ vêndutŭ la turcĭ vitele unorŭ sătenĭ d'aĭ lorŭ.

— Crudule! ḑise Ilarion, cum aĭ pututŭ lua viaţă de omŭ, când nu poţĭ face o muscă?

— E! popo; Nu se póte altŭ-felŭ, căcĭ o óste fără ascultare este mai rea de câtŭ o haită de lupĭ flămênḑĭ. Aceştĭ panduri pe care i-am tăiatŭ trebuia să apere pe fraţiĭ lorŭ sătenĭ, iar nu să-ĭ jefuiască. Daca de sătenĭ, fraţĭ cu dênşiĭ nu le e lorŭ milă, apoĭ ce trebue să sufere albăstrimea de la dènşii?

Pe fie-care ḑi Tudor era silitŭ să pedepséscă, de faţă saŭ într'ascunsŭ, pe ceĭ ce făcéŭ desordine.

Acéstă conduită aspră prin care Tudor credea că va putea înlătura unŭ rĕŭ vătămătorŭ causeĭ ce apĕra, rĕci inima maĭ multorŭ căpitanĭ d'aĭ sĕĭ şi chiar a multorŭ panduri carĭ până aci îĭ eraŭ fórte devotaţĭ. Acésta încurage pe duşmaniĭ sĕĭ şi-ĭ prepară peirea.

§ XIII

Turciĭ intră în ţéră. Tudor se decide a strămuta lupta cu Turciĭ peste Oltŭ. Sava se întăreşte la Mărcuţa şi Plumbuita. Protestulŭ boerilorŭ de la Belvedere. Boeriĭ de la Belvedere puşĭ în libertate.

Între acestea Turciĭ intră în ţéră. În urma atâtorŭ probe de credinţă şi devotamentŭ ce ţéra arătase către Pórtă, Tudorŭ totŭ nu putea crede că turciĭ intrase în ţéră ca duşmanĭ aĭ româ-

nilorŭ. Elŭ credea că eĭ venéŭ numaĭ în contra grecilorŭ.

Pe la finele luĭ Aprilie, Tudor primeşte o scrisóre de la Solomon prin care îlŭ anunţă că turciĭ de la Adacale, de la Cladova, de la Vidinŭ şi de la Nicopole, trecuse Dunărea şi se îndreptase spre Craiova. Aceste nuvele de la Solomon încredinţară pe Tudor că turciĭ venéŭ ca duşmanĭ aĭ Românilorŭ.

Cu câte-va ţile maĭ 'nainte de intrarea turcilorŭ în ţéră, Tudor ocupase cu pandurii sĕĭ mănăstirile Radu-Vodă, Antimulŭ, Mihaiŭ-Vodă şi Mitropolia pe care le ocupase până aci Sava. Acestŭ din urmă îşĭ concentrase óstea sa în hanurile din Şerban-Vodă şi de la Sântu Gheorghe.

Dupe ce Tudor află de trecerea turcilorŭ peste Dunăre, elŭ se înţelese cu Sava ca să-şĭ unéscă forţele spre a lupta împreună în contra turcilorŭ chiar în marginea Bucureştiuluĭ. În ţioa de 8 Maiŭ eĭ făcură sfeştanie la Mitropolie şi ridicară stindardulŭ libertăţiĭ, precum făcuse şi Eteriştiĭ.

Daca unirea ce Sava făcuse cu Tudor ar fi fost sinceră, negreşitŭ că Tudorŭ ar fi obţinutŭ bune resultate în contra turcilorŭ. Dar Tudor se încredinţă îndată că alianţa luĭ Sava era o curată perfidie. Sava voia să-lŭ trădese turcilorŭ ca şi pe Ipsilanti. Tudor dar luă hotărîrea să lucreţe singurŭ, dupe cum îlŭ va povăţui circumstanţele.

Cu tóte că Tudor făcuse tóte pregătirile ne-

cesarii pentru o luptă seriósă cu turcii; deşi lagărulŭ de la Cotroceni era bine intăritŭ, totuşi elŭ înţelese că lupta cu turcii în marginea Bucureştiului ar fi pututŭ să aibă consecinţe fórte desastróse. Atâtŭ oraşulŭ câtŭ şi locuitorii lui ar fi pututŭ să cadă prada sabiei şi focului păgânilorŭ. De aceea elŭ hotărî a se trage în mănăstirile de peste Oltŭ unde era preparatŭ pentru o resistenţă sigură şi durabilă.

Tudor îşi amână plecarea până la apropierea Turcilorŭ de Bucureşti. Acésta o făcu Tudor în scopŭ de a putea afla mai bine care avea să fie atitudinea lorŭ atâtŭ în privinţa grecilorŭ câtŭ şi a Românilorŭ.

Sava părăseşte capitala înainte de plecarea lui Tudor, întărindu-se provisoriŭ în mănăstirile Mărcuţa şi Plumbuita. Cu tóte astea elŭ lasă în Bucureşti destui păzitori ca să apere de jafuri mănăstirile sântu Gheorghe şi Şerban-Vodă, unde se adăpostise o mulţime de familii cu averile lorŭ.

La 13 Maiŭ, Tudor priimeşte ştire că Turcii de la Silistra sosiseră la Obileşti; iar la 14, că ceí de la Giurgiŭ ajunsese până la Copăceni. Tudor începe atunci a se pregăti de plecare.

Totŭ în ḑioa de 13 Maiŭ, Tudor liberésă pe boerii ce-i deţinea la Belvedere. Elŭ îi pune de subscrie unŭ protestŭ către potentaţii adunaţi la Laibah pentru violarea teritoriului românŭ de către turci, precum şi în contra jafurilorŭ şi uciderilorŭ ce comitéŭ Eteriştii. Ei îi ruga să ia în

consideraţiune dreptele plângerĭ ale ţĕrĭĭ şi să dea satisfacţiune. Tudor însărcină cu ducerea şi presentarea acestuĭ protestŭ la congresulŭ de la Laibah pe Ilarion, pe Petrache Poenaru şi pe Géni.

Despărţindu-se de boerĭ, Tudor le urésă călătorie bună să trécă in Austria. Elŭ le recomandă ca şi din Braşovŭ să lucrese cu căldură pentru dobândirea sfintelorŭ drepturĭ ale Patrieĭ.

Când Ilarion se despărţi de Tudor, acesta ĭ-a ḑisŭ coborândŭ scara de mână:

„Veĭ da sémă luĭ Dumnezeŭ că nu m'aĭ lăsatŭ să taiŭ pe câiniĭ ăştia de ciocoĭ! Măcar ḑece din eĭ aşĭ fi voitŭ să-ĭ trimiţŭ umpluţĭ cu pae, ca ploconŭ pe la împărăţiĭ. Veĭ vedea ce vorŭ face câiniĭ ăştia maĭ târḑiŭ când le-orŭ veni bine! Ţine minte vorba mea; dar totŭ amŭ omorîtŭ vre-o şépte lupĭ.

— Prea rĕŭ aĭ făcutŭ, Arhon Sluger. Omulŭ nu trebue să ridice viaţă de omŭ. Cine trage sabia de sabie va muri. Ia séma bine să nu te omóre Greciĭ.

— Lasă să mĕ omóre de vorŭ fi eĭ maĭ tarĭ. Acésta nu mĕ înfricoşéḑă. De când m'am îmbrăcatŭ cu cămaşa morţiĭ, în totŭ minutulŭ aşteptŭ mórtea.

Ceĭ doĭ amicĭ se despărţiră ca să nu se maĭ întêlnéscă de câtŭ în lumea spiritelorŭ.

La plecarea boerilorŭ, Tudor le dedese spre pasă 70 de panduri sub comanda unuĭ căpitan de încredere, care să-ĭ însoţéscă până la hotarulŭ

Austrieĭ. Acestŭ căpitanŭ însă priimise în secretŭ ordinŭ de la Tudor ca să ducă pe boerĭ la mănăstirea Cozia, iar nu la Braşovŭ. Elŭ voia cu acésta pe de o parte a se maĭ servi de eĭ, precum se servise pênă aci; iar pe de alta să-ĭ împedice de a lucra cu streiniĭ în contra intereselorŭ ţĕriĭ, dupe cum avéŭ eĭ obiceiŭ.

Boeriĭ cercară, prin rugăciunĭ şi prin banĭ să conrupă pe căpitanulŭ guardeĭ ce-ĭ însoţea ca să-ĭ ducă la Braşovŭ. Dar căpitanulŭ nu voia cu nicĭ unŭ preţŭ să înfrângă ordinulŭ şefuluĭ sĕŭ. Boeriĭ disperaţĭ cerură atuncĭ intervenirea Mitropolituluĭ. Înaltulŭ prelatŭ usă de tótă autoritatea sa spirituală, pronunţândŭ chiar anatema asupra căpitanuluĭ Pandurilorŭ, pentru a-lŭ decide să ducă pe boerĭ la hotarulŭ Austrieĭ. Căpitanulŭ asupra căruia religiunea avea o mare putere, cedésă insistenţeĭ Mitropolituluĭ.

CAP. III

A treia fasă a revoluţiuneĭ luĭ Tudor Vladimirescu.

§ I

Tudor ridică tabăra de la Cotroceni. Intrigile şi machinaţiunile luĭ Udrischi. Boeriĭ esŭ înaintea luĭ Chehaia-Beĭ. Simptome de rebeliune în armata luĭ Tudor.

În ḑioa de 15 Maiŭ, Tudor plécă de la Cotrocenĭ cu tótă óstea sa. Eliŭ avea 4000 de Panduri toţĭ bine armaţĭ şi 500 de Bulgarĭ călărĭ, sub comanda luĭ Prodan şi Macedenski. Dupe

dênsulŭ maĭ venéŭ o mulţime de care cu provisiunĭ şi cu diferite machine de resbelŭ.

Tudor, pornindŭ de la Cotrocenĭ nu apucă drumulŭ celŭ maĭ directŭ pentru a merge peste Oltŭ. Elŭ luă drumulŭ către Piteştĭ, care puse pe mulţĭ în mirare. A trece pe la Piteştĭ, Tudor se espunea la o încăerare cu ante-guarda armieĭ luĭ Ipsilanti care era comandată de căpitan Iordache. Fie-care dar se întrébă ce a silitŭ pe Tudor ca să-şi schimbe planulŭ?

Maĭ în tóte întreprinderile cele marĭ, bărbaţiĭ carĭ şi-aŭ luatŭ dificila sarcină de a le conduce, aŭ avutŭ şi rĕulŭ lorŭ geniŭ. Tudor, Ipsilanti şi Sava aŭ avutŭ, în revoluţiunea de la 1821, pe Udrischi, secretarulŭ consoluluĭ austriacŭ, o vulpe astuţiósă, mefistofeles din infernŭ.

Pe când Chehaia-Beĭ se apropia de Bucureştĭ în fruntea ósteĭ turceştĭ, Udrischi, cu geniulŭ sĕŭ infernalŭ, concepuse unŭ planŭ prin care să pérdă unulŭ printr'altulŭ, pe câte treĭ capiĭ revoluţiuneĭ din 1821. În urma corespondenţeĭ ce Tudor ar fi avut cu Chehaia-Beĭ, prin mijlocirea luĭ Udrischi, elŭ, Tudor, ar fi adoptatŭ planulŭ sĕŭ care căta să aibă de resultatŭ curăţirea ţĕriĭ de Eteriştĭ. Combinaţiunea era ca Tudor să lovéscă ante-guarda oştireĭ luĭ Ipsilanti de la Piteştĭ, pe când Sava cu turciĭ vorŭ lovi grosulŭ armateĭ Greceştĭ de la Têrgovişte, puindŭ astŭ-felŭ pe Ipsilanti între doă focurĭ.

Amêndoĭ capiĭ de armate, Tudor şi Sava, aflaŭ

în efectuarea combinațiuneĭ luĭ Udrischi avantagele lorŭ. Tudor îșĭ dicea: Odată ce țéra va scăpa de Eterișteĭ, Pórta îĭ promitea acordarea tutulorŭ cererilorŭ sale. Sava vedea în aplicarea acestuĭ planŭ posibilitatea de a perde pe Tudor, singurulŭ obstaculŭ la suirea pe tronŭ a luĭ Calimah.

Sava dar, la 16 Martie, comunică luĭ Ipsilanti scopulŭ luĭ Tudor și trimite luĭ Căpitan Iordache 400 Arnăuțĭ, pentru a-ĭ înlesni prinderea luĭ Tudor. Elŭ ênsușĭ plécă apoĭ la Tèrgovește cu restulŭ arnăuțilorŭ sĕĭ, însoțitŭ și de Buluc-Bașa Ghencea, de Mihale și de Tufecci-Bașa cu arnăuțiĭ lorŭ. Sava însă trăda și pe Tudor și pe Ipsilanti, urmândŭ orbește consiliile luĭ Udrischi.

În dioa de 16 Maiŭ, Boeriĭ rĕmașĭ în Bucureștĭ, însoțiți de Băltărețu, ca din partea comercianților, precum și de Udrischi, se ducŭ înaintea luĭ Chehaia-Beĭ la satulŭ Cățelu, unde tăbărise cu corpulŭ sĕŭ de óste. Eĭ facŭ actŭ de supunere către Pașa de la Silistra, garantândŭ cu capulŭ lorŭ despre liniștea locuitorilorŭ. Chehaia-Beĭ îĭ primește cu bună-voință, promițêndule protecțiunea sa. Elŭ apoĭ le ordonă a se întórce în Bucureștĭ și a îngriji de provisiunĭ și de conace pentru oștire, căcĭ a doua di voește să intre în Bucureștĭ.

Tudor înainta cu óstea sa pe calea Piteștilorŭ în ordinea următóre: Înainte erea pedestrimea, compusă de panduri; la mijlocŭ eraŭ tunurile; iar călărimea luĭ Prodan și Macedonski forma

arierŭ-guarda. În astă ordine călătorindŭ Tudor, ajunge peste patru ḑile la Goleştĭ.

Âncă din ḑioa când Tudor a ridicatŭ stindardulŭ revoluţiuneĭ, elŭ a recomandatŭ necontenitŭ oştenilorŭ să nu se atingă de averea cui-va şi să observe cu religiositate ordinile sale. Dar cu tóte ordinile cele severe date de Tudor, mulţĭ dintre oştenĭ se dedeaŭ la pradă şi la desordine. Tudor alergă la pedepse capitale, sperând că prin teróre să îndrepteze pe ceĭ rĕŭ nărăviţĭ.

De la Bolintinŭ până la Găeştĭ, Tudor omorâ peste doă-ḑecĭ de Panduri şi Sêrbĭ pentru jafurĭ. Alţiĭ susţinŭ că ar fi omorâtŭ 33, pe uniĭ spânḑurându-ĭ înaintea oştenilorŭ, pe alţiĭ ucigêndu-ĭ cu măciuca chiar cu mâna sa.

La poştia Cârcinovu, Tudor fu silitŭ să spânḑure şi alţĭ panduri totŭ pentru furtişaguri. Ca mĕsură maĭ eficace pentru a stârpi acestŭ rĕŭ, Tudor cere de la căpitanĭ declaraţie că nu se vorŭ maĭ întêmpla asemenea jafurĭ din partea pandurilorŭ ce comandaŭ. Vre-o patru dintre căpitaniĭ luĭ Tudor, Ión Oarcă, Ghiţă Cuţoiu, Iene Ienescu şi Ión Urdărénu, refusă de a da o asemenea declaraţiune. Eĭ rĕspundŭ luĭ Tudor că eĭ nu potŭ păḑi crângulŭ cu epurĭ, şi că Tudor n'are nevoe de înscrisulŭ lorŭ pentru a-ĭ putea ucide orĭ când ar voi.

O asemenea atitudine din partea acestorŭ căpitanĭ era o tristă simtomă de rebeliune. Tudor

îşĭ stăpâni mânia, aşteptândŭ ocasiunea favorabilă pentru a pedepsi pe aceştĭ rebelĭ, carĭ formaŭ în óstea sa o cangrenă periculósă.

§ II

Tudor cu óstea la Goleşti. Prodan şi Macedonski conspiră în contra luĭ Tudor.

În ḑioa de 17 Maiŭ, pe când oştirea tăbărâse între Găeştĭ şi Cârcinov, Tudor priimeşte o scrisóre din Piteştĭ de la căpitanŭ Iordache. Prin acea scrisóre Tudor era prevenitŭ că daca va înainta spre Piteştĭ, elŭ îlŭ va ataca cu arnăuţiĭ sĕĭ. Aprinsŭ de o legitimă indignare, Tudor citeşte acea scrisóre în auḑulŭ căpitanilorŭ sĕĭ. Apoĭ le ḑice:

„V'am spusŭ în multe rândurĭ că Iordache mĕ goneşte pe faţă şi cugetă mórtea mea. Ce este dar de făcutŭ cu omulŭ acesta? Spuneţĭ voĭ. Noĭ suntemŭ de patru orĭ maĭ tarĭ de câtŭ dênsulŭ şi avemŭ şi tunurĭ, cum cutésă elŭ să-mĭ scrie astŭ-felŭ?“

In urma consultăriĭ ce avu cu căpitaniĭ sĕĭ, Tudor trimite pe Macedonski şi pe Alexandru la căpitanŭ Iordache ca să-ĭ céră esplicaţiĭ. Dupe apusulŭ sóreluĭ, ceĭ doĭ trimişĭ aduse rĕspunsŭ că căpitanŭ Iordache are grele prepusurĭ despre credinţa luĭ Tudor şi că-lŭ aştéptă la Goleştĭ ca să se esplice împreună. Tudor âncă avea bănuelĭ

asupra luĭ Prodan şi Macedonski că ar fi în înţelegere cu căpitanŭ Iordăche.

La 18 Maiŭ, Tudor tăbără cu oştirea luĭ pe câmpia de la Goleştĭ, unde-lŭ aşteptaŭ căpitanŭ Iordache şi Farmache cu tótă céta lorŭ de Arnăuţĭ. Tudor aşéḑă oştirea sa în ordine de bătae; căpitanŭ Iordache face asemenea.

Superioritatea numĕruluĭ ósteĭ luĭ Tudor şi entusiasmulŭ Pandurilorŭ, facŭ pe Iordache să-şĭ schimbe planulŭ. Presimţindŭ că va fi învinsŭ în luptă deschisă, preferi a-şĭ ajunge scopulŭ prin trădare. Elŭ cere dar luĭ Tudor o esplicare faţă cu martorĭ. Tudor consimte. Ambele căpeteniĭ se întêlnescŭ în faţa oştilorŭ lorŭ în depărtare de o bătae de puşcă, însoţiţĭ fie-care de câţĭ-va oşteni aleşĭ.

In urma esplicaţiunilorŭ ce Tudor dete luĭ Iordache, acesta se preface cu totulŭ satisfăcutŭ. Ceĭ doĭ adversarĭ îşĭ întindŭ mâna, se sărută şi îşĭ jură din nuoŭ credinţă şi dragoste. Eĭ decidŭ ca Tudor să se oprésca la Goleştĭ ca să aştepte aci întrunirea oştireĭ sale cu a Eteriştilorŭ. Se descarcă tunulŭ celŭ mare în semnŭ de pace şi înfrăţire, se închină stégurile ambelorŭ armate şi oşteniĭ fraternisésă.

Óstea luĭ Tudor tabără apoĭ pe câmpia din faţa caselorŭ luĭ Dinu Golescu, aşeḑêndu-se în colóne şi puindŭ tunurile înaintea porţiĭ. Iar Tudor cu căpitanŭ Iordache şi Farmache şi cu parte

din căpitanĭ, se urcă în foişorŭ d'asupra porţiĭ unde mănâncă împreună.

Pe când Tudor, căpitanŭ Iordache şi ceĭ l'alţĭ se aflaŭ în pavilionŭ, vine acolo şi principele Gheorghe Ipsilanti, care maĭ întăreşte înfrăţirea între capiĭ ambelorŭ armate. Ipsilanti se întórce apoĭ la Piteştĭ, însoţitŭ de căpitanŭ Iordache şi Farmache, cu toţĭ arnăuţiĭ lorŭ. Eĭ lasă pe Macedonski ca să prepare tărîmulŭ pentru rĕpunerea luĭ Tudor. Capiĭ Bulgarilorŭ şi parte din oştenii lorŭ se aşeḑară în casele Golesculuĭ. Tudor rĕmase în foişorulŭ de d'asupra porţiĭ unde dormi doă nopţĭ.

Cu tóte legăturile de amicie ce se formase din nuoŭ prin jurămêntŭ şi prin declaraţiunĭ înscrise între Tudor de o parte, căpitanŭ Iordache şi ceĭ l'alţĭ de alta, neîncrederea rodea necontenitŭ inima tutulorŭ. Tudor maĭ perduse încredcrea şi în căpitaniĭ sĕĭ, Macedonski şi Prodan, carĭ comandaŭ trupa de bulgarĭ călărĭ, bănuindu-ĭ ca complicĭ aĭ luĭ căpitanŭ Iordache, care voia să-lŭ pérḑă.

Tudor descopere prin spionĭ că ceĭ patru căpitanĭ aĭ tĕĭ, carĭ se arĕtase rebelĭ ordinilorŭ sale, sunt în înţelegere cu arnăuţiĭ luĭ Iordache. Elŭ voi să curme de la începutŭ unŭ rĕŭ care îlŭ ameninţa, dar modulŭ cum a voitŭ a-şĭ atinge acestŭ scopŭ a fostŭ rĕŭ alesŭ şi fatalŭ pentru elŭ ênsuşĭ.

În nóptea de 19 spre 20 Maiŭ, Tudor, înso-

ţitŭ de confidenţiĭ sĕĭ, Cioranu şi Cacaleţénu şi de câţĭ-va panduri devotaţĭ din guarda sa, s'a dusŭ să visitese posturile de guardă. Aflându-se în visitarea sentinelelorŭ, ordonă să ĭ aducă pe ceĭ patru căpitanĭ. Doĭ dintr'ênşiĭ, Órcă şi Coţofénu, se ascunseră. Trimişiĭ aduse numaĭ pe Iene şi pe Urdărénu-

Tudor, însoţitŭ de ceĭ doĭ căpitanĭ şi de ómeniĭ sĕĭ, se opreşte ln dreptulŭ unorŭ sălciĭ ce se aflaŭ pe o movilă, la óre-care depărtare de foişorŭ. Aci, Tudor ordonă guardilorŭ sĕĭ să-ĭ spândure pe amêndoĭ, ca rebelĭ şi ca hoţĭ.[1]) Urdărénu este spânduratŭ de sălciĭ; dar Iene este ertatŭ în urma rugăciunilorŭ luĭ Cioranu şi Cacaleţénu. Totuşĭ Iene este legatŭ aprópe de sălciile unde se spândurase Urdărénu. Prodan, înştiinţatŭ despre acésta, alérgă de-lŭ liberéză.

---

1) Despre Urdărénu se asigură, dupe spusa luĭ Chiriacŭ Popescu, că Tudor vĕdêndŭ într'o di la Urdărénu o tavă mare de argintŭ, l'a întrebatŭ de unde o are? Urdărénu a rĕspunsŭ că de la tată-sĕŭ.

— Minţĭ, porcŭ de câine! ĭĭ observă Tudor. Tată-tĕŭ a mâncatŭ din vase de lemnŭ şi de pămêntŭ, iar nu din vase de argintŭ. O să vĕ spândurŭ hoţomanilorŭ, că nu vĕ maĭ lăsaţi de hoţii

§ III

Tudor acusatŭ că conspiră cu turciĭ în contra creştinilorŭ. Tudor, arestatŭ la Goleşti. Tudor dusŭ înaintea luĭ Ipsilanti.

În urma acestora, Tudor, se sue în foişorŭ şi se culcă. Sub foişorŭ dormiaŭ Cioranu şi Carcaleţénu. Dupe câte-va ore se adună sub foişorŭ toţĭ căpitaniĭ principalĭ aĭ ósteĭ, între carĭ, Vasile Crăpatu, Frunte Lată, Barbu Urlénu, Ghelmegénu, Ión Creţescu şi alţiĭ, toţĭ carĭ aveaŭ maĭ multă influenţă asupra Pandurilorŭ. Mulţĭ dintr'ênşiĭ eraŭ rudă cu Urdărénu. Privindŭ la cadavrulŭ sĕŭ, eĭ începŭ să murmure în contra luĭ Tudor.

Macedonski, înştiinţatŭ despre mórtea luĭ Urdărénu, vine în mĭḑloculŭ căpitanilorŭ şi le face imputărĭ amarĭ fiindŭ-că suferă să ĭ omóre ca pe cânĭ şi le ḑice că aceiaşĭ sórtă iĭ aştéptă pe toţĭ. Căpitaniĭ revoltaţĭ, rĕspundŭ că sunt la ordinile luĭ Macedonski. În urma înţelegeriĭ ce avu cu căpitaniĭ, Macedonski încalecă calulŭ şi plécă la Piteştĭ. Căpitaniĭ trădătorĭ se risipescŭ prin tabără şi începŭ propaganda între Panduri, în contra luĭ Tudor.

Tudor dormia liniştitŭ, ne ştiindŭ că mórtea sa era deja hotărâtă. Cioranu şi Cacaleţénu, auḑise totŭ ce se petrecuse, dar le fu imposibilŭ

de a putea să comunice unŭ minutŭ între patru ochĭ cu Tudor. Nicĭ unulŭ din eĭ nu avu curagiulŭ devotamentuluĭ, spre a-şĭ espune viaţa pentru a conserva ţilele atâtŭ de preţióse ale aceluia ce se devotase pentru salvarea Patrieĭ.

A doa-ḑi, 21 Maiŭ, Tudor se duce în lagărŭ, unde este încongiuratŭ de toţĭ căpitaniĭ. Elŭ înţelese greşala ce comisese în nóptea de 19—20 Maiŭ, căcĭ pe faţa tutulorŭ se citea nemulţumirea şi rĕcéla. Căpitanŭ Iordache ceru în acea ḑi luĭ Tudor o a doa întrevorbire faţă cu căpitaniĭ. Elŭ pretextă că are să-ĭ facă comunicărĭ importante în numele luĭ Ipsilanti.

Chiar în acea ḑi de 21 Maiŭ, pe la 4 saŭ 5 ore dupe amiaḑĭ, soseşte căpitanŭ Iordache din Piteştĭ, însoţitŭ de căpitanŭ Farmache, de Ghencea şi de Mihale, cu vre-o 30 de arnăuţĭ aleşĭ. Alţĭ vre-o 300 ocupase maĭ multe puncte strategice, gata să alerge la semnalulŭ ce le va da.

Căpitanŭ Iordache se urcă în foişorŭ la Tudor, urmatŭ de câţĭ-va căpitanĭ d'aĭ acestuia şi cu parte din arnăuţiĭ sĕĭ. Ceĭ l'alţĭ ocupară loculŭ sentinelelorŭ de la scară.

Venindŭ în faţa luĭ Tudor, Căpitanŭ Iordache iĭ face imputărĭ severe că şĭ-a călcatŭ jurămêntulŭ. Dupe aceea iĭ spune că este trimisŭ din partea luĭ Ipsilanti să-ĭ declare că nu maĭ are încredere într'ênsulŭ de aḑĭ înainte, căcĭ conspiră cu turciĭ în contra creştinilorŭ.

Iordache scóte din sênŭ nişte scrisorĭ trimise

de Tudor de la Goleşţĭ către Chehaia-Beĭ. Elŭ le citeşte cu glasŭ tare în auḑulŭ Pandurilorŭ.

În urmă, adresându-se către căpitanĭ, Iordache le face unŭ tabloŭ fórte coloratŭ despre conduita cea barbară cu care Tudor a tratatŭ până acum óstea şi pe căpitaniĭ eĭ. Elŭ le atrage atenţiunea că Tudor şi-a călcatŭ de maĭ multe orĭ jurămêntulŭ şi că voeşte a se servi de eĭ ca de nişte instrumente órbe pentru a-ĭ face să verse sângele creştinilorŭ, pentru apărarea cărora aŭ luatŭ armele.

Când căpitanŭ Iordache ceti mânia aprinsă pe faţă căpitanilorn şi a pandurilorŭ, le zice:

— Maĭ vreţĭ voi să fiţĭ comandaţĭ de acelŭ care vĕ omóră fără nicĭ o culpă şi nejudecaţĭ? de acela care lucréză pe ascunsŭ cu turciĭ, ca să vĕ facă să vĕrsaţĭ sângele creştinilor?

— Nu-lŭ maĭ vremŭ, rĕspundŭ toţĭ de o dată.

— Pe cine alegeţĭ să vĕ comande?

— Pe gospodin Macedonski şi pe gospodin Prodan, strigaŭ căpitaniĭ.

— Încuviinţaţĭ dar mergerea luĭ Tudor la principele Ipsilanti?

— Să mérgă! să mérgă, rĕspundŭ cu toţiĭ.

— Aidemŭ dar la principele Ipsilanti, ḑice Iordache luĭ Tudor. Şi la unŭ semnŭ datŭ, arnăuţiĭ iaŭ pistólele luĭ Tudor din cuiŭ, precum şi o pereche de dăsagĭ cu banĭ şi unŭ geamantanŭ cu haine şi hârtiĭ.

Trădatŭ de toţĭ aĭ sĕĭ, Tudor se resemnésă

şi se supune sórteĭ. Trecênd pe lângă căpitaniĭ sĕĭ, elŭ le ḑise:

„Mĕ ducŭ la Ipsilanti, căcĭ aşa aţĭ voit'o; sufletulŭ îmĭ spune că n'am să mĕ maĭ întorcŭ. De voiŭ muri, sângele meŭ caḑă asupra vóstră şi a copiilorŭ voştri.„

§ IV.

Tudor la Târgoveşte. Asasinarea luĭ Tudor.

Trădarea reuşise pe deplinŭ; Tudor era acum în ghiarele duşmanilorŭ sĕĭ. Pe la apusulŭ sóreluĭ, căpitanŭ Iordache porneşte pe Tudor la Piteştĭ pe unŭ calŭ aĭ căruĭ dîrlogĭ iĭ ţinea Ghencea, iar Tudor ţinea numaĭ căpăstru. Elŭ era escortatŭ de vre o 20 arnăuţĭ.

Tudor este pornitŭ de la Piteştĭ la Târgoveşte a doa ḑi după amiaḑĭ; iar dupe plecare sosi şi oştirea luĭ la Piteştĭ. Tudor fu pornitŭ într'unŭ căruciorŭ de poştie; lângă dênsulŭ sta unŭ Manu, adjotantŭ alŭ luĭ Ipsilanti. Dupe elŭ venea alte treĭ cărucióre de poştie; în fie-care din ele eraŭ câte doĭ arnăuţĭ armaţĭ; venea apoĭ o escortă de mavroforĭ călărĭ. Elŭ fu trimisŭ la Târgoveşte pe la Câmpu-Lungŭ.

Tudor soseşte la Câmpu-Lungŭ în murgulŭ seriĭ unde şi petrece nóptea. A doua ḑi elŭ este pornitŭ la Târgoveşte pecte muşcele, sub o escortă maĭ numerósă. Elŭ ajunge la Târgoveşte

pe la medulŭ noptiĭ, dar este opritŭ până la ḑioă de unŭ ante-postŭ alŭ ósteĭ Etəriştilorŭ. A doa ḑi, sosindŭ în marginea oraşuluĭ, Tudor este pusŭ pe unŭ calŭ ordinarŭ, cu scărĭ de lemnŭ şi legatŭ de picióre pe sub burta caluluĭ. Astŭ-felŭ străbătu elŭ vechea capitală a Românieĭ şi fu dusŭ până în curtea luĭ Ipsilanti.

Laşulŭ şi famfaronulŭ fanariotŭ, eşindŭ în foişorŭ înaintea luĭ Tudor, îlŭ insultă cu vorbe injurióse şi-lŭ trimite să-lŭ închiḑă în Metropolie, dându-lŭ sub pasa luĭ Caravia.

Étă ce ni s'a transmisŭ de scritoriĭ ceĭ maĭ bine informaţĭ, despre asasinarea luĭ Tudor:

În nóptea de 26 spre 27 Maiŭ, Orfano (chefalonitulŭ). C. Cavaleropolu (peleponesianu) şi Garnovski, adjotantulŭ luĭ Ipsilanti, s'aŭ presentatŭ în arestulŭ luĭ Tudor cerându-lŭ de la Caravia în numele luĭ Ipsilanti.

Eşindŭ cu Tudor afară din mănăstire, dupe medulŭ noptiĭ, eĭ se îndreptase spre rĕsĕritŭ, afară din şénţurile cetăţiĭ.

— Unde mĕ duceţĭ? întrebă Tudor.

— La aĭ teĭ, rĕspunse unulŭ cu ironie.

— Nu vĕdŭ eŭ că drumulŭ acesta nu duce într'acolo.

— Mergĭ înainte, iĭ rĕspunse celŭ-l'altŭ în modŭ brutalŭ.

Eĭ se oprescŭ lângă iazulŭ moriĭ, aprópe de grădina luĭ Gértoglu. Aci aşteptaŭ doĭ grecĭ, Varnava şi Parga.

Acestŭ din urmă ḑise luĭ Tudor în limba grécă.

— Sperjure, fă-ţĭ ultima rugăciune către Dumnezeŭ, pentru ertarea păcatelorŭ.

— N'aveţĭ nicĭ unulŭ din voĭ vre unŭ pistolŭ! ḑise Tudor cu resemnarea unuĭ martirŭ.

Dreptŭ rĕspunsŭ, gâziĭ luĭ Tudor începŭ a-lŭ lovi cu iataganele. Lungă şi durerósă a fostŭ agomia luĭ Tudor.

Dupe ce-lŭ omorâră, iĭ luară veşmitnele, spre a nu fi recunoscute de nimenĭ. Apoĭ îlŭ aruncară în puţulŭ luĭ Geartoglu, aruncêndŭ pămêntŭ peste dênsulŭ. Eteristiĭ se temeaŭ maĭ cu sémă de Panduri, carĭ ţineaŭ fórte multŭ la Tudor. De aceea mórtea luĭ a şi fostŭ multŭ timpŭ ţinută secretŭ.

Ragbaud (pag. 237) ḑice că Orfano a omorâtŭ pe Tudor; apoĭ la pag. 238 face Eteriştilorŭ unŭ elogiŭ fórte ironicŭ.

„N'ar trebui să impute cine-va adjotanţilorŭ „luĭ Ipsilanti că nu s'aŭ servitŭ de sabia lorŭ „în espediţiunea Grecilorŭ din România, contra „Turcilorŭ; dovadă uzulŭ ce aŭ făcutŭ de sa„bia lorŭ în casulŭ acesta."

Astŭ-felŭ peri, trădatŭ şi părăsitŭ de aĭ sĕĭ, măcelăritŭ în modulŭ celŭ maĭ laşŭ de nişte asasinĭ fanarioţĭ acelŭ Românŭ care rupsese lanţulŭ sclavieĭ ce apăsa de unŭ secolŭ asupra Românilorŭ. Perise Tudor Vladimirescu; dar elŭ aruncase deja pe pămêntulŭ Românieĭ sĕmânţa libertăţiĭ. Sângele sĕŭ fecundă acea sĕmânţă bine

făcătóre care îşĭ dete ródele sale. Mórtea sa convinse cu desăvârşire pe Turcĭ câtŭ le eraŭ de perfidĭ Greciĭ şi câtŭ de credincioşĭ Românii. Pórta dar recunoscu Românilorŭ autonomia şi drepturile lorŭ seculare.

CAP. IV

Ipsilanti, Turcii şi nimicirea Eterieĭ

§ I

Situaţiunea luĭ Ipsilanti în Eteria de la 1821. Ipsilanti cu óstea la Târgovişte. Atrocitaţile Eteriştilorŭ luĭ Ipsilanti. Anarhia în óstea eteriştilorŭ. Sava la Târgovişte.

Pâna acĭ am vĕdutŭ diferitele fase prin care a trecutŭ revoluţiunea de la 1821 şi sfârşitulŭ celŭ tragicŭ alŭ luĭ Tudor Vladimirescu. Acum vomŭ vedea care a fostŭ sórta pandurilorŭ luĭ Tudor dupe mórtea să şi care a fostŭ sórta Eterieĭ şi a capilorŭ eĭ.

Când Ipsilanti veni să se aşeḑe cu tabăra la Colintina (25 Martie), elŭ ştia deja că împĕratulŭ Rusieĭ îlŭ desaprobase în modŭ solemnŭ în tótă Europa, ştia că nu maĭ putea spera nicĭ unŭ ajutorŭ din partea Rusieĭ. Cu tóte astea, ne maĭ putêndŭ a se da înapoĭ de la o acţiune care luase proporţiunĭ atâta de pronunţate, se decise a lucra cu proprieie luĭ forţe. Elŭ totŭ îşĭ maĭ făcea ilusiunĭ că timpulŭ si împrejurările ar pu-

tea aduce vre o schimbare în politica Rusieĭ. Cândŭ însă se convinse că nu putea pune vre unŭ temeiŭ pe concursulŭ celŭ importantŭ alŭ luĭ Tudor, descuragérea luĭ fu completă. Elŭ nu se maĭ preocupa cum să învingă pe Turcĭ ci cum să pótă fugi maĭ cu siguranţă în Austria, spre a-şĭ scăpa preţiósele sale ḑile, la casŭ de pericolŭ.

Turciĭ nu trecuse încă Dunărea şi Ipsilanti, la 1 Aprilie, îşĭ ridică tabăra de la Colentina şi se retrage la Târgoveşte. Pe când Tudor guverna ţéra cu concursulŭ boerilorŭ, precum, am arătatŭ maĭ susŭ, Ipsilanti ocupa milităreşte câte-va districte precum, Dêmboviţa, Muscelu, Prahova, Secueniĭ şi Buzeŭ, avândŭ în fie-care şi câte unŭ ispravnicŭ pentru împlinirea contribuţiunilorŭ de la locuitorĭ în scopŭ de a-şĭ plăti óstea sa care jefuia şi ardea ţéra.

Nicĭ o dată biciulŭ luĭ Dumnezeŭ nu a trecutŭ maĭ distrugătorŭ peste ţéră ca în timpulŭ Eteterieĭ luĭ Ipsilanti.

Nu numaĭ Româniĭ, dar şi autoriĭ streinĭ şi chiar Greciĭ stigmatisară acele desastrurĭ carĭ amintescŭ timpiĭ de teróre aĭ Turcilorŭ şi aĭ Tătarilorŭ, care însemnase prin sabie şi focŭ trecerea lorŭ prin aceste nefericite ţĕrĭ.

Astŭ-felŭ Palasov ḑice :

„ Arnăuţiĭ luĭ Ipsilanti ş'aĭ luĭ căpitanŭ Ior-
„ dache aŭ făcutŭ marĭ rele Românilorŭ, jefuindŭ
„ omorând şi arḑendŭ totŭ pe unde treceaŭ.

Gerviniusŭ ḑice:

„Nicĭ a suta parte Turciĭ n'aŭ esercitatŭ gro-
„zăviile săvârşite de acea oştire ne disciplinată,
„compusă din gunóele tutulorŭ naţiunilorŭ, căcĭ
„ceĭ oneştĭ eraŭ în fórte puţinŭ numĕrŭ; toţĭ se
„credeaŭ fraţĭ şi căpitanĭ şi de aci proveneaŭ
atâtea desordine."

Rabbe, în memoriulŭ luĭ Raybaud, ḑice:

„Pe când Ipsilanti mânca, bea şi danţa la cu-
„artierulŭ generalŭ, oştirea luĭ jefuia ţĕra; pro-
„visiile nu se plăteaŭ şi capiĭ făceaŭ o scanda-
„lósă consumaţie, unŭ luxŭ de mâncare ne a-
„uḑitŭ, numaĭ din spinarea betuluĭ ţĕranŭ."

Ĕtă ce ḑicŭ şi istoriciĭ grecĭ.

Teodor Csenu ḑice:

„Căpitaniĭ şi ostaşiĭ luĭ Ipsilanti eraŭ nesu-
„puşĭ, neînfrânaţĭ şi încuragéţĭ la hrăpirĭ; era
„biciulŭ luĭ Dumnezeŭ pentru oraşele şi satele
„pe unde tăbăraŭ.

Fotino ḑice:

„Suferinţele Românilorŭ din partea Grecilorŭ
„nu le póte spune condeiulŭ; iar dedulcirea lorŭ
„la jafurĭ făcea pe Eteriştĭ a perde din vedere
„scopulŭ pentru care luase armele."

În oştirea Eterieĭ domnea cea maĭ completă anarhie. Nimenĭ nu maĭ recunoştea nicĭ o autoritate. Soldaţiĭ, lipsiţĭ de orĭ-ce sentimente de disciplină, nu se maĭ supuneaŭ ordinilorŭ şefilorŭ lorŭ. Între capiĭ Eteriştilorŭ intrase intriga şi desbinarea. Generalismulŭ Ipsilanti se incongiura

de nişte intimĭ ca Orfano, Lassani şi Scufu, carĭ se mâncaŭ între dênşiĭ ca cânii. Acela care avea maĭ multă influenţă asupra luĭ Ipsilanti era Lasani, secretarulŭ sĕŭ intimŭ. Totŭ acesta suflă discordia între Cantacuzino şi Ipsilanti care îĭ luă comanda batalionuluĭ sacru şi o dete luĭ Caravia.

Indignatŭ de a vedea pe Ipsilanti sub influenţa luĭ Lassani, pe unŭ brigantŭ ca Duca la comanda oştireĭ şi pe Caravia comandantulŭ batalionuluĭ, sacru, principcle Cantacozino părăseşte Tîrgoveştea la 9 Maiŭ.

„Cu astŭ-felŭ de ómenĭ al cărora nume min-„jaşte hârtia, zice Laurenson, se încongiura ge-„neralismulŭ ósteĭ independenţeĭ Greciei“.

Când sosi ştirea despre trecerea turcilorŭ în ţéră, o mulţime de Eteriştĭ desertară; iar când la 10 Maiŭ, Ipsilanti priimi ştirea positivă că turciĭ sunt aprópe de Bucureştĭ, toţĭ Eteriştiĭ fură coprinşĭ de spaimă.

La 16 Maiŭ, Sava plecă şi elŭ la Tîrgoveşte cu 1000 de arnăuţĭ călărĭ bine echipaţĭ. Duca se afla tăbărîtŭ la Băicoiŭ lăsândŭ strejí la Ploeştĭ, la Câmpina şi la Mărginenĭ şi trimiţêndŭ spionĭ la Bucureştĭ ca să-ĭ raportese despre mişcările turcilorŭ.

Sava tăbărâse maĭ ântâiŭ la comuna Văcareştiĭ de lângă Tîrgoveşte. Dupe aceea elŭ se întări în mănăstirea Mărgineni, de unde scóse pe arnăuţiĭ luĭ Farmache. Când însă, la 25 Maiŭ, fu chematŭ să vie în ajutorulŭ grecilorŭ, elŭ stătu

nemişcatŭ intăritŭ în mănăstire ca într'o cetate.

La 26 Maiŭ, Ipsilanti îlŭ chémă pentru a doa óră, spuindu-ĭ că turciĭ se apropie de oraşŭ. Sava în locŭ să rĕspunḑă la apelulŭ luĭ Ipsilanti scrie luĭ Duca să vie cu óstea sa la Mărginenĭ ca de acolo să pornéscă împreună la Tîrgoveşte. Duca, bănuindŭ buna luĭ credinţă, refusă de a merge; dar spre a-ĭ sonda ĭntenţiunea, elŭ îĭ adresésă o epistolă prin care îlŭ întrébă: Ce gândeşte elŭ despre mişcările turcilorŭ? şi ce ar fi de făcutŭ. Sava, inspiratŭ negreşitŭ de Udrischi care-lŭ însoţise, ca un Mefistofeles în mănăstirea Mărginenĭ, îĭ rĕspunse într'unŭ modŭ apocalipticŭ: „Lupta este inevitabilă, victoria este la norocŭ „şi să ne vedemŭ sănătoşĭ“.

Acésta dete îndestulŭ să se înţelégă Eteriştilorŭ că nu avéŭ nimic de aşteptatŭ de la Sava.

§ II

Chehaia-Beĭ aşéḑă lagărulŭ la Colintina. Primele lupte ale Eteriştilorŭ cu Turciĭ. Eteriştiĭ părăsescŭ Tîrgoveştea. Sava şi căpitaniĭ sĕĭ se închină turcilorŭ. Luptele luĭ Solomon cu Turciĭ la satulŭ Clenam, la Cireşŭ şi la Zăvidenĭ. Dupe uciderea luĭ Tudor mare parte din Panduri se întorcŭ la casele lorŭ. Solomon trece în Transilvania.

Chehaia-beĭ intrase în Bucureştĭ la 17 Maiŭ aşeḑêndu şĭ óstea în lagărŭ la Colintina. La 25 Maiŭ elŭ porneşte spre Tîrgoveşte în fruntea uneĭ

óste de 6000 călăreţĭ turcĭ şi 4000 pedeştri, avêndŭ de călăuză pe Enache Băltăreţu. Pentru paza Bucureştiuluĭ Chehaia-beĭ lăsase pe Tagîr-Aga cu 300 turcĭ şi pe Slugeru Alecu Aslanoglu.

Chehaia-beĭ îşĭ împărţise óstea în doă corpurĭ ordonândŭ ca să înainteze una la drépta şi alta la stânga, spre a ataca anti-guarda luĭ Ipsilanti. În ḑioa de 27 Maiŭ, Ipsilanti ordonă luĭ Ión Colocotroni şi luĭ Gherasie Orfano să se aşeḑe la mănăstirea Nucetu cu parte din oştire; iar luĭ Duca, lângă o pădure la Cornăţelŭ.

Duca, care avea sub comanda sa 400 de arnăuţĭ şi 25 de Albanesĭ, se bătu cu turciĭ vre-o doă ore în pădurea Cornăţelŭ. În astă luptă se ucidŭ şi se rănescŭ vre-o 15 turcĭ. Victoria ar fi fostŭ de sigurŭ a Eteriştilorŭ; dar Duca, spăimêntatŭ de numĕrulŭ turcilorŭ, dete semnalulŭ de retragere.

Lupta fu multŭ maĭ seriósă la mănăstirea Nucetu; ea ţinu de la răsăritulŭ sóreluĭ pênă dupe amiaḑĭ. Dintre turcĭ căḑuse peste o sută, morţĭ şi răniţĭ şi fórte puţinĭ dintre Eteriştĭ. Dar Orfano, spăimêntatŭ şi elŭ de numĕrulŭ turcilorŭ şi sfîrşindŭ şi muniţia, părăseşte mănăstirea. Ión Colocotroni şi Lahini eraŭ fortificaţĭ în mănăstire cu 300 ostaşĭ. Eĭ se luptară pênă la apusulŭ sóreluĭ, dar sfîrşindŭ şi eĭ muniţiunile, fugiră nóptea la Tîrgovişte.

Ipsilanti voia să reîncépă lupta a doua ḑi, însă ceĭ doĭ comandanţĭ se opuseră, adresândŭ luĭ Ip-

silanti vorbe impertinente. În nóptea de 28 Maiŭ se ţine unŭ consiliŭ de resbelŭ în care se decide ca Eteriştiĭ să trécă cu tótă óstea la Rîmnecu-Vîlci unde, ajutaţĭ de situaţia locurilorŭ şi de óstea luĭ Tudor, vor lupta maĭ cu succesŭ în contra turcilorŭ.

Óstea se împarte în doă corpurĭ; unulŭ sub comanda luĭ Duca, celŭ-l'altŭ sub comanda luĭ Ipsilanti, Caravia, Orfano şi alţiĭ. Acestŭ din urmă corpŭ căta să trécă la Piteştĭ, spre a se uni acolo cu corpulŭ luĭ Duca, cu al luĭ căpitanŭ Iordache şi cu al luĭ Hagi-Prodan. Corpulŭ luĭ Duca trebuia să vie la Piteştĭ pe drumulŭ Găeştilorŭ. Dar Duca, Gheorghe Manu şi alţĭ comandirĭ fugiră din Piteştĭ în Transilvania.

La 29 Maiŭ, Chehaia-beĭ intră în Tîrgoveşte care era deşartă de locuitorĭ. Óstea sa se aşedă în tabără pe câmpia de la Susenĭ. În acea ḑi Ghencea merge de se închină luĭ Chehaia cu câţĭ va ostaşĭ d'aĭ luĭ Savă. A doa ḑi, Sava cu Deli-Başa Mihale şi cu Ciuciuc Ciolacŭ, însoţiţĭ de Udrischi şi de Tagîr-Aga, vine în fruntea a 1000 de Arnăuţĭ şi Albanesĭ călărĭ şi se închină luĭ Chehaia-beĭ care îĭ primeşte cu multă bună-voinţă.

Peste câte-va ḑile Chehaia-beĭ plécă cu tótă óstea la Piteştĭ, în góna rebelilorŭ. Dar la Găeştĭ află că Ipsilanti trecuse Oltu. Tot aci elŭ priimeşte ordinŭ de la paşa de la Silistra să mérgă îndată la Bucureştĭ să guvernese ţéra până la

venirea nouluĭ domnŭ. Chehaia dă comanda a 3000 turcĭ luĭ Siricoglu care împreună cu óstea luĭ Sava, să se ducă în góna rebelilorŭ.

Âncă de pe la începutulŭ luĭ Martie, Tudor numise pe Solomon ca comandantŭ supremŭ al Oltenieĭ şi îlŭ trimisese la Craiova ca să observe de acolo mişcările Turcilorŭ şi să le oprésică trecerea peste Dunăre. Pe lângă óstea sa de Panduri, i se maĭ dete de Tudor âncă vre-o sută de Sârbĭ şi Arnăuţĭ.

Către finele luĭ Aprilie Turciĭ de la Adacale, de la Cladova, de la Vidinŭ, de la Rahova şi de la Nicopole trecuseră Dunărea. Óstea otomană de la Vidinŭ, care trecuse în România pe la Calafat, era precedată de o ante-guardă de 200 turcĭ.

Panduriĭ de la Calafatŭ se retragŭ la satulŭ Clenovulŭ. Aci eĭ se unescŭ cu céta luĭ Anastasie Mihaloglu de 150 bulgarĭ şi Panduri şi aştéptă sosirea turcilorŭ. Păgâniĭ nu întârdiază de a veni. Revoluţionariĭ se luptă cu multă vitejie. Ca la 130 turcĭ cadŭ morţĭ şi răniţĭ. Din partea creştinilorŭ căḑură numaĭ doĭ morţĭ şi 16 răniţĭ. Turciĭ carĭ scăpase, ca la 70, se închise în biserica satuluĭ. Încongiuraţĭ acilea de Solomon, turciĭ se predară si se liberară fără arme,

O altă cétă de turcĭ se lovescŭ cu Solomon, la Cireşŭ; dar şi aci turciĭ sunt învinşĭ.

Dupe maĭ multe alte victoriĭ, tóte aceste cete de rebelĭ, în numĕrŭ ca la 650 Panduri ames-

tecaţĭ cu Bulgarĭ şi cu grecĭ sub comanda luĭ Solomon, Mihaloglu, Zotu Diamandi şi alţiĭ, pornescŭ către Rîmnicu-Vîlci spre a aştepta acolo pe Tudor, despre care aflase că a plecatŭ cu tótă óstea sa din Bucureştĭ ca să vie peste Oltŭ. La 26 Maiŭ, tótă acéstă óste tabărĭ pe nişte déluri la satulŭ Zăvideniĭ, ca la ḑece chilometre departe de Drăgăşanĭ, stând gata de luptă.

Turciĭ sosescŭ şi eĭ îndată dupe aceea. Solomon care avea comanda generală, aprinsŭ de foculŭ juneţeĭ şi basatŭ pe vitejia Pandurilorŭ sĕĭ, ese din posiţiunea sa cea avantajósă şi se cobóră în câmpŭ luciŭ ca să atace pe duşmanĭ. Turciĭ, în numĕrŭ ca la 3000 avêndŭ şi tunurĭ, punŭ óstea luĭ Solomon la mijlocŭ.

Solomon a înţelesŭ îndată marea greşală ce a comisŭ de a-şĭ abandona posiţiunea strategică ce ocupa. Dar unŭ vitézŭ căpitanŭ ştie totŭ de una să ésă dintr'o situaţiune dificilă. Solomon ordonă îndată Pandurilorŭ să spargă rîndurile turcilorŭ. Panduriĭ animaţĭ de vocea căpitanuluĭ lorŭ, îşĭ facŭ locŭ cu iataganulŭ printre păgânĭ şi îşĭ redobândescŭ posiţiunea de maĭ 'nainte, perḑêndŭ ca la 100 dintr'ênşiĭ. Eĭ continuară lupta cu succesŭ până în nópte, dupe care trecură la Rîmnecŭ.

Pe când Tudor, trădatŭ de aĭ sĕĭ murea la Tîrgoveşte de mânele grecilorŭ perfiḑĭ şi asasinĭ pe care Patria sa îĭ nutrise şi îĭ adăpostise atâta

timpŭ, Solomon şi Pandurii sĕĭ făcéŭ minunĭ de vitejie peste Oltŭ, fără să ştie nimicŭ de calamitatea ce-ĭ lovise.

Îndată dupe arestarea luĭ Tudor la Goleştĭ şi predarea luĭ în mânele Eteriştilorŭ ca să-lŭ ducă la Tîrgoveşte, Pandurii luĭ de la Goleştĭ fură coprinşĭ de o căinţă plină de remuşcare. Descuragéţĭ de perderea căpetenieĭ lorŭ şi ne avêndŭ nicĭ o confienţă în căpitaniĭ Grecĭ şi sêrbĭ carĭ trebuia să-ĭ comande, eĭ începură a deserta cu cîrdulŭ spre a se întórce pe la casele lorŭ. Astŭfelŭ din 4000 de Panduri ce veniseră cu Tudor la Goleştĭ nicĭ pe jumĕtate nu rĕmăsese ca să continue lupta cu păgâniĭ.

Desertoriĭ carĭ se întórseră peste Oltŭ, deteră alarma despre prinderea luĭ Tudor. Acésta demoralisă fórte mult şi pe Pandurii luĭ Solomon şi aĭ celorŭ-l'alţĭ căpitanĭ şi începură şi eĭ să se întórcă pe la casele lorŭ.

Pe când Solomon se afla âncă la Râmnecŭ priimeşte o scrisóre de la Ipsilanti şi căpitanŭ Iordache, trimisă prin curierŭ înadinsŭ. Prin acea scrisóre pe de o parte îĭ lăuda vitejia cu care s'a luptatŭ în contra Turcilorŭ, iar pe de alta îĭ anunţa că Tudor este prisonierulŭ lorŭ şi-lŭ invită să vie acolo cu óstea sa pentru a lupta împreună în contra Turcilorŭ.

Solomon rĕmase înmărmuritŭ la acéstă nuvelă; dar când peste treĭ ḑile află şi despre asasinarea luĭ Tudor, hotărîrea luĭ fu luată. Elŭ adună

la sine pe toţĭ căpitaniĭ sĕĭ, le face cunoscută nefericirea ce i-a lovită şi-ĭ întrébă daca maĭ trebue să lupte în contra Turcilorŭ alăturĭ cu Greciĭ.

Căpitaniĭ rĕspundŭ cu toţiĭ că eĭ nu se batŭ sub Ipsilanti, că eĭ aŭ familiĭ în ţéră şi nu vorŭ a le espune la robia Turcilorŭ. Prin urmare eĭ conchidŭ ca să se întórcă prin pădurĭ în sênulŭ familiilorŭ lorŭ. Solomon care aprobă hotărîrea lorŭ, plécă la Cozia însoţitŭ de maĭ mulţĭ Panduri. Aci elŭ asigură pe toţĭ că Muscaliĭ nu vinŭ să se bată cu turciĭ. De la Cozia Solomonŭ, însoţitŭ de vre-o 50 Panduri devotaţĭ, trece în Austria de unde se întórce tocmaĭ în August 1826.

§ III

Ipsilanti trece cu óstea peste Oltŭ la Rîmnicŭ. Bătălia de la Drăgăşanĭ. Mavroforiĭ. Alexandru Ipsilanti fuge în Transîlvania.

Dupe fuga sa din Tîrgovişte (28 Maiŭ) Ipsilanti trece la Câmpu-Lungŭ, iar de aci la Argeşŭ. Ipsilanti dă comanda batalionuluĭ sacru fratelui sĕŭ Necolae; iar elŭ, unindu-se cu corpulŭ luĭ Căpitanŭ Iordache, plécă la I Iunie spre Rîmnicu-Vîlci.

Ante-guarda ósteĭ luĭ Ipsilanti trecuse deja Oltu pe la finele luĭ Maiŭ; iar Ipsilanti cu corpulŭ armateĭ soseşte în marginea Oltuluĭ la 3 Iunie, de unde apoĭ la 4 Iunie trece Oltu şi se aşéḑă la Rîmnecŭ.

Dupe trecerea luĭ Solomon în Austria, parte din panduriĭ sĕĭ carĭ maĭ voiaŭ să continue lupta cu turciĭ, se puseră sub comanda luĭ Mihaloglu. Când se auḑi despre sosirea luĭ Ipsilanti peste Oltŭ, bucuria fu generală, căcĭ toţĭ credeaŭ că elŭ vine cu Muscaliĭ. Dar când Panduriĭ vĕḑură că nicĭ Tudor nu era cu Ipsilanti, eĭ se întristară şi se descurajară fórte multŭ.

Vre-o 40 de panduri, maĭ toţĭ căpitanĭ d'aĭ luĭ Tudor adresară luĭ Ipsilanti o petiţiune prin care iĭ cereaŭ să le dea pe Tudor, la vocea căruia eĭ se sculase şi în care aveaŭ mare încredere. Ipsilanti se afla fórte turburatŭ la cetirea acesteĭ petiţiĭ; dar sperândŭ că va putea amăgi pe Panduri, le ḑise: că Tudor este chematŭ în Rusia de împĕratulŭ Alexandru, că va trimite petiţia lorŭ acolo şi Tudor nu va întârḑia să vie.

Căpitaniĭ nu numaĭ că înţeleseră viclenia Fanariotuluĭ, dar se şi convinseră că Tudor era deja rĕpusŭ, dupe cum se auḑise din svonŭ publicŭ. Acésta făcu pe mulţĭ panduri ca să deserteze.

Una din bătăliile cele maĭ însemnate ale Eteriştilorŭ, dar totŭ de odată şi cea maĭ nefericită care merită a fi menţioată, este aceea de la Drăgăşénĭ. La 6 Iunie, o óste de 2000 turcĭ ocupase Drăgăşéniĭ. Căpitanŭ Iordache luase posiţie pe o movilă d'asupra oraşuluĭ Drăgăşéniĭ, pentru a apăra unŭ podŭ peste unŭ locŭ băltosŭ;

iar N. Ipsilanti şi Caravia se aşeḑară în faţa Drăgăşénilorŭ, la marginea unuĭ şanţŭ ce se lega cu podu.

Oştirea Eteriştilorŭ, afară de panduri, numĕra ca la 5000 pedestri, 2500 călăreţĭ şi 5 tunurĭ. Turciĭ eraŭ numaĭ vre-o 2000 şi fără tunurĭ. În ḑioa de 7 Iunie se începură escarmuşurile, ocupându-se de posiţiunile favorabile pentru a pune pe turcĭ la mijlocŭ.

Tóte disposiţiunile eraŭ bine luate şi victoria ar fi încoronatŭ coragiulŭ creştinilorŭ, daca Caravia, aflându-se în stare de beţie, nu ar fi atrasŭ desastru asupra ósteĭ creştine.

Comandantulŭ turcilorŭ, Carafeiz, care se întărise în Drăgăşénĭ, deduse focŭ la maĭ multe case, ca să pótă opera fără obstacolŭ. Caravia, care era cu capulŭ aprinsŭ de bĕutură, luă acestŭ incendiŭ ca unŭ semnŭ de fugă al turcilorŭ. În furia luĭ cea necumpătată, Caravia, comandă celorŭ 800 călăreţĭ ce avea sub dênsulŭ să trécă podulŭ. Turciĭ carĭ veniseră pe josŭ la luptă se retrag d'ânaintea furieĭ duşmanuluĭ. Caravia luândŭ acéstă stratagemă a turcilorŭ dreptŭ frică, dă şi maĭ multŭ năvală asupra lorŭ. Dar turciĭ încălecând iute pe caĭ, daŭ năvală asupra Mavroforilorŭ şi le face o confusiune teribilă.

N. Ipsilanti ne putândŭ opri pe Caravia de la atacul sĕŭ celŭ necumpănitŭ, este nevoitŭ să intre în luptă cu batalionulŭ Sacru. Turciĭ

din Drăgăşénĭ, chemă în ajutorŭ pe turciĭ din mănăstirile, Şerbăneştiĭ, Strejeştiĭ şi Manu şi punŭ pe gónă trupa luĭ Caravia.

Timpulŭ era fórte ploiosŭ, dar Mavroforiĭ se luptară vitejeşte; cu tóte astea eĭ fură învinşĭ şi puşĭ pe gónă. Mavroforiĭ ar fi fostŭ esterminaţĭ până la unulŭ, daca nu venea căpitanŭ Iordache să oprésca pe turcĭ din gónă şi să le dea pasŭ să fugă. N. Ipsilanti scăpă ca printr'o minune; Caravia doseşte din luptă, iar oşteniĭ luĭ se risipescŭ prin munţĭ.

Victoria strălucită ce turciĭ câştigase pe neaşteptate asupra Eteriştilorŭ, plóia care îmuiase prafulŭ de puşcă, care făcuse drumurile impracticabile, fuga luĭ Caravia şi risipirea ósteĭ sale, înfrângerea batalionuluĭ sacru, perderea totală a muniţiuneĭ, fură atâtea cause carĭ nu maĭ permiseră reînceperea lupteĭ a doa ḑi, dar care puse capătŭ campanieĭ eteriştilorŭ din România.

Pe când batalionulŭ sacru şi cea-l'altă óste a Eterieĭ mureaŭ ca eroĭ şi ca victime inocente pe câmpulŭ de bătae de la Drăgăşénĭ, *vitézulŭ* generalisimŭ Alexandru Ipsilanti, sta în depărtare de treĭ ore de câmpulŭ lupteĭ!

Mulţĭ din Eteriştĭ carĭ scăpaseră prin fugă de iataganulŭ păgânuluĭ se retrăseseră în mănăstirea Cozia. Ipsilanti vine şi elŭ aci la 29 Iunie însoţitŭ de fraţiĭ şi favoriţiĭ seĭ. Ipsilanti şeḑu la Coḑia patru ḑile. În acestŭ intervalŭ elŭ trimise pe secretarulŭ sĕŭ Lassani la vama aus-

triacă ca să obţie permisiunea de a trece în Austria. Dupe ce Ipsilanti dobândi permisiunea de trecere, fugi într'o nópte cu favoriţiĭ sĕĭ peste graniţă, lăsândŭ pe toţĭ ceĭ-l'alţĭ în voia întêmplăriĭ.

Astŭ-felŭ îşĭ îndeplini Alexandru Ipsilanti înnalta misiune ce-şĭ impusese de a libera Grecia de sub jugulŭ pâgânilorŭ. Elŭ a începutŭ ca unŭ fanfaronŭ şi a terminatŭ ca unŭ laşŭ aventurarŭ.

§ IV

Căminarulŭ Sava.

Sava dă gónă Eteriştilorŭ în unire cu turciĭ. Sava, Ghencea şi Mihale asasinaţĭ de Chehaia-Beĭ. Terórea în Bucureştĭ. Lupta eroică a luĭ Anastasie himariotu. Pórta recunóşte Românilorŭ dreptulŭ de a-şi alege pe Domnŭ. Banulŭ Grigore Ghica numitŭ Domnŭ alŭ Munteniei.

Âncă de la ridicarea stindarduluĭ revoluţiuneĭ, Sava jucase unŭ rolŭ de duplicitate. Elŭ se dedea când de partida luĭ Tudor când de a luĭ Ipsilanti; dar în inima sa Sava trăda pe amêndoĭ. Dupe mórtea luĭ Tudor Sava avea să înşele numaĭ pe Ipsilanti, până a veni momentulŭ favorabilŭ ca să-şĭ rupă masca.

Am vĕdutŭ că la 16 Maiŭ, Sava plecase cu óstea luĭ la Tèrgoveşte ca să se pue sub ordinile luĭ Ipsilanti. Dar în locŭ de a face acésta,

elŭ tăbărâse maĭ ântêiŭ la comuna Văcăreştiĭ de lângă Têrgoveşte, apoĭ se întărise cu tótă óstea sa în mănăstirea Mărgineni, aşteptândŭ în reservă cursulŭ evenimentelorŭ pentru a lua hotărîre decisivă. Acéstă ḑi nu întârḑie multŭ.

Când armia turcéscă se apropiase de Têrgoveşte, Ipsilanti chemase în doĕ rînduri (la 25 şi 26 Maiŭ) pe Sava ca să vie cu óstea sa în ajutorulŭ Eteriştilorŭ; dar elŭ rĕmăsese impasibilŭ la aceste călduróse apelurĭ.

Dupe plecarea luĭ Ipsilanti cu tótă óstea din Têrgoveşte ca să mérgă peste Oltŭ, spre a lupta maĭ cu succesŭ în contra turcilorŭ, Save mersese de se închinase cu tótă óstea sa (30 Maiŭ) luĭ Chehaia-beĭ, care ocupase Têrgoveştea. Acum Sava îşĭ trăsese linia sa de conduită; elŭ se pusese sub stindardulŭ Semiluneĭ pentru a se bate în contra creştinilorŭ, cu speranţă că prin turcĭ îşĭ va satisface aspiraţiunile ambiţióse de care se nutrea.

În noua situaţiune în care intrase, Sava, ca toţĭ renegaţiĭ, trebuia să dea turcilorŭ dovadă de bună credinţă, de devotamentŭ şi de vitejie. Elŭ dar, împreunându-şĭ óstea cu a luĭ Sericoglu căruia Chehaia-beĭ iĭ dedese sub comandă 3000 de turcĭ, plécă în góna creştinilorŭ.

În marginea Dâmboviţeĭ, Sava ajunge de pe urmă postŭ-guarda luĭ Ipsilanti. Vre-o 60 de Mavroforĭ se înecară în Dâmboviţa, voindŭ să scape

de mórte; vre-o 20 alţiĭ cadŭ în mânele duşmanilorŭ. Sava le tae capetele pe care le trimite luĭ Chehaia-beĭ, ca să se recomande.

Sava luându-se în góna luĭ Ipsilanti care trecuse Oltulŭ, sosi tocmaĭ dupe învingerea Eterişţilorŭ la Drăgăşénĭ. Elŭ nu avea acum de câtŭ să urmăréscă sfarămăturile ósteĭ Eteriştilorŭ carĭ dupe fuga luĭ Ipsilanti rătăceaŭ prin munţĭ şi se adăposteaŭ prin mănăstirĭ şi prin alte locurĭ strategice.

Sava află că serdarulŭ Iamandi se întărise în mănăstirea Cozia cu 160 Panduri şi Bulgarĭ bine armaţĭ, avêndŭ şi doĕ tunurĭ rĕmase de la Ipsilanti. Sava reclamase onórea ca elŭ singurŭ să învingă şi să prinda pe acestŭ căpitanŭ de insurgenţĭ. Iamandi, luptându-se vitejeşte doĕ dile, causă marĭ perderĭ în arnăuţiĭ luĭ Sava. Acesta vêdêndŭ că este dificilŭ a învinge pe Iamandi cu armele, alérgă la mijlóce viclene.

Sava adreséză o scrisóre luĭ Iamandi, dânduĭ-o peste zidŭ într'unŭ proţapŭ. În acea scrisóre elŭ promitea luĭ Iamandi cu jurămêntŭ libertatea sa şi a pandurilorŭ sĕĭ, daca se va preda; în fine elŭ îĭ maĭ promitea şi păstrarea ranguluĭ sĕŭ de Kîrc-serdar. Iamandi încredêndu-se în promisiunile luĭ Sava, se predă cu tótă óstea. Dar, Sava, uitându-şĭ jurămêntulŭ, îlŭ predă în mânele turcilorŭ.

Iamandi cu 70 de panduri şi bulgarĭ este tri-

misŭ în Bucureşti la Ghehaia-beĭ. Acesta îĭ trimite la Silistra, apoĭ la Constantinopole, unde fură toţĭ măcelăriţĭ.

De la Cozia Sava se duce la Aninósa, apoĭ în alte locurĭ în góna pandurilorŭ şi a grecilorŭ. Dupe ce Sava împreună cu Sericoglu curăţiră ţéra de rebelĭ, eĭ primiră ordinŭ de la Chehaia-beĭ pe la finele luĭ Iulie ca să vie în Bucureştĭ, spre a fi recompensaţĭ pentru serviciile lorŭ.

Sava soseşte în Capitală la 5 Augustŭ şi trage dreptŭ la casa sa din tabacĭ. Elŭ era însoţitŭ de 300 arnăuţĭ pe care îĭ dete în cuartirŭ în suburbia Olarĭ şi Potropopu. Alţĭ vre-o 600 arnăuţĭ rĕmaseră la Ciorogârlă.

Sâmbătă la 6 Augustŭ Sava se presintă la Chehaia-beĭ împreună cu Delibaşa Mihale şi cu Ghencea. Eĭ sunt priimiţĭ cu tóte onorurile unorŭ Agale. Dupe aceea Chehaia-beĭ îĭ învită pentru a doa ḑi spre a fi îmbrăcaţĭ cu caftanŭ din ordinulŭ Sultanuluĭ.

Duminică, 7 August, pe la orele 10, Sava, indemnatŭ de Udriski, se duce la Chehaia-beĭ. Elŭ era călare într'unŭ costumŭ strălucitŭ, însoţitŭ de Ghencea şi Mihale şi de 25 arnăuţĭ din ceĭ maĭ bravĭ. Chehaia-beĭ avea cuartirulŭ sĕŭ în casa luĭ Belu. În curtea aceleĭ case staŭ înşiruiţĭ ca la 300 turcĭ armaţĭ; eĭ priimiră pe Sava cu onorurile militare. De ambele laturĭ ale scăriĭ precum şi în sala din capulŭ scăriĭ eraŭ înşiruiţĭ turcĭ armaţĭ de amêndoĕ părţile.

Pe când Sava, însoţitŭ de Ghencea şi Mihale se găteaŭ să intre în camera luĭ Chehaia-beĭ, se aude o detunătură de puscĭ. Sava cade mortŭ îndată; Mihale se apără cu sabia până în capulŭ scăriĭ unde cade mortŭ, iar Ghecea, voindŭ să sară pe feréstră, cade străpunsŭ de maĭ multe glónţe.

Când se auḑi pocnetulŭ armelorŭ din sală, turciĭ carĭ eraŭ în curte începŭ măcelulŭ asupra arnăuţilorŭ luĭ Sava. Din 25 numaĭ doĭ scapară. Eĭ alergară să dea de ştire camaraḑilorŭ lorŭ, despre trădarea turcilorŭ.

Mórtea luĭ Sava se respândi în tótă Capitala ca prin electricitate. Chehaia-beĭ temèndu-se ca Arnăuţiĭ lu Sava să nu se scóle cu armele ca să rĕsbune mórtea şefuluĭ lorŭ, promise turcilorŭ sĕĭ câte o mahmudea (25 leĭ) pentru fie-care capŭ de arnăutŭ. Atuncĭ terórea cea maĭ înfricoşétă domnea pe tóte stradele Bucureştilorŭ.

În cursŭ de treĭ ore câtŭ a duratŭ acéstă orgie de sânge, multe capete creştine aŭ căḑutŭ sub paloşulŭ păgânilorŭ. Turciĭ, coprinşĭ de dorinţa câştiguluĭ, tăia capulŭ orĭ-cuĭ îĭ eşia înainte, fie arnăutŭ saŭ nu, şi alerga la paşa ca să-şĭ priiméscă mahmudéoa. În maĭ puţin de treĭ ore o piramidă înfiorătóre se făcuse la scara caseĭ unde şedea Chehaia-beĭ. Câud se numerară capetele din care se formase acea piramidă, se vĕḑu că numĕrulŭ lorŭ era de treĭ orĭ maĭ mare de câtŭ numĕrulŭ arnăuţilorŭ luĭ Sava.

Înspăimêntaţĭ de acestŭ flagelŭ care căḑuse

asupra locuitorilorŭ Capitaleĭ, Băltăreţu, Udriski şi câţĭ-va boerĭ curagioşĭ alergară la Chehaia-beĭ şi-ĭ cerură să facă să inceteze aceste cruḑimĭ îngrozitóre. Chehaia, convinsŭ şi elŭ de abuzulŭ ce se făcuse, dete îndată ordinŭ prin pristavĭ ca nimenĭ să nu maĭ aducă vre-unŭ capŭ de omŭ, sub pedépsă de mórte.

Arnăuţiĭ luĭ Sava, terorisaţĭ prin asasinarea şefilorŭ lorŭ şi prin proscripţiunea capetelorŭ lorŭ, nu maĭ cugetară de câtŭ cum să-şĭ scape viaţa prin fugă. Uniĭ fugiră prin viile d'împrejurulŭ Bucureştilorŭ, alţiĭ se ascunseră prin pivniţĭ şi prin podurile caselorŭ; iar vre-o 30, cu Anastasie Himariotulŭ în frunte se închiseră în turla bisericiĭ Oltenĭ.

Aci eĭ ţinură o ḑi şi o nópte o luptă crâncenă cu 200 turcĭ ce aveaŭ şi doĕ tunurĭ. Arnăuţiĭ, ca să atragă pe turcĭ aprópe de dênşiĭ, aruncaŭ josŭ vasele şi ornamentele bisericeĭ asupra cărora turciĭ alergaŭ cu grămada ca să le adune. Arnăuţiĭ descărcaŭ armele asupra lorŭ şi iĭ seceraŭ ca iarba.

În fine Turciĭ isbutiră cu cele doă tunurĭ să aprinḑă turla şi uşile bisericeĭ. Arnăuţiĭ, vĕḑêndu-se la estremitate şi fiind-că isprăvise şi praful de puşcă, hotărâră să móră ca eroĭ. Eĭ îşĭ puseră iataganele îu gură şi-şĭ luară pistólele în mânĭ, apoĭ deschiḑêndŭ uşile bisericeĭ fără veste, sloboziră maĭ ântâiŭ pistólele în grămada Turcilorŭ, făcêudŭ unŭ golŭ simţitorŭ şi puindu-ĭ unŭ

momentŭ în învĕlmăşélă. Dupe aceea cu iataganele în mână măcelăriră pe Turcĭ până ce forţele se sleiră şi cădură cu armele în mână.

Din ceĭ 30 de Arnăuţĭ numaĭ doĭ putură scăpa cu viaţă; iar numĕrulŭ Turcilorŭ morţĭ şi răniţĭ se urca la vre o 800 sute.

Pe la finele luĭ Septembrie se dete amnistie generală. Cu tóte astea, prin abusŭ, totŭ maĭ continuară uciderile în contra celorŭ bănuiţĭ ca rebelĭ, până la finele luĭ Octombrie.

În fine revoluţiunea era învinsă cu desăvârşire şi ţéra trebuia acum să intre în starea eĭ normală de pace şi stabilitate prin numirea unuĭ Domnŭ.

Pórta se convinsese pe deplinŭ din trista experienţă ce făcuse, că domniĭ fanarioţĭ cărora ea dedese în cursŭ de unŭ secolŭ acéstă nefericită ţéră în exploatare, eraŭ perfidĭ şi ingraţĭ. Pe de altă parte ea se încredinţă, maĭ cu sémă dupe asasinarea luĭ Tudor, că Româniĭ îĭ eraŭ credincioşĭ şi devotaţĭ. De aceea, chiar în interesulŭ eĭ propriŭ, Pórta se decise să redea Românilorŭ dreptulŭ ce-lŭ avusese din vechime de a-şĭ alege pe Domnŭ.

În urma ordinuluĭ ce priimise de la Sultanulŭ, Paşa de la Silistra, la 23 Martie 1822 ordonă ca şépte boerĭ din Muntenia să mérgă la Constantinopole, fiindŭ chemaţĭ de Sultanulŭ în interesele ţĕriĭ.

Boeriĭ, sfătuindu-se între dênşiĭ, aleseră ca

mérgă la Constantinopole pe, Banulŭ Grigorie Ghica, Banulŭ Barbu Văcărescu, Vorniculŭ Nicolae Golescu, Spătarulŭ Scarlat Mihălescu, Cluceru Mihăiţă Filipescu, Cluceru Filip Lenşĭ şi pe Căminarulŭ Ión Cocorescu.

Aceştĭ trimişĭ aĭ ţĕriĭ la Constantinopole presintară Sultanuluĭ unŭ memoriŭ în care expuneaŭ, în 21 de articole, reformele de care ţéra avea nevoe, în urma evenimentelorŭ ce trecuse peste dênsa.

Ceĭ şépte boerĭ aĭ ţĕriĭ aşteptară doă lunĭ şi jumĕtate la Constantinopole decisiunea Sultanuluĭ. În ḑioa de 1 Iulie, Pórta, numeşte Domnŭ în Muntenia pe unulŭ din ceĭ şépte boerĭ, pe banulŭ Grigorie Ghica. La treĭ Iulie noulŭ domnitorŭ este îmbrăcatŭ cu caftanŭ de către Sultanulŭ, dupe care, la 11 Augustŭ, plecă din Constantinopole.

Elŭ soseşte la Silistra la 27 Augustŭ, unde întârḑiaḑă 13 ḑile. În fine la 9 Septembrie Paşa Silistreĭ îĭ dă semnele domnieĭ. Ghica îşĭ face intrarea în Bucureştĭ în ḑioa de 13 Septembrie 1822.

Cu venirea luĭ Grigore Vodă Ghica pe tronulŭ Munteniei se începe o eră nouă pentru România. Spiritulŭ naţionalŭ, deşteptatŭ prin şcóla luĭ Lazărŭ, şi cultivatŭ în urmă cu mare zelŭ şi devotamentŭ de discepolulŭ sĕŭ, Ión Heliade Rădulescu, începe a lua o desvoltare prodigiósă.

Cultura limbeĭ naţionale, operă totŭ a nemu

ritoruluĭ nostru I. H. Rădulescu, a datŭ naştere la desvoltarea literatureĭ române, care a pregătitŭ spiritile pentru o stare de lucrurĭ maĭ conformă cu ideile secoluluĭ. Artele, ştiinţele şi industria ăncă începură a lua naştere şi a se desvolta în ţéră.

Iar mişcarea politico-sociată de la 1848 a datŭ o lovitură mortală protectoratuluĭ ucigătorŭ alŭ Ţaruluĭ şi sistemuluĭ oligarhicŭ, coruputŭ şi degrădătorŭ care apăsa de atâta timpŭ asupra poporuluĭ Românŭ. Acéstă importantă şi memorabilă mişcare naţională deschise poporuluĭ Românŭ porţile aceluĭ mare viitorŭ care ne-a adusŭ treptatŭ la starea politică şi socială de astădĭ.

FINELE VOLUMULUĬ III

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA BUCUREŞTI

VERIFICAT 2017

VERIFICAT 1987